PREMIUL NOBEL PENTRU LITERATURĂ
AB
clasici contemporani LITERA

OULRAZAK GURNAH

„O meditaţie tulburătoare asupra naturii

libertăţii şi a pierderii inocenţei.” *The New York Times Book Revie*

w

clasici contemporani
LITERA
Clasici contemporani
Litera pune laolaltă scriitori contemporani laureaţi sau nominalizaţi ai unor prestigioase premii literare care le prefigurează statutul de „clasici”. Operele de ficţiune cele mai noi, cele

mai vândute, cele mai iubite din zilele noastre - cărţi pe care abia aşteptţi să le citeşti.

Abdulrazak Gurnah s-a născut în anul 1948 şi a fost profesor de limba engleză la Universitatea din Kent. Este autorul a zece romane: *Memory of Departure* (1987), *Pilgrims Way* (1988), *Dottie* (1990), *Paradis (Paradise*, 1994, finalist la Booker Prize şi Whitbread Award), *Admiring Silence* (1996), *Pe ţărm (By*

the Sea, 2001, nominalizat la Booker Prize şi finalist la Los Angeles Times Book Award), *Abandon (Desertion*, 2005, finalist la Commonwealth Writers' Prize), *The Last Gift* (2011), *Gravel Heart* (2017) şi *Vieţi în derivă (Afterlives*, 2020, finalist la Orwell Prize for Fiction şi nominalizat la Walter Scott Prize). în anul 2021 i s-a decernat Premiul Nobel pentru Literatură, „pentru abordarea fără compromisuri şi plină de compasiune a efectelor colonialismului şi a destinului

refugiaților suspendați între culturi și
continente”. Locuiește în Canterbury.

ABDU
LRAZ
AK

GURN
AH

PAR
ADI

S

Traducere din limba engleză şi
note ANDREEA NĂSTASE
LITERA
Bucureşt
i*Paradise* Abdulrazak Gurnah Copyright ©
1994 Abdulrazak Gurnah

Editura Litera tel.: 0374 82 66 35; 021 319 63 90; 031 425 16 19 e-mail: contact@litera.ro www.litera.ro
Paradis Abdulrazak Gurnah
Copyright © 2022 Grup Media Litera pentru ediţia în limba română Toate drepturile rezervate
Editor: Vidraşcu şi fiii Redactor: Ovidiu Şerban Corector: Ionel Palade Copertă: Flori Zahiu-Popescu Tehnoredactare şi prepress: Ofelia Coşman
Seria de ficţiune a Editurii Litera este coordonată de Cristina Vidraşcu Sturza.
ISBN 978-606-33-8985-6
ISBN EPUB 978-606-33-9117-0

Pentru Salma
Abdalla Basalam

fiecare zi era leită celei de
dinainte. Flori neaşteptate
înfloreau şi mureau. Insecte
bizare se strecurau afară de
sub pietre şi se zvârcoleau
până la moarte sub razele
de foc. Soarele făcea arborii
din depărtare să tremure în
aer şi casele să se înfioare şi

să se umfle, disperate să
respire. Nori de praf se
înălţau la fiecare pas mai
apăsat, iar orele zilei erau
învăluite într-o nemişcare
tăioasă. îşi amintea din
anotimpul secetos momente
precise ca acelea.

Atunci zări doi europeni pe peronul gării, primii pe care-i văzuse vreodată. Nu se

sperie, cel puţin
la început.
Mergea des la
gară, ca să vadă
trenurile
intrând

zgomotos şi
elegant, după
care le aştepta
să-şi facă ieşirea
demnă la
ordinele

impiegatului
indian dotat cu
fanioane şi
fluier. Yusuf
aştepta
câteodată ore

întregi apariţia
trenului. Cei doi
europeni
aşteptau şi ei,
stând sub un
umbrar de

pânză, cu
bagajele şi nişte
cutii cu aspect
important
stivuite ordonat
în apropiere.

Bărbatul era
masiv, atât de
înalt încât
trebuia să-şi
aplece capul ca
să nu atingă

pânza sub care
se adăpostea de
soare. Femeia
stătea mai în
spate, la umbră,
cu faţa lucind de

transpiraţie
ascunsă parţial
de două pălării.
Bluza albă cu
volane era
închisă cu

nasturi la gât şi
la încheieturile
mâinilor, iar
fusta lungă îi
atingea pantofii.
Şi ea era înaltă

şi masivă, dar în
alt fel. Dacă ea
arăta ca un
bulgăre
maleabil, ca şi
când ar fi putut

.Anul acela când plecase de acasă fusese şi anul când carii roseseră stâlpii verandei din spate. Tatăl lui dădea câte un pumn mânios în stâlpi ori de câte ori trecea pe lângă ei, informându-i că ştia ce puneau la cale. Carii lăsau în lemn urme asemenea brazdelor ce marcau tunelurile săpate de animale în albia torentului uscat. Stâlpii sunau a gol ori de câte ori îi lovea Yusuf şi răspândeau în aer granule minuscule de putregai. Când puştiul bombănea că-i e foame, mama lui îi spunea să mănânce cari.

- Mi-e foame, se văita într-o litanie compusă de el însuşi, pe care o recita tot mai posomorât de la un an la altul.
- Mănâncă nişte cari, îi sugera mama, râzând apoi de reacţia lui teatrală de scârbă. Haide, poţi să te îndopi cu ei oricând. Nu te teme c-o să te împiedic.

Ca să-i arate ce glumă jalnică făcuse, el ofta în maniera dezabuzată pe care o testa în ultima vreme. Uneori mâncau oase, pe care mama le fierbea ca să facă o supă lungă la suprafaţa căreia luceau steluţe rare de grăsime, pe când în adâncuri pândeau bulgări spongioşi de măduvă. în cel mai rău caz primeau doar tocăniţă de bame, dar, oricât de flămând ar fi fost, Yusuf nu putea înghiţi sosul cleios.

Tot atunci începuseră şi vizitele unchiului Aziz. Venea rar şi stătea puţin, de obicei însoţit de un grup pestriţ de călători, hamali şi muzicanţi. Poposea împreună cu ei în lungile călătorii pe care le făcea de la ocean până la munţi, până la păduri şi lacuri şi peste câmpiile aride şi dealurile stâncoase şi golaşe din interior. Expediţiile lui erau adeseori acompaniate de tobe şi tamburine şi corni şi *siwa-,* când alaiul său intra în oraş animalele se răspândeau înnebunite care-ncotro, iar copiii o luau razna. Unchiul Aziz emana un miros straniu, o combinaţie de piele de animal şi parfum, răşină şi mirodenii, plus un alt miros, mai greu de definit, care-l ducea pe Yusuf cu gândul la pericol. Ţinuta lui obişnuită consta dintr-un *kanzu*[2] subţire, croit lejer din bumbac fin, şi o tichie croşetată împinsă spre ceafă. Cu ifosele lui de rafinament şi atitudinea sa politicoasă, impasibilă, părea mai curând un plimbăreţ la ceas de seară sau un credincios în drum

spre moschee decât un negustor care-şi croise drum prin tufe spinoase şi cuiburi de vipere care scuipau venin. Chiar şi în vâltoarea sosirii, în haosul şi dezordinea lăzilor rostogolite, înconjurat de hamali obosiţi şi gălăgioşi şi angrosişti vigilenţi, cu gheare ascuţite, unchiul Aziz reuşea să fie calm şi în largul lui. De data asta însă venise singur.

Lui Yusuf îi făceau întotdeauna plăcere vizitele unchiului. Tatăl lui spunea că era o adevărată onoare, deoarece era un negustor bogat şi renumit - *tajiri mkubwa- -*, dar, oricât de binevenită ar fi fost onoarea, şi mai important era faptul că, ori de câte ori trecea pe acolo, unchiul Aziz îi dădea negreşit o monedă de zece anna. Băiatului nu i se cerea nimic altceva decât să se înfăţişeze la momentul potrivit. Unchiul Aziz venea la el, îi zâmbea şi-i dădea bănuţul. Şi lui Yusuf îi venea să zâmbească de fiecare dată, dar se abţinea, gândindu-se că nu s-ar fi cuvenit. Pielea netedă a unchiului Aziz şi mirosul lui plin de mister îl fascinau. Chiar şi după ce pleca, parfumul lui rămânea în aer câteva zile.

în a treia zi a vizitei, era limpede că se apropia plecarea. în bucătărie era o forfotă neobişnuită şi se simţeau aromele inconfundabile ale ospăţului. Mirodenii dulci puse la prăjit, sos de nucă de cocos fierbând la foc mic, chifle şi turte, biscuiţi în cuptor şi carne clocotind pe plită. Yusuf se ţinea aproape de casă, în caz că mama avea nevoie de ajutor la gătit ori îi solicita opinia în privinţa vreunui fel. Ştia că-i aprecia părerile în aceste chestiuni. Sau poate uita să amestece într-un sos, ori rata momentul în care uleiul pus la încins începea să tremure, iar legumele trebuiau puse în tigaie. Era o treabă deloc uşoară, fiindcă, deşi ţinea să supravegheze treburile din bucătărie, nu voia ca mama să-l surprindă trândăvind pe-acolo. Atunci l-ar fi trimis să facă diverse comisioane, ceea ce l-ar fi putut împiedica să-şi ia rămas-bun de la unchiul Aziz. Moneda de zece anna îşi schimba proprietarul tocmai în momentul plecării, când unchiul Aziz îşi întindea mâna spre a fi sărutată şi-l mângâia pe Yusuf pe capul aplecat. Apoi, cu o uşurinţă îndelung exersată, strecura bănuţul în palma puştiului.

De obicei, tatăl lui era la muncă până după prânz. Yusuf presupuse că avea să-l aducă pe unchiul Aziz cu el, aşa că-i rămânea timp berechet. Tatăl lui administra un hotel, aceasta fiind cea mai recentă dintre numeroasele afaceri prin care încercase să-şi facă un nume şi să se îmbogăţească. Când era binedispus le povestea despre alte proiecte care ar fi trebuit să-i aducă prosperitatea, făcându-le să pară ridicole. Alteori Yusuf îl auzea plângându-se că viaţa lui o luase pe o cale complet greşită şi că tot ce încercase se sfârşise cu un dezastru. Hotelul, de fapt o ospătărie cu patru paturi curate în camera de la etaj, se afla în orăşelul Kawa, unde locuiau de peste patru ani. înainte de asta trăiseră în sud, în alt orăşel dintr-o zonă agricolă unde tatăl lui ţinea o prăvălie. Yusuf îşi amintea un deal înverzit şi umbrele îndepărtate ale munţilor şi un bătrân care stătea pe un taburet în faţa prăvăliei, brodând tichii cu fir de mătase. Veniseră la Kawa deoarece localitatea înflorise atunci când nemţii o transformaseră în depou pentru calea ferată ce urma să ducă spre podişul din interior. însă avântul trecuse rapid, iar acum trenurile opreau numai ca să se alimenteze cu lemne şi apă. în ultima lui călătorie, unchiul Aziz folosise linia spre Kawa, după care o luase spre vest pe jos. în următoarea sa expediţie, spunea, avea să meargă atât cât era posibil pe calea ferată înainte de a o apuca spre nord-vest sau nord-est. încă se puteau face afaceri bune în ambele părţi, zicea. Uneori, Yusuf îşi auzea tatăl bombănind că întregul oraş se ducea dracului.
Trenul spre coastă pleca la începutul serii, şi Yusuf îşi închipuia că unchiul Aziz avea să fie la bord. Ghicise din atitudinea lui că unchiul Aziz era în drum spre casă. Dar nu puteai niciodată să fii sigur în privinţa oamenilor; la fel de bine putea să ia trenul spre munţi, care pleca la mijlocul după-amiezii. Yusuf era pregătit pentru ambele situaţii. Tatăl lui se aştepta să-l vadă la hotel în fiecare după-amiază, după rugăciunile de la prânz - ca să afle cum se gestionează afacerea, îi explicase, şi să înveţe să trăiască pe picioarele lui; în realitate, trebuia să-i ajute pe cei doi tineri care spălau vasele, făceau curat în bucătărie şi le duceau

mâncarea clienţilor. Bucătarul hotelului bea şi înjura şi persecuta pe toată lumea, în afară de Yusuf. Se întrerupea în toiul unei tirade presărate cu ocări ca să-i zâmbească mieros atunci când îl zărea, dar puştiul tot se temea de el şi tremura în faţa lui. în ziua aceea nu se duse la hotel, nici nu-şi făcu rugăciunile de prânz; în vipia cumplită, nu credea că ar fi catadicsit cineva să-l caute. în loc de asta, se ascunse prin colţurile umbrite şi în spatele coteţului găinilor din curtea din spate, până când mirosurile sufocante stârnite de praful de la începutul după-amiezii îl obligară să plece. Se piti în magazia de lemne de lângă casă, un loc cu umbre purpurii şi acoperiş de paie boltit, unde ascultă furişarea precaută a şopârlelor în timp ce pândea cu mare atenţie clipa înmânării celor zece anna.
Liniştea şi întunericul din magazie nu-l descumpăneau, deoarece era obişnuit să se joace singur. Tatăl lui nu-i dădea voie să se joace prea departe de casă. „Suntem înconjuraţi de sălbatici", îi spunea. „Washenzi, care nu cred în Dumnezeu, ci venerează duhuri şi demoni ce trăiesc în copaci şi în pietre. Nimic nu le place mai mult decât să răpească plozi şi să-i folosească după bunul-plac. Sau o să te duci cu ceilalţi, cărora nu le pasă, trântori şi copii de trântori, iar aceia n-o să aibă grijă de tine şi-o să te lase la îndemâna câinilor sălbatici. Stai aici, unde eşti în siguranţă, astfel încât să te vadă tot timpul careva." Tatăl lui Yusuf prefera ca el să se joace cu copiii prăvăliaşului indian din cartier, doar că micii indieni îi aruncau cu nisip în ochi şi-şi băteau joc de el când încerca să se apropie. *„Golo, golo",* intonau, scuipând în direcţia lui. Uneori stătea cu grupurile de băieţi mai mari care pierdeau vremea la umbra copacilor sau sub streşinile caselor. îi plăcea compania lor, deoarece întotdeauna spuneau glume şi râdeau. Părinţii lor lucrau ca vzbarua- pentru nemţi pe şantierul căii ferate, trudeau cu ziua la capătul de linie sau făceau pe hamalii pentru călători şi comercianţi. Erau plătiţi doar pentru cât munceau, şi uneori nu era nimic de muncit. Yusuf auzise de la băieţi că nemţii îi spânzurau pe cei care nu vădeau destulă hărnicie. Dacă erau prea tineri ca să-i spânzure, le tăiau

boaşele. Nemţii nu se temeau de nimic. Un puşti zise că tatăl lui văzuse un neamţ vârându-şi mâna în mijlocul flăcărilor fără să se ardă, ca şi când ar fi fost o fantomă.
Părinţii lor veneau de pretutindeni, din munţii Usambara de la nord de Kawa, de lângă fabuloasele lacuri din vestul regiunii înalte, din savanele sfâşiate de război de la sud, precum şi de pe coastă. Băieţii râdeau de ei, ironizându-le cântecele de muncă şi descriindu-şi unii altora felul dezgustător în care miroseau când ajungeau acasă la sfârşitul zilei. Născoceau porecle pentru locurile de unde se trăgeau părinţii lor, denumiri comice şi răutăcioase pe care le foloseau ca să-şi bată joc unii de alţii. Uneori se băteau, rostogolindu-se şi lovindu-se şi provocându-şi reciproc durere. Dacă li se ivea ocazia, cei mai mari lucrau ca slujitori sau băieţi de prăvălie, dar în cea mai mare parte a timpului stăteau la umbră şi căutau prin resturi, aşteptând să devină destul de puternici încât să facă o muncă de bărbat. Yusuf stătea cu ei când îl lăsau, ascultându-le conversaţiile şi făcându-le comisioane.
Ca să-şi treacă vremea bârfeau sau jucau cărţi. De la ei află Yusuf prima oară că bebeluşii trăiesc în mădulare. Când un bărbat vrea un copil, vâră bebeluşul în burta unei femei, unde are mai mult loc să crească. Nu era singurul căruia această poveste i se părea incredibilă; îşi scoteau penisurile şi le măsurau în timp ce dezbaterea se încingea. în curând uitau de bebeluşi, căci deveneau mai interesante penisurile ca atare. Băieţii mai mari erau mândri să şi le expună şi-i sileau pe cei mai mici să-şi arate micile *abdalla* spre distracţia generală.Uneori jucau *kipande.* Yusuf era prea mic ca să i se dea voie să lanseze, pentru că vârsta şi forţa determinau ordinea aruncătorilor, dar ori de câte ori i se permitea se alătura mulţimii de jucători care alergau frenetic pe terenul prăfos după bucata zburătoare de lemn. într-o zi, tatăl lui îl văzuse fugind pe stradă într-o gloată isterică de copii care voiau cu toţii să prindă *kipande.* îl străfulgerase cu o privire de dojană şi-l plesnise înainte de a-l trimite acasă.

Yusuf îşi făcuse o *kipande* şi adaptase regulile astfel încât să se poată juca de unul singur. Adaptarea consta în faptul că el ţinea şi locul celorlalţi jucători, cu avantajul că aşa putea să lanseze ori de câte ori avea chef. Alerga de colo-colo pe stradă în faţa casei, ţipând surescitat şi încercând să prindă o *kipande* pe care tocmai o aruncase în aer cât de sus putea, ca să-şi lase timp să ajungă în dreptul ei.

Instrument muzical din fildeş, alamă, lemn sau corn de antilopă, utilizat în comunităţile din estul Africii ca simbol al autorităţii Cămaşă lungă albă purtată de bărbaţi în Africa de Est Foarte bogat (în swahili în original) Muncitori cu ziua (în swahili în original

)Prin urmare, în ziua plecării unchiului Aziz, pe Yusuf nu-l deranja câtuşi de puţin să piardă câteva ore în timp ce pândea moneda de zece anna. Tatăl lui şi unchiul Aziz veniră împreună la ora unu. Le zărea trupurile licărind în lumina lichidă în timp ce se apropiau agale pe aleea pietruită dinspre casă. Mergeau în tăcere, cu capetele plecate şi umerii gârboviţi ca să se apere de căldură. Prânzul le fusese deja aşezat pe cea mai bună carpetă din camera de oaspeţi. Yusuf însuşi dăduse o mână de ajutor în faza finală a pregătirilor, ajustând poziţia unor vase ca să fie totul perfect şi obţinând astfel un zâmbet recunoscător din partea mamei sale istovite. Dacă tot era acolo, Yusuf profită de ocazie ca să cerceteze meniul. Două tipuri diferite de curry, cu pui şi cu carne tocată de oaie. Cel mai bun orez din Peshawar, strălucind de atâta unt topit şi presărat cu stafide şi migdale. Chiflele dolofane şi condimentate, *maandazi* şi *mahamri,* dădeau pe dinafară din coşul acoperit cu un ştergar. Spanac în sos de cocos.

Un platou cu fasole boabe. Fâşii de peşte uscat fripte în jăraticul aproape stins pe care fuseseră gătite celelalte feluri. îi venea să plângă la vederea acestei abundenţe atât de diferite de mesele lor de zi cu zi. Mama lui se încruntă văzându-l, dar faţa lui căpătă o expresie atât de tragică, încât până la urmă o făcu să râdă. Odată ce bărbaţii se aşezară, Yusuf intră cu o carafă de alamă şi un bol şi un şervet curat de in trecut peste braţul stâng. Turnă apa încet, în timp ce unchiul Aziz şi apoi tatăl lui îşi clătiră mâinile. îi plăceau foarte mult oaspeţii precum unchiul Aziz. Se gândi la asta pe când se ghemuia în faţa uşii, în caz că-i erau solicitate serviciile. Ar fi fost fericit să stea înăuntru şi să-i privească, însă tatăl lui îl alungase cu o căutătură încruntată. Se întâmpla ceva deosebit ori de câte ori era unchiul Aziz prin preajmă. Lua toate mesele la ei acasă, chiar dacă dormea la hotel. Asta însemna că la sfârşit rămâneau adesea bucăţele apetisante - dacă nu cumva mama lui le observa prima, caz în care ajungeau în casa unui vecin sau în burta unuia dintre cerşetorii zdrenţăroşi care băteau câteodată la uşă, bolborosind laude la adresa lui Dumnezeu. Mama lui spunea că e mai bine să le dăruieşti mâncare vecinilor şi nevoiaşilor decât să te dedai lăcomiei. Yusuf nu vedea nici o noimă în asta, dar mama îi spunea că virtutea e propria-i răsplată. Din tonul ei ritos înţelegea că, dacă mai făcea vreun comentariu, avea să fie silit să asculte încă o predică lungă, şi din acelea încasa de ajuns de la profesorul de la şcoala coranică.

Era însă un cerşetor cu care Yusuf îşi împărţea bucuros resturile de la masă. Pe nume Mohammed, era un tip pipernicit, cu voce ascuţită, care duhnea a carne stricată. Yusuf îl găsise într-o zi aşezat lângă peretele

lateral al casei; mânca de zor pământ roşiatic pe care-l scobea din zidul deteriorat. Cămaşa lui era înnegrită de funingine şi pătată, iar coapsele îi erau acoperite de cei mai zdrenţuiţi pantaloni scurţi pe care-i văzuse băiatul vreodată. Marginea tichiei era maro-închis de la sudoare şi mizerie. Yusuf îl urmări câteva minute, întrebându-se dacă întâlnise în viaţa lui vreo fiinţă mai murdară, apoi îi duse un castron cu nişte resturi de manioc. După câteva înghiţituri pe care le intercală cu scâncete de recunoştinţă, Mohammed îi spuse că tragedia vieţii lui era consumul de cânepă indiană. Odinioară fusese înstărit, cu terenuri irigate şi câteva animale şi o mamă care-l iubea. în timpul zilei îşi muncea pământul mult iubit cu toată puterea şi sârguinţa, iar seara îşi asculta mama slăvindu-l pe

Dumnezeu şi istorisindu-i poveşti nemaipomenite din lumea largă

.Apoi însă îl lovise răul, cu o asemenea forţă încât îşi părăsise mama şi pământul ca să caute iarbă, iar acum bântuia prin lume încasând şuturi şi mâncând tină. Nicăieri, în toate peregrinările lui, nu gustase o hrană atât de minunată ca aceea gătită de mama lui până la acea porţie de manioc. îi povesti lui Yusuf întâmplări din călătoriile lui în timp ce stăteau cu spatele sprijinit de zidul casei. Vocea subţire îi era însufleţită, iar chipul tânăr şi zbârcit se destindea în zâmbete ce lăsau să se vadă dinţii sparţi. „învaţă din exemplul meu îngrozitor, micul meu prieten. Fereşte-te de iarbă, te rog din tot sufletul!" Vizitele lui nu erau niciodată lungi, dar Yusuf se bucura întotdeauna să-l vadă şi să-i afle ultimele aventuri. Cel mai mult îi plăcea să-l audă descriind pământurile bine irigate de la sud de Witu şi viaţa pe care o dusese în acei ani fericiţi. Pe locul al doilea era povestea internării lui Mohammed la casa de nebuni din Mombasa. *„Wallahi,* nu te mint, puiule. M- au luat drept nebun! Poţi să crezi aşa ceva?" Acolo îi umpluseră gura cu sare şi-l plesniseră peste faţă de câte ori încerca s-o scuipe. îi dădeau pace numai dacă stătea cuminte în timp ce bulgării de sare i se topeau în gură şi-i rodeau maţele. Mohammed vorbea despre tortură cutremurându-se, dar şi amuzat. Alte poveşti nu-i plăceau lui Yusuf, precum cea despre câinele orb pe care-l văzuse omorât cu pietre şi cea despre copiii lăsaţi în seama unor oameni cruzi. Mohammed pomeni despre o tânără pe care o cunoscuse cândva la Witu. Mama lui îşi dorise să-l vadă însurat, spuse, apoi zâmbi prosteşte.

La început, Yusuf încercă să-l ascundă, temându-se că mama lui avea să-l alunge, dar Mohammed se gudura şi scâncea cu atâta recunoştinţă de câte ori o vedea, încât a devenit unul dintre cerşetorii ei preferaţi. „Cinsteşte-ţi mama, te rog din suflet!", îl îndemna plângăreţ pe băiat când ea era destul de aproape ca să-l audă. „învaţă din exemplul meu îngrozitor." Nu era ceva

nemaiîntâlnit, îi spuse mama lui Yusuf mai târziu, ca înţelepţi sau profeţi sau sultani să se deghizeze în cerşetori şi să se amestece printre oamenii obişnuiţi şi cei amărâţi. întotdeauna trebuie trataţi cu respect. Atunci când apărea tatăl lui Yusuf, Mohammed se ridica şi pleca scheunând linguşitor.

într-o zi, Yusuf fură o monedă din buzunarul hainei tatălui său. Nu ştia de ce o făcuse. în timp ce tatăl se spăla după întoarcerea de la muncă, puştiul îşi vârâse mâna în haina puternic mirositoare ce atârna de un cui în dormitorul părinţilor şi luase un ban. Nu fusese ceva plănuit. Mai târziu, când se uită la monedă, descoperi că era o rupie de argint şi se temu s-o cheltuiască. Uimit că nu fusese prins, fu tentat s-o pună înapoi. De câteva ori se gândi să i-o dea lui Mohammed, dar îi era frică de reacţia cerşetorului, ar fi putut să spună ceva nepotrivit ori să-l acuze. O rupie de argint întruchipa cea mai mare sumă pe care o ţinuse vreodată în mână. într-un final o ascunse într-o

crăpătură de la temelia zidului; câteodată o mai împungea cu un băţ, ca să se asigure că era acolo

.Unchiul Aziz îşi petrecea după-amiaza trăgând un pui de somn în camera de oaspeţi. Lui Yusuf i se părea o întârziere insuportabilă. Şi tatăl lui se retrăsese în dormitor, aşa cum făcea în fiecare zi după masă. Băiatul nu putea înţelege de ce voiau să doarmă oamenii după-amiază, de parcă ar fi existat o lege pe care trebuiau s-o respecte. Spuneau că se odihnesc, şi uneori până şi mama lui făcea asta, dispărând în dormitor şi trăgând draperia. Când încercase el, o dată sau de două ori, se plictisise atât de tare, încât se temuse că n-avea să se mai poată scula niciodată. A doua oară îşi zisese că aşa trebuie să fie moartea, să stai treaz în pat, dar să nu fii în stare să te mişti, ca şi când ar fi o pedeapsă.

în timp ce unchiul Aziz dormea, Yusuf trebuia să deretice prin bucătărie şi prin curte. Nu putea să se sustragă dacă voia să aibă un cuvânt de spus în privinţa resturilor de la masă. în mod surprinzător, mama îl lăsă de capul lui şi se duse să stea de vorbă cu tatăl. De obicei îl supraveghea cu stricteţe, separând resturile de dat de cele care urmau să alcătuiască masa de a doua zi. Yusuf strica mâncarea cât putea, punând deoparte o cantitate cât mai mare de resturi, freca bine şi clătea vasele, mătura prin curte, apoi se posta la umbră lângă uşa din spate, suspinând la gândul corvezilor pe care le avea de îndurat.

Când mama îl întreba ce face, îi răspundea că-şi trage sufletul. Nu voia să se exprime pompos, dar îi ieşea astfel, ceea ce o făcea pe mama să zâmbească. Se întindea dintr-odată

să-l îmbrăţişeze şi să-l ridice în aer, în timp ce el se zbătea aprig să fie eliberat. Detesta să fie tratat ca un bebeluş, ea o ştia foarte bine. Picioarele lui căutau demnitatea pământului din curte pe când se zvârcolea cu o furie reţinută. Faptul că era mic pentru vârsta lui o îndemna să se poarte aşa - îl lua pe sus, îl ciupea de obraji, îl strângea în braţe şi-l săruta cu foc, după care râdea de el ca şi când ar fi fost un copilaş. Avea deja doisprezece ani. Spre uimirea lui, acum mama nu-i mai dădu drumul. De obicei îl elibera de îndată ce începea să se agite prea tare, plesnindu-l peste fund când fugea. Acum îl ţinea strâns la pieptul ei cald, fără să spună nimic şi fără să râdă. Spatele corsajului îi era ud de transpiraţie, iar trupul îi mirosea a fum şi a oboseală. Peste câteva clipe,

Yusuf încetă să se mai zbată şi-şi lăsă mama să-l îmbrăţişeze

.Aceasta fu cea dintâi prevestire rea. Când zări lacrimile din ochii mamei, inima dădu să-i sară din piept de spaimă. N-o văzuse niciodată astfel. O văzuse bocind la căpătâiul unui vecin ca şi când lumea ei s-ar fi prăbuşit şi o auzise implorându-l pe Atotputernic să se milostivească de cei vii, cu trăsăturile schimonosite a implorare, dar nu-i mai văzuse niciodată acele lacrimi tăcute. Se gândi că tatăl lui făcuse ceva, că o dojenise cu asprime. Poate că mâncarea nu-i plăcuse unchiului Aziz.

- Mămico, spuse rugător, însă ea îi ceru să tacă.

Poate că tatăl lui povestise iar cât de grozavă fusese cealaltă familie a lui. O făcea adesea când era furios. Odată, Yusuf îl auzise spunându-i mamei că ea era fiica unui amărât din tribul Taita care trăia într-o colibă afumată şi purta piei de capră puturoase şi căruia i se părea că cinci capre şi doi saci de fasole erau un preţ bun pentru orice femeie. „Dacă tu păţeşti ceva, o să-mi vândă pe alta ca tine din ţarcurile lor”, zisese. Ea nu trebuia să-şi dea aere numai pentru că i se întâmplase să crească pe coastă, printre oameni civilizaţi. Yusuf era îngrozit când se certau, simţea cum îl străpungeau cuvintele lor ascuţite şi-şi amintea poveştile altor copii despre brutalitate şi părăsire.

Mama lui fusese cea care-i vorbise despre prima nevastă, istorisind povestea cu zâmbete şi cu tonul pe care-l folosea pentru basme. Fusese o arăboaică dintr-o veche familie din Kilwa, nu chiar o prinţesă, dar de neam bun. Tatăl lui Yusuf se însurase cu ea în ciuda opoziţiei părinţilor ei, care nu-l considerau demn să intre în familia lor. Asta pentru că, deşi avea un nume respectabil, oricine avea ochi putea să vadă că mama lui trebuie să fi fost o sălbatică, iar el însuşi nu fusese binecuvântat cu prosperitate. Şi, cu toate că numele nu poate fi dezonorat de sângele matern, lumea în care trăiau ei impunea unele necesităţi practice. Aveau pentru fiica lor aspiraţii mai mari decât să devină mama unor copii săraci cu trăsături de

sălbatici. îi spuseseră: „îi mulţumim lui Allah şi-ţi mulţumim dumitale pentru bunăvoinţă, dar fiica noastră e prea tânără ca să se gândească la măritiş. în oraş e plin de fiice mai vrednice decât a noastră.”
Tatăl lui Yusuf apucase însă s-o vadă pe tânără şi nu şi-o mai putea scoate din minte. Se îndrăgostise de ea! Cum iubirea îl făcuse nechibzuit şi temerar, căutase o cale prin care să ajungă la ea. Era un străin la Kilwa, se afla acolo numai ca să livreze un transport de rezervoare de apă în numele angajatorului său, dar se împrietenise cu căpitanul unui *dhow-,* un *nahodha-*. Acel nahodha îi susţinu cu entuziasm pasiunea pentru tânără şi-l ajută la stratagemele menite s-o cucerească. Dincolo de orice altceva, familia ei înfumurată avea să se supere peste poate, îi zise nahodha. Tatăl lui Yusuf se întâlni în secret cu fata şi până la urmă o fură. Căpitanul, care cunoştea toate locurile de acostare de pe coastă de la Faza, în nordul îndepărtat, până la Mtwara, în sud, îi duse pe furiş la Bagamoyo, pe continent. Tatăl lui Yusuf îşi găsi de lucru la un depozit de fildeş aparţinând unui negustor indian, întâi ca paznic, apoi ca funcţionar şi curtier. După opt ani, femeia cu care se însurase îşi făcu planuri să se întoarcă la Kilwa; întâi le trimisese o scrisoare părinţilor ei, prin care le implora iertarea. Cei doi băieţi, încă mici, urmau s-o însoţească, pentru a şterge orice urmă a reproşurilor părinteşti. Se îmbarcară pe un dhow numit *Jicho,* „Ochiul”. Nu mai fu zărit niciodată după ce plecă de la Bagamoyo. Yusuf îl auzise şi pe tatăl lui vorbind despre această familie, adesea când era supărat sau dezamăgit. Ştia că amintirile îi provocau tatălui durere şi-i stârneau crize de furie teribile.
în cursul uneia dintre certurile lor înverşunate, când păreau să fi uitat că băiatul stătea în faţa uşii deschise în timp ce ei îşi scoteau ochii, îşi auzise tatăl gemând:
- Iubirea mea pentru ea n-a fost binecuvântată. Ştii câtă durere stârneşte lucrul ăsta.

- Cine nu ştie? îi replicase mama. Cine nu ştie câtă durere stârneşte asta? Sau crezi că nu cunosc chinurile dragostei care se termină prost? Crezi că nu simt nimic?
- Nu, nu, să nu mă acuzi, nu tu. Eşti lumina ochilor mei, strigase el răguşit. Nu mă acuza pe mine. N-o lua de la capăt.
- N-o s-o fac, îi zisese ea coborându-şi vocea până la un şuierat. Yusuf se întreba dacă se certaseră iar. O aşteptă să vorbească, vrând să afle care era necazul, iritat de neputinţa lui de a o face să-i spună ce-i adusese lacrimile pe chip.
- O să-ţi spună tatăl tău, îi zise în cele din urmă.

îi dădu drumul şi intră în casă. într-o clipită, bezna din hol o înghiţise

.Velier arab tradiţional, utilizat mai ales în Marea Roşie Căpitan de vas (în swahili în original)

Tatăl lui veni să-l caute. Abia se trezise din siestă, şi ochii încă îi erau roşii de somn. Obrazul stâng îi era umflat, poate că dormise pe el. îşi ridică un colţ al maioului şi se scărpină pe burtă în timp ce cu mâna cealaltă îşi masa firele ţepoase din bărbie. Barba îi creştea repede, aşa că de obicei se rădea în fiecare după-amiază, după odihnă. îi zâmbi lui Yusuf, iar apoi zâmbetul i se lărgi. Băiatul stătea lângă uşa din spate, acolo unde-l lăsase mama. Acum tatăl lui se aşeză pe vine lângă el. Yusuf ghici că încerca să pară nepăsător, iar asta îl nelinişti.
- Ai vrea să mergi într-o excursie, caracatiţă mică? îl întrebă trăgându-l spre corpul lui mirosind a sudoare bărbătească. Yusuf îi simţi greutatea braţului pe umăr, dar rezistă presiunii de a-şi îngropa faţa la pieptul tatălui său. Era prea mare pentru genul acela de lucruri. Ochii i se înălţară spre chipul tatălui, ca să desluşească ce voise să spună. Tatăl chicoti, strângându-l mai tare preţ de câteva momente.
- Nu pari prea încântat, observă el.
- Când? întrebă Yusuf, strecurându-se de sub braţul puternic.
- Azi, îi spuse tatăl ridicând glasul cu voioşie şi apoi căscând ca să-şi arate netulburarea. Chiar acum.

Yusuf se ridică pe vârfurile picioarelor şi-şi flexă genunchii. Simţea o nevoie urgentă de a merge la toaletă şi se uita încordat la tatăl lui, aşteptând restul explicaţiilor.

- Unde mă duc? Şi unchiul Aziz?

Teama umedă şi bruscă pe care o simţise fu înăbuşită de gândul la moneda de zece anna. Nu putea să plece nicăieri până n-o obţinea.

- O să pleci cu unchiul Aziz, îi spuse tatăl lui cu un zâmbet subţire, amar.

Zâmbea astfel atunci când Yusuf făcea o remarcă prostească. Băiatul
aşteptă, dar tatăl nu mai spuse nimic. Peste câteva momente, râse şi se întinse spre el să-l prindă. Yusuf i se feri din cale râzând la rândul lui.

- O să pleci cu trenul, continuă tatăl. Departe, până pe coastă. îţi plac tare mult trenurile, nu-i aşa? O să ai parte de ditamai călătoria până la ocean.

Yusuf îl aşteptă să spună mai multe; nu-şi dădea seama de ce nu-l bucura perspectiva călătoriei. într-un final, tatăl lui îl plesni peste coapsă şi-i zise să meargă la mama ca să-şi pună în bagaj câteva lucruri

.Când sosi momentul plecării totul i se păru ireal. îşi luă rămas-bun de la mama la uşa din faţă a casei şi-i urmă pe tată şi pe unchiul Aziz până la gară. Mama nu-l îmbrăţişă, nu-l sărută şi nici nu vărsă lacrimi. Se temuse de asta. Mai târziu, Yusuf nu-şi putu aminti ce făcuse ori zisese mama lui, dar ţinea minte că arăta bolnavă sau năucită, rezemată fără vlagă de tocul uşii.
Când se gândea la acele clipe, imaginea care-i venea în minte era cea a drumului şerpuitor pe care mergea în spatele celor doi bărbaţi. înaintea tuturor era hamalul care căra pe umeri bagajul unchiului Aziz. Lui Yusuf i se îngăduise să-şi care singur bocceaua: două perechi de pantaloni scurţi, un *kanzu* încă nepurtat de la ultimul Idd[z], o cămaşă, un exemplar din Coran şi vechiul şirag de mătănii al mamei. Ea învelise totul, în afară de mătănii, într-un şal vechi, apoi îi înnodase capetele strâns. Zâmbind, trecuse un baston prin nod astfel încât Yusuf să-şi poată căra bocceaua pe umăr, aşa cum făceau hamalii. Mătăniile din gresie roşie i le dădu ultimele, fără s-o vadă nimeni.
Nu-i trecu nici o secundă prin minte că urma să se despartă de părinţii lui pentru mult timp sau că era posibil să nu-i mai vadă niciodată. Nu-i trecu prin minte să întrebe când avea să se întoarcă. Nu se gândi să întrebe de ce-l însoţea pe unchiul Aziz sau de ce se luase hotărârea atât de brusc. La gară, Yusuf văzu că, pe lângă steagul galben cu pasărea neagră mânioasă, mai era unul, cu o cruce neagră cu margini argintii. Pe acela îl arborau când erau în tren ofiţeri germani de rang înalt. Tatăl se aplecă la nivelul lui şi-i strânse mâna. îi vorbi câteva minute, iar la sfârşit în ochi îi apărură lacrimi. După aceea, Yusuf nu-şi putu aminti ce-i zisese, dar fără îndoială fusese vorba de Dumnezeu.
Trenul se pusese în mişcare de ceva timp când senzaţia de noutate începu să se disipeze; curând, ideea că plecase de acasă deveni irezistibilă. Se gândi la râsul mamei, auzit atât de des, şi-l podidi plânsul. Se uită spăsit la unchiul Aziz, aşezat lângă el, dar acesta aţipise cuibărit între banchetă şi geamantan. Peste câteva clipe, Yusuf îşi dădu seama că lacrimile îi secaseră, dar nu-i venea să renunţe la sentimentul de tristeţe. Se şterse la ochi şi

începu să-şi studieze unchiul. Urma să mai aibă multe prilejuri, dar asta era prima oară când putea să-l privească drept în faţă. Unchiul Aziz îşi scosese tichia după ce se urcaseră în tren, iar Yusuf fu surprins să-i descopere înfăţişarea dură. Fără tichie, faţa lui arăta mai turtită şi disproporţionată. în timp ce moţăia cu capul dat pe spate, manierele elegante cu care atrăgea atenţia lipseau cu desăvârşire, încă mirosea foarte frumos. Lui Yusuf îi plăcuse întotdeauna asta, la fel cum îi plăceau cămăşile vaporoase şi tichiile brodate cu mătase. Când intra într-o încăpere, prezenţa lui plutea lin ca şi când ar fi fost distinctă de persoană, anunţând exces şi prosperitate şi îndrăzneală. Acum, în timp ce se sprijinea de geamantan, o burtică rotundă i se profila sub piept. Yusuf n-o mai observase până atunci. Urmări cum burta se ridica şi cobora odată cu respiraţia, iar la un moment dat zări o mişcare de-a latul ei, ca o undă.
Punguţele cu bani îi atârnau la cingătoare ca întotdeauna, asigurate cu un ham petrecut printre coapse, ca într-un fel de armură. Yusuf nu-i văzuse niciodată cingătoarea cu bani desprinsă de trup, nici măcar în timpul somnului de după-amiază. Amintindu-şi de rupia de argint pe care o ascunsese în crăpătura de la baza zidului, începu să tremure la gândul că avea să fie descoperită, iar vinovăţia lui avea să fie dată în vileag.
Trenul era foarte zgomotos. Praful şi fumul intrau pe geamurile deschise, şi odată cu ele venea şi mirosul de foc şi de carne arsă. în dreapta lor, ţinutul pe care-l străbăteau era o câmpie întinsă, cu umbre lungi în lumina amurgului. Din loc în loc se zăreau ferme şi gospodării care se agăţau parcă de pământul ce se deplasa prin faţa ochilor lui. Pe partea cealaltă se aflau siluetele greoaie ale munţilor; culmile lor erau învăpăiate de razele soarelui la apus. Trenul nu se grăbea, clătinându-se şi gâfâind în timp ce înainta anevoie către coastă. Uneori aproape că se oprea complet, abia mişcându-se, după care ţâşnea înainte cu proteste ascuţite din partea roţilor. Yusuf nu-şi amintea să fi oprit prin vreo gară, dar ulterior înţelese că trebuia s-o fi făcut. Primi şi el din mâncarea pe care i-o pregătise mama unchiului Aziz:

maandazi-, carne fiartă şi fasole. Unchiul despachetă mâncarea cu mare grijă, murmurând *bismillah* şi zâmbind uşor, apoi, cu palma pe jumătate deschisă, într-un gest de invitaţie, îl pofti pe Yusuf să se împărtăşească. Unchiul îl privi blajin şi surâzător cât mâncă, veghindu-l parcă.

Nu putu dormi, căci stinghiile băncii îi intrau adânc în carne. în cel mai bun caz moţăia ori stătea pe jumătate treaz, presat de nevoia de a se uşura. Când deschise ochii în toiul nopţii, imaginea vagonului pe jumătate plin, în penumbră, îl înspăimântă. Bezna de afară era un abis nesfârşit, şi se temea că trenul pătrunsese prea adânc în el ca să poată ieşi teafăr. încercă să se concentreze asupra zgomotului roţilor, dar ritmul lor neregulat nu făcea decât să-i distragă atenţia şi să-l ţină treaz. Visă că mama lui era un câine chior pe care-l văzuse odată zdrobit de roţile unui tren. Mai târziu visă că putea să-şi vadă laşitatea acolo, licărind sub clar de lună, acoperită cu o placentă vâscoasă. Ştia că era laşitatea lui pentru că cineva din umbră i-o spusese, iar el însuşi o văzuse respirând.

A doua zi dimineaţă, când sosiră la destinaţie, unchiul Aziz îl mână calm şi ferm prin mulţimile gălăgioase de negustori dinăuntrul şi din afara gării. Nu-i adresă nici un cuvânt în timp ce străbăteau străzile pline de rămăşiţele sărbătoririi recente. Uşile încă erau împodobite cu arce din ramuri de palmier. Ghirlande de gălbenele şi iasomie zăceau strivite pe alei, iar cojile de fructe, deja înnegrite, murdăreau strada. Un hamal le ducea bagajul în faţa lor, asudând şi gâfâind în căldura de la mijlocul dimineţii. Yusuf trebuise să renunţe la boccea. „Lasă-l pe hamal s-o care", îi zisese unchiul Aziz arătând spre bărbatul zâmbitor care păzea restul bagajului. Hamalul ţopăia şi sălta în timpul mersului ca să-şi menajeze şoldul beteag. Suprafaţa drumului era fierbinte, iar Yusuf, ale cărui picioare nu erau protejate, ar fi vrut să poată sălta şi el, însă ştia, fără să fi fost nevoie să întrebe, că unchiul Aziz n-ar fi fost de acord. Din felul în care era salutat de toată lumea, Yusuf înţelegea că unchiul său era un om de vază. Hamalul le striga trecătorilor să facă loc -

„Lăsaţi-l pe *seyyid* să treacă, *waungwana-"* - şi, chiar dacă era un tip atât de zdrenţăros şi şoldit, nimeni nu se punea de pricină. Din când în când se uita în jur cu zâmbetul lui strâmb, făcându-l pe Yusuf să creadă că hamalul deţinea nişte secrete primejdioase de care el n-avea habar.

Casa unchiului Aziz era o clădire lungă şi joasă de la marginea oraşului. Se afla la mică distanţă de drum, iar în faţă avea un teren înconjurat de copaci. Erau acolo arbori *neem,* cocotieri, un capochier şi un manghier uriaş în colţ. Mai erau şi alţi copaci pe care Yusuf nu-i recunoştea. La umbra manghierului şedeau deja câţiva oameni, deşi era încă devreme. Pe lângă casă se întindea un zid lung, alb, cu creneluri, deasupra căruia Yusuf zări coroanele unor copaci şi palmieri. Bărbaţii de sub manghier se sculară la vederea lor, ridicându-şi mâinile şi rostind saluturi călduroase.

îi întâmpină un tânăr pe nume Khalil, care se repezi din prăvălia din faţa casei cu strigăte entuziasmate de bun-venit. Sărută cu mult respect mâna unchiului Aziz şi ar fi repetat gestul dacă unchiul nu şi-ar fi retras mâna. Zise ceva pe un ton iritat în timp ce Khalil stătea tăcut în faţa lui, cu degetele încleştate, ca şi cum nu se putea abţine să nu le întindă pentru a-i prinde iarăşi mâna. Făcură schimb de salutări şi veşti în arabă sub privirea curioasă a lui Yusuf. Khalil avea şaptesprezece sau optsprezece ani şi era slab şi agitat, cu umbra unei mustăcioare deasupra buzei. Yusuf ştia că vorbeau despre el, deoarece Khalil se întoarse să-l privească şi încuviinţă din cap energic. Unchiul Aziz se duse spre partea laterală a casei, unde Yusuf văzu o poartă deschisă în zidul alb. Putu întrezări grădina dinăuntru, cu pomi fructiferi, arbuşti înfloriţi şi un luciu de apă. Când dădu să-l urmeze, unchiul, fără să se întoarcă, întinse mâna cu palma spre el şi o ţinu astfel o clipă, apoi se îndepărtă. Yusuf nu mai văzuse niciodată acel gest, dar îi simţi caracterul de interdicţie. Uitându-se la Khalil, descoperi că acesta, zâmbitor, îl măsura din cap până-n picioare. îi făcu semn şi o luă spre prăvălie. Yusuf îşi culese bocceaua cu băţul, pe care hamalul le lăsase pe jos când dusese înăuntru bagajul unchiului Aziz, şi merse după tânăr. Pierduse deja mătăniile din gresie roşie, le lăsase în tren. Trei bărbaţi în vârstă şedeau pe o bancă în faţa prăvăliei, iar privirile lor îl urmăriră calm pe Yusuf când se aplecă pe sub tejghea şi intră în magazin.Denumirea sărbătorii musulmane de Aid (sau Eid), în swahili Gogoşi frecvent consumate pe coasta de est a Africii

Pluralul de la *muungwana,* „om născut liber”
sau „aristocrat” (în swahili în original

)- Ăsta-i frăţiorul meu, care a venit să lucreze pentru noi, le zise Khalil clienţilor. Arată aşa de mic şi de firav pentru că tocmai a sosit din ţinuturile sălbatice de dincolo de dealuri. Acolo n-au de mâncat decât manioc şi buruieni. De asta arată ca un mort viu. Hei, *kifa urongo*[m]| Uitaţi-vă la bietul băiat. Uitaţi-vă la braţele lui slabe şi la ochii lui duşi în fundul capului. Dar o să-l îndopăm cu peşte şi dulciuri şi miere, şi în scurtă vreme o să fie destul de dolofan pentru una din fiicele voastre. Salută-i pe clienţi, băieţaş. Zâmbeşte- le larg.
în primele câteva zile toată lumea îi zâmbi, cu excepţia unchiului Aziz, pe care Yusuf îl vedea numai o dată sau de două ori pe zi. Oamenii se grăbeau să-i iasă în cale unchiului ca să-i sărute mâna, dacă le dădea voie, ori să-l salute cu o plecăciune, ţinându-se la cel puţin două lungimi de braţ de el dacă părea indispus. Era impasibil în faţa efuziunilor şi rugăminţilor, iar când hotăra că ascultase destul ca să nu pară nepoliticos, îşi continua drumul, strecurându-le nişte monede celor mai sărmani dintre linguşitorii săi.

Yusuf îşi petrecea tot timpul cu Khalil, care-l introducea în detaliile noii sale vieţi şi-i punea întrebări despre cea veche. Khalil se ocupa de prăvălie, trăia în prăvălie şi părea să nu se intereseze de nimic altceva. Toată energia fiinţei sale părea să fie dedicată magazinului în timp ce trecea de la o sarcină la alta cu un aer neliniştit, vorbind repede şi cu voioşie despre catastrofele care s-ar fi abătut dacă se oprea ca să răsufle. „O să ţi se facă greaţă de la atâta vorbit", îl avertizau clienţii. „Nu te mai zori atâta de colo-colo, tinere, o să te secătuieşti înainte de vreme." Dar Khalil rânjea la ei şi continua să se agite. Avea accentul pronunţat al unui vorbitor nativ de arabă, deşi era fluent în kiswahili—. Reuşea să confere libertăţilor pe care şi le lua cu sintaxa un aer inspirat şi totodată excentric. Când se pierdea cu firea izbucnea într-un torent de cuvinte arabe care-i forţau pe clienţi să se retragă tăcuţi, dar fără să se supere. Prima oară când făcu asta de faţă cu el, Yusuf râse de vehemenţa lui, iar Khalil făcu un pas înainte şi-l plesni cu precizie pe partea cărnoasă a obrazului stâng. Bătrânii de pe bancă se amuzară copios, chicotind şi legănându-se şi schimbând priviri cunoscătoare, ca şi când ar fi ştiut dintotdeauna că asta urma să se întâmple. Veneau în fiecare zi să se aşeze acolo, să vorbească între ei şi să se distreze pe seama caraghioslâcurilor luiKhalil. Când nu erau clienţi, Khalil le acorda întreaga sa atenţie, transformându-i într-un cor grecesc pentru tiradele lui, întrerupându-le discuţia despre ştirile şi zvonurile referitoare la război cu întrebări şi opinii pertinente.

Noul profesor al lui Yusuf îl puse în temă rapid cu chestiunile cele mai importante. Ziua începea în zori şi nu se încheia decât atunci când decreta Khalil. Coşmarurile şi plânsul în timpul nopţii erau o prostie, aşa că trebuiau să înceteze. Cineva ar fi putut crede că fusese vrăjit, aşa că ar fi fost trimis la vraci ca să-i pună pe spinare fiare încinse în foc. Moţăiala pe sacii de zahăr din prăvălie constituia cea mai gravă trădare. Dacă făcea pe el şi spurca zahărul? „Când un client face o glumă, zâmbeşte până dai vânturi dacă trebuie, dar să zâmbeşti şi să nu care cumva să te arăţi plictisit. Cât despre unchiul Aziz, în primul rând, nu-i unchiul tău", îi spuse. „Să bagi la cap chestia asta. Ascultă-mă, hei, *kifa urongo.*

Nu-i unchiul tău.” Asta era porecla pe care i-o dăduse Khalil. *Kifa urongo,* moartea vie. Dormeau pe terasa din pământ bătătorit din faţa prăväliei, vânzători ziua şi paznici noaptea, înveliţi cu cearşafuri aspre de stambă. Stăteau cu trupurile îndepărtate şi capetele lipite, astfel încât să poată vorbi în şoaptă fără să se apropie prea mult. Ori de câte ori Yusuf se rostogolea prea aproape, Khalil îl înghiontea furios. Ţânţarii roiau în jurul lor, cerând sânge cu tânguiri ascuţite. Dacă cearşafurile le alunecau de pe trupuri, ţânţarii se adunau instantaneu să se bucure de festin. Yusuf visă că le putea vedea săbiile cu margini zimţate pătrunzându-i în carne.

Khalil îi zise:

- Eşti aici pentru că taică-tău îi datorează bani lui seyyid. Eu sunt aici pentru că taică-meu îi datorează bani - numai că acum e mort, Dumnezeu să-l ierte.
- Dumnezeu să-l ierte, repetă Yusuf.
- Taică-tău trebuie să fie tare nepriceput în afaceri...
- Nu e, strigă Yusuf; nu ştia nimic despre asta, dar nu era pregătit să accepte asemenea acuzaţii.
- Dar nu poate fi la fel de nepriceput ca *marehemu*— tata, Dumnezeu să-l ierte, continuă Khalil, netulburat de izbucnirea băiatului. Nimeni nu poate fi.
- Cât îi datora unchiului tatăl tău? vru să ştie Yusuf.
- Nu-i frumos să întrebi, îi replică binedispus Khalil, după care se întinse şi-l plesni tare. Şi nu e unchiul, e seyyid.

Yusuf nu înţelegea toate amănuntele, dar nu i se părea greşit să lucreze pentru unchiul Aziz ca să plătească datoria tatălui său. Când încheia socotelile, putea să plece acasă. Deşi ar fi fost mai bine dacă-i spuneau şi lui înainte să-l urce în tren. Nu-şi amintea să se fi pomenit despre datorii, şi familia lor părea să trăiască destul de bine în comparaţie cu vecinii. îi spuse aceste lucruri lui Khalil, care rămase tăcut vreme îndelungată.

- O să-ţi zic o chestie, vorbi în cele din urmă pe un ton coborât. Eşti un prostănac şi nu pricepi nimic. Plângi noaptea şi strigi în somn. Unde-ţi erau ochii şi urechile când îţi puneau la cale soarta? Taică-tău îi datorează o grămadă de bani, altfel n-ai fi aici. Dacă ar

fi putut, l-ar fi plătit, ca să stai acasă şi să mănânci *malai*— şi *mofa* — şi altele de soiul ăsta. Seyyid nici măcar n-are nevoie de tine aici. Nu-i destul de muncă. Peste o clipă continuă într-o şoaptă atât de joasă, încât Yusuf ştiu că nu trebuia să audă ori să înţeleagă: Pesemne că n-ai o soră, altfel ar fi luat-o pe ea.

Yusuf rămase tăcut destul de mult timp ca să arate că nu manifesta vreun interes necuviincios pentru ultima remarcă a lui Khalil, deşi murea de curiozitate. Dar mama lui îl mustrase adesea când îşi vâra nasul unde nu-i fierbea oala şi punea întrebări despre vecini. Oare ce mai făcea mama lui?

- Cât trebuie să lucrezi pentru unchiul Aziz?

- Nu-i unchiul tău, spuse ritos Khalil, şi Yusuf tresări în aşteptarea altei lovituri. Khalil râse şi scoase o mână de sub cearşaf ca să-l trosnească peste ureche. Ai face bine să înveţi asta repede, *zuma.* E foarte important. Nu-i place ca micii cerşetori de felul tău să-i zică una-două „unchiule". îi place să- i săruţi mâna şi să-l numeşti seyyid. Iar în caz că nu ştii ce înseamnă, înseamnă „stăpân". Mă auzi, *kipumbu we—,* coiuţ? Seyyid, aşa îi spui. Seyyid!

- Da, se grăbi să confirme Yusuf, cu urechea încă zumzăindu-i de la ultima lovitură. Dar cât trebuie să lucrezi pentru el înainte să poţi pleca? Şi cât o să trebuiască să stau eu?

- Până când taică-tău nu mai e dator, sau poate dacă moare, zise voios Khalil. Care-i problema? Nu-ţi place aici? Seyyid e un om bun. Nu te bate, nu face chestii din astea. Dacă-i arăţi respect, o să aibă grijă de tine şi-o să se asigure că n-o apuci pe căi greşite. Toată viaţa ta. Dar dacă plângi noaptea şi ai visele alea înfricoşătoare... Trebuie să înveţi araba, atunci o să-i placă mai mult de tine.

Fiinţă care se preface moartă atunci când este atinsă (în swahili în original)
Varietate de swahili vorbită pe coasta de est a Africii, limba oficială în Tanzania, Kenya şi Uganda
Răposatul (în swahili în original)
Smântână groasă utilizată în bucătăria subcontinentului indian
Turte cu aspectul unor clătite, consumate în loc de pâine pe coasta de est a Africii

Buruiană (în swahili în original)în unele nopţi nu le dădeau pace câinii care bântuiau pe străzile întunecate. Câinii umblau în haite, năpustindu-se în salturi să scotocească prin umbre şi tufişuri. Yusuf fu trezit de zgomotul labelor lor alergând pe drum şi apoi văzu contururile nemiloase pe care le luau corpurile lor în timp ce fugeau prin dreptul geamului. într-o noapte, pe când dormea profund, deschise ochii şi zări patru câini stând nemişcaţi vizavi. Yusuf se ridică terorizat în capul oaselor. Ochii erau cei care-l înspăimântau cel mai mult, împiedicându-l să mai adoarmă. Lucirea lor în lumina palidă a semilunii era lipsită de viaţă, exprimând un singur gen de cunoaştere. Văzu în ei răbdarea calculată ce avea ca obiect stoarcerea vieţii din fiinţa lui. Când făcu o mişcare bruscă, animalele chelălăiră şi plecară. Dar se întoarseră în noaptea următoare: stăteau o vreme în tăcere, după care plecau de parcă ar fi avut un program. Veneau în fiecare noapte, cu dorinţa făcută tot mai vizibilă de luna în creştere. în fiecare noapte se apropiau mai mult, dând ocol curţii exterioare şi urlând la adăpostul tufelor. Umpleau mintea lui Yusuf cu coşmaruri. Groaza lui era amestecată cu ruşine, deoarece vedea că lui Khalil nu-i păsa de câini. Dacă-i zărea pândind prin preajmă, azvârlea în ei cu o piatră şi-i punea pe fugă. Dacă era destul de aproape, le arunca pumni de nisip în ochi. Se părea că, atunci când veneau noaptea, veneau pentru Yusuf. în visele sale stăteau deasupra lui pe picioarele din spate, cu boturile pe jumătate deschise pline de bale, cercetându-i corpul molatic cu ochii lor necruţători.

într-o noapte săriră înăuntru, aşa cum el ştiuse c-o vor face, ţinându-se departe unul de altul şi silindu-i ochii să se mişte tot timpul ca să-i vadă pe toţi. Era lumină ca ziua. Cel mai mare din haită se apropie cel mai mult, până pe terenul din faţa prăvăliei. Un mârâit prelung şi grav ieşi din corpul lui încordat, primind ca răspuns un foşnet de paşi când ceilalţi câini veniră să se posteze într-un arc de jur împrejurul curţii. Yusuf le auzea gâfâitul şi le vedea gurile deschise în mârâieli mute. Fără vreun avertisment, intestinele îi cedară. Ţipă surprins, iar în acea clipă câinele mai mare încremeni brusc. Ţipătul lui îl trezi pe Khalil, care se ridică

speriat în capul oaselor şi văzu cât de aproape erau câinii. Mârâiau furioşi, pregătindu-se să se năpustească la atac. Khalil se repezi în curte strigând şi fluturându-şi mâinile la câinii înnebuniţi, azvârlind în ei cu pietre şi pământ şi tot ce-i mai venea la îndemână. Câinii se întoarseră şi fugiră în neorânduială, scâncind ca nişte animale speriate. Preţ de câteva minute, Khalil rămase în curtea luminată de lună răcnind blesteme în arabă şi agitându-şi pumnul în direcţia haitei puse pe fugă. Atunci când se întoarse, Yusuf văzu că mâinile îi tremurau. Se postă în faţa băiatului şi-şi flutură pumnii către el plin de mânie, vorbind iute în arabă şi explicitându-şi discursul cu o serie de gesturi furioase. Apoi se răsuci şi îndreptă un deget acuzator înspre câini.

- Vrei să te muşte? Crezi c-au venit aici să se joace cu tine? Eşti mai rău decât un *kifa urongo,* eşti un mucos slab de minte. Ce aşteptai? Vorbeşte, *maluun*— ce eşti!

în cele din urmă Khalil se opri, îşi trase nasul şi-l ajută pe Yusuf să înainteze pe dibuite până la robinetul de pe zidul exterior al grădinii interzise. Lângă casă era o magazie pe care o foloseau pe post de toaletă, dar Yusuf refuza să meargă acolo pe întuneric în caz că s-ar fi împiedicat şi ar fi căzut în haznaua fără fund. Khalil îi făcu semn să tacă ducându-şi degetul la buze şi bătându-l uşurel pe creştet. Cum Yusuf tot nu se putea opri din plâns, îi mângâie părul şi-i şterse lacrimile de pe faţă. îl ajută să se dezbrace şi rămase în apropiere cât timp Yusuf se curăţă pe cât putu la robinet.

Câinii se mai întoarseră câteva nopţi după aceea, oprindu-se la oarecare distanţă de curte, urlând şi lătrând din umbră. Chiar şi în nopţile când nu-i puteau vedea, îi simţeau bântuind prin jurul casei şi-i auzeau prin tufişuri. Khalil îi spuse lui Yusuf poveşti cu lupi şi şacali care furau prunci de om şi-i creşteau ca pe fiare, hrănindu-i cu lapte de lupoaică şi carne regurgitată. îi învăţau să le vorbească limba şi să vâneze. Când creşteau, îi puneau să se împerecheze cu femelele lor, dând naştere oamenilor-lupi care trăiau în cele mai adânci păduri şi se hrăneau numai cu carne putrezită.

- Şi vârcolacii mănâncă mortăciuni, de preferinţă carne de om, dar numai de la cei cărora nu li s-au spus rugăciunile după moarte.

în orice caz, ei sunt djinni creaţi din foc şi nu trebuie confundaţi cu oamenii-lupi, care sunt făcuţi din pământ ca toate animalele. îngerii, dacă te interesează, au fost creaţi din lumină, ăsta fiind unul dintre motivele pentru care nu-i putem vedea. Oricum, oamenii-lupi vin uneori printre oamenii obişnuiţi.

- Ai văzut vreunul? întrebă Yusuf.

Khalil căzu pe gânduri.

- Nu-s sigur. Dar cred că am văzut unul. Sunt deghizaţi, ştii asta. într-o noapte am zărit un bărbat foarte înalt sprijinindu-se de arborele de acolo, la fel de înalt precum casa şi la fel de alb. Strălucea ca lumina... dar ca focul, nu ca lumina.

- Poate că era un înger, sugeră plin de speranţă Yusuf.

- Tare mai eşti sărac cu duhul! Nu poţi să vezi un înger. Râdea, stătea acolo rezemat de copac şi râdea flămând.

- Flămând? zise Yusuf.

- Am închis ochii şi-am rostit o rugăciune. Nu trebuie să te uiţi în ochii unui om-lup, altfel, la revedere, te înfulecă pe loc. Atunci când am deschis ochii dispăruse. Altă dată, un coş gol m-a urmărit o oră întreagă. Dacă mă opream, se oprea; dacă dădeam un colţ, o făcea şi el. La un moment dat, am auzit un câine urlând. Când m-am uitat în jur am văzut coşul gol urmărindu- mă.

- De ce n-ai fugit? întrebă Yusuf cu uimire şi fascinaţie în glas.

- Nu m-ar fi ajutat cu nimic. Oamenii-lupi fug mai iute ca zebrele, mai iute ca gândul. Singurul lucru mai rapid decât un om-lup e rugăciunea. Dacă fugi, te preschimbă într-un animal ori un sclav. După *kiyama,* după ziua în care lumea se sfârşeşte şi Dumnezeu îi cheamă pe toţi la El... după *kiyama,* oamenii-lupi o să stea în primul strat al iadului, cu miile, şi o să-i mănânce pe păcătoşii care nu ascultă porunca lui Allah.

- Acolo o să fie şi vârcolacii?

- Poate, zise Khalil după o lungă perioadă de gândire.

- Şi mai cine?

- Nu ştiu. Dar, cu siguranţă, e un loc unde nu vrei să ajungi. Pe de altă parte, celelalte straturi sunt şi mai rele, deci cel mai bine e să te ţii departe de iad cu totul. Hai, dormi acum, altfel o să moţăi când o să ai de muncit.

Khalil îl instrui în privinţa treburilor de făcut la prăvălie. îi arătă cum să ridice sacii fără să se rănească şi cum să toarne grânele în ciubere fără să-i scape pe jos. îi arătă cum să numere banii repede şi cum să socotească restul, cum se numeau monedele, cum să facă deosebirea în funcţie de valoare. Yusuf învăţă cum să ia banii de la un client şi cum să ţină bancnota între degete astfel încât să nu-i zboare. Khalil îi ţinu mâna ca să nu-i tremure când îl învăţă cum să măsoare uleiul de cocos cu polonicul şi cum să taie bucăţi din calupul de săpun cu o sârmă. Zâmbea aprobator când Yusuf se dovedea un învăţăcel sârguincios şi-l lovea zdravăn când dădea greş, uneori în faţa clienţilor.

Clienţii râdeau de tot ce făcea Khalil, dar râsul lor nu părea să-l tulbure. îl tachinau neîncetat în legătură cu accentul lui, imitându-l şi apoi tăvălindu-se pe jos de râs. Frăţiorul lui îl învăţa să vorbească mai bine, le zicea. Iar când avea să vorbească destul de bine plănuia să-şi ia o nevastă mswahili rotofeie şi să ducă o viaţă cu frica lui Dumnezeu. Bătrânilor de pe bancă le plăcea la culme să audă poveşti despre nevestele tinere şi rotofeie, iar Khalil le făcea hatârul. Clienţii îl puneau să repete cuvinte şi expresii cu care se aşteptau să aibă necazuri, iar Khalil le pronunţa cât mai aiurea cu putinţă, după care se alătura corului de râsete cu ochii strălucind de bucurie.

Clienţii erau locuitori din vecinătate sau oameni de la ţară care se întorceau acasă din oraş. Se plângeau de sărăcie şi de preţurile mari şi-şi treceau sub tăcere minciunile şi actele de cruzime, la fel ca oricine altcineva. Dacă bătrânii se aflau pe banca lor, clienţii se opreau să stea de vorbă cu ei ori să-l cheme pe vânzătorul de cafea ca să-i servească pe vârstnici. Clientele îl simpatizau pe Yusuf, alintându-l cu fiecare prilej şi râzând încântate de micile lui gesturi curtenitoare şi de înfăţişarea lui drăgălaşă. Una dintre ele, cu pielea de un negru strălucitor şi faţa foarte expresivă, era de-a dreptul îndrăgostită de el. Pe nume Ma Ajuza, era o femeie masivă, puternică, al cărei glas răsuna prin orice mulţime. îi părea foarte bătrână lui Yusuf, stângace, greoaie şi cu un aer de suferinţă când nu era atentă să şi-l ascundă. Trupul i se înfiora şi se îndrepta brusc atunci când îl zărea, iar din piept îi scăpa un ţipăt. Dacă

Yusuf n-o zărea, îl urmărea până când era destul de aproape încât să-l strângă în braţe. Apoi, în timp ce el se zbătea şi dădea din picioare, Ma Ajuza chiuia fericită. Atunci când nu-l putea lua prin surprindere, venea spre el cu ţipete extaziate, numindu-l „soţiorul meu", „stăpânul meu". Apoi îl acoperea cu linguşeli şi promisiuni, îl ispitea cu dulciuri şi-i promitea plăceri dincolo de orice închipuire dacă o însoţea acasă. „Fie-ţi milă de mine, soţior iubit", striga. Bărbaţii care se aflau întâmplător prin preajmă se ofereau să-i ia locul deoarece nu suportau nefericirea bietei femei, dar îi respingea cu o privire dispreţuitoare. Yusuf o lua la fugă de îndată ce-o zărea, ascunzându-se în cel mai întunecat colţ al prăvăliei în timp ce ea îl chema tânguitor. Khalil făcea tot posibilul ca s-o ajute. Uneori lăsa partea rabatabilă a tejghelei deblocată, astfel încât ea să poată intra în partea din spate şi să-l fugărească pe Yusuf printre saci şi conserve. Sau Khalil îl trimitea să aducă ceva din depozitul aflat în apropiere tocmai când femeia îi pândea apariţia. Ori de câte ori punea mâna pe el, se repezea asupra lui cu ţipete nestăpânite, în timp ce trupul i se zguduia din cauza tremurăturilor de emoţie şi a strănuturilor. Mirosea a tutun de mestecat, iar îmbrăţişările şi strigătele ei erau stânjenitoare. Toţi păreau să se distreze de minune - deşi Yusuf nu-şi dădea seama care era gluma -, aşa că de fiecare dată îi spuneau lui Ma Ajuza unde era ascuns.

- E aşa de bătrână, i se plânse el lui Khalil.

- Bătrână! Ce are de-a face dragostea cu vârsta? Pe deasupra, te iubeşte, pe când tu nu faci decât s-o răneşti. Nu vezi cum i se rupe sufletul? N-ai ochi? N-ai simţăminte? Prostănac de *kifa urongo* ce eşti, copilandru laş şi nevolnic! Cum adică bătrână? Uită-te la trupul ăla, uită-te la coapsele alea... O mulţime de veşti bune dintr-acolo. E perfectă pentru tine.

- Are păr cărunt.

- Un pic de henna... şi gata cu părul cărunt. Ce-ţi pasă ţie de păr? Frumuseţea stă în adâncul persoanei, în suflet, zise Khalil. Nu doar la suprafaţă.

- Dinţii ei sunt roşii de la tutun, ca ai moşnegilor de pe bancă. De ce nu-l vrea pe unul dintre ei?

- Cumpără-i o periuţă de dinţi, îl sfătui Khalil.
- Are burta aşa de mare, scânci Yusuf, dornic să scape de toate tachinările.
- Vai, vai, făcu amuzat Khalil. Poate că într-o bună zi o prinţesă zveltă şi frumoasă din Persia o să vină la prăvălie şi-o să te invite la palatul ei. Frăţioare, femeia aia zdravănă e îndrăgostită de tine.
- E bogată? întrebă Yusuf.

Khalil râse şi, pe neaşteptate, îl strânse în braţe.

Nu-i destul de bogată încât să te scoată din groapa asta, îi spuse

.Blestemat

îl vedeau pe unchiul Aziz cel puţin o dată pe zi, când venea după închidere să ia încasările. Arunca o privire în geanta de pânză pe care i-o înmâna Khalil şi apoi se uita în caietul în care tânărul nota vânzările înainte de a le lua pe ambele pentru o examinare detaliată. Uneori îl vedeau mai des, dar numai în trecere. Era întotdeauna ocupat, trecea prin faţa prăväliei dimineaţa cu un aer gânditor, se întorcea cu un aer gânditor şi în cea mai mare parte a timpului arăta ca şi când ar fi avut chestiuni presante la care să reflecteze. Bătrânii de pe bancă priveau netulburaţi în timp ce unchiul Aziz se lupta cu gândurile lui. Yusuf le cunoştea acum numele: Ba Tembo, Mzee Tamim, Aii Mafuta, dar îi trata în continuare ca pe un tot unitar. îşi imagina că dacă ar fi închis ochii în timp ce vorbea, nu i-ar fi putut deosebi unul de celălalt.

Nu reuşea să folosească apelativul *seyyid* faţă de unchiul Aziz, chiar dacă tovarăşul său îl pocnea de câte ori îi spunea „unchiul”.

- Nu-i unchiul tău, prostănacule mswahili! Mai devreme sau mai târziu o să înveţi cum să-l pupi în fund. *Seyyid, seyyid,* nu „unchiule”. Hai, spune după mine, *seyyid.*

N-o făcea însă. Dacă era silit să vorbească despre unchiul Aziz spunea „el”, sau lăsa o pauză pe care Khalil o umplea nervos.

La câteva luni după sosirea lui Yusuf - se învăţase să piardă socoteala zilelor,

iar acest succes cu două tăişuri îl făcuse să înţeleagă că zilele pot fi la fel de lungi ca săptămânile dacă n-ai nici o dorinţă să le trăieşti - începură pregătirile pentru o călătorie în ţinuturile din interior. Unchiul Aziz îi vorbea lui Khalil mult timp seara; stăteau pe banca din faţa prăvăliei pe care o ocupau bătrânii în timpul zilei. O lampă ardea între ei, aplatizându-le chipurile în două măşti ale sincerităţii. Yusuf prindea câteva cuvinte din araba lor, dar nu se arăta interesat. Cercetau carnetul în care Khalil nota vânzările de peste zi, dând paginile înainte şi înapoi şi adunând cifrele. Yusuf stătea în apropiere, ascultându-i cum vorbeau pe un ton neliniştit, ca şi când s-ar fi temut pentru siguranţa lor. Khalil n-avea stare în timpul acestor conversaţii, vorbind cu o patimă nestăpânită şi cu ochii strălucindu-i febril. Uneori unchiul Aziz izbucnea pe

neaşteptate în râs, făcându-l pe tânăr să tresară stupefiat. Altfel asculta în maniera lui obişnuită, flegmatic şi vag preocupat

.Dacă vorbea, o făcea pe un ton calm care se înăsprea fără efort atunci când era necesar.
Apoi pregătirile deveniră mai intense şi dădură naştere dezordinii. Pachete şi lăzi erau livrate la ore surprinzătoare şi duse în depozitele care se înşirau pe latura casei. Saci şi pachete învelite în pânză erau stivuite în prăvălie. Mărfuri cu ambalaje de diverse forme şi cu mirosuri diferite începură să apară în colţurile curţii din faţă, acoperite cu pânză ca să le ferească de praf. Cu marfa sosiră şi slugile tăcute care făceau de pază, mutându-i pe bătrâni de pe banca lor şi alungându-i pe copii şi pe clienţii cărora marfa acoperită li se părea irezistibilă. Paznicii erau wasomali şi wanyamwezi—, înarmaţi cu bastoane subţiri şi bice. Nu erau cu adevărat tăcuţi, dar cuvintele pe care le rosteau nu le înţelegeau decât ei. Lui Yusuf i se păreau feroce şi răi, bărbaţi bine pregătiţi pentru război. Nu cuteza să-i privească în faţă, iar ei nu păreau să-l vadă. *Mnyapara wa safari,* conducătorul expediţiei, avea să-i aştepte undeva în interior, îi zise Khalil. Seyyid era un negustor prea bogat ca să organizeze şi să conducă expediţia el însuşi. în mod normal, mnyapara ar fi fost prezent încă de la început, angajând hamali şi făcând rost de provizii, dar avea o treabă de terminat. Khalil îşi dădu ochii peste cap când spuse asta. Treaba respectivă era fără îndoială grea, altfel ar fi fost deja acolo. Mai curând era ceva deloc respectabil. Aranja ceva, vreo operaţiune de contrabandă poate, sau regla nişte conturi - o chestie dubioasă, în orice caz. Tipul ăla mereu punea la cale o escrocherie. Pe mnyapara îl chema Mohammed Abdalla, zise Khalil înfiorându-se melodramatic când îi rosti numele.
- Un demon! O bestie care-ţi ia sufletul şi ţi-l răsuceşte fără chibzuinţă şi fără îndurare. Dar, în ciuda tuturor cusururilor lui, seyyid are o părere bună despre el.
- Unde se duc? întrebă Yusuf.
- Să facă negoţ cu sălbaticii. Asta-i viaţa lui seyyid. Cu asta se ocupă el. Merge la sălbatici şi le vinde toată marfa pe care o vezi aici, apoi cumpără de la ei. Cumpără orice... în afară de sclavi,

chiar de dinainte ca guvernul să pună capăt negoţului de felul ăsta. E o treabă primejdioasă şi deloc vrednică de cinste.
- Cât timp sunt plecaţi?
- Luni, uneori ani întregi, spuse Khalil zâmbind cu mândrie şi admiraţie. Ăsta-i negoţul. Nu pot spune cât o să dureze călătoria. Pur şi simplu o iau peste dealuri în toate direcţiile şi nu se întorc decât atunci când au încheiat târgul. Seyyid e foarte priceput, aşa că întotdeauna face afaceri bune şi se întoarce repede. Asta nu cred că-i o călătorie lungă, doar ca să-şi scoată nişte bani de cheltuială.
în timpul zilei diverşi bărbaţi veneau să caute de lucru, să se tocmească pentru plată cu unchiul Aziz. Unii aveau scrisori de la foştii angajatori, printre ei bătrâni care implorau cu ochi rătăciţi şi disperaţi când erau respinşi.
Apoi, într-o dimineaţă, când haosul din jurul lor devenise aproape de nesuportat, porniră la drum. O tobă, un corn şi o tambură, la care muzicanţii cântau cu vigoare şi bucurie, deschideau alaiul. în spatele lor hamalii aliniaţi cărau pachete şi saci, strigând vesel ocări către tovarăşii lor şi către curioşii care veniseră să-i petreacă. Pe lângă hamali mergeau paznicii wasomali şi wanyamwezi, agitându-şi amenințător bastoanele şi bicele în direcţia spectatorilor care se apropiau prea mult. Cu un zâmbet amuzat şi deopotrivă trist, unchiul Aziz îşi urmărea oamenii trecând. Când alaiul aproape că dispăru din vedere, se întoarse spre Khalil şi Yusuf. Preţ de o clipă se uită peste umăr la uşa îndepărtată din capătul grădinii, ca şi când ar fi auzit chemarea cuiva. Apoi îi zâmbi băiatului şi-i întinse mâna să i-o sărute. Când Yusuf se aplecă deasupra mâinii, inhalând mirosul de parfum şi tămâie, cealaltă mână a unchiului Aziz îl mângâie pe ceafă. Se gândi la moneda de zece anna şi în nări simţi imediat mirosul coteţului de găini şi al magaziei de lemne. în ultima clipă, de parcă n-ar fi contat pentru el, unchiul Aziz răspunse la manifestările zgomotoase ale lui Khalil. îi întinse şi lui mâna, apoi se întoarse să plece.

îl urmăriră cu privirea până când nu se mai zări. Atunci, Khalil se uită în jur şi-i zâmbi lui Yusuf.
- Poate c-o să aducă alt băieţel când se întoarce. Sau o fetiţă, zise.
în lipsa unchiului Aziz, frenezia lui Khalil se potoli. Bătrânii se întoarseră pe bancă, schimbând vorbe de duh şi glumind pe seama lui Khalil, noul stăpân. Acum el se ocupa de treburile gospodăriei şi intra în casă în fiecare dimineaţă, deşi nu oferea detalii când Yusuf îşi arăta interesul. îl plătea pe bătrânul zarzavagiu care intra în fiecare zi pe uşa grădinii cu umerii cocârjaţi de greutatea coşurilor. De asemenea, uneori îi dădea bani unui puşti din vecinătate şi-l trimitea la piaţă. Băiatul se numea Kisimamajongoo şi fluiera melodii pe nas în timp ce făcea diverse comisioane. Aerul lui dur şi cinic era o parodie grotescă ce stârnea râsul tuturor, căci era pipernicit şi bolnăvicios, îmbrăcat în zdrenţe şi era bătut adesea de alţi băieţi. Nimeni nu ştia unde dormea, pentru că nu avea casă. Khalil îi spunea şi lui *kifa urongo*.
- Altul. Cel original, îi explică lui Yusuf.
în fiecare dimineaţă, bătrânul grădinar Hamdani venea să se îngrijească de copaci şi de arbuşti şi să cureţe bazinul şi canalele. Nu vorbea cu nimeni şi lucra fără să zâmbească, fredonând versete şi qaside[1]^. La prânz îşi făcea abluţiunea şi-şi rostea rugăciunile în grădină, după care pleca tăcut. Clienţii îl descriau drept un sfânt care avea cunoştinţe secrete de medicină şi se pricepea la leacuri.
La ora mesei, Khalil intra în casă şi revenea cu două farfurii cu mâncare pentru ei, apoi ducea înapoi farfuriile goale. Seara ducea înăuntru sacul de pânză cu bani şi carnetul. Uneori, noaptea târziu, Yusuf auzea voci ascuţite sporovăind. Ştia că în casă erau ascunse femei. întotdeauna erau. Nu fusese niciodată mai departe de robinetul din zidul grădinii, dar de acolo văzuse rufe puse la uscat, tunici viu colorate şi cearşafuri, şi se întrebase când ieşeau să le întindă posesoarele vocilor din casă. Veneau femei în vizită, înveşmântate din cap până-n picioare în

buibuiuri negre. în trecere, îl salutau pe Khalil în arabă şi-l întrebau de Yusuf. Tânărul le răspundea fără să le privească direct. Uneori, o mână pictată cu henna se strecura de sub faldurile negre şi-l mângâia pe Yusuf pe obraz. Femeile aveau un parfum greu care-i amintea băiatului de cufărul cu haine al mamei sale. Ea numea parfumul acela *udi* şi-i explicase că era o combinaţie de aloe, ambră şi mosc, denumiri care îl emoţionaseră pe Yusuf într-un mod neaşteptat.

- Cine locuieşte acolo? îl întrebă pe Khalil în cele din urmă.

Se abţinuse să fie prea iscoditor cât timp unchiul Aziz era prezent. Nu se gândise să aibă alte dorinţe decât cele aferente modului lor de trai, iar acela părea supus unor schimbări aleatorii. Unchiul Aziz era centrul şi sensul acelei vieţi, în jurul lui se învârtea totul. Yusuf încă nu ştia cum să-l descrie pe negustor în afara acelei relaţii strânse, şi abia acum, în lipsa lui, îl putea simţi iarăşi ca pe o fiinţă separată.

- Cine locuieşte acolo? repetă.

încuiaseră pentru noapte, dar erau tot în prăvălie, măsurând şi împachetând cornete cu zahăr. Yusuf punea cu polonicul zahărul pe cântar, în timp ce Khalil rula cornetele de hârtie şi le umplea. Preţ de câteva momente păru că tânărul nu auzise întrebarea; într-un final însă, se opri să se uite bănuitor la Yusuf. Era o întrebare pe care n-ar fi trebuit s-o pună, îşi dădu seama băiatul, şi se încordă să-şi primească lovitura, dar Khalil zâmbi şi-şi mută privirea din ochii lui temători.

- Stăpâna, zise, apoi îşi duse degetul la buze ca să-l împiedice să insiste şi aruncă o privire de avertisment spre zidul din spate al prăvăliei.

După asta continuară să umple cornetele cu zahăr în tăcere. Când terminară se duseră să stea sub capochierul din partea cealaltă a curţii, în peştera de lumină creată de felinarul pe care-l aduseseră cu ei. Insectele îşi loveau trupurile de geam, înnebunite că nu puteau să se arunce în flacără.

- Stăpâna e nebună, spuse Khalil dintr-odată, apoi râse auzind exclamaţia de surprindere a lui Yusuf. Mătuşica ta. De ce nu-i zici

„mătuşica”? E foarte bogată, dar e o bătrână bolnavă. Dacă te porţi frumos cu ea, poate c-o să-ţi lase toţi banii ei. Când seyyid s-a însurat cu ea, acum multă vreme, a devenit peste noapte un om putred de bogat. Dar e foarte urâtă. Are o boală. Ani de-a rândul s-au perindat pe-aici o mulţime de doctori, hakimi învăţaţi cu bărbi sure i-au citit rugăciuni şi *mganga* de peste dealuri i-au adus leacuri, dar degeaba. Au venit până şi doctori de vaci şi de cămile. Boala ei e ca o rană în suflet. Nu e o rană făcută de o mână omenească. Pricepi? A lovit-o ceva îngrozitor. Se ascunde de lume.

Khalil refuză să mai spună ceva. Yusuf îi simţise zeflemeaua transformându-se în tristeţe şi se întrebă cum ar fi putut să-l înveselească. Faptul că în casă era o bătrână nebună nu-l mira câtuşi de puţin. Exact aşa ar fi fost în poveştile pe care i le spunea mama lui. în poveştile acelea, nebunia ar fi avut drept cauză o iubire sfârşită prost, farmece făcute pentru a fura o moştenire sau o răzbunare neîmplinită. Nu se putea face nimic până când relele nu erau îndreptate, până când blestemul nu era îndepărtat. Voia să-i spună asta lui Khalil. „Nu te îngrijora atât de tare, totul o să se îndrepte înainte de sfârşitul poveştii.” Decisese deja că, dacă din întâmplare dădea nas în nas cu stăpâna nebună, avea să-şi ferească privirea şi să murmure o rugăciune. Nu voia să se gândească la mama lui sau la poveştile pe care i le spunea. Tristeţea lui Khalil îl mâhnea şi pe el, aşa că zise primul lucru care-i veni în minte, numai ca să-l facă să vorbească iar.

- Mama ta obişnuia să-ţi spună poveşti?
- Mama! făcu surprins tânărul.

Peste câteva momente, Yusuf insistă:

- îţi spunea?
- Nu-mi pomeni despre ea. S-a dus. La fel ca toţi ceilalţi. Toţi s-au dus, zise

Khalil. Apoi începu să vorbească rapid în arabă, cu aerul că urma să-i tragă o palmă: S-au dus, prostănacule, *kifa urongo.* Toţi s-au dus în Arabia. M-au lăsat aici. Fraţii mei, mama... toată lumea.

Ochii băiatului se umeziră. îi era dor de casă şi se simţea părăsit, dar se lupta să-şi înăbuşe plânsul. în cele din urmă, Khalil oftă şi se întinse să-l plesnească peste ceafă.

- în afară de frăţiorul meu, zise, apoi începu să râdă când Yusuf izbucni într-o jelanie autocompătimitoare.

De obicei închideau prăvălia pentru o oră sau două în după-amiezile de vineri, dar, cum unchiul Aziz era plecat, Yusuf îl întrebă pe Khalil dacă nu puteau petrece întreaga după-amiază în oraş. Zărise de departe oceanul în fierbinţeala zilei şi-i auzise pe clienţi vorbind despre minunile aduse de pescari din larg. Khalil spuse că nu cunoştea pe nimeni în oraş şi că văzuse portul numai o dată, când fusese coborât dintr-o barcă în toiul nopţii şi ajunsese direct în braţele lui seyyid.

Chiar şi după tot acel timp nu cunoştea pe nimeni la care să meargă în vizită, spuse. Nu fusese în casa nimănui. De fiecare Idd se ducea cu seyyid la moscheea Juma'a pentru rugăciuni şi o dată fusese luat la o înmormântare, dar nu ştia cine era răposatul.

- Atunci ar trebui să aruncăm o privire, zise Yusuf. Putem merge în port.
- O să ne rătăcim, spuse Khalil râzând nervos.
- Ba nu, rosti ferm băiatul.
- *Shabab—!* Ce frăţior curajos am, zise Khalil dându-i o palmă pe spinare. O să ai grijă de mine.

La scurt timp după ce plecară de la prăvălie dădură peste câţiva clienţi cu care schimbară saluturi călduroase. Se alăturară curentului de trupuri de pe străzi şi fură mânaţi spre moschee pentru rugăciunile de vineri. Yusuf observă uimit că tovarăşul său nu era sigur în privinţa gesturilor şi cuvintelor potrivite. Apoi merseră până pe ţărm ca să vadă bărcile şi dhow-urile. Yusuf nu fusese niciodată atât de aproape de ocean, iar imensitatea lui îl lăsă fără cuvinte. Se aşteptase ca aerul să fie proaspăt, cu miros de sare, dar mirosurile erau de balegă şi de tutun şi de lemn. De asemenea, mai simţi un iz înţepător şi acid, despre care avea să afle că provenea de la alge. Pe plajă erau şiruri de bărci ai căror

proprietari se odihneau mai sus pe mal, sub umbrare şi în jurul focurilor de gătit. Aşteptau refluxul, ziseră. Asta avea să se întâmple cam la două ore după apus. Le făcură loc, iar Khalil se aşeză printre ei fără nici o stânjeneală, trăgându-şi prietenul lângă el. Masa pe care o pregăteau în cele două ceaune înnegrite se dovedi a fi orez cu spanac. Fu servită într-un vas rotund ponosit din care mâncară cu toţii.

- Pe vremuri am locuit într-un sat de pescari de pe coastă, la miazăzi de aici, spuse Khalil după ce plecară.

îşi petrecură după-amiaza plimbându-se şi râzând de tot ce se preta la zeflemelele lor. îşi cumpărară un băţ de trestie de zahăr şi un cornet cu alune, apoi se opriră să se uite la băieţii care jucau kipande. Yusuf îl întrebă pe Khalil dacă putea să intre în joc, iar acesta încuviinţă din cap plin de sine. N- avea o idee precisă despre reguli, dar văzuse destul în acele câteva minute ca să se lămurească în bună măsură. Sări să prindă băţul cu prima ocazie şi i-l dădu lui Yusuf, care marcă un punct după altul cu siguranţa nonşalantă a unui maestru. Khalil aplaudă la fiecare punct, şi când Yusuf fu prins în cele din urmă, îl urcă pe umerii săi ca să-l conducă în afara terenului, în timp ce băiatul se chinuia să se dea jos.

Pe drum spre casă, aproape de căderea serii, văzură câinii începând să se foiască pe străzi. Corpurile le erau sfrijite şi pline de ulceraţii, iar blana, răpănoasă. Ochii lor, atât de cruzi sub razele lunii, erau urduroşi şi acoperiţi cu o substanţă albicioasă la lumina zilei. Roiuri de muşte bâzâiau în jurul rănilor deschise de pe trupurile lor.

După partida de kipande, performanţa eroică a lui Yusuf le fu povestită clienţilor. Khalil exagera realizările puştiului cu fiecare istorisire şi dădea propriului său rol un aer tot mai clovnesc. în maniera sa obişnuită, făcea totul ca să obţină hohote de râs, mai ales dacă erau fete sau femei tinere prin preajmă. în consecinţă, când lui Ma Ajuza îi veni rândul să audă povestea, partida se transformase într-un măcel sângeros din care Yusuf ieşise triumfător, în timp ce clovnul său ţopăia pe lângă el cântându-i

imnuri de laudă. Yusuf Magnificul, binecuvântat de Dumnezeu, noul Dhul Qurnain, cel care i-a răpus pe Gog şi pe Magog! Ma Ajuza exclamă şi aplaudă în toate momentele potrivite pe măsură ce duşmanii imaginari erau doborâţi de spada fulgerătoare a lui Yusuf. La sfârşitul recitalului, aşa cum băiatul ar fi putut să prevadă, Ma Ajuza scoase chiote de bucurie şi se repezi la el. Clienţii şi bătrânii de pe bancă ovaţionară şi râseră, încurajând-o. Nu exista scăpare. îl prinse şi-l târî până la capochier, scuturându-l pasional, înainte ca puştiul să reuşească să se elibereze din strânsoare.

- Cine-s toţi Gogii şi Magogii ăştia pe care i-ai pomenit mai devreme?

Care-i povestea? întrebă Yusuf mai târziu.

Khalil îi făcu semn să-l lase în pace; tocmai ieşise din casă şi părea preocupat. Peste câtva timp îi spuse:

- Dhul Qurnain e un căluţ care zboară. Dacă poţi să-l prinzi şi să-l frigi la un foc din lemn de arbore de cuişoare şi să mănânci câte o bucată din fiecare membru, inclusiv din aripi, capeţi puteri împotriva vrăjitoarelor şi demonilor şi vârcolacilor. Atunci, dacă vrei, poţi să le porunceşti să-ţi aducă o prinţesă zveltă şi frumoasă din China, Persia sau India. Ai însă un preţ de plătit: devii prizonierul lui Gog şi Magog - pe viaţă.

Yusuf aşteptă continuarea în tăcere, nepărând convins.

- Bine, o să-ţi spun adevărul, râse Khalil. Nu te mai păcălesc. Dhul Qurnain înseamnă „cel cu două coarne”... Iskander Cuceritorul, care a învins pe toată lumea în bătălie. Ai auzit de Iskander Cuceritorul? în timp ce umbla să cucerească lumea, la un moment dat a ajuns la marginea ei, la nişte oameni care i-au spus că la miazănoapte de ei trăiau Gog şi Magog, nişte brute care nu ştiau să vorbească nici o limbă şi care pustiau tot timpul pământurile vecinilor. Dhul Qurnain a clădit un zid pe care Gog şi Magog n-au putut nici să se caţăre, nici să-l străpungă cu un tunel. Ăsta e zidul care păzeşte marginea lumii. Dincolo de el trăiesc barbari şi demoni.

- Din ce era făcut zidul ăsta? Gog şi Magog încă mai sunt acolo? se interesă Yusuf.
- De unde vrei să ştiu eu? se răsti Khalil. Chiar nu-mi dai deloc pace? Nu vrei decât poveşti, una după alta. Acuma lasă-mă să dorm.

în lipsa unchiului Aziz, Khalil era mai puţin interesat de prăvălie. Mergea în casă tot mai des şi nu se mai supăra atât de mult pe Yusuf dacă se aventura în grădină. Aceasta era complet închisă, cu excepţia porţii largi dinspre terasa din faţa casei. Liniştea şi răcoarea grădinii, evidente chiar şi de la depărtare, îl vrăjiseră pe Yusuf încă de când sosise. Când trecu dincolo de zid descoperi că era împărţită în sferturi, cu un bazin în mijloc şi canale ce duceau de acolo în cele patru direcţii. Pe fiecare sfert erau tufe, copaci şi arbuşti, unii înfloriţi: levănţică, henna, rozmarin şi aloe. Pe terenul deschis dintre arbori erau diverse ierburi şi trifoi şi, ici-colo, tufe de crini şi stânjenei. Dincolo de bazin, spre capătul grădinii, era un strat cu maci, trandafiri galbeni şi iasomie, toate răspândite în aşa fel încât să pară crescute natural. în acea noapte, Yusuf visă că parfumul se înălţa în aer şi-l ameţea. în acel moment de extaz se gândi că aude muzică.

în diverse părţi ale grădinii erau portocali şi rodii; în timp ce mergea la umbra lor, Yusuf se simţea ca un intrus şi le adulmeca florile cu o împunsătură de vinovăţie. De trunchiurile copacilor atârnau oglinzi, dar erau aşezate prea sus ca băiatul să se poată vedea în ele. Aşezaţi pe pământul bătătorit din faţa prăvăliei, cei doi prieteni vorbiră despre frumuseţea extraordinară a grădinii. Deşi n-ar fi recunoscut-o cu nici un chip, atunci când vorbeau astfel Yusuf nu-şi dorea nimic mai mult decât să fie surghiunit cât mai multă vreme în crângul acela tăcut. Rodia, îi zise Khalil, e culmea tuturor fructelor. Nici portocală, nici piersică, nici caisă, dar câte ceva din fiecare. Rodiul e pomul fertilităţii, cu trunchiul şi fructele la fel de robuste ca iuţeala vieţii. Seminţele tari şi seci pe care le primi Yusuf ca o confirmare a acestei doctrine, de la un fruct şterpelit cu îndrăzneală din grădină, nu semănau deloc

la gust cu portocalele, care oricum nu-i plăceau. Nu auzise niciodată de piersici.

- Ce sunt caisele? întrebă.
- Nu-s la fel de bune ca rodiile, se burzului Khalil.
- în cazul ăsta nu-mi plac caisele, declară ritos Yusuf, însă prietenul său mai mare nu-l băgă în seamă.

Khalil petrecea mult timp în casă. Ori de câte ori putea, Yusuf se ducea în grădină, însă ştia când trebuia să plece. Prima oară când auzise înălţându-se vocea plângăreaţă din curtea interioară a casei, înţelesese că-i era adresată lui. Stăpâna.

- Te-a văzut, îi spuse Khalil. Zice că eşti un băiat tare frumos. Te urmăreşte prin oglinzile de copaci când te plimbi prin grădină. Ai văzut oglinzile?

Yusuf se aştepta să fie luat peste picior, ca la povestea cu Ma Ajuza, dar Khalil era posomorât şi îngrijorat.

- E foarte bătrână? întrebă, încercând să-l provoace la glume. Stăpâna. E foarte bătrână?

-Da.

- Şi urâtă?

-Da.

- Şi grasă?

-Nu.

- E nebună? întrebă Yusuf privind fascinat cum creştea tulburarea prietenului său. Are slujitori? Cine-i găteşte?

Khalil îi dădu câteva palme, după care îl trosni tare peste ceafă. Prinse capul lui Yusuf între genunchii săi şi-l ţinu acolo o vreme. în cele din urmă îi zise:

- Tu eşti slujitorul ei. Eu sunt slujitorul ei. Suntem sclavii ei. Tu chiar nu gândeşti deloc? Mswahili tâmpit, idiot nevolnic... E bolnavă. Nu-ţi foloseşti ochii? O să-ţi fie mai bine mort decât viu. O să laşi ca totul să ţi se întâmple fără să faci nimic? Du-te naibii de-aici! strigă Khalil cu spume la gură, tremurând de furia pe care se străduia să şi-o controleze.Somalezi, respectiv membri ai grupului etnic nyamwezi din Tanzania *Qasida* - formă poetică originară din Arabia preislamică

în arabă, *shabab* înseamnă „grup de tineri”, dar este şi o exclamaţie menită să atragă atenţia

.ORAŞUL DE LA MUNTE

Prima lui călătorie în interior veni pe neaşteptate. începea să se deprindă cu întâmplările de acest fel. Pregătirile erau în toi când Yusuf descoperi că mergea şi el în expediţie. Proviziile fuseseră adunate în spatele prăvăliei şi în curte. Saci parfumaţi cu fructe uscate şi curmale erau stivuiţi într-un depozit. Albinele şi viespile reuşeau să pătrundă pe ferestrele cu gratii, atrase de miros şi de umezeala dulce care ieşea din pânza de iută. Alte încărcături, mirosind a copite şi a piei de animale, erau duse în grabă în casă. Aveau o formă ciudată şi erau acoperite cu pânză tare.

„Magendo”, şopti Khalil. „Contrabandă la graniţă. Bani buni.”

Clienţii asistau curioşi la sosirea mărfurilor acoperite cu pânză tare şi schimbau priviri conspirative încântate cu bătrânii, care, deşi mutaţi de pe banca lor, urmăreau calm de sub copaci şi încuviinţau şi zâmbeau ca şi când ar fi fost părtaşi la ceea ce se petrecea. Ori de câte ori era încolţit de vreun bătrân, Yusuf trebuia să asculte prelegeri amănunţite despre hemoroizi şi dureri de burtă şi constipaţie, în funcţie de identitatea celui care-1 prinsese. Dar dacă le îndura lamentaţiile despre chinurile decrepitudinii, se alegea cu poveşti din călătorii de demult şi-i observa pe bătrâni uitând de ei înşişi în frenezia acestor noi pregătiri.

în aer plutea mirosul unor locuri îndepărtate, iar poruncile răsunau de peste tot. Pe măsură ce se apropia data plecării, haosul se potoli treptat. Zâmbetul calm şi distrat al unchiului

Aziz şi chipul lui aspru, impasibil le impuneau tuturor să se poarte demn. în cele din urmă, alaiul porni într-o atmosferă senină, condus de cornistul care interpreta o melodie veselă şi de toboşarul care bătea un ritm înviorător. Oamenii de pe stradă îi priveau tăcuţi, zâmbind şi fluturând din mâini politicos. Nici unul dintre ei nu s-ar fi gândit să nege că se aflau acolo pentru acea procesiune spre interiorul ţării, şi ştiau cum se putea demonstra necesitatea respectivelor expediţii

.Yusuf asistase la multe plecări până atunci şi începuse să aprecieze agitaţia din timpul pregătirilor. El şi Khalil îi ajutau pe hamali şi pe paznici, cărând de colo-colo, veghind, socotind. Unchiul Aziz se ţinea deoparte. Detaliile erau lăsate pe mâna lui Mohammed Abdalla, mnyapara. Ce diavol împieliţat! Atunci când era gata să plece într-o călătorie lungă, unchiul Aziz îi trimitea vorbă lui mnyapara, aflat undeva în interior. Venea întotdeauna, deoarece unchiul Aziz era un negustor bogat care-şi putea finanţa expediţiile singur, fără să trebuiască să-i ceară împrumut unui *mukki* indian. Era o onoare să lucrezi pentru un asemenea om. Mohammed Abdalla era cel care angaja hamalii şi paznicii şi se tocmea cu ei pentru o parte din profit. Tot el era cel care-i ţinea din scurt. Majoritatea erau de pe coastă, din locuri îndepărtate precum Kilifi şi Lindi şi Mrima. Mnyapara îi băga în

sperieţi pe toţi. Chipul lui încruntat ameninţător şi licărirea nemiloasă din ochi nu făgăduiau altceva decât durere celui care ar fi îndrăznit să-l supere. Efectua cele mai simple gesturi fiind pe deplin conştient şi mândru de puterea lui. Era un individ înalt şi solid care se plimba de colo-colo cu umerii traşi în spate, anticipând o provocare. Avea pometii înalţi şi rotunzi, clocotind de dorinţe neliniştite. Purta un baston subţire de bambus pe care-l folosea ca să-şi sublinieze cuvintele, rotindu-l prin aer când era scos din fire, plesnind un şold leneş când mânia i se domolea. Era cunoscut ca un sodomizator nemilos şi putea fi văzut adesea mângâindu-şi distrat vintrele. Se spunea, mai ales în rândul celor pe care Mohammed Abdalla refuzase să-i angajeze, că alegea hamali care să fie dornici să se pună în patru labe în faţa lui în timpul călătoriei.

Uneori se uita la Yusuf cu un zâmbet înfricoşător, clătinând din cap încântat. „Mashaa//ah", spunea. O minune a lui Dumnezeu. în acele momente plăcerea îi înmuia căutătura aprigă, iar gura i se deschidea într-un zâmbet ce nu-i stătea în fire, dezvăluind dinţii pătaţi de tutun. Când era în această stare slobozea oftaturi grele de poftă trupească şi murmura zâmbind versurile unui cântec despre natura frumuseţii. El fu cel care-l înştiinţă pe Yusuf că urma să participe la expediţie, făcând ca până şi această instrucţiune simplă să pară ameninţătoare.

Pentru Yusuf fusese o întrerupere deloc binevenită a vieţii liniştite pe care izbutise să şi-o croiască în captivitate de-a lungul anilor. în pofida tuturor greutăţilor, nu fusese nefericit în prăvălia unchiului Aziz. Ajunsese să priceapă că era acolo ca *rehani,* zălog, încredinţat unchiului Aziz ca garanţie pentru datoriile tatălui său faţă de negustor. Nu era greu de ghicit că tatăl lui împrumutase prea mult în decursul timpului, chiar mai mult decât ar fi putut obţine din vânzarea hotelului. Sau poate avusese ghinion. Sau poate cheltuise prosteşte nişte bani care nu erau ai lui. Khalil îi spusese că aşa lucra seyyid; prin urmare, atunci când avea nevoie de ceva, erau oameni cărora li se putea adresa fără

să rişte un refuz. Dacă seyyid era disperat să facă rost de bani, sacrifica vreo câţiva debitori ca să-i adune.
Poate că într-o zi, când tatăl lui reuşea să se pună pe picioare, avea să vină să-l răscumpere. Plângea gândindu-se la părinţii lui atunci când putea. Uneori intra în panică la gândul că imaginile lor îi erau tot mai şterse în amintire. Sunetul glasurilor lor sau o trăsătură aparte - râsul mamei, zâmbetul reţinut al tatei - veneau atunci să-l liniştească. Nu că l-ar fi chinuit dorul în aşa măsură, mai ales că suferinţa lui scădea treptat, dar despărţirea de ei era cel mai memorabil eveniment din viaţa lui. Aşa că tot revenea la ea, întristat de ceea ce pierduse. Se gândea la lucrurile pe care ar fi trebuit să le ştie despre ei sau ar fi putut să-i întrebe. Certurile aprige care-l speriaseră. Numele celor doi băieţi care se înecaseră după plecarea de la Bagamoyo. Denumirile copacilor. Dacă i-ar fi trecut prin cap să le pună astfel de întrebări, poate că nu s-ar mai fi simţit atât de neştiutor şi atât de pierdut. Făcea munca pe care o avea de făcut şi îndeplinea instrucţiunile lui Khalil, de care ajunsese să depindă. Când i se îngăduia, lucra în grădină.
Dragostea lui pentru grădină îl impresionase pe bătrânul care venea s-o îngrijească dimineaţa şi la începutul după-amiezii, Mzee Hamdani. Bătrânul vorbea rareori şi se enerva dacă trebuia să se oprească din cântat versurile întru slava lui Dumnezeu, în mare parte compuse de el însuşi, şi să asculte pe cineva. în fiecare dimineaţă se apuca de treabă fără să salute pe nimeni, îşi umplea găleţile şi stropea cu palma făcută căuş în timp ce trecea pe alei, ca şi când n-ar fi existat nimic altceva în afară de grădina şi munca lui. Când soarele ardea prea tare se aşeza la umbra unui copac şi citea dintr-o cărţulie mormăind şi legănându-se uşor, pierdut în veneraţia sa extatică. După- amiaza, după rugăciuni, se spăla pe picioare şi pleca. Mzee Hamdani îl lăsa pe Yusuf să-l ajute ori de câte ori voia; nu că i-ar fi dat vreo sarcină anume, dar cel puţin nu-l alunga. Spre seară, când soarele cobora pe cer, Yusuf avea grădina numai pentru el. Curăţa pomii, stropea şi se plimba pe sub copaci şi printre tufe. Vocea

certăreaţă de peste zid se ridica negreşit să-l alunge când se întuneca, deşi uneori auzea şi suspine şi fragmente de cântec prin atmosfera tot mai sumbră. Glasul acela îl umplea de tristeţe. O dată auzi un vaiet de dor care-l duse cu gândul la mama lui şi-l făcu să se oprească lângă zid şi să asculte tremurând de frică. Yusuf renunţase să mai pună întrebări despre Stăpână ca să nu-l înfurie pe Khalil. „Nu-i treaba ta şi nu trebuie să pui întrebări fără noimă. O să aduci... *kisirani...* ghinion. Vrei să atragi răul asupra noastră.” Ştia că mânia lui Khalil îi impunea să păstreze tăcerea pe acel subiect, deşi nu putea să nu observe privirile pe care le schimbau clienţii când se interesau de mersul gospodăriei, aşa cum era politicos. în plimbările lor de după-amiază prin oraş, Khalil şi Yusuf văzuseră casele uriaşe şi tăcute, înconjurate de ziduri albe, în care locuiau bogatele familii omaneze. „Nu-şi mărită fetele decât cu băieţii fraţilor lor”, le spuse un client. „în unele din fortăreţele acelea sunt încuiaţi copii nevolnici de care nu se vorbeşte niciodată. Uneori poţi zări feţişoarele nenorociţilor apăsate de gratiile ferestrelor de la etaj. Numai Dumnezeu ştie ce pricep din lumea noastră, sărmanii. Sau poate înţeleg că asta-i pedeapsa lui Dumnezeu pentru păcatele taţilor lor.”

Mergeau în oraş în fiecare vineri, ca să se roage la moscheea Juma'a şi să joace kipande şi fotbal pe stradă. Trecătorii îi strigau lui Khalil că la vârsta lui putea să fie deja tată şi nu trebuia să se joace cu copiii. „Oamenii o să te bârfească şi-o să-ţi dea porecle urâte”, ziceau. într-o zi, o bătrână se opri să urmărească partida până când Khalil se apropie de ea; atunci scuipă pe jos şi se îndepărtă. La înserat se plimbau pe ţărm şi stăteau de vorbă cu pescarii care nu ieşiseră în larg. Aceştia le ofereau ţigări pe care Khalil le accepta, însă i le interzicea lui Yusuf. „E prea frumos ca să fumeze”, spuneau pescarii. „Asta i-ar strica trăsăturile. Fumatul e treabă drăcească, un păcat. Dar cum poate un amărât să trăiască altfel?” Amintindu-şi de poveştile tragice pe care i le istorisea cerşetorul Mohammed, despre cum îşi pierduse acesta iubirea maternă şi ferma irigată de la sud de Witu, Yusuf nu luă

interdicţia în nume de rău. Pescarii îşi povesteau aventurile de pe mare. Vorbeau cu respect despre demonii care se pogorau asupra lor din înaltul senin al cerului deghizaţi ca furtuni neaşteptate ori se ridicau din bezna oceanului sub forma unor pisici-de-mare imense, ce străluceau în noapte. îngăduitori unii cu ceilalţi, schimbau relatări ale bătăliilor memorabile pe care le purtaseră cu nişte duşmani puternici şi curajoşi.

Mai târziu asistau la un joc de cărţi în faţa unei cafenele ori îşi cumpărau de-ale gurii şi mâncau pe stradă. Uneori, când era ceva de sărbătorit, se organizau dansuri şi concerte în aer liber care durau până după miezul nopţii. Yusuf se simţea bine în oraş şi i-ar fi plăcut să meargă acolo mai des, dar observase că prietenul său nu era în largul lui. Khalil era cel mai fericit în spatele tejghelei de la prăvălie, făcându-le conversaţie clienţilor cu accentul lui puternic. Plăcerea lui de a se afla în compania lor nu era simulată. Râdea de tachinările şi zeflemelele lor la fel de voios ca ei şi le asculta poveştile despre greutăţile

şi durerile pe care le sufereau cu
atenţie şi compătimire. M

aAjuza îi spuse că, dacă nu i-ar fi fost deja promisă lui Yusuf, l-ar fi avut pe el în vedere, în ciuda agitaţiei sale permanente şi a constituţiei sfrijite.
într-o seară merseră la o nuntă indiană din centrul oraşului vechi, nu ca invitaţi, ci ca parte a mulţimii nespălate care se aduna să privească etalarea prosperităţii şi ritualul afecţiunii. Fură uimiţi de spectacolul oferit de veşmintele din brocart şi podoabele de aur ale oaspeţilor şi aplaudară turbanele vesele purtate de bărbaţi. Parfumuri grele, cu origini străvechi, umpleau aerul, iar fumul gros de tămâie se înălţa din vasele de alamă aşezate pe drum în faţa casei, înăbuşind duhoarea rigolelor acoperite de pe mijlocul drumului. Alaiul care însoţea mireasa era condus de doi bărbaţi care cărau un felinar mare, verde, în forma unui palat cu numeroase cupole în formă de ceapă. De-o parte şi de alta a miresei mergeau două şiruri de tineri care cântau şi stropeau cu apă de trandafiri mulţimile de pe margine. Unii tineri păreau stânjeniţi. Gloata, văzând asta, se apucă să le strige măscări şi vorbe de batjocură ca să le sporească stinghereala. Mireasa părea foarte tânără, abia o fătucă. Era acoperită din cap până în picioare cu văluri de mătase brodate cu aur care licăreau la fiece mişcare. Brăţările grele de la încheieturile mâinilor şi picioarelor străluceau mat, iar cerceii imenşi luceau ca nişte umbre luminoase din spatele vălului. Conturul chipului ei plecat se zări o clipă în lumina felinarului când alaiul intră pe poarta îngustă a casei mirelui. După aceea se aduseră pe stradă tipsii cu mâncare pentru privitori: *samosa* şi *ladhoo* şi *halwa badam*. Muzica răsună până târziu în noapte, instrumentele cu coarde şi de percuţie acompaniind glasurile ce se înălţau cu o claritate încântătoare. Nimeni din mulţimea adunată în faţa casei nu înţelegea cuvintele, dar rămaseră oricum să asculte. Cântecele deveniră tot mai melancolice odată cu scurgerea orelor, până când oamenii de afară începură să se retragă în tăcere, alungaţi de tristeţea pe care o promiteau melodiile.

- *Kijana mzuri,* frumos băiat, zisese Mohammed Abdalla oprindu-se lângă Yusuf şi luându-i bărbia în mâna ce-i păru puştiului pătată şi solzoasă. Când Yusuf scutură din cap să se elibereze, simţind cum îi pulsa bărbia, conducătorul expediţiei adăugă: Vii cu noi. Seyyid vrea să fii gata dimineaţă. Vii şi faci negoţ împreună cu noi, şi-o să înveţi deosebirea dintre obiceiurile lumii civilizate şi cele ale sălbaticilor. A sosit vremea să creşti şi să vezi cum e lumea... în loc să te joci prin prăvălii murdare.

în timp ce vorbea îi apăru pe chip un zâmbet, o grimasă de prădător care-l duse pe Yusuf cu gândul la câinii care-i bântuiau coşmarurile.

Khalil, la care căută înţelegere, refuză să-l compătimească ori să-i plângă soarta. Râse şi-l înghionti în braţ într-un fel care păru jucăuş, dar îi provocă durere.

- Vrei să te joci aici, în grădină? Şi să cânţi qaside ca nebunul de Mzee Hamdani? Sunt o mulţime de grădini acolo. Poţi să împrumuţi o săpăligă de la seyyid. O să ia cu el o sumedenie, ca să le vândă sălbaticilor. Se dau în vânt după săpăligi, habar n-am de ce. Din câte am auzit, le place şi să se lupte. Dar ştii toate chestiile astea, nu trebuie să ţi le spun eu. Doar vii din ţinutul ăla sălbatic. De ce te temi? O să te distrezi. Trebuie numai să le spui că eşti un prinţ de-al lor care s-a întors acasă să-şi caute nevastă.

în noaptea aceea Khalil îl ocoli, făcându-şi de lucru la prăvălie şi intrând în conversaţii prelungite cu hamalii. Când nu-l mai putu evita, deoarece se lungiseră pe rogojini în aşteptarea somnului, transformă în glumă orice întrebare pe care încerca să i-o pună Yusuf.

- Poate că în timpul călătoriei o să-ţi întâlneşti vreun bunic. Asta o să fie emoţionant... şi toate peisajele stranii şi animalele sălbatice. Sau te temi c-o să ţi-o fure careva pe Ma Ajuza cât eşti plecat? Nu-ţi face griji, fratele meu mswahili, e a ta pe vecie. O să-i zic că ai plâns cu gândul la ea înainte să pleci fiindcă te temeai că n-o să fie nimeni care să-ţi frece puţica printre sălbatici. O să te aştepte, şi când te întorci o să vină să-ţi cânte.

în curând o să fii un negustor bogat, şi-o să porţi mătăsuri şi parfumuri ca seyyid, şi-o să ai săculeţe cu bani la cingătoare şi un şirag de mătănii la încheietură.

- Ce-i cu tine? izbucni Yusuf cu glasul tremurând de enervare şi autocompătimire.

- Ce vrei să fac? Să plâng? îi replică prietenul său râzând.

- Eu plec mâine cu insul ăla şi tâlharii lui...

Khalil îi acoperi gura cu mâna. Se culcaseră în spatele prăvăliei, deoarece curtea din faţă fusese ocupată de mult de Mohammed Abdalla şi oamenii lui, care transformaseră tufele de pe margine în latrine în aer liber. Khalil îşi duse un deget la gură şi şuieră încet să-l avertizeze. Când Yusuf încercă să spună ceva, Khalil îi trase un pumn în burtă, făcându-l să geamă de durere. Băiatul avea impresia că era izgonit şi acuzat de o trădare pe care n-o înţelegea. Khalil îl trase spre el şi-l ţinu mult timp într-o îmbrăţişare strânsă, apoi îi dădu drumul.

- Aşa e mai bine pentru tine, îi zise.

Dimineaţă, pachetele acoperite cu pânză de sac fură încărcate într-un camion vechi şi trimise înainte. Expediţia avea să le regăsească mai târziu. Şoferul camionului era un tip pe jumătate grec, pe jumătate indian pe nume Bachus. Tatăl lui deţinea o făbricuţă de îmbuteliere şi de gheaţă în oraş şi uneori îşi închiria camionul şi fiul către negustori. Bachus stătea în cabină cu portiera deschisă, lăsând să i se vadă corpul rotofei aşezat comod în scaun. Din gura lui ieşea un şuvoi de neoprit de obscenităţi pe care le rostea cu glas molcom şi o expresie serioasă. Printre ele cânta fragmente din cântece de dragoste şi trăgea câte un fum din *biri—.*

- Vă rog, măcar de data asta fiţi şi voi drăguţi cu mine, futăcioşi de capre ce sunteţi! N-am nimic mai bun de făcut decât să stau aici şi să vă mângâi găoazele toată ziua, dar am şi alte încărcături de luat. Aşa că puneţi osul la treabă şi nu vă mai mirosiţi atâta rahatul unii altora.

Când mă gândesc la adevăr văd chipul tău, Şi orice altă faţă nu-i decât o minciună. Când visez la fericire îţi simt mângâierea Şi

văd invidia arzând în ochii tuturor.Vai, vai, domnule! Dacă un maharajah m-ar auzi cântând, mi-ar oferi bucăţica lui de carne preferată pentru o noapte întreagă. Aici e un miros ciudat. Sunt sigur. Simt parfumul de mădulare putrezite, dar poate că e de la mâncarea pe care v-o dau. Hei, tataie! Cu ce vă hrănesc ăştia? E cam multă grăsime în sudoarea care vă curge pe spinări. Acolo unde mergeţi le place la nebunie carnea grasă, aşa că fiţi atenţi unde vă puneţi păsăricile. Haide, frate, nu te mai scărpina acolo. Lasă pe altul s-o facă pentru tine. Oricum nu te ajută. Pentru soiul ăla de rană nu-i decât un leac. Hai încoace, după zid, şi fă-mi un masaj. îţi dau cinci anna.

Hamalii se zvârcoleau de râs auzindu-i blestemăţiile. Să folosească un asemenea limbaj în faţa negustorului! Când se împotmolea îi aruncau insulte despre părinţii lui şi insinuări ticăloase cu privire la copiii săi.

- Hai să mi-o sugi, replica el ducându-şi mâna între coapse, după care o lua de la capăt.

Restul mărfurilor urmau să fie duse la gară într-o *rikwama,* un cărucior lung tras de hamali. Până în ultima clipă, unchiul Aziz vorbi cu Khalil, care dădea din cap respectuos lângă el, în semn că-i înţelegea instrucţiunile. Hamalii leneveau adunaţi în grupuri: vorbeau şi se certau, din când în când izbucnind în râs şi bătându-se pe spate.

- Gata, să mergem, rosti într-un final unchiul Aziz, dându-le semnalul de a se pune în mişcare.

Toboşarul şi cornistul începură să cânte în acelaşi timp şi porniră zeloşi în fruntea alaiului. Mohammed Abdalla mergea la câţiva paşi în spatele lor, cu capul sus, în timp ce bastonul lui şfichiuia aerul într-o parabolă grandioasă. Yusuf dădea o mână de ajutor la împinsul carului, cu ochii aţintiţi asupra roţilor de lemn care puteau zdrobi oricând un picior neatent, şi gâfâia în ritm cu hamalii. I se făcuse ruşine să-l vadă pe Khalil repezindu-se să-i sărute mâna unchiului Aziz la despărţire; părea gata să i-o înghită cu totul dacă i se dădea prilejul. întotdeauna făcea aşa,

dar lui Yusuf îi displăcuse mai mult în acea dimineaţă. îl auzi pe Khalil strigând ceva despre fratele său mswahili, dar nu se uită înapoi.
Unchiul Aziz încheia coloana, oprindu-se din când în când ca să-şi ia rămas-bun de la cunoştinţele mai respectabile din mulţimea înşirată pe marginea drumului.
în Asia de Sud-Est, ţigară ieftină învelită în frunze
Hamalii şi paznicii călătoreau în vagonul de clasa a treia şi se întinseseră pe băncile de lemn cu un aer de stăpâni. Yusuf era cu ei. Ceilalţi pasageri se mutaseră în alte vagoane sau se retrăseseră în colţuri, intimidaţi de nesimţirea scandalagiilor. Mohammed Abdalla veni să-i viziteze, rânjind când le auzi mormăielile şi sporovăiala prostească. în vagon era înghesuială şi întuneric şi mirosea a pământ lipicios şi a fum. Când închise ochii, Yusuf îşi aminti de prima lui călătorie cu trenul. Merseră două zile şi o noapte, cu opriri dese şi fără să se grăbească prea tare. La început ţinutul era plin de palmieri şi pomi fructiferi, şi prin vegetaţia de pe

marginea căii ferate puteau vedea mici ferme şi plantaţii. La fiecare oprire, hamalii şi paznicii coborau pe peron ca să afle veşti. Unii mai fuseseră pe traseul acela şi-i cunoşteau pe angajaţii gărilor sau pe comercianţii de pe peron, aşa că se grăbeau înspre aceştia. Primeau mesaje şi daruri pe care să le transmită în altă gară de pe drum. La o haltă, în liniştea vipiei de la începutul după-amiezii, Yusuf avu impresia că aude zgomotul unei cascade. Peste câteva ore trenul se opri la Kawa, iar el rămase tăcut şi încordat pe podeaua vagonului, în caz că o cunoştinţă l-ar fi zărit şi i-ar fi făcut de râs pe părinţii lui. Mai târziu, când terenul se înălţă şi cotiră spre răsărit, copacii şi fermele se răriră. Savana se îndesea în păduri luxuriante

.Hamalii şi paznicii mârâiau şi se răsteau unii la alţii. Vorbeau mult despre mâncare, certându-se pe seama tuturor felurilor delicioase de care nu se puteau bucura în acel moment şi contestând calitatea bucătăriilor din locurile de baştină ale celorlalţi. Când toţi fură îndeajuns de flămânzi şi arţăgoşi, se certară pe alte subiecte: adevăratul înţeles al unor cuvinte, mărimea zestrei primite de fiica unui negustor legendar, curajul unui faimos căpitan de vas, explicaţia pielii albe şi sensibile a europenilor. Preţ de o jumătate de oră nu se putură pune de acord cu privire la greutatea testiculelor diverselor animale: taur, leu, gorilă, fiecare avea susţinătorii săi. Se ciondăniră pe seama spaţiului de dormit, pe care fiecare îl percepea ca invadat de ceilalţi. Cu blesteme şi mormăieli, se împinseră unii pe alţii ca să-şi facă loc. Pe măsură ce se înflăcărau, corpurile lor începură să emane un miros înţepător de sudoare cu iz de urină şi tutun stătut. Nu după mult timp se iscară încăierările. Yusuf îşi acoperi capul cu braţele şi-şi lipi spatele de peretele vagonului, lovind din răsputeri pe oricine venea prea aproape de el. în toiul nopţii auzi şoapte şi mişcări uşoare. Peste câtva timp recunoscu sunetul mângâierilor furişe, iar apoi auzi râsete încete şi murmure de plăcere.
La lumina zilei se uită pe geam, observând cum se schimba peisajul. în dreapta, dealurile îndepărtate se înălţau iarăşi, părând acoperite cu păduri dese, luxuriante. Aerul de deasupra lor era dens şi opac, conţinând o promisiune. Pe câmpia arsă de soare prin care înainta cu greu trenul, atmosfera era limpede. Pe măsură ce soarele urca pe cer, deveni nisipoasă. Pe terenul pârjolit se zăreau din loc în loc petice de iarbă uscată pe care ploile aveau să le transforme în savane bogate. Pâlcuri de arbori noduroşi erau răspândite printre formaţiunile de stânci negre care împestriţau câmpia. Valuri de căldură şi de aburi se ridicau din pământul încins, umplând gura lui Yusuf şi împiedicându-l să respire. într-o gară, unde stătură mult timp, văzu un jacaranda înflorit. Petalele mov se întindeau pe jos ca un covor iridescent.

Lângă copac era un depozit al căilor ferate. De uşi atârnau lacăte ruginite enorme, iar pereţii văruiţi erau pătaţi de noroi roşiatic. De câteva ori se gândi la Khalil; amintirea prieteniei lor şi a plecării lui bruşte şi posomorâte îl întrista. Pe de altă parte, Khalil păruse aproape mulţumit să-l vadă dus. Gândindu-se la Kawa şi la părinţii săi aflaţi acolo, se întrebă dacă ar fi putut să procedeze altfel.

Coborâră din tren la sfârşitul după-amiezii, într-un orăşel de la poalele unui munte cu vârful acoperit de zăpadă. Aerul era răcoros şi plăcut, iar lumina avea blândeţea amurgului timpuriu reflectat într-o apă fără margini. La sosire, unchiul Aziz îl salută pe şeful indian al gării ca pe un prieten vechi.

- Mohun Sidhwa, *hujambo bwana wangu—.* Sper că eşti sănătos şi că odraslele tale şi mama lor sunt bine cu toţii. *Alhamdulillahi rabi-l alamin—,* ce putem cere mai mult?

- *Karibu,* bine ai venit, bwana Aziz. Bine ai venit. Sper că toată lumea din familia ta e bine. Ce veşti ai? Cum merg afacerile? zise şeful gării, scund şi gras, scuturând mâna negustorului cu o încântare pe care abia şi-o putea stăpâni.

- îi mulţumim Domnului pentru toate binecuvântările pe care a ales să ni le dea, prietene, spuse unchiul Aziz. Dar lasă-mă pe mine, povesteşte-mi cum merg lucrurile pe-aici. Mă rog ca toate afacerile tale să prospere.

Cei doi dispărură în clădirea joasă, cu aspect de magazie, care adăpostea biroul şefului de gară, zâmbind şi sporovăind în lungul schimb de politeţuri care preceda discuţiile de afaceri. Un steag galben imens flutura deasupra clădirii, unduindu-se în bătaia vântului şi făcând ca pasărea neagră furioasă să pară de-a dreptul înnebunită de mânie. Hamalii zâmbeau pe sub mustaţă, ştiind că seyyid se dusese să aranjeze mita cuvenită cu şeful de gară astfel încât să le reducă taxele pe transportul mărfii. Peste câteva clipe îşi făcu apariţia impiegatul, care se rezemă de zid cu aerul nonşalant al unui plimbăreţ care s-a oprit să admire un peisaj. Şi el era indian, un tânăr scund şi suplu care se străduia

să nu atragă atenţia. Hamalii îşi făcură cu ochiul şi-i adresară remarci cu subînţeles. între timp descărcau mărfurile, sub privirea lui Mohammed Abdalla şi a paznicilor, şi le aşezau pe peron.

- Hai, fiţi sprinteni, că numai gura e de voi, zise Mohammed Abdalla ţipând de dragul ţipatului şi agitându-şi bastonul amenințător. Le zâmbea cu dispreţ tuturor celor din jur în vreme ce se masa distrat prin veşmântul de pânză colorată, cu picioarele larg depărtate. Vă previn, să nu care cumva să şterpeliţi ceva. Dacă-l prind pe vreunul, îi tai fundul în bucăţi. Mai târziu o să vă cânt un cântec de leagăn, dar acum trebuie să staţi treji. Suntem în ţinutul sălbaticilor. Nu-s făcuţi din acelaşi aluat ca voi, laşilor. Fură orice, inclusiv bărbăţia voastră, dacă nu vă ţineţi hainele bine strânse pe voi. Haideţi, ne aşteaptă!

în cele din urmă porniră în coloană, fiecare cărând marfa ce-i fusese repartizată. în fruntea caravanei mergea mnyapara cel înfumurat, legănându- şi bastonul şi aruncând priviri încruntate spre oamenii uluiţi pe lângă care treceau. Orăşelul părea pustiu şi sărăcăcios, dar muntele uriaş care-l domina îi conferea un aer de mister sumbru, ca şi când ar fi fost scena unor tragedii. La un moment dat, întâlniră doi războinici împodobiţi cu mărgele, cu trupurile zvelte vopsite în ocru. Sandalele de piele plesneau drumul în ritm cu legănatul suliţelor, iar corpurile lor înaintau neabătut, uşor aplecate în faţă. Se uitau drept în faţă, iar în ochii lor se citeau o siguranţă şi o hotărâre absolute. Părul le era împletit în codiţe strânse şi vopsit în roşul pământului din ţinut; de aceeaşi culoare erau şi veşmintele din piele moale care-i acopereau în diagonală, de la umăr la coapsă şi până la genunchi. Mohammed Abdalla se întoarse să-şi privească dispreţuitor oamenii, apoi îşi îndreptă bastonul spre războinici.

- Sălbatici, pufni. Fac cât zece dintre voi.

- Gândeşte-te că Dumnezeu a putut să facă nişte creaturi ca astea! Parc-ar fi roade ale păcatului, zise un hamal, un tânăr care întotdeauna se înghesuia să vorbească primul. Arată mai curând ca nişte fiare.

- Cum de au pielea aşa de roşie? întrebă alt hamal. Trebuie să fie de la sângele pe care-l beau. E adevărat, nu? Că beau sânge.
- Uită-te la vârfurile suliţelor!
- Şi ştiu cum să le folosească, murmură un paznic, atent să nu-şi atragă mânia comandantului. Poate că arată ca nişte cuţite legate de nişte beţe, dar pot face mult rău. Mai ales la cât de bine sunt antrenaţi. Asta fac tot timpul, atacă alţi oameni şi vânează. Ca să devină războinici în toată puterea cuvântului trebuie să vâneze un leu, să-l ucidă şi să-i mănânce mădularul. De câte ori mănâncă un mădular de leu au dreptul să-şi ia încă o nevastă, şi cu cât mănâncă mai multe, cu atât e mai însemnat locul pe care-l ocupă printre ai lor.
- *Yallah!* îţi baţi joc de noi! strigară ceilalţi, refuzând să creadă asemenea baliverne.
- E adevărat, stărui paznicul. I-am văzut cu ochii mei. întrebaţi pe oricine a călătorit prin părţile astea. *Wallahi,* vă zic adevărul. Şi, de fiecare dată când omoară un om, taie o bucăţică din el şi-o pun la păstrare într-o tolbă.
- Pentru ce? se interesă hamalul vorbăreţ.
- îl întrebi pe un sălbatic pentru ce? zise tăios Mohammed Abdalla, răsucindu-se ca să se uite ameninţător la tânăr. Pentru că e sălbatic, de aia. Nu întrebi un rechin sau un şarpe de ce atacă. La fel şi cu sălbaticul. El e ceea ce e. Şi aţi face bine să mergeţi mai repede şi să vorbiţi mai puţin. Nu sunteţi altceva decât o ceată de muieri plângăcioase.
- Are de-a face cu religia lor, spuse paznicul după o vreme.
- Traiul ăsta nu-i vrednic de cinste, zise hamalul cel tânăr, atrăgându-şi o privire lungă, înfricoşătoare din partea căpitanului.
- Un om civilizat poate întotdeauna să învingă un sălbatic, chiar dacă sălbaticul mănâncă o mie de mădulare de leu, interveni alt paznic, de loc din Comore. îl bate cu viclenia şi ştiinţa lui.

Caravanei nu-i luă mult să ajungă la destinaţie. La capătul unei alei care se desprindea din drumul ce traversa orăşelul era o prăvălie. în faţa acesteia se afla un teren circular bine întreţinut, mărginit de arbori-de-pâine. Proprietarul era un tip scund şi grăsun îmbrăcat într-o cămaşă albă largă şi pantaloni lălâi. Avea o mustaţă subţire care, asemenea părului, era vârstată cu fire cărunte. Atât înfăţişarea, cât şi graiul indicau că era de pe coastă. Se mişca agitat printre ei, dând instrucţiuni autoritar, fără să-l bage în seamă pe Mohammed Abdalla, care încerca să se facă util şi să-i transmită mai departe ordinele.
Ziua bună, domnul meu (în swahili în original)

Slavă lui Allah şi Domnului nostru, mesagerul său (în limba arabă în original

)Aerul era răcoros la poalele muntelui, iar lumina avea o nuanţă purpurie pe care Yusuf n-o mai văzuse niciodată. Dis-de-dimineaţă vârful muntelui era ascuns în nori, dar, pe măsură ce soarele căpăta puteri, norii dispăreau, scoţând la iveală culmea îngheţată. într-o parte, câmpia se întindea cât vedeai cu ochii. în spatele muntelui, îi spuseseră unii care mai fuseseră pe-acolo, locuiau războinicii prăfuiţi care mânau vite şi beau sângele animalelor lor. Li se părea un lucru vrednic de laudă şi erau mândri de trecutul lor violent. Măreţia conducătorilor se măsura prin numărul de animale luate cu japca de la vecini şi prin numărul de femei răpite. Când nu se luptau îşi împodobeau trupurile şi părul cu răbdarea unor matroane de bordel. Victimele lor tradiţionale erau cultivatorii care trăiau pe versanţii muntelui, acolo unde ploaia uda pământul. Aceşti cultivatori veneau în orăşel de câteva ori pe săptămână ca să-şi vândă produsele; arătau munciţi şi stângaci, nu ca nişte oameni care ar fi călătorit departe de ţinutul lor.

Un pastor luteran îi învăţase să folosească plugul de fier şi cum să-şi

facă roţi. Acestea erau daruri de la Dumnezeul lui, care-l trimisese pe el până la acel munte ca să le ofere băştinaşilor mântuirea sufletelor. îi anunţă că munca fusese statornicită de Dumnezeu ca să le îngăduie oamenilor să-şi ispăşească păcatele. Biserica lui servea de şcoală în afara orelor de rugăciune, şi acolo îi învăţă să citească şi să scrie. La insistenţele lui, toată populaţia jură credinţă acelui Dumnezeu care avea preoţi atât de practici. Pastorul le interzise să-şi ia mai mult de o nevastă şi-i convinse că jurământul faţă de noul Dumnezeu pe care li-l adusese era mai constrângător decât toate tradiţiile moştenite de la părinţii lor. îi învăţă imnuri şi le spuse poveşti despre văi verzi unde se găseau fructe şi smântână din abundenţă şi păduri prin care mişunau spiriduşi şi

fiare sălbatice şi munţi acoperiţi cu zăpadă şi sate ai căror locuitori patinau cu toţii pe lacuri îngheţate. Acum, păstorii aveau încă un motiv să-i dispreţuiască pe cultivatorii pe care-i persecutau de generaţii întregi. Nu numai că scormoneau pământul ca animalele sau ca femeile, dar se apucaseră să cânte imnurile triste ale celor învinşi care pângăreau aerul de munte

.în ţinuturile prăfoase, unde nu ploua aproape deloc, din spatele muntelui acoperit cu zăpadă, acolo unde-şi duceau viaţa războinicii, trăia un european legendar. Se spunea că era putred de bogat. învăţase graiul animalelor şi putea să stea de vorbă cu ele şi să le poruncească. Regatul lui era foarte întins, iar palatul său, făcut din fier, era cocoţat pe o stâncă. Palatul era şi un magnet puternic; prin urmare, ori de câte ori duşmanii se apropiau de fortificaţii, armele le erau smulse din mâini şi teci, astfel că puteau fi capturaţi cu uşurinţă. Europeanul avea putere peste şefii triburilor de sălbatici, pe care îi admira totuşi pentru firea crudă şi neînduplecată. în ochii lui erau nişte nobili îndrăzneţi şi eleganţi, chiar frumoşi. Se spunea că europeanul avea un inel cu care putea să cheme duhurile ţinutului şi să le poruncească. La miazănoapte de pământurile lui bântuiau cete de lei care aveau o poftă neostoită de carne omenească, şi totuşi nu se apropiau de european decât dacă erau chemaţi.
Bărbatul de pe coastă care ţinea prăvălia unde se oprise caravana, în faţa căreia Yusuf stătea sub arborii-de-pâine

ascultând poveştile celorlalţi, se numea Hamid Suleiman. Venea dintr-un orăşel de la nord de Mombasa pe nume Kilifi. Yusuf ştia că nu era departe de Witu, deoarece Mohammed cerşetorul îi povestise cum fusese cât pe ce să se înece pe când traversa canalul adânc de la Kilifi. Ar fi fost mai bine dacă ar fi pierit, zisese, pentru că astfel ar fi fost eliberat de robia faţă de iarbă. Dar zâmbise când spusese asta, dezvelindu-şi dinţii sparţi.
Hamid Suleiman era jovial şi cumsecade şi-l trata pe Yusuf ca pe o rudă. Unchiul Aziz îi spusese ceva înainte să plece. Yusuf îl văzuse vorbind şi uitându-se înspre el. Nu primise nici o explicaţie, doar o bătaie uşoară pe creştet şi ordinul de a rămâne cu Hamid. îi urmări plecând cu emoţii amestecate. Era uşurat să scape de ameninţarea lui Mohammed Abdalla, dar călătoria până la lacurile din interior, care reprezentau destinaţia finală a expediţiei, îi trezise interesul. Pe deasupra, se simţise uimitor de bine în compania hamalilor, ale căror istorisiri nesfârşite şi glume fără perdea îl încântaseră.
Nevasta lui Hamid, Maimuna, era şi ea de pe coastă, de pe insula Lamu, aflată mult mai la nord de Mombasa. Vorbea altfel, şi pretindea că acea kiswahili vorbită la Lamu era mai pură decât toate celelalte graiuri de pe coastă - kiswahili *asii*—, întreabă pe oricine -, iar Lamu era în ochii săi întruchiparea perfecţiunii. Asemenea soţului ei, era rotofeie şi blajină şi părea incapabilă să stea tăcută dacă avea pe cineva în preajmă. îl bombarda pe Yusuf cu întrebări. Unde se născuse? Unde se născuseră mama şi tatăl lui? Unde-i trăiau celelalte rude? Ştiau unde se afla el? Când îşi vizitase părinţii ultima oară? Când îşi vizitase celelalte rude? Nu-l învăţase nimeni cât de mult contează lucrurile acestea? Avea o logodnică? De ce nu? Când avea de gând să se însoare? Nu ştia că, dacă aştepta prea mult, oamenii aveau să creadă că era ceva în neregulă cu el? Ei îi părea destul de mare, deşi înfăţişarea poate păcăli. Câţi ani avea? Yusuf făcu tot posibilul să evite întrebările. în multe cazuri, tot ce putea face era să ridice din umeri înfrânt ori să-şi plece ochii ruşinat. Era de părere că se

descurca destul de bine. Maimuna mormăia neîncrezătoare, iar privirea ei anunţa că mai devreme sau mai târziu avea să obţină răspunsurile dorite.
îndatoririle lui erau aceleaşi ca la prăvălia de dinainte, doar că aici avea mai puţine de făcut, întrucât afacerile mergeau mai prost. Pe lângă sarcinile din prăvălie, trebuia să mătură curtea din faţă dimineaţa şi la sfârşitul după- amiezii. Aduna fructele arborelui-de-pâine care căDeau pe jos într-un coş pe care un pieţar venea să-l ia în fiecare zi. Fructele stricate le arunca în curtea din spate. Ei nu le mâncau niciodată.
- Slavă Domnului că încă nu suntem atât de săraci, zicea Maimuna.
Pe vremuri, acolo făceau popas caravanele dinspre interior, îi explică Hamid. Asta era înainte ca ei să se mute în orăşel, pe când era un loc prosper. Fructele arborelui-de-pâine erau menite pentru hamali şi sclavi, care ar fi mâncat orice după lungul drum prin sălbăticie. Nu că s-ar fi gândit că fructele acelea nu erau bune. Acasă la părinţii lui le mâncau cu sos de cocos şi sardine fripte. Ceea ce mâncau acum în locul fructelor arborelui-de-pâine era îndeajuns de modest, deşi Yusuf nu trebuia să creadă că exista vreun motiv să le dispreţuiască. Pur şi simplu, fructele acelea îi duceau pe oameni cu gândul la servitute, mai ales în ţinutul respectiv.
Yusuf primi o cămăruţă în casă şi fu invitat să ia masa cu familia. Lămpile ardeau înăuntru toată noaptea, uşile erau proptite cu drugi de fier şi obloanele erau închise de îndată ce se întuneca. Făceau asta ca să se apere de animale şi de hoţi, îi spuseră.
Hamid creştea porumbei în nişte cuşti de sub streaşină. în unele nopţi, liniştea stingheră era tulburată de o zburătăcire bruscă în urma căreia rămâneau pene şi urme de sânge în curte. Porumbeii erau cu toţii albi, cu cozi lungi. Hamid ucidea toţi puii care arătau altfel. îi făcea plăcere să vorbească despre păsări şi despre obiceiurile celor din captivitate. îşi numea porumbeii Păsările Paradisului. Se plimbau ţanţoş pe acoperiş şi prin curte, ca şi când li se părea mai important să-şi etaleze frumuseţea

decât să fie în siguranţă. Uneori însă, Yusuf avea impresia că zăreşte o sclipire de autoironie în ochii lor.
Câteodată, soţul şi soţia schimbau priviri cu subînţeles după o afirmaţie de- a lui Yusuf, ceea ce-l făcea să creadă că ştiau despre el mai multe decât ştia el însuşi. Se întreba ce le spusese unchiul Aziz. La început ceva din comportamentul lui li se păru ciudat, deşi nu-i ziseră despre ce era vorba. îi tratau adeseori spusele cu neîncredere, de parcă i-ar fi pus la îndoială motivaţiile. Când descrise ţinutul pârjolit pe care-l străbătuseră în drum spre orăşel se enervară, şi Yusuf simţi că făcuse o gafă, atrăgând atenţia asupra condiţiilor grele în care trăiau.
- De ce te-a surprins asta? Pe aici e numai uscăciune. Poate că te aşteptai la terase înverzite şi pârâiaşe. Ei bine, nu-i aşa, zise Hamid. Măcar aici, fiind atât de aproape de munte, e răcoare şi plouă din când în când, deşi nu la fel de des ca pe pante. Dar asta e.
- Da, spuse Yusuf.
- Nu ştiu la ce te aşteptai, continuă Hamid încruntat. în afară de câteva săptămâni pe an, după ploi, şi pe terenurile aflate la înălţime, ca aici, aşa e pretutindeni. Dar ar trebui să vezi câmpiile alea pârjolite după ploi. Ar trebui să le vezi.
- Da, repetă Yusuf.
- Da, ce? izbucni Maimuna. Da, hienă? Da, animalule? Spune-i „unchiule".
- Dar pe ţărm era verdeaţă din belşug, spuse Yusuf peste câteva clipe. Casa în care locuiam avea o grădină minunată, împrejmuită cu un zid. Erau acolo palmieri şi portocali, ba chiar şi rodii, şi canale de apă şi un bazin şi tufişuri parfumate.
- Ah, noi nu ne putem pune cu negustorii ăia, zise Maimuna cu voce ascuţită. Suntem doar nişte prăvăliaşi amărâţi. Tu eşti cel norocos, dar asta e viaţa pe care ne-a sortit-o Dumnezeu. Trăim aici ca nişte dobitoace la porunca Lui. Ţie ţi-a dat o grădină a paradisului, pe când nouă ne-a dat ierburi joase şi tufe ţepoase, pline de şerpi şi animale sălbatice. Şi acum ce vrei să facem? Să-I

luăm numele în deşert? Să ne plângem că ni s-a făcut o nedreptate?
- Poate că-i e numai dor de casă, interveni Hamid împăciuitor.
Maimuna nu se lăsă înduplecată şi mormăi ceva pentru sine, încruntându-se
şi dând impresia că ar fi putut spune mai multe.
- Ei bine, orice lucru are un preţ. Trag nădejde c-o să înveţe asta în curând, zise într-un final.
Yusuf nu voise să facă o comparaţie cu grădina lor, dar rămase tăcut. în locul umbrei şi florilor plantate de Mzee Hamdani, în locul bazinelor şi arbuştilor încărcaţi cu fructe, aici erau numai tufişurile de la marginea curţii din spate, unde se arunca gunoiul. în ele palpita o viaţă secretă, însă duhoarea de putrefacţie era insuportabilă. în prima zi fusese avertizat să aibă grijă când se ducea acolo din cauza şerpilor, şi luase avertismentul drept un soi de profeţie. Acum îl aşteptau să spună ceva, să explice, dar nu-i venea nici o idee, aşa că rămase mut în faţa lor, jignindu-i şi mai mult.
- Obişnuiam să lucrez în grădină după-amiaza, spuse în cele din urmă.
Râseră, iar Maimuna îl mângâie pe faţă.
- Cine se poate supăra pe un băiat aşa de frumos ca tine? Am de gând să mă descotorosesc de grăsanul ăsta de bărbatu-meu şi să mă mărit cu tine. Dar până atunci ai putea să ne faci o grădină, zise, schimbând iute o privire cu Hamid. Putem să-l punem să muncească de-adevăratelea cât stă aici.
- Aici cresc portocali? întrebă Yusuf.
Vorbele lui li se părură comice, aşa că izbucniră din nou în râs.
- Poţi să ne construieşti fântâni şi palate de vară. Grădina o să fie plină cu păsări de toate soiurile în colivii, zise Maimuna pe acelaşi ton zeflemitor. Păsări cântătoare, nu porumbeii ăştia gălăgioşi care-i plac aşa de mult lui Hamid. Sper c-o să atârni şi oglinzi în copaci, ca în grădinile străvechi, ca să vezi cum leşină păsările când îşi zăresc înfăţişarea minunată. Fă-ne o grădină ca asta.

- E poetă, spuse Hamid aplaudându-şi nevasta. Toate femeile din neamul ei sunt poete. Iar bărbaţii sunt toţi trântori şi negustori vicleni.
- Să te ierte Dumnezeu pentru toate minciunile pe care le îndrugi. După cum vezi, el e cel cu poveştile. Zău aşa, spuse ea arătând zâmbitoare spre Hamid. Stai să vezi când începe. O să uiţi de mâncare şi de somn până termină. Aşteaptă numai până la Ramadan, o să te ţină treaz toată noaptea. El e mucalitul nostru, fără nici o îndoială.

A doua zi Hamid se duse la marginea tufişului cu o macetă, hăcuind fără milă ramurile la care putea ajunge. Strigă la Yusuf să vină să adune crengile tăiate şi să le stivuiască pentru foc.
- Tu eşti cel care vrea o grădină, îi zise binedispus. Ei, iată că eu îţi curăţ tufişul, iar tu poţi să ne plantezi o grădină. Pune umărul la treabă, băiete. O să curăţăm totul până la copacul acela.

La început, Hamid mânui maceta cu strigăte de luptă şi cântece răguşite. Ca să sperie şerpii, îi explică puştiului. Dar în curând entuziasmul i se domoli, iar strigătele vesele de încurajare şi batjocură ale Maimunei îl făcură să se oprească enervat între lovituri.
- Dacă am fi lăsat totul în seama femeilor, unde crezi c-am fi ajuns? bombăni el. Am trăi şi acum în peşteri, de bună seamă.

Sudoarea îi şiroia pe chip. După o oră, strigătele lui războinice se transformară în icnete, iar loviturile îi erau tot mai slabe. Se oprea des să-şi tragă răsuflarea şi profita de răgaz ca să-i spună lui Yusuf cum să aşeze crengile căzute. îl certă pentru stângăcie şi se uită urât când băiatul, înţepându-se cu un spin, tresări. în cele din urmă, cu un geamăt disperat, aruncă maceta pe jos şi se repezi în casă.
- N-o să-mi dau sufletul pentru pădurea aia, declară în timp ce trecea ca o furtună pe lângă nevastă-sa. Ai fi putut măcar să ne aduci un urcior cu apă.

- Nu-i o pădure, sunt numai câteva tufe, moşneag nevolnic ce eşti, îl boscorodi ea împingându-l spre dormitor. Eşti terminat, Hamid Suleiman. Bine că mi-am găsit un soţ nou.
- Las' c-o să vezi tu, mormăi el din casă.
Maimuna chicoti batjocoritor.

Nu-i speria pe copii, *shabab.* Cât despre tine, lasă deoparte arma aia cumplită, strigă văzând că Yusuf apucase maceta. Nu vreau să te avem pe cuget. Avem deja destule necazuri cu toate neamurile tale. Trebuie să te înveţi cu tufişurile şi cu şerpii şi să visezi la grădina ta minunată până vine unchiu-tău să te ia. Acuma du-i nişte apă unchiului tău

.Original (în swahili în original)

Trebuia să-i slujească pe amândoi. Ţipau după el când aveau nevoie de serviciile lui, iar dacă venea prea încet, îl întâmpinau cu vorbe de dojană şi priviri aspre. „Adu apă de la puţ!" „Taie nişte lemne de foc!" „Mătură curtea!" Când se descurcau fără el la prăvălie îl trimiteau la piaţă după legume şi carne. Nu se grăbea dacă era trimis în oraş, zăbovind la răscruci şi urmărindu-i pe păstorii şi ţăranii care treceau pe drum. Vacile slobozeau grămezi imense de balegă în timp ce înaintau cu un aer posac. Din când în când dădeau din cozile ude, împroşcând cu excremente în jur. Păstorii le mânau şuierând şi plescăind din limbă şi uneori împungându-le cu beţele. Yusuf îi vedea adesea pe războinicii vopsiţi în roşu; atrăgeau privirile tuturor. Câteodată le ducea marfă acasă negustorilor indieni şi greci, cărând coşurile pe o cobiliţă şi încercând să nu şi-l amintească pe

bătrânul zarzavagiu care-l aproviziona pe unchiul Aziz. Fermierii europeni veneau la piaţă cu camioane şi care trase de boi, ca să ia marfă şi să încheie afaceri misterioase. Nu băgau în seamă pe nimeni, iar pe chipul lor se citea sila. Când se întorcea acasă era trimis să aducă ceva din depozit sau, la fel de bine, să conducă un copil la toaletă. Aveau trei copii. Cea mai mare era o fetiţă care trebuia să aibă grijă de fraţii ei. Era prea distrată ca să facă asta cum trebuie, prea preocupată de viaţa ei lăuntrică, şi în cea mai mare parte a timpului fugea prin casă şi prin curte, trântind uşile şi zâmbind pentru sine. Uneori, Yusuf trebuia să aibă grijă de băieţei şi să-i ducă în diverse locuri. Erau energici şi gălăgioşi, învăţaţi să se ţipe la ei. Yusuf se gândea la modul în care se purtase Khalil cu el şi încerca, fără a reuşi întotdeauna, să fie răbdător.

îi povesti lui Hamid despre Khalil şi despre munca pe care o făceau împreună - practic gestionau prăvălia singuri -, în speranţa că va primi alte însărcinări decât comisioanele şi alergătura între magazin şi depozite, dar Hamid se mulţumi să zâmbească. Nu erau destule treburi la prăvălie ca să fie nevoie de ei toţi, îi zise. Fără călători şi afacerile cu triburile din interior n-ar fi avut cum să supravieţuiască, darămite să facă profit

.- Nu faci destule? De ce îţi trebuie mai multă muncă? Dar zi-mi despre negustor, unchiu-tău Aziz. E un stăpân bun? îl întrebă. E foarte bogat şi un om foarte bun, nu-i aşa? Numele i se potriveşte de minune—. Aş putea să-ţi spun o mulţime de poveşti despre el, nişte poveşti uimitoare. într-o zi trebuie să merg să-i văd casa. De bună seamă e un palat... după tot ce-ai zis tu despre grădină, nu încape îndoială că aşa e. Dă ospeţe, ţine cu fast toate sărbătorile, nu-i aşa? Tu şi Khalil trebuie să fi fost ca doi prinţişori răsfăţaţi. în casă erau trei depozite, dar unul era tot timpul încuiat. Yusuf zăbovea uneori în faţa uşii, având impresia că dinăuntru venea miros de piei şi copite. *„Magendo",* îşi aminti. „Bani grei." Hamid îl pomenise la un moment dat pe camionagiul spurcat la gură, zicând că adusese un transport - „era ca o creatură care se târâse afară dintr-o hazna", spusese -, şi Yusuf ghicise că în depozitul acela se aflau mărfurile secrete pe care nu le putuseră lua cu trenul. Depozitele erau în spatele casei, în ogradă. în partea cealaltă a curţii, dar tot în interiorul zidurilor, erau dependinţele, bucătăria şi toaleta. Camera lui era tot în capătul acela al casei, şi într-o noapte Yusuf îl auzi pe Hamid umblând în depozitul interzis. întâi crezu că era un hoţ sau chiar mai rău, însă apoi recunoscu vocea prăvăliaşului. Vru să arunce o privire, aşa că trase fără zgomot zăvorul de la uşă. Era beznă. Pe când stătea în pragul camerei sale, zări lumina unei lămpi pe sub uşă. Mormăielile lui Hamid se distingeau acum clar, făcându-l să încremenească. Vocea urca şi cobora în rugăminţi stăruitoare şi pline de nelinişte. Scâncetul acela în casa tăcută avea ceva neomenesc, deopotrivă tragic şi înfricoşător. Ar fi trebuit să rămână culcat, se gândi, dorindu-şi să nu fi auzit nimic. Când şi Hamid se opri ca să asculte, Yusuf trase la loc zăvorul de la camera lui la fel de silenţios ca mai devreme şi se lungi pe rogojină. Dimineaţă nu menţionă nimeni acea scenă, deşi Yusuf surprinse câteva căutături piezişe din partea stăpânului casei. Prin oraş treceau mulţi negustori, iar dacă erau de pe coastă sau arabi sau somalezi, poposeau la Hamid o zi sau două, cât îşi puneau în ordine afacerile şi se odihneau. Dormeau sub arborii-

de-pâine din faţă şi se împărtăşeau din hrana gospodăriei, răsplătindu-şi gazdele cu mici daruri şi salamalecuri. Uneori îşi vindeau o parte din marfă înainte de a porni la drum. Călătorii aduceau veşti şi istorisiri incredibile despre încercările prin care trecuseră. Câţiva localnici veneau să se bucure de compania lor şi să-i asculte, printre ei un mecanic indian care era prieten cu Hamid. Mecanicul indian purta întotdeauna un turban bleu şi venea într-o camionetă hodorogită, nedumerindu-i pe negustori. Era tăcut din fire, dar Yusuf observă că uneori râdea când nu trebuie, atrăgându-şi privirile enervate ale celorlalţi. Noaptea târziu stăteau pe terenul din faţa casei, tremurând un pic din cauza aerului răcoros de munte, cu lămpile arzând în jur, şi povesteau despre nopţile în care animale şi oameni le încercuiseră tabăra cu gânduri rele. Dacă n-ar fi fost bine înarmaţi sau dacă i-ar fi lăsat nervii, sau dacă Dumnezeu n-ar fi vegheat asupra lor, oasele lor ar fi rămas undeva într-o *nyika*— prăfoasă, urmând să fie curăţate de vulturi şi viermi.
Acum, pretutindeni unde se duceau descopereau că europenii ajunseseră acolo înaintea lor şi instalaseră soldaţi şi funcţionari care le spuneau oamenilor că veniseră să-i salveze de duşmanii care voiau să-i vândă ca sclavi. Dacă stăteai să-i asculţi, aveai senzaţia că nu se mai auzise de alt fel de negoţ. Comercianţii vorbeau despre europeni cu uimire, impresionaţi de ferocitatea şi neînduplecarea acestora. „Iau cele mai bune pământuri fără să plătească o mărgea, îi silesc pe oameni să muncească pentru ei păcălindu-i într-un fel sau altul, mănâncă orice, oricât ar fi de greu de mestecat şi de putred. Pofta lor nu are margini şi nici bună-cuviinţă, parcă ar fi un stol de lăcuste. Impozite pentru asta, impozite pentru ailaltă, dacă nu, puşcăria sau biciul sau chiar spânzurătoarea. Primul lucru pe care-l clădesc e arestul, apoi o biserică, apoi o piaţă acoperită, ca să poată supraveghea negoţul şi să-l dijmuiască. Toate astea înainte să-şi ridice o casă pentru ei. Cine a mai auzit aşa ceva? Poartă haine făcute din metal care totuşi nu le rod pielea şi o pot duce zile întregi fără

somn şi fără apă. Scuipatul lor e otrăvitor. *Wallahi,* zău. îţi arde carnea dacă te împroaşcă. Singura cale de a-l omorî pe unul e să-l înjunghii la subsuoara stângă, în altă parte nu merge, dar e aproape cu neputinţă, pentru că îşi protejează bine locul acela.”
Unul dintre negustori jură că văzuse odată un european prăbuşindu-se mort, iar un alt european venise şi-i suflase viaţa la loc în trup. Văzuse şerpi făcând asta, şi şerpii au şi ei un scuipat otrăvitor. Atâta vreme cât corpul europeanului nu era distrus sau nu începuse să putrezească, un alt european putea să-i sufle viaţa la loc. Dacă i s-ar fi întâmplat să dea peste un european mort, nu l-ar fi atins şi n-ar fi luat nimic de la el, pentru că putea foarte bine să se ridice şi să-l învinuiască.
- Nu huli, râse Hamid. Numai Dumnezeu poate să dea viaţă.
- Am văzut-o cu ochii mei. Allah să mă orbească dacă mint, stărui negustorul privind în jur la chipurile amuzate ale ascultătorilor. Mortul zăcea acolo, şi alt european s-a ghemuit lângă el, i-a suflat în gură, şi dintr-odată mortul s-a cutremurat şi s-a trezit.
- Dacă poate să dea viaţă, înseamnă că e Dumnezeu, proclamă Hamid.
- Dumnezeu să mă ierte, zise negustorul tremurând de furie. De ce spui aşa ceva? Nu voiam să zic nimic de felul ăsta.
- E un biet neştiutor, spuse Hamid mai târziu, după ce bărbatul plecase mai departe. Sunt foarte superstiţioşi acolo de unde vine el. Uneori, religia prea multă îţi poate juca renghiuri. Ce încerca să spună? Că europenii sunt şerpi deghizaţi?

Unii călători se întâlniseră cu expediţia unchiului Aziz şi le putuseră da veşti despre el. Fusese văzut ultima oară pe cealaltă parte a lacurilor de dincolo de dealurile Marungu, în zona superioară a

marilor fluvii care curgeau paralel dinspre apus. Făcea negoţ cu cei din tribul Manyema şi afacerile îi mergeau de minune. Era un ţinut primejdios, dar cu mărfuri pe alese: cauciuc, fildeş şi chiar şi puţin aur, cu voia lui Dumnezeu. Primiră mesaje de la unchiul Aziz însuşi, care cerea ca negustorii care-i vânduseră provizii şi mărfuri să fie plătiţi în numele lui, şi la un moment dat un transport de cauciuc sosi prin bunăvoinţa unui comerciant care se întorcea acasă. Veneau adesea veşti de la el, şi optimismul lor îl făcu pe Hamid să fie mărinimos cu călătorii care le aduceau

.în arabă, *aziz* înseamnă „puternic”, dar şi „drag”, „iubit”. Ţinut, ţară (în swahili în original)

în luna shaaban, chiar înainte de sosirea Ramadanului cu regimul său aspru de înfometare şi rugăciuni, Hamid hotărî să viziteze satele şi aşezările de pe coastele muntelui. Era o excursie pe care o făcea anual şi o aştepta cu plăcere, dar era şi o cale de a-şi întrema afacerea, după cum se străduia să se convingă. Din moment ce clienţii nu veneau la el, avea să se ducă el la ei. îl

invită pe Yusuf să-l însoţească. închiriară o camionetă de la mecanicul sikh din orăşel, cel care-i vizita seara ca să asculte poveştile călătorilor. Bărbatul, care se numea Harbans Singh, dar căruia toată lumea îi zicea Kalasinga, insistase să conducă el însuşi. Cu atât mai bine, din moment ce vehiculul se strica des şi făcea pană de cauciuc la fiecare câteva mile. Kalasinga nu se lăsa descurajat de aceste incidente; pur şi simplu dădea vina pe drumul prost şi pe panta abruptă. Se ocupa voios de camioneta lui, combătând zeflemeaua lui Hamid cu răspunsuri blajine de care nu părea să ducă niciodată lipsă. Se cunoşteau bine. Yusuf fusese acasă la Kalasinga de câteva ori ca să livreze comenzi. Se ciondăneau cu mare plăcere, era o parte importantă din amiciţia lor. Erau amândoi scunzi şi dolofani şi semănau în multe privinţe. Dar dacă Hamid zâmbea larg în timp ce vorbea, Kalasinga păstra o expresie neutră chiar şi în cele mai complicate împrejurări.

- Dacă n-ai fi aşa un zgârcit, ţi-ai cumpăra o camionetă nouă şi ţi-ai scuti clienţii de toate necazurile astea, spuse Hamid aşezat comod pe o piatră în timp ce Kalasinga moşmondea pe lângă motorul suferind. Ce faci cu toţi banii pe care-i furi de la noi? îi trimiţi la Bombay?

- Nu face glume proaste, frate. Vrei să vină careva să mă omoare? Ce bani? Şi nu-s de loc din Bombay, o ştii foarte bine. De acolo se trag nenorociţii ăia de baniani-. Javrele astea din Gujarat sunt cu banii, iar fraţii lor sunt lipitorile de bohra—. Şi ştii cum fac ei bani? Prin camătă şi înşelăciuni. îl împrumută pe negustorul care abia ţine capul deasupra apei cu dobândă compusă şi îi ia garanţia cu prima ocazie. Asta-i specialitatea lor. Nişte ticăloşi. Aşadar, te rog, arată-mi puţin respect şi nu mă vârî în aceeaşi oală cu gângăniile astea.

- Dar nu sunteţi la fel? întrebă Hamid. Sunteţi cu toţii indieni, baniani şi escroci şi mincinoşi.

Kalasinga se posomori

- .Dacă n-ai fi fratele meu de atâţia ani, ţi-aş trage o mamă de bătaie pentru asta! Ştiu că încerci să mă necăjeşti, aşa că o să-mi stăpânesc mânia. Nu-ţi dau satisfacţia de a mă vedea purtându-mă nedemn. Dar te rog, nu mă împinge prea departe, prietene. Unui Singh îi vine foarte greu să încaseze o insultă în tăcere.
- Şi? Cine te pune să taci? Am auzit că ăstora ai tăi, kalasinga-, le creşte ditamai părul din fund. Am auzit o poveste despre un kalasinga care şi-a smuls un fir de acolo şi l-a legat pe un individ care-l enerva.
- Prietene, sunt un om răbdător. Dar trebuie să te previn că, odată ce mânia îmi dă în clocot, n-o pot domoli decât cu vărsare de sânge, spuse mohorât Kalasinga. Se uită la Yusuf şi clătină din cap dintr-o parte în alta, cerându-i compasiunea. Ai aflat cum fac atunci când mă pierd cu firea? îl întrebă pe băiat. Rag ca un leu furios!

Hamid râse în culmea încântării.

- Nu-l speria pe băiat, *kafir*— păros ce eşti! Voi, banianii, nu sunteţi altceva decât nişte mincinoşi. Ragi ca un leu, auzi! Bine, bine, pune jos cheia aia. Nu vreau să-mi las copiii orfani de dragul unei glume. Dar spune-mi cinstit... suntem prieteni vechi. N-avem secrete. Ce faci cu toţi banii pe care-i câştigi? I-i dai pe toţi unei femei, nu-i aşa? Adică, altfel nu cheltuieşti nimic. Gospodăria ta e o adunătură de maşini stricate. N-ai nici un părinte de îngrijit. Trăieşti într-o sărăcie lucie. Nu bei nimic, în afară de *pombe*- ieftin sau otrava aia pe care o faci în atelier. Nu joci. Trebuie să fie o femeie.
- Femeie! N-am nici o femeie.

Hamid se scutura de râs. Circulau poveşti despre succesele amoroase ale lui Kalasinga, toate lansate de Kalasinga însuşi, dar înfrumuseţate de ceilalţi. în acele poveşti, Kalasinga se pornea întotdeauna greu, provocând nedumerirea femeilor. Dar, odată pornit, nimic nu-l mai putea opri.

- Dacă vrei să ştii, măgarule, le trimit nişte bani fraţilor mei din Punjab. Ca să aibă grijă de pământurile familiei. Dar nu vorbeşti decât despre asta. „Ce faci cu banii tăi?” Care bani? E treaba mea!

răcni Kalasinga, trântind capota camionetei ca să-şi sublinieze spusele.
Hamid râse din toată inima şi vru s-o ia de la capăt cu tachinările, dar Kalasinga urcă în camionetă şi porni motorul.
Spre seară se opriră lângă o mică aşezare de la poalele muntelui. A doua zi aveau să facă negoţ acolo înainte de a-şi continua drumul. Kalasinga parcă sub un smochin, pe malul unui pârâu tumultuos de munte. Iarba verde şi deasă de pe maluri era înaltă până la genunchi. Yusuf se dezbrăcă şi sări în pârâu. Apa rece îl făcu să ţipe, dar perseveră câteva minute. Nu după mult timp, corpul îi amorţi. Kalasinga îi spuse că pârâul era alimentat de gheţurile topite de pe vârful muntelui. Aici pământul era binecuvântat cu verdeaţă şi, când îşi aşezară tabăra la înserat, aerul era plin de cântecele păsărilor şi vuietul apei rapide. Yusuf se plimbă pe mal, păşind pe stâncile care ieşeau din albie. Pe malul celălalt văzu crânguri dese de bananieri. în curând ajunse la o cascadă şi se opri s-o privească. Locul acela avea ceva magic, misterios, dar spiritul lui era binevoitor şi împăcat. Ferigi şi bambuşi gigantici se aplecau în apă. Observă printre stropii fini că în stânca din spatele cascadei era o scobitură întunecată ce ducea cu gândul la o peşteră, ascunzătoare pentru comori şi pentru prinţi puşi pe fugă de uzurpatori nemiloşi. Când îşi atinse hainele constată că erau ude leoarcă, până la lenjerie, dar era bucuros să stea în bătaia stropilor şi să se lase învăluit de ei. Dacă ar fi ascultat destul de atent, era sigur că ar fi auzit un murmur dincolo de urletul căderii de apă, răsuflarea lui Dumnezeu. Rămase acolo tăcut mult timp. în cele din urmă, cum lumina scădea repede, iar umbrele liliecilor şi ale păsărilor de noapte traversau cerul senin, îl văzu pe Hamid făcându-i semn din depărtare.
Yusuf se grăbi spre el sărind pe pietre şi împroşcând cu apă de-a lungul malului ca să-i povestească despre frumuseţea cascadei. Când ajunse la Hamid nu mai avea suflu; putu doar să stea în faţa lui, gâfâind şi râzând.

- Eşti ud, zise Hamid râzând şi el şi plesnindu-l părinteşte pe spate. Hai să mănânci şi să te culci înainte să se lase cu totul întunericul. Noaptea se face destul de frig pe-aici.
- Cascada! îngăimă Yusuf chinuindu-se să respire. E minunată!
- Ştiu, spuse Hamid.

Din umbrele tot mai dese din faţa lor îşi făcu apariţia un bărbat. Purta o jachetă bleumarin cu epoleţi de piele şi pantaloni scurţi kaki, uniforma angajaţilor europeni. Când se îndreptară spre el scoase un baston de la spate, arătându-le că era înarmat. în momentul în care distanţa era atât de mică încât îi puteau simţi mirosul, Yusuf văzu că faţa bărbatului era însemnată cu cicatrici fine în diagonală, câte una pe fiecare obraz, întinzându-se de sub ochi până la colţurile buzelor. De aproape, hainele îi erau ponosite şi mirosea a fum şi a balegă. Ochii lui emanau o lumină lugubră înspăimântătoare.

Hamid ridică o mână în semn de salut:

- *Salaam alaikum.*

Bărbatul mârâi şi, drept răspuns, îşi ridică bastonul.

- Ce vreţi? Plecaţi de-aici!
- Am făcut popas acolo, zise Hamid, însă Yusuf îşi dădu seama că era speriat. Nu vrem să deranjăm pe nimeni, frate. Tânărul acesta s-a dus să vadă cascada, acum ne întoarcem la tabără.
- De ce-aţi venit aici? Lui bwana nu-i place să vă ştie aici. Nici în tabără, nici să vă uitaţi la cascadă. Nu vă vrea aici, spuse ritos individul fixându-i cu o privire plină de ură.
- Bwana? întrebă Hamid.

Bărbatul arătă cu bastonul în direcţia de unde venise Yusuf. Acum văzură conturul unei clădiri joase; dintr-odată, o fereastră se lumină. Bărbatul nu-şi dezlipea ochii de pe ei, aşteptându-i să plece. Ochii aceia aveau un aer tragic pentru Yusuf, ca şi când şi-ar fi pierdut vederea.

- Dar tabăra noastră e departe de-aici, protestă Hamid. Nici măcar n-o să respirăm acelaşi aer.
- Lui bwana nu-i place de voi, repetă cu asprime individul. Plecaţi!

- Uite ce-i, prietene, spuse Hamid făcând apel la trucurile sale negustoreşti. N-o să-l tulburăm câtuşi de puţin pe bwana al tău. Haide să bei un ceai cu noi, şi-o să vezi cu ochii tăi.
Dintr-odată, individul slobozi un şuvoi de cuvinte, pe un ton mânios şi într- o limbă pe care Yusuf n-o înţelegea. în cele din urmă se răsuci pe călcâie şi se îndepărtă cu paşi mari în beznă. îl urmăriră cu privirea câteva momente, apoi Hamid ridică din umeri:
- Hai să mergem. Bwana al lui crede pesemne că-i stăpânul lumii întregi.
Când ajunseră înapoi în tabără constatară că mecanicul indian fiersese nişte
orez şi pregătise ceaiul. Hamid deschise un pachet de curmale şi le împărţi fâşii de peşte uscat pe care le perpeliră pe jăraticul aproape stins. îi povestiră lui Kalasinga despre bărbatul cu baston.
- Mzungu locuieşte aici, zise Kalasinga dând drumul fără jenă unui vânt zgomotos. Un european din sud, lucrează pentru guvern. I-am reparat generatorul. Era o maşinărie foarte veche, mare şi zgomotoasă. I-am spus că-i pot face rost de unul mai nou, dar asta nu i-a plăcut. A început să ţipe şi s-a făcut roşu la faţă, zicând că voiam un şperţ. Un mic comision, poate... Ce-i rău în asta? Aşa e obiceiul. Dar m-a făcut „culi jegos". Auzi, „culi jegos", nenorocitul! Apoi au început să latre şi câinii lui. Hauuu! Hauuu! Mulţi câini, mari şi blănoşi, cu colţi mari.
- Câini, spuse calm Hamid, şi Yusuf înţelese ce avea în minte.
- Da, câini mari! zise Kalasinga ridicându-se şi desfăcându-şi braţele. Cu ochi galbeni şi blană argintie. Antrenaţi să vâneze musulmani. Dacă le pricepi lătratul mânios, vrea să zică: „îmi place carnea de porc musulman. Adu-mi carne de musulman." încântat de gluma pe care o făcuse, Kalasinga chicotea şi se plesnea pe coapse. Hamid îl făcu în toate felurile, păgân nebun, hoţ nemernic, kafir hirsut, dar mecanicul nu se lăsă descurajat. Din când în când lătra şi rânjea ca un câine, apoi râdea ca şi cum n-ar fi auzit în viaţa lui ceva mai nostim.
- Mai taci din gură, culi jegos. O cauţi cu lumânarea. Aşa o să vină peste noi câinii europeanului, inclusiv cei cu două picioare.

încetează, banian păros! se răsti Hamid văzând că tovarăşul său n-avea de gând să se oprească.

- Banian! Te-am prevenit să nu mă faci banian! izbucni Kalasinga. în timp ce se uita în jur după o armă sau un băţ, fu ispitit să folosească vasul fierbinte cu ceai. E oare vina mea dacă voi, musulmanii, vă temeţi în aşa hal de câini? E ăsta un motiv ca să-mi jigneşti neamul? De câte ori rosteşti cuvântul ăsta, îmi insulţi toată familia. Asta e ultima oară!

După ce făcură pace se pregătiră de culcare. Kalasinga îşi întinse rogojina lângă camionetă, iar Hamid veni aproape de el. Yusuf se lungi ceva mai departe de ei, într-un loc de unde putea vedea cerul; astfel era ferit de vânturile lui Kalasinga, dar încă le putea auzi conversaţia. Se instalară cu oftaturi obosite şi gemete de mulţumire, iar Yusuf se lăsă în voia moţăielii în tăcerea amicală.

- Nu-i plăcut să te gândeşti că aşa o să fie şi în rai? întrebă şoptit Hamid pe fundalul sonor al apei învolburate. Cascade mai frumoase decât orice închipuire a noastră. Chiar mai frumoase decât asta de aici, dacă-ţi vine să crezi, Yusuf. Ştiai că de acolo izvorăsc toate apele de pe pământ? Cele patru fluvii ale paradisului. Curg în direcţii diferite, spre miazănoapte, spre miazăzi, spre răsărit şi spre apus, împărţind grădina lui Dumnezeu în sferturi. Şi e apă peste tot. Pe sub pavilioane, în livezi, curgând de pe terase, de-a lungul cărărilor printre copaci.

- Unde-i grădina asta? vru să ştie Kalasinga. în India? Am văzut multe grădini cu cascade în India. Ăsta-i paradisul vostru? Acolo stă Aga Khan—?

- Dumnezeu a făcut şapte ceruri, zise Hamid. Fără să-l bage în seamă pe mecanic, întoarse capul ca şi cum i s-ar fi adresat numai lui Yusuf. Vocea lui se îmblânzea treptat. Raiul e în al şaptelea cer, împărţit la rândul lui în şapte niveluri. Cel mai înalt e Jennet al Adn, Grădina Edenului. Acolo nu sunt primiţi hulitorii păroşi, chiar dacă pot să ragă ca o mie de lei scoşi din minţi.

- Avem grădini din astea în India, cu şapte, opt niveluri şi aşa mai departe, spuse Kalasinga. Au fost construite de barbarii moguli. Le foloseau ca să facă orgii pe terase şi ţineau animale în

grădină ca să poată merge la vânătoare când aveau chef. Deci ăsta trebuie să fie paradisul, şi paradisul vostru e în India. India e un loc plin de spiritualitate.

- Crezi că Dumnezeu e nebun? se burzului Hamid. Să aşeze paradisul în India?

- Da, dar poate că n-a găsit un loc mai bun, zise Kalasinga. Am auzit că grădina aceea dintâi încă există. Aici, pe pământ.

- Necredinciosule! Ai fi în stare să iei drept bună orice poveste de adormit copiii!

- Am citit într-o carte. O carte de religie. Tu ştii să citeşti, prăvăliaşule, musulman bun de hrănit câinii?

Hamid râse.

- Am auzit că atunci când Dumnezeu a trimis potopul ca să acopere pământul în vremea lui Nabi Nuh, grădina a fost ferită de atingerea apelor şi a rămas neatinsă. Prin urmare, acea grădină dintâi poate foarte bine să existe încă, dar le este interzisă oamenilor, fiind păzită de ape tunătoare şi o poartă de foc.

- închipuie-ţi numai că ar fi adevărat şi grădina s-ar afla pe pământ! murmură Kalasinga după o tăcere lungă.

Hamid făcu o remarcă în glumă, dar Kalasinga nu-l băgă în seamă. Apele tunătoare şi poarta de foc erau detalii care nu puteau fi trecute cu vederea. Crescuse într-o familie sikh cucernică, în care scrierile marilor guru stăteau la loc de cinste pe altarul din casă. Dar tatăl lui era un tip tolerant care aşezase în spatele altarului o statuie de bronz a lui Ganesh, o iconiţă cu Iisus Hristos Mântuitorul şi un Coran în miniatură. Kalasinga cunoştea forţa unor asemenea amănunte precum apele tunătoare şi porţile de foc.

Pe lângă arborele cu acest nume, *Ficus benghalensis, banyan* înseamnă şi negustor hindus dintr-o castă care interzice consumul de carne.

Bohra - confesiune religioasă în cadrul ramurii ismailite a şiismului; buni negustori şi întreprinzători, adepţii ei s-au răspândit din India şi Pakistan în Yemen, Africa de Est şi Orientul Mijlociu.

Denumire dată de nativi membrilor comunităţii sikh din Kenya Necredincios (în limba arabă în original)

în Africa Centrală şi de Est, băutură fermentată din diverse cereale şi fructe Şeful spiritual al comunităţii musulmane ismailiteDupă patru zile de călătorie, în timpul cărora se opriră în

fiecare aşezare ori sat care promiteau afaceri bune, ajunseră la Olmorog, postul guvernamental de la jumătatea urcuşului. Expediţia lor durase mai mult decât prevăzuseră deoarece camioneta se strica foarte des. Kalasinga născocea tot felul de explicaţii, dar Hamid era prea obosit ca să-l ia peste picior.

- Haide, haide, nu mai cotcodăci atâta. Du-ne acolo şi gata, îi zise.

Olmorog era destinaţia lor finală. După o zi petrecută acolo urmau să se
întoarcă. Odinioară fusese o aşezare importantă a păstorilor care-şi vopseau corpurile şi părul în ocru. De asta fusese construită acolo staţia agricolă. Se considerase că exemplul acesteia avea să-i convingă pe războinicii nomazi să renunţe la dragostea lor de sânge şi să se transforme în fermieri. Asta nu se întâmplase, poate din cauza nerăbdării funcţionarului care fusese împuternicit de guvernul lui să transforme acel colţ de lume. în orice caz, oamenii lăsaseră staţia agricolă să-şi vadă de-ale ei şi-şi mutaseră aşezarea ceva mai departe, de unde veneau la Olmorog să facă negoţ.

Hamid stătea de obicei la un tip din Zanzibar pe nume Hussein, proprietarul unei prăvălii din care-şi câştiga traiul. înăuntru, chiar lângă intrare, era o maşină de cusut manuală la care tivea pânze pentru îmbrăcat sau pentru împachetat. Pe tejgheaua de la perete se aflau saci cu zahăr şi cutii de ceai şi alte obiecte mărunte. Hussein era un bărbat înalt şi slab care părea învăţat cu greutăţile, la fel de sfrijit şi auster ca prăvălia lui. Locuia singur în spate, aşa că atunci când sosiră le făcu loc în depozit, dornic să stea de vorbă. Seara şezură în faţa magazinului, ascultând istorisirile lui Hussein din Zanzibar. După o vreme, când el îşi goli tolba cu poveşti, discutară despre afaceri, apoi urmăriră în tăcere cum soarele cobora după munte.

Ai băgat de seamă că lumina de aici e verde? zise Hussein într-un târziu. N-are rost să-l întreb pe Kalasinga. El nu bagă nimic de seamă dacă nu e plin de

unsoare şi nu face zgomot. Care-i ultimul tău plan, prietene? Ultima oară când aţi venit aici aveai de gând să cumperi un autobuz şi să faci curse între satele de pe munte. Ce s-a ales de ideea aia strălucită

?Kalasinga ridică din umeri, dar nu răspunse; nici măcar nu se întoarse. Sorbi din cana de tablă alcoolul făcut în casă pe care-l luase pentru drum. Bea rareori în faţa lor, însă Yusuf îl văzuse luând înghiţituri grăbite din sticla mare atunci când credea că nu-i nimeni în preajmă.

- Dar tu, tinere Yusuf! Ai văzut lumina? întrebă Hussein. într-o bună zi o să le înnebuneşti pe fete cu frumuseţea ta. Vino la Unguja cu mine, şi te însor cu fiică-mea. Ai văzut lumina?
- Da, spuse Yusuf.

O văzuse preschimbându-se în timp ce urcau pe munte şi se bucura să vorbească despre asta, ca şi despre Zanzibar. Pe nepusă masă, în timp ce-l asculta pe Hussein povestind despre Zanzibar, hotărâse că avea să meargă acolo cândva, să vadă locul acela de basm cu ochii lui.

- O să zică „da" la orice, acum, că i-ai promis-o pe fiică-ta, râse Hamid. Dar e prea târziu, deja l-am logodit cu fata noastră. Nu ţi-am zis, Hussein?
- Fugi de-aici, scârbosule! Are numai zece ani, spuse Hussein.
- Unsprezece, îl corectă Hamid. O vârstă numai bună pentru măritiş.

Yusuf ştia că-l tachinau, dar tot nu se simţea în largul lui.

- De ce e verde? Lumina.
- Din cauza muntelui, îi explică Hussein. Când o să ajungi până la lacuri în călătoriile tale o să vezi că lumea e înconjurată de munţi, care dau cerului o nuanţă verde. Munţii de pe partea cealaltă a lacului sunt marginea lumii pe care o cunoaştem.

Dincolo de ei, aerul are culoarea ciumei şi a molimei, iar creaturile care trăiesc acolo îi sunt cunoscute numai lui Dumnezeu. Ţinuturile de la răsărit şi de la miazănoapte le cunoaştem, tocmai până în China la răsărit şi până la zidurile lui Gog şi Magog la miazănoapte. Dar la apus e ţinutul întunericului, ţara djinnilor şi a monştrilor. Dumnezeu l-a trimis pe celălalt Yusuf ca profet în ţinutul djinnilor şi sălbaticilor. Poate c-o să te trimită şi pe tine la ei.

- Tu ai fost la lacuri? întrebă Yusuf.
- Nu, spuse Hussein.
- Dar a fost peste tot în rest, interveni Hamid. Omului ăstuia nu-i place să stea acasă.
- Care Yusuf? vru să ştie Kalasinga. Chicotise şi rânjise batjocoritor în timp ce Hussein vorbea despre lumină şi lacuri - „ceasul basmelor", strigase -, dar ei ştiau că nu putea rezista poveştilor cu profeţi şi djinni.
- Profetul Yusuf care a salvat Egiptul de la foamete, îl lămuri Hussein. Nu-l ştii?
- Ce se află dincolo de întunecimea de la apus? întrebă Yusuf, făcându-l pe
Kalasinga să pufnească iritat.

Sperase să audă povestea foametei din Egipt, pe care o cunoştea, desigur, însă i-ar fi plăcut s-o asculte din nou.

- Nu se ştie cât de mare e tărâmul acela sălbatic, spuse Hussein. Dar am auzit că e cât cinci sute de zile de mers pe jos. în acel ţinut e Fântâna Vieţii, păzită de vârcolaci şi şerpi mari cât o insulă.
- Acolo e şi iadul? întrebă Kalasinga, revenind la zeflemeaua lui obişnuită. Şi sunt acolo şi toate uneltele pentru caznele pe care vi le făgăduieşte Dumnezeul vostru?
- Tu ar trebui să ştii, îi replică Hamid. Acolo o să ajungi.
- O să traduc Coranul, spuse Kalasinga pe neaşteptate. în swahili, adăugă, atunci când ceilalţi se opriră din râs.
- Nici măcar nu vorbeşti kiswahili cum trebuie, îi aminti Hamid. Darămite să citeşti în arabă.

- O să-l traduc după traducerea în engleză, spuse Kalasinga încruntat.
- De ce ai vrea să faci asta? întrebă Hussein. Nu cred că te-am auzit plănuind ceva mai zadarnic. De ce?
- Ca să vă fac pe voi, băştinaşi proşti, să auziţi vorbele sforăitoare ale Dumnezeului pe care-l veneraţi, zise Kalasinga. Asta o să fie cruciada mea. Pricepeţi vreo iotă din ce scrie acolo în arabă? Puţin, poate, dar majoritatea fraţilor voştri habar n-au. De asta sunteţi cu toţii nişte băştinaşi proşti. Ei bine, poate că, dacă aţi pricepe, v-aţi da seama cât de intolerant e Allah ăsta al vostru. Şi, în loc să-l veneraţi, v-aţi găsi altceva mai bun de făcut.
- *Wallahi!* exclamă Hamid, care nu se mai amuza. Nu cred că i se îngăduie unuia ca tine să vorbească aşa despre El. Poate că cineva ar trebui să-i dea o lecţie câinelui ăstuia păros. Data viitoare când vii să tragi cu urechea la conversaţiile noastre de la prăvălie, o să le spun băştinaşilor proşti ce-ai zis. N-o să stea pe gânduri şi-o să-ţi dea foc la curul ăla păros.
- Tot o să traduc Coranul, rosti hotărât Kalasinga. Pentru că-mi pasă de semenii mei, chiar dacă sunt numai nişte habotnici neştiutori. Asta-i o religie pentru oameni în toată firea? Poate că n-oi fi ştiind eu ce e Allah, poate că nu- i ţin minte miile de nume şi milioanele de promisiuni, dar ştiu că nu poate să fie persecutorul ăsta pe care-l veneraţi voi.

în acel moment, o femeie intră în prăvălie, vrând să cumpere făină şi sare. Purta o pânză în jurul taliei şi un şirag mare de mărgele la gât şi peste umeri. Pieptul nu-i era acoperit, aşa că sânii îi erau la vedere. Nu-l băgă în seamă pe mecanicul indian, care începu să se foiască şi să scoată gemete de dorinţă, lingându-se pe buze şi oftând. Hussein i se adresă în limba ei, iar ea răspunse zâmbind larg, gesticulând şi explicând veselă. Hussein râse şi el cu hohote pufnite pe nas. După plecarea femeii, Kalasinga îşi continuă oda închinată poftelor trupeşti, povestind cum ar fi călărit-o până-şi dădea drumul înăuntrul ei.

- Ah, sălbaticele astea, aţi simţit mirosul de balegă de vacă? Aţi văzut ţâţele alea? Atât de dolofane, că mă doare numai când mă gândesc!
- Alăptează. Despre asta vorbea, despre bebeluşul ei, zise Hussein. îţi baţi joc de noi pentru intoleranţa Dumnezeului nostru şi pentru faptul că suntem habotnici, dar tu îi numeşti pe oamenii ăştia sălbatici!

Kalasinga trecu dojana cu vederea. îmboldit de Hamid, începu să povestească despre aventurile lui sexuale, scoţând în evidenţă aspectele ridicole. Povesti despre femeia frumoasă care, după stratageme complicate din partea lui, a fost de acord să-l ducă acasă la ea, apoi s-a dovedit a fi bărbat. Sau despre bătrâna cu care a negociat, luând-o drept codoaşă, dar care era în realitate prostituata pentru care plătea. Plus o relaţie cu o femeie măritată, din care era să iasă foarte prost când soţul încornorat a fost auzit pe neaşteptate la uşă. Juca toate rolurile, îmblânzindu-şi vocea, făcând mişcări unduioase, dezarticulându-şi membrele. între acestea, când era el însuşi, barba i se zbârlea şi turbanul i se îndrepta: devenea janabul- impetuos în căutare de aventură. Hamid chiuia şi râdea ţinându-se de burtă, icnind după aer când ajungea la capătul puterilor. Kalasinga îl tortura repetând scenele la care Hamid se dovedise incapabil să reziste. Yusuf chicotea vinovat, deoarece observase că Hussein nu aproba vorbele deşucheate, dar imaginea lui Hamid zvârcolindu-se de râs era prea comică.

Mai târziu, mult după miezul nopţii, conversaţia lor deveni mai sobră, punctată de căscaturi mai lungi şi mai dese.

- Mi-e teamă pentru ceea ce ne aşteaptă, zise potolit Hussein, făcându-l pe Hamid să ofteze de plictiseală. Sunt vremuri tumultuoase. Europenii ăştia sunt foarte hotărâţi, şi, în timp ce luptă să obţină roadele pământului, o să ne zdrobească pe toţi. Numai un prost s-ar gândi c-au venit aici ca să facă ceva bun. Nu-i interesează negoţul, ci pământul. Şi tot ce e în el... noi.
- în India stăpânesc de sute de ani, spuse Kalasinga. Aici nu sunteţi civilizaţi, cum ar putea face acelaşi lucru? Chiar şi în Africa

de Sud, numai aurul şi diamantele merită să-i omoare pe toţi oamenii de acolo şi să le ia pământul. Ce găsesc aici? O să fie certuri şi încăierări, o să fure una, alta, poate c-o să poarte câteva războaie mărunte, iar când o să obosească o să se întoarcă acasă.

- Visezi, prietene, zise Hussein. Uită-te cum şi-au împărţit deja între ei cele mai bune terenuri de pe munte. în ţinutul de sus au izgonit până şi cele mai vajnice triburi şi le-au luat pământul. I-au alungat ca pe nişte copii, fără nici o greutate, şi pe unii dintre conducătorii lor i-au îngropat de vii. Nu ştiai asta? Singurii cărora li s-a îngăduit să rămână au fost cei pe care i-au transformat în servitori. O bătălie sau două şi, cu armele lor, chestiunea proprietăţii e rezolvată. Ai impresia c-au venit aici numai în vizită? Nu, sunt hotărâţi. Vor să stăpânească lumea întreagă.

- Atunci aflaţi cine sunt. Ce ştiţi despre ei, în afara basnelor despre şerpi şi oameni care mănâncă metal? Le cunoaşteţi limba, poveştile? Atunci cum puteţi să vă descurcaţi cu ei? zise Kalasinga. Bombăniţi, vă plângeţi, la ce bun? Suntem în aceeaşi situaţie. Ei sunt duşmanii noştri. De asta suntem la fel. în ochii lor suntem nişte animale, şi nu-i putem împiedica să creadă prostia asta. Ştii de ce-s atât de puternici? Pentru că de veacuri îşi iau vigoarea din lumea întreagă. Bombănelile voastre n-o să-i oprească.

- Nimic din ce putem învăţa noi n-o să-i oprească, replică sec Hussein.

- Te temi de ei, asta-i problema, spuse blând Kalasinga.

- Mă tem, ai dreptate... deşi nu numai de ei. O să pierdem totul, inclusiv felul în care ne ducem traiul, zise Hussein. Iar tinerii ăştia o să piardă încă şi mai mult. într-o bună zi, o să-i facă să scuipe pe tot ce ştim noi şi-o să-i pună să recite legile lor şi gândirea lor despre lume de parcă ar fi cuvântul sfânt. Când o să scrie despre noi, ce-o să spună? Că luam sclavi.

- Atunci învăţaţi cum să le faceţi faţă, răcni Kalasinga. Şi dacă spui adevărul despre aceste primejdii din viitor, de ce stai aici, pe munte, să te plângi?

- Şi unde ai vrea să mă duc? întrebă Hussein, zâmbind la izbucnirea de furie a mecanicului. în Zanzibar? Acolo până şi sclavii apără sclavia.
- De ce vezi totul în negru? interveni Hamid. Ce-i aşa de minunat în felul în care trăim acum? Nu avem pe cap destule ca să nu ne mai trebuiască şi previziunile astea înfricoşătoare? Oricum, totul e în mâna lui Dumnezeu. Poate că lucrurile o să se schimbe, dar soarele tot o să urce pe cer de la răsărit şi-o să coboare la apus. Hai să încetăm cu discuţiile astea încrâncenate.

După încă o tăcere lungă, Hussein întrebă:
- Hamid, ce pune la cale escrocul ăla de ţi-e tovarăş? în ce prostie te-a mai băgat?
- Cine? întrebă Hamid crispat. Despre ce vorbeşti?
- Cine! O să ştii cine în câteva zile. Tovarăşul tău! Nu aşa ai zis ultima oară? Când vine vremea, omul ăla o să te cureţe atât de bine, că n-o să-ţi mai rămână nici un ac şi-un fir de aţă să-ţi cârpeşti hainele, spuse dispreţuitor Hussein. Zici c-o să te îmbogăţească. Te-a asigurat că nu-i nici un risc. N-ai nici o îndoială. Acum poţi să-ţi comanzi cămăşi de mătase, dacă vrei. Apoi, peste câtva timp, riscul o să se întâmple şi n-o să ai cale de-ntors. Ghinion, aşa e în afaceri. Ştii cum e. Câţi oameni a ruinat deja? Te pune să participi cu o sumă mai mare decât îţi permiţi, iar când nu poţi plăti îţi ia tot. Asta-i metoda lui, şi ştii foarte bine despre ce vorbesc.
- Ce-i cu tine azi? mormăi Hamid. Trebuie să fie din cauza traiului pe munte, cu toată lumina asta verde.

Yusuf observă că Hamid începea să se înfurie. Era posomorât, cu gândurile departe; la un moment dat, aruncă o privire în direcţia băiatului.
- Ştii ce-am auzit despre tovarăşul tău? continuă Hussein. Că dacă partenerii lui de afaceri nu pot plăti, le ia fiii şi fiicele ca *rehani.* Asta-i ca în vremurile sclaviei. Nu aşa se poartă un om cinstit.
- De ajuns, Hussein, se răsti Hamid întorcându-se pe jumătate, ca pentru a se uita la Yusuf. Şi Kalasinga părea gata să spună ceva,

dar, înainte de a vorbi mai departe, Hamid îi făcu semn să tacă. Şi lasă-mă să fac greşelile prosteşti pe care vreau eu să le fac. Crezi că asta... ce faci tu... ce facem... e mai bine? Cum e mai bine? Trudim, riscăm totul, trăim departe de neamul nostru... şi suntem tot săraci lipiţi pământului şi speriaţi ca nişte şoareci.

- Domnul ne-a spus..., începu Hussein, pregătindu-se să citeze din Coran.

- Nu-mi veni cu chestii din astea! îl întrerupse Hamid cu blândeţe, aproape implorându-l.

- O să fie prins curând, insistă Hussein. Toată contrabanda şi afacerile lui dubioase n-o să sfârşească bine, şi tu o să fii la mijloc.

- Ascultă ce-ţi spune fratele tău, îl îndemnă Kalasinga pe Hamid. Poate că nu suntem bogaţi, dar trăim după lege şi ne respectăm unii pe alţii.

Hamid râse.

- Vai, ce filosofi nobili suntem! Când ai descoperit legea, ticălosule? Despre ce lege vorbeşti? Preţul pe care ni-l ceri pentru cea mai mică treabă... zici că asta înseamnă să trăieşti după lege? Prin atitudine şi ton, Hamid încerca să arate că momentul de tensiune trecuse, că voia să dea conversaţiei o notă glumeaţă: Oricum, nu vrem să-i facem o impresie proastă tânărului aici de faţă.

Yusuf avea şaisprezece ani pe atunci, şi „tânăr” suna măgulitor, aproape ca şi cum ar fi fost descris ca fiind înalt sau chiar filosof. Se străduia să-şi arate încântarea făcând pe clovnul. Cei trei bărbaţi râseră de felul în care se prostea. Iar conversaţia trecuse de subiectul spinos al bărbatului care

fusese silit să-şi pună zălog fiul pentru a le da satisfacţie creditorilor. Dar Yusuf crezu că înţelesese ceva din ceea ce spusese Hussein despre Hamid. Disperarea cu care se lupta să se îmbogăţească şi preocuparea neliniştită pentru călătoria unchiului Aziz sugerau neîncredere, senzaţia că eşecul era iminent. Yusuf îşi aminti de murmurul din depozitul interzis şi de mirosul de *magendo* care venea dintr-acolo. Cuvintele lui Hamid fuseseră de fapt rugăciuni

Janab - titlu onorific în lumea islamică, echivalentul lui „Sir” în engleză

La câteva zile după ce se întoarseră în oraş, unchiul Aziz reveni şi el din călătorie. Ca de obicei, alaiul era condus de toboşar şi de cântăreţul din corn, în spatele cărora venea Mohammed Abdalla. îşi făcură apariţia la sfârşitul după-amiezii, în momentele acelea plăcute când soarele pierduse din putere, iar umezeala din vântul slab şi din frunze începea să crească. Yusuf fu cel care-i zări, întâi numai ca o tulburare a aerului de pe drumul unde se plimba, apoi ca un nor de praf fin însoţit de bubuitul şi tânguiala tobei şi cornului. Ar fi vrut să aştepte ceea ce-şi imagina a fi o adunătură în dezordine de călători obosiţi, dar se gândi că era mai bine să fugă acasă şi să transmită vestea.

Fusese o călătorie grea, aflară, cu multe lipsuri şi primejdii. Avuseseră parte de unele momente neplăcute, dar nu trebuiseră să se lupte. Doi oameni fuseseră răniţi grav, unul de un leu şi altul de

o muşcătură de şarpe. Amândoi fuseseră lăsaţi într-un orăşel de pe malul lacului, în grija unei familii pe care unchiul Aziz o plătise bine. Până atunci nu mai făcuse afaceri cu ei, dar era încrezător că aveau să se ocupe bine de cei doi oameni, spuse. Mulţi hamali şi paznici se îmbolnăviseră, nimic neobişnuit sau grav, slavă Domnului, doar problemele fireşti ale unei expediţii în interior. Mohammed Abdalla căzuse într-un şanţ într-o noapte şi se rănise la umăr. Era pe cale să se vindece, dar tot avea dureri, deşi se străduia s-o ascundă, zise unchiul Aziz. în ciuda acestor necazuri, afacerile merseseră bine, deşi erau conştienţi tot timpul cât de departe erau de coastă. Unchiul Aziz era la fel de calm ca întotdeauna, poate mai slab şi mai sănătos decât de obicei. După ce făcu baie şi se schimbă şi se parfumă, ar fi fost greu de crezut că venea după un drum de luni de zile.

- Negoţul a mers foarte bine în părţile de sus ale fluviilor, le spuse. De fapt, n-am stat prea mult în preajma apei. O să ne întoarcem la Marungu la anul, înainte ca zona să fie cotropită iarăşi de negustori. Europenii o s-o închidă în curând, belgienii. Aud că se apropie tot mai mult de lacuri. Sunt nişte sărăntoci invidioşi care nu pricep nimic din afaceri. Am auzit despre ei. Până şi nemţii şi englezii sunt mai breji, deşi Dumnezeu ştie că toţi nu aşteaptă decât prima ocazie să te

înşele. De data asta am adus mărfuri de preţ

.Hamid fu încântat să audă asta şi, din dorinţa de a-şi sublinia alianţa cu unchiul Aziz, îşi presără discursul cu cuvinte în arabă. Supraveghe apoi depozitarea mărfurilor cu zâmbete şi gemete de admiraţie. Sacii de cereale pe care unchiul Aziz îi obţinuse la un preţ de nimic rămâneau la Hamid, dar guma arabică, fildeşul şi aurul urmau să fie transportate cu trenul până pe coastă. Cauciucul care sosise mai devreme îi fusese vândut deja unui negustor grec din oraş. Seara, Hamid îl duse pe unchiul Aziz la depozite, ca să inspecteze mărfurile, apoi se aşezară cu registrele în faţă şi socotiră profiturile.

Unchiul Aziz nu stătu mult. Voia să se întoarcă pe coastă înainte de începutul Ramadanului, ca să ţină post şi să se odihnească în casa lui. Vinderea mărfurilor înainte de sfârşitul lunii avea să-i permită să-i plătească pe hamali; era numai bine, deoarece urmau Anul Nou şi cheltuielile de Idd. în ziua plecării, cu Mohammed Abdalla încă nerefăcut, alaiul porni spre gară. Yusuf nu fusese invitat să-i însoţească. Cu puţin timp înainte de plecare, unchiul Aziz îl luă deoparte şi-i dădu un pumn de bani.

- în caz că ai nevoie de ceva, îi spuse. O să mă întorc aici anul viitor. Te-ai descurcat foarte bine

.CĂLĂTORIA ÎN ŢINUTURILE DIN INTERIOR

Vizita unchiului Aziz îl binedispuse pe Hamid. Poveştile din călătorie îl entuziasmaseră şi le aduseseră tuturor mai aproape înfricoşătoarea lume largă de dincolo de orizont. Cifrele erau îmbucurătoare, iar marfa lăsată în depozitul lui Hamid îl ajuta să-şi facă o idee despre profitabilitatea afacerii. Hamid nu aştepta întotdeauna să se înnopteze ca să se ducă în magazia lui secretă şi să se felicite pentru succes; uneori lăsa uşa deschisă în spatele lui, umplând curtea cu mirosul pieilor de animale. Yusuf văzu o mulţime de saci de iută; pe unii îi recunoscu drept încărcătura de cereale adusă de expediţia unchiului Aziz, pe când alţii făceau parte din transportul adus de Bachus, camionagiul spurcat la gură. îl zări pe Hamid plimbându-se în jurul comorii, numărând sacii şi vorbind pentru sine. Când îl observă pe Yusuf în prag, chipul îi fu traversat de o undă de panică, urmată imediat de uşurare şi bănuială. Se încruntă cu un aer concentrat, apoi râse cu şiretenie şi ieşi.

- Ce cauţi aici? N-ai de lucru? Ai dereticat prin curte? Ai strâns fructele? în cazul ăsta, trebuie să faci o livrare în oraş. Cine ţi-a zis să mă urmăreşti? Vrei să vezi ce-i în saci, aşa-i? O să afli într-o bună zi, îi spuse voios în timp ce punea lacătul pe uşă. A fost o călătorie rodnică, slavă Domnului. Câte o bucăţică de noroc pentru fiecare. Voiai ceva? De ce te uiţi în jur?

- Păi..., începu Yusuf, dar Hamid i-o reteză împingându-l în direcţia opusă depozitului.

- Păi, nu cauţi nimic, nu? Aş vrea doar să aud ce-ar avea de zis Hussein acum. Numai pentru că a ales să trăiască pe sponci pe coasta muntelui, îşi închipuie că toţi cei care încearcă să prindă cheag sunt nişte păcătoşi. Ei bine, ai fost acolo! Nu că mi-aş dori bogăţii fără număr, dar dacă tot trăiesc şi fac negoţ aici, măcar să mă aleg cu ceva. Dacă vrea să se poarte ca un visător de nelecuit, e treaba lui. L-ai auzit pe marele idealist. L-ai auzit, nu-i aşa?

- Da, spuse Yusuf, incomodat de atitudinea agresivă a lui Hamid.

Se întreba ce era de fapt în saci. Dar nu-i venea să deschidă subiectul, deoarece Hamid părea să creadă că ştia deja. Probabil conţineau ceva de valoare şi erau ţinuţi ascunşi în depozitul prăvăliaşului.

De ce ar fi un păcat să le faci o viaţă mai bună nevestei şi copiilor tăi? întrebă Hamid cu vocea ridicată în semn de dispreţ pentru Hussein. Sau să le îngădui să trăiască printre neamurile lor? Ce-i atât de rău în asta? Te întreb.Tot ce vreau e să clădesc o căsuţă pentru familia mea, să găsesc un soţ şi neveste bune pentru copiii mei şi să mă pot duce la moschee printre oameni civilizaţi. Dacă nu cer prea mult, mi-ar plăcea şi să stau seara cu prietenii şi vecinii şi să beau un ceai în timp ce sporovăim... Asta-i tot! Am zis eu că vreau să omor pe cineva? Ori să iau pe cineva în sclavie? Ori să jefuiesc un om nevinovat? Sunt un simplu prăvăliaş care încearcă să se descurce cât de cât. Acuma i-a căşunat pe europeni. Cum o să ne ia ei totul. Cum o să ne distrugă pe noi şi toate lucrurile în care avem încredere. Când oboseşte cu asta se ia de afacerile mele. Ţi-aş putea spune unele chestii despre el, dar nu vreau decât să-mi duc viaţa în pace. Numai că asta nu-i destul pentru filosoful nostru care trăieşte ca o fiară printre sălbatici. Cine i-a zis că nu trebuie să facă ce vrea cu viaţa lui? Dar orice i-ai spune, el îţi trânteşte o predică şi citate din Coran. Domnul ne-a spus! L-ai auzit.
Hamid chibzui la cuvintele lui, pufnind indignat. Murmură: *„Astaghfirullah,* Doamne iartă-mă" şi se cutremură la gândul că vorbise cu păcat despre Carte.
- Nu zic că ar fi rău să citezi din Carte, dar el o face din ciudă, nu din cucernicie. A, nu, nu zic că poate fi vreodată ceva rău în cuvântul lui Dumnezeu. Nebunul ăla de Kalasinga să traducă tot Coranul! Prin gura lui vorbea rachiul făcut în casă. Sper că Dumnezeu îşi dă seama că e un păgân şi- un nebun şi o să i se facă milă de el.
Chicoti amuzat amintindu-şi scena.
- Coranul e religia noastră, şi conţine toată înţelepciunea de care avem nevoie ca să ducem o viaţă bună şi virtuoasă, zise, înălţându-şi privirea de parcă s-ar fi aşteptat să vadă ceva acolo. Yusuf se uită şi el în sus, însă Hamid îi solicită atenţia cu un şuierat nervos înainte de a continua: Dar asta nu înseamnă că ar trebui să-l folosim ca să-i facem de ruşine pe alţii. Ar trebui să fie

călăuza noastră şi izvorul nostru de învăţătură. Ar trebui să citeşti din Carte oricând poţi, mai ales acum, că a început Ramadanul. în această lună sfântă, fiecare faptă bună îţi aduce o binecuvântare dublă faţă de restul anului. Profetului i-a spus acest lucru însuşi Atotputernicul, în noaptea Mirajului. în noaptea în care Profetul nostru a fost dus de la Makka la Ierusalim în spinarea calului înaripat Borakh-, şi de acolo până în faţa Atotputernicului, care a dat glas legilor islamului. Ramadanul, a poruncit El, va fi o lună de postire şi rugăciune, de renunţare la sine şi de ispăşire. Cum ne putem arăta supunerea faţă de Dumnezeu altfel decât refuzându-ne plăcerile necesare ale existenţei: mâncarea, apa şi desfătarea simţurilor? Asta ne deosebeşte pe noi de sălbatici şi de păgâni, care nu-şi refuză nimic. Iar dacă vei citi Coranul în această perioadă, cuvintele vor merge direct la Creator şi-ţi vor aduce o mare binecuvântare. Trebuie să-ţi rezervi o oră în fiecare zi pentru asta în timpul Ramadanului.

- Aşa o să fac, zise Yusuf bătând în retragere.

Spre sfârşitul predicii, Hamid adoptase un ton confidenţial, cerându-i parcă să-i fie complice la izbucnirea subită de cucernicie. Băiatul voia să scape înainte ca predicatorul să capete prea multă încredere, dar nu fu destul de iute.

- Acum, că stau să mă gândesc, nu te-am văzut citind prea des, spuse Hamid bănuitor. Asta nu-i o chestie cu care să te joci. Vrei să ajungi în iad, sau ce? O să citim împreună azi, după ce-ţi rosteşti rugăciunile de după- amiază.

Când se făcu după-amiază, Yusuf era chinuit de foame şi oboseală. Primele trei zile de post erau cele mai rele, şi, dacă ar fi fost lăsat în pace, ar fi zăcut la umbră de dimineaţă până seara. Treptat, corpul i se adapta la orele nesfârşite fără apă şi fără mâncare, iar suferinţa din timpul zilei era cel puţin suportabilă. Se gândise că i-ar fi fost mai uşor să îndure în aerul răcoros de la munte, dar nu era aşa. în vipia de pe coastă reuşise să se despartă cumva de trupul lui amorţit, lăsându-l în voia epuizării şi ajungând la o stare de resemnare perplexă. Aerul răcoros îl

ajuta, însă nu-l slăbea destul încât să cadă în acea stupoare. în plus, ştia ce umilinţă îl aştepta la întâlnirea cu Hamid de mai târziu.

- Cum adică? Nu ştii să citeşti? exclamă Hamid.
- N-am zis asta, protestă Yusuf.

Zisese doar că nu terminase de citit Coranul când fusese trimis să muncească pentru unchiul Aziz. Mama lui îl învăţase alfabetul şi să citească primele trei sure simple. La şapte ani fusese trimis la învăţătorul din oraşul în care abia se mutaseră, ca să primească instruire religioasă. Lecţiile mergeau încet. învăţătorul nu se grăbea să-i vadă pe copii încheindu-şi studiile. Odată ce un elev reuşea să citească întregul Coran, de la un capăt la celălalt, dascălul pierdea o taxă lunară. în mod normal, un copil lua lecţii timp de cinci ani, ceea ce era echitabil atât pentru învăţător, cât şi pentru elevi. Aceştia din urmă făceau diverse corvezi pentru învăţător, îi dereticau prin casă, aduceau lemne de foc, mergeau la cumpărături. Băieţii chiuleau de câte ori puteau şi adesea erau pedepsiţi cu bătaia. Fetele erau plesnite doar peste palmă şi erau învăţate să se poarte cuviincios. „Respectă-te, şi ceilalţi o să te respecte. E valabil pentru noi toţi, dar mai ales pentru femei. Asta înseamnă onoarea", le spunea învăţătorul. Aşa fusese întotdeauna, din câte ştiau ori îşi aminteau ei, şi copilaşii înghesuiţi pe rogojina din curtea din spate a învăţătorului îşi intonau lecţiile cu o reţinere previzibilă. La momentul cuvenit, Yusuf şi-ar fi terminat studiile şi s-ar fi socotit o persoană onorabilă printre adulţi şi cei de-o seamă cu el. însă fusese trimis în altă parte.

Khalil îl învăţase cifrele şi nu sugerase niciodată că vreunul din ei ar fi trebuit să citească din Carte. Când se duceau la moschee în timpul excursiilor în oraş, Yusuf se descurca destul de bine. Atenţia îi era distrasă în cursul rugăciunilor mai lungi şi era silit să mormăie fără noimă alături de ceilalţi când trebuia să recite din părţile Cărţii pe care nu le cunoştea, dar nu se făcuse niciodată de râs. Nici nu fusese atât de nepoliticos încât să tragă cu urechea la vecini, ca să vadă dacă treceau prin chinuri

asemănătoare. Când Hamid şi cu el se aşezaseră pentru lectură în acea după-amiază, ştiuse că n- avea cum să scape de la ananghie mormăind. Hamid îi propuse să înceapă citind pe rând, cu glas tare, *Ya Sin.* Yusuf deschise Cartea şi dădu paginile sub privirea bănuitoare a negustorului.

- Ştii ce e *Ya Sini* îl întrebă.

- N-am terminat de citit Cartea, zise Yusuf. *Sikuhitimu—.* Nu cred c-o să fiu în stare s-o citesc.

- Ce vrei să spui? Că nu ştii să citeşti? bâigui şocat Hamid. Se ridică şi se trase înapoi, nu temător, ci de parcă băiatul ar fi fost o creatură abjectă. *Maskini!* Bietul de tine! Nu-i drept! Nu te-au învăţat să citeşti în casa aia? Ce fel de oameni sunt?

Yusuf oftă din rărunchi, ruşinat de neputinţa lui. Se ridică şi el în picioare, căci se simţea vulnerabil ghemuit pe podea. îi era foame, era obosit şi nu voia să treacă prin drama care urma, dar nu era atât de înspăimântat pe cât se temuse.

- Maimuna! răcni Hamid de parcă ar fi avut un junghi de durere. Yusuf se gândi că şi bărbatul simţea efectele postului, aşa că avea să se aşeze la loc şi să vorbească potolit despre lecţii şi îndatoriri. însă el răcni din nou, pierzându-se cu firea: Maimuna! Haide, vino încoace! *Yallah!* Vino repede!

Maimuna încă se învelea cu o pânză când ieşi; ochii ei sesizară starea de spirit a lui Hamid, deşi erau încă umflaţi de somn.

- *Kimwana—,* băiatul nu ştie să citească din Coran! zise Hamid întorcându- se spre ea cu un aer răvăşit. N-are mamă, n-are tată şi nici măcar nu cunoaşte cuvântul lui Dumnezeu!

îl chestionară pe îndelete, ca şi cum ar fi aşteptat să facă asta de mult. Nu încercă să le ascundă nimic. Ce spusese Stăpâna despre asta? Cum arăta? Nu ştia cum arăta, n-o văzuse niciodată. Nu era cunoscută drept o femeie pioasă? Nu auzise aşa ceva. Negustorul nu-l punea să meargă la moschee? Nu, negustorul n-avea nici o treabă cu el, îl lăsa să muncească la prăvălie. Nu se gândise că fără rugăciuni avea să i se înfăţişeze gol Creatorului său? Nu, nu se gândise, în general nu se gândise prea mult la Creatorul lui. Şi fără cuvântul lui Dumnezeu cum îşi putea rosti rugăciunile? Nu-şi

rostea rugăciunile, în afara zilelor de vineri, când mergeau în oraş. Ce mizerie! Pe măsură ce vaietele lor creşteau în intensitate, copiii veniră şi ei să asiste la scenă: cea mai mare, Asha, la aproape doisprezece ani, dolofană şi veselă ca taică-său; băiatul, Aii, care avea buclele mamei şi tenul ei strălucitor; şi cel mic, Suda, care plângea tot timpul şi nu voia să fie despărţit de sora lui. Veniră cu toţii să se alăture corului tragic care-i deplângea ruşinea. Maimuna îşi duse o mână la tâmplă, parcă să oprească pulsaţia nebunească de acolo. Hamid clătină din cap compătimitor.

- Bietul băiat! Bietul băiat! Ce tragedie ai adus peste casa noastră! Cine ar fi putut să ghicească aşa ceva?
- Nu te învinovăţi, spuse Maimuna, gemând uşor între cuvinte. De unde să ştim?
- Nu trebuie să te simţi prost, îi zise Hamid lui Yusuf când oroarea începu să li se domolească. Nu-i vina ta. Dumnezeu o să ne învinuiască pe noi pentru că nu ne-am asigurat c-ai primit învăţăturile trebuincioase. Eşti la noi de luni de zile...
- Dar cum a putut unchiul tău să te lase în halul ăsta atâţia ani? întrebă Maimuna, dornică să împartă responsabilitatea cu cineva.

„în primul rând, nu-i unchiul meu", se gândi Yusuf amintindu-şi de Khalil şi străduindu-se să-şi înăbuşe zâmbetul. Ar fi vrut să poată pleca, să-i lase cu tânguirile lor, dar un sentiment de inadecvare îl făcu să rămână pe loc. Manifestările lor de şoc şi oroare îl dezgustau. I se părea o reprezentaţie calculată şi ridicolă.

- Nu ştiai că noi, cei de pe coastă, ne numim *waungwana*? îl întrebă Hamid. Ştii ce înseamnă asta? înseamnă „oameni vrednici de cinste". Aşa ne spunem, mai ales aici, printre fiare şi sălbatici. De ce ne spunem aşa? Dumnezeu e cel care ne dă dreptul ăsta. Suntem oameni vrednici de cinste deoarece ne supunem Creatorului şi ne înţelegem şi ne însuşim obligaţiile faţă de el. Dacă nu poţi să citeşti cuvântul Lui ori să-I urmezi

legea, nu eşti mai breaz decât amărâţii ăştia care venerează pietre şi copaci. Eşti doar puţin mai breaz decât un animal.

- Da, zise Yusuf făcându-se mic la auzul râsetelor copiilor.
- Ai împlinit cincisprezece ani? îl întrebă Hamid pe un ton mai blând.
- Şaisprezece, în ultima lună rajab. înainte să urcăm pe munte, spuse Yusuf.
- Atunci n-avem timp de pierdut. în ochii Atotputernicului eşti de-acum bărbat în toată firea, supus pe deplin legilor Lui, declară Hamid reintrând în rolul de salvator al sufletelor. închise ochii şi murmură o rugăciune lungă, apoi spuse: Copii, uitaţi-vă la el. învăţaţi din priveliştea pe care ne-o oferă, încheie, întinzând braţul ca să arate spre Yusuf.

„Fereşte-te de iarbă, te rog din tot sufletul. învaţă din exemplul meu îngrozitor.”

Să-l trimitem la şcoala coranică laolaltă cu copiii, zise ritos Maimuna privindu-şi soţul în ochi. Nu trebuie să te porţi cu el de parcă ar fi omorât pe cineva.Makka - Mecca; Borakh - Buraq, versiunile în swahili ale cuvintelor arabe Nu mi-am terminat studiile (în swahili în original) Iubito (în swahili în original)

Asta fu umilinţa pe care i-o impuseră. în fiecare după-amiază din luna Ramadanului, Yusuf mergea cu copiii familiei la învăţător. Era de departe cel mai mare elev, iar ceilalţi copii îl necăjeau cu o insistenţă maniacală. Se purtau de parcă asta li s-ar fi cerut să facă şi n-aveau de ales decât să-şi îndeplinească misiunea. învăţătorul, care era imam la singura moschee din orăşel, îl trata cu compasiune şi blândeţe. Yusuf învăţa rapid, mai ales că repeta şi acasă în fiecare zi. La început îl mâna doar ruşinea, dar treptat priceperea tot mai mare de a desluşi cuvintele sfinte ajunse să-i facă plăcere, învăţătorul îl încuraja cu un aer sobru, ca şi când nu s-ar fi aşteptat la mai puţin. Mergea la moschee în fiecare zi, supunându-se şi smerindu-se în faţa Dumnezeului pe care-l neglijase atât de mult timp. Imamul îi dădea mici însărcinări în faţa celorlalţi credincioşi, o dovadă de încredere şi aprobare. îl trimitea să aducă o carte din care voia să le citească, mătăniile sau arzătorul de tămâie. Uneori îi punea întrebări, încurajându-l să-şi demonstreze noile cunoştinţe, ba chiar o dată îi ceru să urce pe acoperiş şi să-i cheme pe credincioşi la rugăciune. Hamid fu încântat la început, povestindu-le altora despre convertirea miraculoasă şi fiind convins că Dumnezeu observase neîndoielnic rolul jucat de el şi de soţia lui în salvarea băiatului. Chiar şi după încheierea Ramadanului, ardoarea lui Yusuf nu păru să se domolească. După două luni citea Coranul de la prima sură până la ultima şi era pregătit s-o ia de la capăt. Imamul îl invită să-l asiste la o ceremonie funerară şi la una de naştere. Yusuf îşi neglija îndatoririle acasă şi la prăvălie ca să meargă la şcoală şi la moschee, iar seara târziu studia cărţile pe care i le dăduse imamul. După o vreme, această cucernicie începu să-l îngrijoreze pe Hamid. Era obsesivă şi penibilă, după părerea lui. Nu era nevoie ca lucrurile să meargă atât de departe.

Mecanicul indian, căruia îi dezvălui aceste gânduri când veni să stea la taclale, era de altă părere.- Lasă-l pe băiat să câştige în virtute cât poate. Sentimentele astea nu durează foarte mult. în curând, lumea ne ispiteşte să păcătuim. Dar religia e un lucru

minunat, pur şi adevărat. Tu habar n-ai de chestiunile astea spirituale, dar noi, orientalii, suntem specialişti. Tu eşti doar un negustor prostănac care respectă reguli precum să pupi pământul de cinci ori la rugăciune şi să te înfometezi până la moarte în Ramadan. Nu pricepi meditaţia, transcendenţa, nimic de felul ăsta. E bine că puştiul crede că în viaţă merită să te zbaţi pentru mai mult decât nişte saci de orez şi nişte coşuri cu fructe, dar e păcat că se poate îndrepta numai spre învăţăturile lui Allah.

- Dar e prea mult pentru băiatul ăsta, nu? zise Hamid fără să bage în seamă provocarea prietenului său.

- Nu prea mai e băiat, îi răspunse Kalasinga. E aproape bărbat. Tu vrei să-l răsfeţi, ştiu eu. Cu înfăţişarea lui superbă, rişti să-l strici şi să-l transformi într-un molâu.

- E un băiat atrăgător, încuviinţă Hamid după o clipă de gândire. Dar viril. Şi află că nu-i pasă de cum arată. Dacă cineva pomeneşte de frumuseţea lui, pleacă ori schimbă subiectul. Atâta nevinovăţie! Oricum, ce ziceai despre religie şi virtute? Dacă nu mă pricep la lucrurile astea, crezi că un maimuţoi ca tine se pricepe? Voi veneraţi gorilele şi vacile şi spuneţi poveşti de adormit copiii despre felul în care a fost creată lumea. Nu sunteţi mai buni decât păgânii ăştia de-aici. îmi pare rău pentru tine, Kalasinga, ori de câte ori mă gândesc la curul tău păros perpelindu-se în focul iadului după ziua judecăţii.

- O să fiu în paradis, făcând amor cu tot ce prind, pe când Dumnezeul tău din deşert o să te supună la cazne pentru toate păcatele pe care le-ai săvârşit, replică voios Kalasinga. în ochii Dumnezeului tău, aproape orice faptă e un păcat. Oricum, poate că tânărul vrea doar să înveţe. S-a săturat să fie închis în gospodăria ta mizeră. Dacă avea creier în cap, de-acum trebuie să se fi transformat în tărâţe. Tot ce-i ceri e să şadă şi să-ţi asculte născocirile ori să culeagă fructele de arbore-de-pâine pe care nu le vrea nimeni. Până şi o maimuţă s-ar îndrepta spre religie sub genul ăsta de tortură. Trimite-mi-l mie, şi-o să-l învăţ

să citească în alfabetul englezesc şi să lucreze ca mecanic. Măcar o să fie ceva de folos, nu ca treaba asta cu prăvălia. Hamid făcu tot posibilul ca să-l distragă pe Yusuf cu diverse însărcinări, ba chiar învie ideea grădinii din curtea din spate, dar îi pomeni şi de oferta lui Kalasinga. Aşa ajunse tânărul să petreacă săptămânal câteva după-amiezi în atelierul indianului, aşezat pe cauciucuri vechi cu o tăbliţă în poală, învăţând să scrie şi să citească în rumi—. Dimineaţa îşi făcea treaba acasă, după-amiaza mergea la Kalasinga şi la începutul serii se ducea la moschee, unde stătea până la rugăciunile de *isha*. întâi activitatea aceasta febrilă îi făcu plăcere, dar în câteva săptămâni ajunse să mintă cu privire la moschee şi să stea mai mult la Kalasinga. De acum putea să scrie căznit pe tăbliţă şi să citească din cărţile pe care i le dădea mecanicul, deşi cuvintele nu însemnau nimic pentru el. învăţă şi multe alte lucruri. Cum să schimbe cauciucuri şi să spele maşini. Cum să schimbe o baterie şi să cureţe rugina. Kalasinga îi explică misterele motorului, iar Yusuf prinse câte ceva, dar era mai bucuros să-l privească aducând la viaţă, ca prin farmec, încâlceala de conducte şi şuruburi. Află despre India, unde Kalasinga nu mai fusese de mult, dar visa să se întoarcă, şi despre Africa de Sud, unde trăise în copilărie. „în sud e ditamai casa de nebuni. Acolo s-au înfăptuit tot felul de fantezii pline de cruzime. Hai să-ţi spun totuşi ceva despre ticăloşii ăia de afrikanderi. Sunt nebuni. Nu vreau să zic doar sălbatici şi cruzi, sunt smintiţi. Fierbinţeala soarelui le-a preschimbat creierul în terci.” Yusuf ajută la împinsul maşinilor şi învăţă cum să facă ceai într-o conservă veche pe un primus. Era trimis la magazin după piese de schimb şi adesea constata la întoarcere că mecanicul se folosise de prilej ca să tragă o duşcă. Atunci când era binedispus, Kalasinga îi spunea poveşti despre sfinţi şi bătălii şi zei îndrăgostiţi lulea şi eroi statuari şi răufăcători mustăcioşi, în timp ce Yusuf, aşezat pe o ladă, aplauda de zor. Juca toate rolurile, uneori cerându-i băiatului să întruchipeze un prinţ tăcut sau un ticălos umilit. Adesea nu-şi

mai aducea aminte detalii importante, aşa că se adapta şi înflorea povestea cu un efect comic irezistibil.
Seara, Yusuf stătea în faţa casei cu Hamid şi prietenii acestuia veniţi în vizită. Trebuia să fie acolo, să servească apă şi cafea şi uneori să fie ţinta glumelor lor. Şedeau pe rogojini, formând un cerc în jurul felinarului aşezat pe jos. Când nopţile montane erau friguroase sau când ploua, aducea şaluri pentru oaspeţi. Yusuf, puţin retras faţă de grupul adulţilor, după cum i-o impuneau vârsta şi statutul, le asculta poveştile despre Mrima— şi Bagamoyo, despre insulele Mafia şi Lamu, despre Ajemi— şi Shams— şi o sută de alte locuri fermecate. Uneori îşi coborau glasurile şi-şi apropiau capetele, uşuindu-l pe Yusuf dacă se arăta prea curios. Atunci vedea ochii ascultătorilor mărindu-se de încântare şi surprindere, iar la final izbucneau în hohote de râs. într-o seară, un bărbat din Mombasa făcu popas la ei şi le spuse povestea unui unchi de-al său care se întorsese de curând după ce petrecuse cincisprezece ani în ţara neamului Rusi, de care nici unul nu mai auzise niciodată. Se dusese acolo în slujba unui ofiţer german care fusese postat la Witu până când englezii îi alungaseră pe nemţi de acolo. Ofiţerul se întorsese în Europa ca diplomat la ambasada ţării sale într-un oraş pe nume Petersburg, în ţara acestor Ruşi. Poveştile istorisite de negustor despre acest unchi erau de necrezut. în oraşul Petersburg, soarele strălucea până la miezul nopţii, zise el. Când era frig, toată apa se preschimba în gheaţă, iar gheaţa de pe râuri şi lacuri era atât de groasă, încât puteai trece peste ea cu o căruţă încărcată cu vârf. Vântul bătea tot timpul, uneori izbucnind în furtuni bruşte cu gheaţă şi pietre. Noaptea puteai auzi ţipetele demonilor şi djinnilor în şuieratul vântului. îşi făceau glasurile să sune ca ale unor femei sau copii la ananghie. Oricine cuteza să iasă ca să le dea ajutor nu se mai întorcea niciodată. în toiul iernii îngheţa până şi marea, iar câinii sălbatici şi lupii bântuiau pe străzile oraşului gata să mănânce orice fiinţă găseau, oameni, cai, orice. Rusi nu erau civilizaţi, nu ca nemţii, zisese unchiul lui. într-o zi,

intraseră într-un orăşel unde-i găsiseră pe toţi locuitorii - bărbaţi, femei şi copii - beţi turtă. *Sikufanieni maskhara—,* erau ca şi morţi! Sălbăticia lor îl făcu pe unchi să creadă că se afla în ţara lui Gog şi Magog, ale cărei graniţe mărginesc tărâmul islamului. însă îl aştepta o surpriză, poate cea mai mare dintre toate. Atât de mulţi oameni din Rusi erau musulmani! în fiecare oraş! Tătari, kirghizi, uzbeci! Cine auzise de numele astea? Surprinderea unchiului fusese împărtăşită de oamenii aceia, care nu auziseră niciodată ca vreun negru din Africa să fie musulman.

- *Mashaallah!* se minunară, stăruind pe lângă negustorul din Mombasa să le dea mai multe amănunte.

Ei bine, unchiul vizitase Buhara, Taşkent şi Herat, oraşe vechi ai căror locuitori clădiseră moschei de o frumuseţe de neînchipuit şi grădini care erau ca raiul pe pământ. Dormise în cea mai frumoasă grădină din Herat, iar noaptea auzise o muzică atât de minunată, încât fusese pe punctul de a-şi pierde minţile. Era toamnă, margaretele erau înflorite peste tot, iar pe viţe ciorchinii de struguri dulci erau gata de cules, struguri atât de dulci, încât nu te-ai fi putut gândi că ieşiseră din pământ. Ţinutul acela era atât de luminos, cu un aer atât de curat, încât oamenii nu se îmbolnăveau şi nu îmbătrâneau niciodată.

- Ne îndrugi baliverne, strigară. Asemenea locuri nu pot exista!
- Ba e adevărat, zise negustorul.
- E cu putinţă? întrebară, disperaţi să-l creadă. Nu faci decât să ne ameţeşti cu născocirile tale.
- Aşa i-am zis şi unchiului meu, replică negustorul. Deşi am fost mai politicos. „Cum pot să fie adevărate poveştile astea?”
- Şi el ce-a zis? îl iscodiră în cor.
- „Jur că-s adevărate”, a zis.
- Deci trebuie să existe asemenea locuri, oftară ei.

în cursul călătoriei lor, urmă negustorul, unchiul şi diplomatul german traversaseră o mare teribilă, cu valuri imense, numită Caspica. Pe cealaltă parte văzuse şuvoaie de petrol negru care ţâşneau din pământ şi turnuri de metal care stăteau în apă ca

nişte străji ale împărăţiei Satanei. Norii de foc umpleau cerul, ca porţile de flăcări. De acolo unchiul trecuse peste munţi şi văi într-un ţinut care era cel mai frumos din câte văzuse în călătoriile sale, chiar mai frumos decât Herat. Era acoperit cu livezi şi grădini şi pâraie repezi, iar locuitorii erau învăţaţi şi civilizaţi, însă din fire aveau o pasiune pentru război şi intrigi. Prin urmare, nu era niciodată pace în ţările lor.

- Cum se chema ţinutul acesta? îl întrebară.

Negustorul tăcu mult timp.

- Kaskas, zise în cele din urmă, şovăielnic.

Apoi unchiul se dusese în Shams şi de acolo făcuse tot drumul până la Mombasa, adăugă el repede, înainte ca vreun ascultător să-l mai descoasă în privinţa denumirilor

.Alfabetul latin

Porţiunea din coasta Africii de Est aflată în dreptul insulei Zanzibar, cu Bagamoyo ca oraş principal

Ţinuturile locuite de ne-arabi Bilad al-Sham, Siria islamică Nu te păcălesc (în swahili în original)

Yusuf le spunea copiilor poveştile pe care le auzea seara de la bărbaţi. Veneau în camera lui când se plictiseau de jocurile lor şi-şi vârau nasul unde aveau chef. Cum fusese silit să meargă la şcoala coranică împreună cu ei, îl tratau acum ca pe unul de-al lor. La început se bucurase să aibă camera lui, dar, pe măsură ce se simţea tot mai singur, începuse să i se pară ca o temniţă; se gândea cu dor la Khalil şi la timpul pe care-l petrecuseră împreună. Uneori copiii mai mici se băteau pe rogojina lui, chiuind de încântare, ori săreau pe el punând în scenă o bătălie. Asha era cea care-l îmboldea să le spună poveşti şi-i urmărea atent chipul în timp ce vorbea. Ceilalţi se rezemau de el sau îl ţineau de mână, dar Asha se aşeza în aşa fel încât să-l poată vedea. Dacă era chemată de părinţi, stăruia ca el să nu continue

până la întoarcerea ei. într-o după-amiază, veni singură să asculte sfârşitul unei poveşti pe care Yusuf trebuise s-o lase neterminată în ajun. Se postă în faţa lui pe rogojină, fără să-l scape din ochi.
- Minţi! strigă la finalul poveştii, cu lacrimi în ochi.
Cum Yusuf, nedumerit, nu răspunse, fetiţa se aplecă dintr-odată şi-l lovi în umăr. El se întinse s-o înşface, aşteptându-se ca Asha să se lupte şi să se zbată ca să scape din strânsoare, precum fraţii ei, însă ea veni de bunăvoie în braţele lui. Se ghemui cu un suspin prelung, încălzindu-i pieptul cu răsuflarea ei. Când Yusuf se mai calmă, îi simţi trupul dolofan destinzându-se. Stătură aşa, în tăcere, câteva minute. Corpul lui începea să reacţioneze la atingere, şi i se făcu ruşine la gândul că ea ar fi putut să observe.
- O să vină cineva, spuse într-un târziu.
Aceste cuvinte o făcură să sară din braţele lui, după care izbucni în râs. La urma urmei, era doar o copilă, se gândi el. Nu i se întâmplase niciodată ceva de felul acesta. Cine ar fi putut să vadă scena cu ochi răi? Voiau ca el să se ocupe de copii, şi Asha era unul dintre ei. Prin urmare, îşi deschise iarăşi braţele, iar ea se cuibări în ele cu un murmur de plăcere.
- Mai zi-mi despre grădinile din oraşul acela, îi ceru.
- Care oraş? o întrebă, temându-se să se mişte.
- Acolo unde noaptea se înălţa muzica prin aer, spuse fetiţa râzând, deşi ochii ei îl scrutau atent.
Se foi lipită de el, trezindu-i iarăşi senzaţii stânjenitoare.
- Herat, zise. Noaptea, în grădină, călătorul a auzit glasul unei femei cântând, iar asta i-a răscolit simţurile.
- De ce?
- Nu ştiu. Poate pentru că era un glas minunat. Sau el nu era deprins să audă o femeie cântând.
- Cum îl chema? vru ea să ştie.
- Era un negustor.

- Ăsta nu-i un nume. Spune-mi numele lui, insistă Asha frecându-se de el în timp ce el îi dezmierda umărul moale şi rotund.
- îl chema Abdulrazak, zise. De fapt, cuvintele astea nu le-a rostit unchiul. Unchiul cita un poet care a trăit la Herat cu multe veacuri în urmă şi a scris poezii despre frumuseţea locurilor.
- De unde ştii?
- Pentru că aşa a zis nepotul lui.
- De ce avem atâţia unchi?
- Nu-s unchii noştri, spuse el râzând şi strângând-o mai tare la piept.
- Tu o să fii negustor? îl întrebă, iar vocea i se înălţă periculos înainte să izbucnească în chicoteli zgomotoase.

De câte ori venea singură la el i se cuibărea astfel în braţe, iar Yusuf o ţinea în tăcere la început, temându-se să se mişte brusc ori s-o atingă într-un mod care ar fi speriat-o. Mirosul ei, care amintea de cel al untului, îl deranja puţin, însă nu putea rezista căldurii plăcute pe care o degaja trupul rotunjor când se freca de al lui. îi săruta mâinile şi uneori îi sugea vârfurile degetelor. El îşi mişca picioarele astfel încât fetiţa să nu vadă cât de mult îl tulbura, dar nu-şi dădea seama ce vedea ea sau dacă înţelegea ce făceau. După aceea, chibzuind la cele întâmplate, se mustra aprig; nici nu voia să se gândească la ce-ar fi păţit dacă erau surprinşi. Găsi diverse modalităţi de a pune capăt vizitelor ei, însă nu se putea hotărî să-i vorbească despre asta.

Maimuna fu prima care intră la bănuieli. Asha insista prea mult să-şi alunge fraţii din camera lui Yusuf, iar cei mici se duseră să i se plângă mamei, care dădu buzna imediat în cameră şi-i porunci fetei să iasă. Lui

Yusuf nu-i spuse nimic, dar îl străfulgeră din prag cu o privire mânioasă. Din acel moment se purtă rece cu el şi deveni foarte atentă când tânărul era în preajma copiilor. Asha îşi cobora ochii în prezenţa lui şi nu-l mai vizită niciodată în cameră. Hamid îl ţinea mai mult pe lângă el, dar nu părea la fel de supărat ca Maimuna. Yusuf se întreba ce-i spusese nevasta lui Hamid, dar, din remarcil

elui glumeţe, intui cu spaimă că perspectiva căsătoriei îi intrase de-a binelea în cap.
în curând, aşa cum promisese, la un an de la precedenta sa vizită, unchiul Aziz sosi cu o nouă expediţie, de data aceasta una de proporţii enorme, cu patruzeci şi cinci de hamali şi paznici. Nu erau mulţi în comparaţie cu imensele caravane din secolul precedent, adevărate sate ambulante în jurul unor negustori ce se purtau ca nişte prinţi, dar angajarea lor presupusese un efort considerabil. Unchiul Aziz trebuise să-şi pună zălog o parte din profit faţă de alţi negustori. Cărau mai multă marfă, pentru care unchiul Aziz fusese nevoit să împrumute o sumă impresionantă de la creditorii indieni de pe coastă, lucru care nu-i stătea în obicei. Aveau articole din fier: săpăligi şi topoare din India, cuţite americane şi lacăte germane. Şi ţesături diverse: stambă, *kaniki—,* bumbac alb, *bafta—,* muselină, *kikoi—*. De asemenea, nasturi, mărgele, oglinzi şi alte fleacuri ce urmau să fie oferite în dar. Când Hamid văzu alaiul şi află despre împrumuturi, îl lovi o răceală cumplită. Ochii începură să-i curgă şi sinusurile i se congestionară aproape instantaneu. Un bubuit răsunător îi goli treptat capul, până nu mai rămaseră decât ecourile ritmice. Era încă asociat la acea întreprindere, iar dacă dădea greş, tot avutul lui avea să treacă în mâinile creditorilor.

Tot Mohammed Abdalla era conducătorul expediţiei. Umărul drept nu i se vindecase cum trebuie, deşi îi fusese pus la loc cu mari dureri de un *mganga-* vestit. Durerea îl împiedica să legene bastonul cu vigoarea obişnuită, astfel că mersul lui îşi pierduse din caracterul arogant şi ameninţător. înclinarea puternică a capului şi umerii

traşi în spate păreau acum o exagerare, o postură afectată şi ridicolă. în trecut, agresivitatea lui păruse expresia unei răutăţi pure, acum părea împăunarea unui tip găunos. Se schimbase până şi modul în care vorbea: lăsa impresia unui om împovărat de griji. Dacă pe vremuri nu l- ar fi băgat în seamă, lăsându-l să-şi vadă de treburi, acum unchiul Aziz i se adresa cu blândeţe

.Din cauză că erau mai mulţi hamali, Mohammed Abdalla trebui să angajeze un supraveghetor care să-l ajute. Era un bărbat înalt şi solid din Morogoro pe nume Mwene, care abia dacă scoase câteva vorbe în primele zile. Cruzimea firii lui îi atrăsese porecla de Simba Mwene, Leul Mwene, şi umbla printre oameni cu un aer ameninţător, ca pentru a dovedi că şi-o merita. De data asta Yusuf urma să participe şi el la expediţie. Unchiul Aziz venise să-i vorbească personal, vesel şi numai zâmbet, şi-i spusese că avea nevoie de cineva în care să se poată încrede.

- Eşti mare de-acum, îi zise. Dacă stai aici, o să te vâri în tot felul de necazuri şi-o să te întovărăşeşti cu diverşi nemernici. Am nevoie de cineva cu o minte ascuţită care să-mi supravegheze afacerile.

Pe Yusuf îl derută complimentul, dar înţelese că Hamid ceruse să fie luat în expediţie. îi auzise vorbind despre el. Nu pricepuse chiar tot, din cauza obiceiului unchiului Aziz de a trece brusc la arabă şi a încercărilor lui Hamid de a-i ţine hangul, dar îl auzise pe Hamid spunându-i negustorului că era un puşti cu nervii întinşi şi dificil, care avea nevoie să cunoască realităţile vieţii.

- Cu nervii întinşi şi dificil, repetase el. Ori îl iei cu tine în călătorie, ori îi găseşti o nevastă. E destul de mare, a făcut şaptesprezece ani luna trecută. Şi uită-te cât de matur e. N-are nimic de făcut aici.

în ajunul plecării îi lovi o furtună. începu dimineaţă cu rafale puternice care Uimiseră nori de praf şi rămurele uscate peste drumuri şi terenurile deschise. Pe la amiază, praful era destul de gros încât să oprească o parte din lumina soarelui şi să acopere totul cu un strat de nisip. La sfârşitul după-amiezii vântul se stinse brusc şi lăsă locul unei tăceri depline, orice zgomot fiind înăbuşit de suspensia densă de praf. Când încercau să vorbească, gurile li se umpleau cu nisip. Apoi vântul reîncepu, de data asta aducând o ploaie torenţială care se năpusti asupra caselor şi copacilor, biciuindu-i fără milă pe toţi cei care nu se adăpostiseră.

în câteva minute, ploaia se transformase într-o răpăială constantă, întreruptă din când în când de trosnetul unui copac doborât sau de bubuitul îndepărtat al tunetului. Hamalii şi mărfurile se împrăştiaseră, iar după ţipete se putea înţelege că unii fuseseră răniţi. Când totul se întunecă, deşi era încă ziuă, hamalii rostiră gemând numele lui Dumnezeu şi-i implorară mila, lucru care-l scoase din fire pe Mohammed Abdalla.

- De ce trebuie să fie milostiv Dumnezeu cu nişte animale neştiutoare ca voi? zbieră el, însă neputând fi auzit decât de cei aflaţi în apropiere. E numai o furtună! De ce vă purtaţi aşa? Vai de mine, un şarpe a mâncat soarele! scânci, legănându-şi şoldurile într-o parodie a efeminării. Vai, ce ghinion! Un semn al dezastrului. Vai, ne aşteaptă o mulţime de demoni pe drum! De ce nu cântaţi un cântec ca să alungaţi farmecele rele? De ce nu mâncaţi un praf scârbos făcut de cine ştie ce vrăjitor? De ce nu omorâţi o capră ca să-i citiţi în maţe? Aveţi o obsesie pentru demoni şi semne prevestitoare! Şi vă ziceţi oameni vrednici de cinste şi vă daţi aşa nişte aere! Haideţi, să auzim cântecul care o să alunge farmecele rele!

- Eu am toată încrederea în Dumnezeu, strigă Simba Mwene. Nu toţi cei de aici se tem.
Mohammed Abdalla, stând în ploaia care-l lovea fără milă, îi aruncă o privire lungă, de parcă ar fi cumpănit vorbele rostite de supraveghetor şi felul în care arăta atunci când vorbise. în cele din urmă zâmbi cu o răutate stăpânită şi încuviinţă din cap. în timpul furtunii, Mohammed Abdalla părea să-şi fi regăsit vechea personalitate: haosul îi dezlănţuise vigoarea.
- *Haya, haya,* le strigă hamalilor. Potoliţi-vă, dacă nu vreţi să vă ard nişte beţe pe cur. Uitaţi-vă la seyyid. Are mai mult de pierdut decât oricare dintre voi. Tot ce aveţi sunt vieţile voastre mizerabile, care nu-s de folos nimănui. El are avere, plus averile pe care i le-au încredinţat alţii. Are nu numai bunăstarea lui de care să se îngrijească, ci şi de a voastră. Are de la Dumnezeu darul de a face afaceri. Are o casă minunată la care să se întoarcă. Are de pierdut toate lucrurile astea, şi totuşi îl vedeţi cloncănind pe-aici ca o cloşcă? Demoni! Vă dau eu o mie de demoni şi o mie de djinni furioşi dacă nu încetaţi cu balamucul ăsta şi nu vă apucaţi să adăpostiţi toate mărfurile şi proviziile. *Haya!*
Ploaia nu se linişti decât în toiul nopţii; câteva case se prăbuşiseră, iar multe animale fuseseră luate de apă şi înecate în bălţi adânci în care spumega mânia furtunii. Acoperişurile dependinţelor zburaseră, iar unul dintre arborii-de- pâine din faţă fusese trântit la pământ. Era o minune că nici una dintre cuştile pentru porumbei nu avusese de suferit, zise Hamid. Felinarele din curte rămaseră aprinse până aproape de ivirea zorilor, cât timp hamalii şi paznicii se străduiau să recupereze ce se mai putea. Sporovăiau veseli, din când în când izbucnind în hohote zeflemitoare sau făcând schimb de măscări. Comentau haosul şi distrugerile din jurul lor, dar nu păreau tulburaţi peste măsură.
Dimineaţă, când totul fu gata, unchiul Aziz dădu semnalul.
- *Haya,* spuse. Să pornim la drum.
Mnyapara conducea procesiunea, îndreptându-şi umerii în ciuda durerii şi ridicându-şi fruntea cu aroganţa sfidătoare a unui

reprezentant al civilizaţiei, îi era mai greu să păstreze atitudinea demnă de pe vremuri, dar spera să fie destul de impunător pentru adunătura de hamali şi paznici şi pentru sălbaticii prăfoşi pe care urmau să-i întâlnească. Pentru a sublinia caracterul deosebit al expediţiei, toba şi siwa erau acompaniate de doi cornişti, formând astfel o mică orchestră. Siwa fu cea care dădu tonul, stârnindu-le tuturor o nostalgie tainică prin notele ei prelungi şi venerabile, apoi i se alăturară şi celelalte instrumente, dându-le avânt călătorilor. Hamid îi urmărea din faţa casei cu inima cât un purice. Yusuf se gândi la ceea ce spusese Hussein despre el, că habar n-avea în ce se băgase, şi se întrebă dacă nu cumva Hamid se gândea la acelaşi lucru. Şi-l imagină pe schimnicul de pe munte privindu-i de la mare înălţime şi clătinând din cap la vederea nebuniei lor. Cei doi băieţei ai lui Hamid stăteau lângă el, dar nici Asha, nici Maimuna nu erau acolo. Nici Kalasinga, de la care Yusuf sperase să-şi ia rămas-bun. Se dusese la el ca să-i spună că urma să plece, iar Kalasinga îi vorbise elogios despre valoarea călătoriilor şi-i dăduse o sumedenie de sfaturi excentrice. „Nu uita să-ţi pui în ochi câte o picătură de ulei o dată pe săptămână, astfel încât insectele şi viermii să nu-şi depună ouăle acolo.” Yusuf şi-l închipui, până în ultima clipă, gonind cu camioneta pe drumul noroios şi apoi sărind din cabină ca să-i salute în timp ce treceau pe lângă el. în momentele importante, Kalasinga saluta întotdeauna ca un soldat. însă poate că fusese înţelept să se ţină deoparte, se gândi Yusuf amintindu-şi cum râseseră hamalii de turbanul mecanicului indian şi de barba lui împletită.

Nu merseră mult în acea primă zi, mulţumindu-se doar să lase oraşul în urmă. Hamalii se plângeau după noaptea aceea obositoare, dar Mohammed Abdalla îi îmboldi să meargă mai departe cu strigăte şi ameninţări. Pe la mijlocul după-amiezii făcură popas ca să-şi evalueze situaţia şi să se pregătească pentru ceea ce urma. După furtună, ţinutul arăta roditor şi plin de sevă. Arbuştii şi copacii străluceau în lumina limpede, iar dintre tufişuri veneau sunetele unor mişcări furişate, de parcă pământul însuşi se trezea

la viaţă. îşi instalară tabăra lângă un mic lac ale cărui maluri erau răscolite de urme de animale.
întâi Yusuf încercase să se ascundă printre hamali, ţinându-se departe de unchiul Aziz din motive pe care nu stătu să le cerceteze. Dar la puţin timp după plecare Mohammed Abdalla venise la el şi-l trimisese în spatele coloanei, unde negustorul îl întâmpină cu o bătaie uşoară pe gât şi un zâmbet prietenos. în curând înţelese, din sarcinile pe care i le încredinţa unchiul Aziz, că acesta urma să-i fie locul. După popasul din acea primă după-amiază, începu să se ocupe de nevoile negustorului. îi întindea rogojina şi-i aducea apă, apoi se aşeza undeva în apropiere, aşteptând să fie gata mâncarea. Unchiul Aziz părea să nu bage în seamă voioşia gălăgioasă a celorlalţi: ochii săi scrutau calm peisajul, de parcă fiecare trăsătură a acestuia ar fi ieşit în faţă ca să se supună examinării lui.
Odată ce tabăra fu instalată, mnyapara veni să i se alăture unchiului Aziz, aşezându-se pe rogojină în faţa lui.
- Când te uiţi la ţinutul ăsta, spuse negustorul desprinzându-şi fără tragere de inimă privirea de pe peisaj, te năpădeşte dorul. Atât de curat şi de luminos! Ai crede că locuitorii lui nu cunosc nici boala, nici îmbătrânirea. Şi că zilele lor sunt pline de mulţumire, că nu fac altceva decât să caute înţelepciunea.
Mohammed Abdalla chicoti.
- Dacă există raiul pe pământ, e aici, e aici, e aici, intonă comic, făcându-l pe unchiul Aziz să zâmbească.
Curând trecură la arabă, arătând în diverse direcţii în timp ce dezbăteau avantajele unui traseu sau al altuia. Yusuf se plimba prin tabără, printre stivele ordonate de mărfuri şi grupurile de oameni adunaţi în jurul focurilor, în puţinele ore de când se aflau acolo, tabăra căpătase aspectul unui mic sat. Unii oameni îl strigară, chemându-l să bea ceai cu ei ori făcându-i invitaţii mai puţin cuviincioase. Cel mai mare grup era în jurul lui Simba Mwene, care, sprijinit de nişte saci, spunea poveşti despre nemţi. Vorbea cu admiraţie despre severitatea şi neînduplecarea lor. Fiecare

încălcare a regulilor era pedepsită, oricât ar fi implorat milă ori ar fi promis să se îndrepte victima, zise el.

- La noi, dacă un vinovat se căieşte, ne vine greu să-l pedepsim, mai ales dacă sentinţa e aspră. Oameni vin să ceară îndurare pentru el, şi toţi avem fiinţe iubite care o să ne jelească. Dar cu nemţii e invers. Cu cât mai aspră e pedeapsa, cu atât sunt mai neiertători. Odată ce neamţul ţi-a hotărât osânda, poţi să te rogi de el până ţi se umflă limba: o să stea ţeapăn în faţa ta, fără vreo trăire pe chip şi fără ruşine. Când se satură de tine, pricepi că n-ai de ales, trebuie să-ţi încasezi pedeapsa. Aşa izbutesc ei să facă tot ce vedem că fac. Nu îngăduie nimănui să-i abată din drumul lor.

Pe măsură ce se întuneca, se auzeau tot mai tare mugetele şi ţipetele animalelor care veneau să se adape. Yusuf nu reuşea să adoarmă. Era de necrezut că se aflau acolo, pe o coastă friguroasă, în toiul nopţii, în vreme ce nişte animale flămânde urlau şi răgeau la mică distanţă. Cu toate acestea, toţi membrii expediţiei, în afară de paznicii care vegheau asupra mărfurilor,

păreau să doarmă. Poate că nu dormeau, se gândi Yusuf, ci numai stăteau culcaţi într-o tăcere plină de gânduri negre

.Pânză din bumbac vopsită în negru sau bleumarin, purtată iniţial de sclavii din Zanzibar Ţesătură inferioară din bumbac de origine indiană

Pânză multicoloră de formă dreptunghiulară, considerată emblematică pentru cultura swahili

Vraci (în swahili în original

)Peisajul se schimba în fiecare zi de coborâre spre poalele muntelui. Aşezările erau mai răsfirate, iar pământul, mai uscat. După câteva zile ajunseră pe platou, unde coloana lor înălţa nori de praf şi nisip la fiecare pas. Tufişurile rare erau noduroase, strâmbe şi răsucite, de parcă existenţa ar fi fost o tortură. Cântecele şi glumele hamalilor se stinseră şi ele la vederea ţinutului neprietenos în care intrau. Se treziră la viaţă când observară turme imense de animale în depărtare, ciondănindu-se aprig cu privire la specia din care făceau parte. în acele prime zile, stomacul lui Yusuf se lichefie, iar epuizarea şi febra îi măcinară trupul. Spinii îi sfâşiau gleznele şi braţele, iar pielea îi era acoperită de muşcături de insecte. Se întreba cum putea supravieţui vreo creatură într-un loc de o asemenea brutalitate. Noaptea, ţipetele animalelor îl trezeau, sau poate îl făceau să treacă dintr-un coşmar în altul, astfel că dimineaţa nu era sigur dacă dormise ori zăcuse înfricoşat. Şi totuşi întâlneau oameni şi aşezări răsfirate pe câmpie. Oamenii păreau la fel de veştejiţi ca tufişurile, fiecare trăsătură a corpurilor lor fiind redusă la esenţa celor mai simple necesităţi. Unchiul Aziz le spuse că în fiecare aşezare prin care treceau trebuiau să ofere un mic dar, ca să trezească bunăvoinţă şi să obţină informaţii.

Yusuf începu se înţeleagă de ce unchiului Aziz i se spunea *seyyid.* Orice s- ar fi întâmplat, era de un calm desăvârşit, îşi făcea rugăciunile de cinci ori pe zi la orele cuvenite şi păstra o atitudine de detaşare amuzată. în cel mai rău caz, se încrunta dacă aveau o întârziere, sau aştepta cu o nerăbdare stăpânită ca o situaţie neplăcută să fie îndreptată. Vorbea rareori, şi de obicei numai cu Mohammed Abdalla, cu care purta discuţii lungi la sfârşitul fiecărei zile. însă Yusuf avea impresia că ştia tot ce se întâmplase în cursul etapei respective. Din când în când îl vedea chicotind în barbă în timp ce urmărea clovneriile hamalilor; o dată îl chemă la el după ce-şi făcuse rugăciunea de seară şi-i puse mâna pe umăr.

- Te gândeşti la tatăl tău? îl întrebă.

Yusuf rămase fără cuvinte. Unchiul Aziz aşteptă câteva clipe, apoi zâmbi cu blândeţe.Mnyapara îl luă pe Yusuf sub aripa lui. îl chema ori de câte ori apărea ceva ce tânărul ar fi trebuit să vadă şi-i explica primejdiile şi ispitele din ţinutul pe care-l străbăteau. Hamalii îi spuseră lui Yusuf că mnyapara avea să se împerecheze cu el în scurt timp: „îi place de tine, dar cui nu i-ar plăcea de un băiat aşa de frumos? Pe maică-ta trebuie s-o fi lăsat grea vreun înger".

- Ţi-ai găsit un soţ, frumuşelule! hohoti Simba Mwene luându-şi o expresie de îndrăgostit lulea spre amuzamentul celorlalţi. Şi ce putem face noi, restul? Eşti prea frumos pentru monstrul ăla. Hai să-mi faci masaj la noapte, şi-o să- ţi arăt eu ce înseamnă dragostea.

Era prima oară când Simba Mwene îi vorbea astfel. Surprins, Yusuf se încruntă.

Simba Mwene devenise popular în rândul hamalilor şi paznicilor, astfel că întotdeauna era înconjurat de un mic grup de curteni. Şeful acestora era un tip scund, cu faţa rotundă, pe nume Nyundo. El dădea tonul râsetelor şi laudelor şi-l urma credincios pe supraveghetor de câte ori putea. Când Mohammed Abdalla şi Simba Mwene erau împreună, Nyundo se posta acolo unde mnyapara nu putea să-l vadă şi-l imita, făcându-i pe ceilalţi hamali să râdă şi uitându-se urât la cei care nu-i găseau bufoneriile amuzante. Yusuf ştia că Mohammed Abdalla îl urmărea atent pe Simba Mwene şi-i vorbise despre el unchiului Aziz. Acum îi cereau să stea cu ei pe rogojină când îşi purtau discuţia de seară, deşi se retrăgea discret îndată ce i se ivea prilejul ca să asculte poveştile pe care şi le spuneau hamalii. Pe Mohammed Abdalla îl enerva faptul că Yusuf nu înţelegea araba, dar îi făcea de fiecare dată un rezumat al conversaţiei.

- Uită-te bine la guralivul ăla, îi zise într-o seară, în timp ce privea grupul zgomotos din jurul lui Simba Mwene. I-am băgat ditamai ghimpele în coaste, şi o să-l doară tare dacă-i vine gândul cel rău. A ucis un om, de asta merge acum cu noi. Ca să câştige

destui bani încât să-i despăgubească pe oamenii pe care i-a făcut să sufere sau ca să piară el însuşi, dacă asta e vrerea lui Dumnezeu. Eu m-am pus chezaş atunci când i s-a dat şansa asta să-şi spele păcatele. Altfel, neamurile celui ucis s-ar fi răzbunat dându-l pe mâna nemţilor. Iar nemţii l-ar fi spânzurat fără să clipească. Le place chestia asta. Adu-le un ucigaş, şi în ochi le apare o licărire de bucurie în timp ce se apucă să ridice spânzurătoarea. Acum uită-te bine la el. Am un presentiment urât în ce-l priveşte. în ochi i se citeşte nebunia. Caută necazul cu lumânarea. Arată ca un fel de sete sau zel de a face tot felul de lucruri, dar, după mine, tânjeşte să răneasc pe cineva. Călătoria asta o să-i scoată prostiile din cap. Nimic nu scoate mai repede la iveală slăbiciunile unui om decât vreo câteva luni petrecute printre sălbatici.

Mohammed Abdalla îi vorbi şi despre afacerile pentru care erau acolo.

- Pentru asta suntem noi pe pământ. Să facem negoţ. Mergem în cele mai uscate pustietăţi şi în cele mai întunecate păduri şi nu ne pasă dacă ne târguim cu un rege ori cu un sălbatic sau dacă trăim ori murim. Ne e totuna. O să vezi, o să trecem prin nişte locuri unde oamenii încă nu cunosc arta negoţului, sunt ca nişte gângănii ce nu pot să se mişte. Nu există oameni mai deştepţi ca negustorii, nu există îndeletnicire mai nobilă. Asta ne dă viaţă.

Comercializau mai cu seamă ţesături şi fier, îi explică. Tot felul de pânzeturi, *kaniki, marekani-, bafta.* Oricare dintre ele era mai bună decât pielea de capră puturoasă pe care o purtau sălbaticii dacă erau lăsaţi de capul lor. Asta dacă purtau ceva, pentru că Dumnezeu i-a făcut pe păgâni neruşinaţi, astfel încât credincioşii să-i poată recunoaşte şi să hotărască în ce fel să se poarte cu ei. De partea aceea a lacului piaţa era inundată cu pânzeturi, deşi era încă cerere pentru obiecte din fier, mai ales în rândul agricultorilor. Adevărata lor destinaţie era malul opus, ţinutul tribului Manyema, în adâncul regiunii întunecoase şi verzi de la munte. Acolo, ţesăturile erau încă la mare căutare. Sălbaticii nu

foloseau banii. Ce-ar fi putut să facă ei cu banii? Printre mărfuri aveau şi haine, ace de cusut, lame de săpăligi şi cuţite, tutun şi o provizie bine ascunsă de praf de puşcă şi alice, pe care urmau să le ofere în dar sultanilor mai greu de înduplecat.

- Când tot restul dă greş, praful de puşcă şi alicele nu dau greş niciodată, zise mnyapara.

Se îndreptau spre sud-vest printr-un ţinut pe care negustorii îl cunoşteau bine, dar care intrase deja în umbra puterii europene. Totuşi, erau încă puţini câini cu pielea albă acolo, aşa că oamenii îşi duceau traiul ca întotdeauna, dar ştiau că europenii aveau să vină foarte curând.

- Sunt uimitori europenii ăştia, spuse Mohammed Abdalla cerându-i din ochi părerea unchiului Aziz.

- Să ne încredem în Dumnezeu, murmură negustorul, căruia înfierbântarea celuilalt îi stârnise o licărire de amuzament în privire.

- Ce poveşti se aud despre ei! Luptele pe care le-au purtat în sud, săbiile lor grozave şi tunurile extraordinar de precise pe care le fabrică! Ni se spune că pot să mănânce metal şi au puteri aparte, dar nu-mi vine să cred. Dacă pot să mănânce metal, de ce nu ne mănâncă pe noi şi tot pământul? Navele lor au ajuns dincolo de mările cunoscute, şi uneori sunt de mărimea unui orăşel. Ai văzut vreo navă de-a lor, seyyid? Am văzut una la Mombasa acum câţiva ani. Cine i-a învăţat să facă lucrurile astea? Casele lor, din câte am auzit, au pardoseli de marmură care strălucesc în ape atât de frumoase, încât îţi vine să-ţi ridici poalele ca să nu se ude. Şi totuşi arată ca nişte târâtoare jupuite şi au părul auriu, ca femeile sau ca şi când şi-ar fi bătut cineva joc de ei. Prima oară când am văzut unul, stătea pe un scaun sub un copac din mijlocul pădurii. Am şoptit numele Atotputernicului, gândindu-mă că aveam de-a face cu un diavol. Apoi însă mi-am dat seama că făptura aceea cu aer de strigoi era unul dintre vestiţii spărgători de popoare.

- Vorbea? a întrebat Yusuf.

- Nu în cuvinte pe care urechea omului să le recunoască, zise Mohammed Abdalla. Mormăia cumva. Am văzut fum ieşindu-i din gură. Poate că sunt djinni, pentru că Dumnezeu i-a făcut din foc. Yusuf înţelese că mnyapara îl lua peste picior şi observă pe chipul unchiului Aziz un zâmbet în colţul gurii.
- Dacă djinnii au construit piramidele, de ce n-ar fi în stare să construiască nave mari cât un oraş? întrebă negustorul.
- Dar cine poate spune de ce au venit tocmai până aici? zise Mohammed Abdalla. De parcă s-ar fi crăpat pământul şi i-ar fi azvârlit afară. Poate că atunci când o să termine cu noi pământul o să se deschidă iar şi o să-i tragă înapoi până pe tărâmul lor, de cealaltă parte a lumii.

începi să vorbeşti ca o babă, Mohammed Abdalla, îl mustră negustorul, care se întinsese pe rogojină pregătindu-se pentru somn. Sunt aici din acelaşi motiv ca mine şi ca tine

.Americană (în swahili în original)

Ori de câte ori puteau, îşi instalau tabăra lângă o aşezare, astfel încât să poată face rost de hrană în schimbul mărfurilor şi să nu consume din provizii. Cu cât înaintau mai mult în interiorul ţinutului, cu atât mai mult aveau de plătit pentru făină sau carne. în a opta zi de călătorie se opriră pentru noapte lângă un pâlc de copaci. Pentru prima oară de la plecare, primiră ordine să înalţe o îngrăditură care să-i protejeze de animale. Hamalii bombăniră şi protestară, aşa cum făceau la primirea oricărei însărcinări în ultima parte a zilei, spunând că acel crâng era infestat de şerpi. Simba Mwene, cu cosorul în mână, deschise o cărare printre ramurile încâlcite şi, cu ocări şi vorbe de batjocură, îi convinse pe ceilalţi să-l urmeze. Tăiară arbuşti şi târâră crengi uscate ca să

facă o barieră înaltă cam de patru picioare-. De acum se apropiau de satul Mkata, unde se afla un vad prin care puteau traversa râul din faţa lor. Negustorul auzise zvonuri despre o caravană care fusese atacată de săteni lângă mal şi nu voia să-şi asume nici un risc. Dimineaţă trimise doi oameni cu daruri pentru sultanul din Mkata. Unchiul Aziz îi spunea „sultan” celui mai modest bătrân al satului şi i se adresa cu respect.
Darul, constând din şase bucăţi de pânză şi două săpăligi, fu returnat cu mesajul că sultanul din Mkata voia să-i fie puse la dispoziţie toate mărfurile negustorului. Avea să aleagă el însuşi darurile potrivite pentru rangul său, mai ales dacă erau oferite ca tribut în schimbul favorii de liberă trecere prin ţinutul lui. Unchiul Aziz râse auzind această cerere şi dublă valoarea darului. Coloana se oprise la jumătate de milă de sat, iar copiii curioşi îi priveau de la o distanţă sigură. Solii se întoarseră cu mesajul că sultanul din Mkata tot nu era mulţumit. Le ceruse să spună că era un om sărac şi nu voia să fie silit la comiterea unor fapte pe care să le regrete mai apoi. Negustorul îşi dublă iarăşi darul.

- Spuneţi-i sultanului că şi noi suntem săraci. Dar amintiţi-i că săracii formează majoritatea celor ajunşi în rai, pe când iadul e populat de cei care râvnesc averi

.Astfel de schimburi de mesaje avură loc de-a lungul întregii zile, până când onoarea şi lăcomia fură satisfăcute. Ajunseră la râu abia spre sfârşitul după- amiezii. în timp ce stăteau pe mal, văzură cum o femeie care intrase în apă era atacată de un crocodil. Sătenii şi călătorii se repeziră spre locul cu apă înspumată unde se desfăşura lupta, însă nu putură s-o salveze. Sătenii jeliră moartea femeii, plângând şi agitându-şi furioşi pumnii spre malul opus, unde se retrăsese crocodilul. Pradă durerii, rudele ei se aruncară

în apă şi trebuiră să fie trase înapoi de privitori, care se uitau atent în căutarea altor reptile.
Era un râu mare, dar la Mkata era puţin adânc. Malurile lui late şi noroioase atrăgeau o mulţime de animale şi de păsări. Toată noaptea auziră zgomote din apă şi din tufişuri, iar unii hamali îşi speriau confraţii strigând ca şi cum ar fi fost atacaţi. Sultanul din Mkata tăie două capre şi-l invită pe negustor să vină cu o delegaţie să mănânce împreună. Stătu posomorât tot timpul mesei şi nu făcu nici un efort de ospitalitate: se înfruptă singur, lăsându-şi oaspeţii să se servească dacă voiau. Sultanul era un tip slab, cu părul cenuşiu tuns scurt, ochii plini cu vinişoare şi roşii la lumina focului. Vorbea kiswahili anevoie şi cu un accent derutant, însă Yusuf, atent, reuşi să-i înţeleagă mare parte din cuvinte.
- Aţi adus cu voi nenorocirea, le spuse. Femeia înşfăcată azi în râu era ocrotită împotriva apei şi crocodililor. Până acum, de când sunt eu pe lume, nu s-a mai întâmplat ca una ca ea să fie mâncată de un crocodil. N-am auzit nici să se fi întâmplat asta în vremurile de dinaintea noastră.
Le vorbi la nesfârşit despre femeie, lăsându-şi ochii să hoinărească peste capetele lor în lumina licăritoare. Nici unul dintre săteni nu le adresă cuvântul, deşi vocile lor zumzăiau la marginea cercului luminat de foc. Yusuf văzu cum unchiul Aziz se aplecă în faţă politicos în timp ce vorbea sultanul, încuviinţând periodic în semn de compasiune sau încuviinţare.
- Mulţi au trecut pe-aici în drum spre vad, urmă sultanul. Dar numai voi ne- aţi adus nenorocirea. Dacă n-o luaţi cu voi la plecare, vieţile noastre n-o să mai aibă nici o noimă.
- Să ne încredem în Dumnezeu, spuse blajin negustorul.
- Trebuie să vedem ce putem face mâine ca să reparăm ce-aţi stricat voi, zise sultanul, după care le dădu drumul să plece.
- Nenorocit de sălbatic scârbos! mârâi Mohammed Abdalla în timp ce delegaţia, flancată de doi purtători de torţe, se îndrepta spre tabără. Fiţi atenţi, că altfel o să vă treziţi fără puţe înainte de ivirea zorilor. Amabila noastră gazdă vrea să le facă o jertfă

duhurilor sale mizerabile, şi se prea poate să-şi închipuie că vreo câteva mădulare de-ale voastre azvârlite la crocodili în toiul nopţii ar fi numai bune. Ferească Dumnezeu!
- Cine ştie dacă nu-i un leac la fel de bun ca oricare altul? îi spuse mai târziu unchiul Aziz lui Yusuf, zâmbind când îi observă interesul brusc la auzul blasfemiei.
în noaptea aceea câinele uriaş din coşmaruri îl vizită iarăşi pe Yusuf. îi vorbi limpede, căscându-şi botul imens în rânjete largi şi dezgolindu-şi colţii galbeni. Apoi îi desfăcu burta în căutarea celor mai ascunse secrete ale sale.
în zori, tabăra fu năpădită de ţipete şi urlete disperate; descoperiră că hienele îl atacaseră pe un hamal adormit şi-i mâncaseră mare parte din faţă. Din ceea ce rămăsese şiroiau sânge şi fluide vâscoase. Bărbatul se zvârcolea înnebunit, pradă unor chinuri înfiorătoare. Oamenii se repeziră să se uite, printre ei şi copii care-şi făceau loc înghiontind pe toată lumea ca să vadă mai bine. îşi făcu apariţia şi sultanul, iar după ce se retrase pentru câteva minute reveni ca să-şi declare mulţumirea: pângărirea fusese îndreptată. Animalele fuseseră trimise să înlăture răul pe care-l adusese în oraş caravana în ziua precedentă, iar acum călătorii puteau pleca. Numai că data viitoare nu aveau să mai fie primiţi. Crezuse că tânărul avea să fie oferit drept jertfă, adăugă uitându-se la Yusuf. Ar fi fost o compensaţie potrivită pentru pierderea femeii înşfăcate de crocodil, căci aceasta fusese iubită de toată lumea.
Doi bărbaţi rămaseră cu hamalul sfârtecat de hiene, plângând în timp ce-l ţineau să nu se mai zbată, în timp ce sătenii ajutară caravana să treacă râul prin vad. Când veni clipa să-l ia şi pe rănit, sultanul refuză să-i dea drumul. Negustorul îi oferi un dar după altul, însă nu reuşi să-l înduplece. Rănitul era unul de-al lor. Pământul li-l încredinţase.
Nefericitul muri în acea după-amiază, cu rănile acoperite de substanţa care i se scursese din creier. îl îngropară imediat la oarecare distanţă de aşezare. Acolo îşi îngropau morţii nedoriţi

sau malefici, explică sultanul, cei ale căror spirite neliniştite trebuiau împiedicate să rătăcească prin vieţile lor. Când ultimul membru al expediţiei trecu râul, la apus, sultanul şi sătenii se adunară sub copacii de pe mal, îndemnându-i zgomotos să plece mai repede. Ochii hipopotamilor şi crocodililor erau deja în stare de veghe, iar păsările ţipau de pe malul celălalt, care era acum ascuns în umbră.

în noaptea aceea puseră mai multe străji şi aprinseră focuri mari ca să-i îmbărbăteze pe oameni. Negustorul stătu mult timp pe rogojină, rugându-se pentru hamalul ucis. Dintr-un exemplar mic al Coranului, pe care-l scoase din cutia lui, citi sura *Ya Sin* la lumina felinarului atârnat de o creangă. Mnyapara şi Simba Mwene umblau printre oameni, uneori vorbindu-le cu asprime şi încercând să-i scuture ca să-i facă să-şi revină în fire. Yusuf se duse la culcare, dar somnul îi fu tulburat de vise stranii. Se trezi de două ori gata să ţipe şi se uită în jur ca să vadă dacă-l observase cineva. Caravana fu gata de plecare la prima rază de lumină, când mnyapara strigă la ei ca să-i grăbească.

- Te-a muşcat un şarpe azi-noapte? îl întrebă pe Yusuf între patru ochi. Sau ai avut vise deocheate? Hai, mai repede, tinere! Nu mai eşti un copilandru.

în timp ce-l ajuta pe unchiul Aziz să se pregătească, negustorul îl opri tuşind uşor.

- Azi-noapte ai fost iarăşi tare tulburat. Vorbele sultanului sunt de vină?

Surprins, Yusuf nu reuşi să scoată nici o vorbă. Iarăşi! Tulburat iarăşi! Avea

impresia că i se descoperise o slăbiciune de nelecuit. Oare ştiau cu toţii despre câinii şi fiarele şi abisurile fără formă care veneau noaptea să-i înhaţe sufletul? Poate că striga în somn şi oamenii râdeau de el.

- Ai încredere în Dumnezeu, îi spuse negustorul. Ţi-a dat un dar.

Pe malul celălalt al râului, ţinutul era rodnic şi mai populat. Apariţia peisajului înverzit îi bucură la început. Arbuştii se clătinau

şi tremurau din pricina păsărilor, ale căror cântece neobosite străpungeau aerul în orele mai răcoroase ale zilei. Deasupra lor, copacii bătrâni lăsau să treacă o lumină blândă spre vegetaţia joasă. însă tufişurile lucioase ascundeau plante târâtoare cu spini şi erau încâlcite de viţe otrăvitoare, iar cele mai tentante locuri umbrite erau pline de şerpi. Insectele îi înţepau zi şi noapte. Hainele şi pielea erau sfâşiate de ţepi, iar oamenii erau loviţi de boli necunoscute. Pe deasupra, aproape în fiecare zi trebuiau să le plătească sultanilor tributuri tot mai mari ca să-i lase să treacă. Negustorul se ţinea în afara negocierilor dacă putea, aşteptând singur într-o tăcere mohorâtă în timp ce Mohammed Abdalla şi Simba Mwene se târguiau pentru dreptul de trecere. Uneori părea că sultanilor le plăcea prea mult să-i provoace pe mnyapara şi pe supraveghetorul său ca să se învoiască. Yusuf avea impresia că oamenii erau dornici să-şi arate antipatia faţă de vizitatori.
Oraşul Tayari, prima lor destinaţie, era la numai câteva zile de mers distanţă. Localnicii, ştiind prea bine ce pagube puteau provoca unei caravane prin mici gesturi de sabotaj, se aşteptau ca bunăvoinţa să le fie răsplătită gras. Se găsea hrană din abundenţă, care putea fi obţinută la un preţ considerabil. Negustorul cumpăra pui şi fructe o dată la două zile, conştient că altfel hamalii ar fi furat de la săteni, ceea ce ar fi dus la certuri şi într-un final la război.
Triburile războinice din cealaltă parte a muntelui făceau deseori raiduri aici, ca să-şi înmoaie în sânge suliţele şi jungherele şi să captureze vite şi femei. La o săptămână de când trecuseră râul ajunseră la un sat care fusese atacat cu două zile în urmă. Simţiră că era ceva în neregulă încă de departe, văzând trâmbele de fum ziua în amiaza mare şi păsările negre care se roteau pe cer. Când intrară în aşezarea distrusă zăriră numai câţiva supravieţuitori răniţi şi mutilaţi care se înghesuiau la umbra copacilor. Toate acoperişurile fuseseră incendiate. Supravieţuitorii deplângeau pierderea fiinţelor dragi, dintre care multe fuseseră răpite de năvălitori. Unii tineri fugiseră în timpul atacului, luând cu ei câţiva

copii. Cine ştia dacă aveau să se mai poată întoarce vreodată. Yusuf nu suporta să privească oroarea incredibilă a rănilor, umflate acum de puroi. Voia ca viaţa să se sfârşească la vederea unei asemenea dureri. Nici măcar nu-şi imaginase aşa ceva până atunci. Găseau leşuri peste tot, în colibele arse, lângă tufişuri, sub copaci.
Mohammed Abdalla spuse că trebuiau să plece cât mai repede, atât de teama bolilor, cât şi pentru că năvălitorii s-ar fi putut întoarce. Simba Mwene se duse la negustor să-i propună îngroparea cadavrelor. Se apropie prea mult de el, făcându-l să se tragă înapoi.
- Cei rămaşi în viaţă n-o să reuşească, la halul în care sunt, zise Simba Mwene.
- Atunci lasă-i în seama animalelor, strigă Mohammed Abdalla, abia reuşind să-şi stăpânească furia. Asta n-are nimic de-a face cu noi. Cele mai multe leşuri sunt deja putrezite şi pe jumătate mâncate...
- N-ar trebui să le lăsăm aşa, spuse Simba Mwene cu voce joasă.
- O să ne îmbolnăvească, replică Mohammed Abdalla cu ochii la negustor. Lasă-i pe fraţii lor să facă treaba asta scârboasă. Acum stau ascunşi în tufişuri. Când o să se întoarcă o să ne bată la cap cu superstiţiile lor, zicând că le-am pângărit morţii. Ce legătură are asta cu noi?
- Suntem fraţii lor, din sângele aceluiaşi Adam care ne-a zămislit pe toţi, îi răspunse Simba Mwene.
Mohammed Abdalla rânji surprins, dar nu zise nimic.
- Care-i de fapt grija ta? vru să ştie unchiul Aziz.
- Că morţii n-o să fie trataţi aşa cum se cuvine, mormăi încruntat Simba Mwene.
Negustorul râse.
- Foarte bine. îngropaţi-i.
- Să mă împroaşte Dumnezeu cu rahat de hienă în ochi! răbufni myanpara.

Şi să mă taie într-o mie de bucăţele dacă ăsta nu-i un plan prost gândit şi primejdios. Dacă asta e voia domniei-tale, seyyid... dar tot nu înţeleg.

- De când te temi de superstiţii, Mohammed Abdalla? îl întrebă unchiul Aziz cu blândeţe.

Mnyapara îi aruncă o privire ofensată.

- Bine, fă-o repede, îi zise lui Simba Mwene. Şi nu vă asumaţi riscuri, nu e momentul pentru fapte eroice. Ăştia-s nişte sălbatici care se omoară între ei tot timpul. N-am venit aici să facem pe sfinţii.

- Yusuf, du-te cu ei ca să vezi cât de josnică poate să fie firea omenească, spuse unchiul Aziz.

Săpară o groapă puţin adâncă la marginea satului, blestemând soarta care-i silise să participe la această ceremonie lugubră. Sătenii îi priveau, scuipând în direcţia lor din când în când ca din întâmplare, ca şi când n-ar fi avut nimic cu ei. Veni apoi clipa de care se temeau membrii expediţiei, când ridicară trupurile frânte şi le aruncară în groapă. Vaietele localnicilor răsunară tot mai tare, pe măsură ce se umplea mormântul improvizat. Când terminară, Simba

Mwene rămase pe marginea gropii, privindu-i cu ură pe săteni

.Unitate de măsură a lungimii în sistemul anglo-saxon; 1 picior = 30,48 centimetri

PORŢILE DE FOC

Peste trei zile, caravana ajunse la râul de la marginea oraşului Tayari. Chiar şi de la distanţă, Yusuf putu vedea că era o localitate mare. Oamenii se descotorosiră de poveri şi se aruncară în apă ţipând bucuroşi. Se împroşcau şi se jucau ca nişte copii. Pentru câţiva, aici era capătul călătoriei, iar entuziasmul lor la perspectiva eliberării îi molipsise pe toţi. După ce se răcoriră şi se spălară, hamalii reveniră la poveri cu zâmbetul pe buze. De acum nu mai aveau mult! Mnyapara şi Simba Mwene se plimbau dintr-un capăt în celălalt al coloanei, îndreptându-le cobiliţele şi îmboldindu-i să se ţină drepţi. Toboşarul şi corniştii începură să-şi încălzească instrumentele cu note zburdalnice cărora cântăreţii la siwa le replicau cu mustrări pe tonuri grave. Se potoliră pe măsură ce caravana se organiza, aşa că la intrarea în oraş călătorii înaintau în ritmul înălţător al unui marş. Trecătorii se opriră pe marginea drumului să se uite. Unii dintre ei le făcură cu mâna şi aplaudară, strigând cuvinte nedesluşite printre palmele făcute pâlnie. Terenurile din jurul localităţii, pârjolite de secetă, aşteptau ploile. Unchiul Aziz, la spatele coloanei ca de obicei, nu-i băga în seamă pe curioşi. Din când în când îşi ducea o batistă la nări, ca să se ferească de praful ridicat de oamenii din faţă.

- Uită-te cât sunt de bucuroşi, îi spuse lui Yusuf, care mergea alături de el. Ca o turmă de dobitoace care se apropie de apă. Cu toţii suntem aşa, creaturi cu minte puţină care se lasă păcălite din neştiinţă. De ce se bucură atâta? Ai idee?

Yusuf se gândi că ştie, pentru că simţea şi el ceva asemănător, dar nu răspunse. Mai târziu, după ce găsiră o

casă de închiriat, cu o curte în care oamenii puteau să doarmă şi mărfurile puteau fi ţinute sub pază, unchiul Aziz îi spuse

- :Pe vremuri, când am început să vin în oraşul ăsta, era condus de arabii sultanului din Zanzibar. Erau omanezi sau, dacă nu omanezi, erau servitori ai omanezilor. Sunt nişte oameni nemaipomenit de înzestraţi omanezii ăştia. Foarte pricepuţi. Au venit aici să-şi întemeieze mici regate. Au făcut tot drumul din Zanzibar până în locul ăsta! Şi unii s-au dus chiar mai departe, în adâncul pădurii de dincolo de Marungu, până la fluviul cel mare. Şi-au întemeiat şi acolo regate. Adevărul e că pentru ei distanţa nu însemna nimic. Nu cu mult timp înainte, prinţul lor venise tocmai de la Muscat ca să se înstăpânească peste Zanzibar, aşa că de ce să n-o facă şi ei? Sultanul Said s-a îmbogăţit din roadele insulei aceleia. A înălţat palate pe care le-a înzestrat cu cai şi păuni şi frumuseţi rare cumpărate de pe tot cuprinsul lumii… din India până în Maroc şi din Albania până la S of ala—. A cerut să-i fie aduse femei de pretutindeni şi a plătit pentru ele. Se spune că a zămislit o sută de copii cu ele. M-ar mira să aflu că le cunoştea precis numărul. Îţi poţi închipui cum e să disciplinezi o asemenea hoardă? Trebuie să se fi îngrijorat la gândul că toţi prinţişorii ăia o să crească într-o bună zi şi-o să vrea o bucată de carne în care să-şi înfigă dinţii. El însuşi avea mâinile pătate de sângele câtorva rude. Dacă sultanul lor a putut să facă toate astea şi să primească în schimb numai cinstire, ei de ce să n-o facă?

Cei care au venit aici au împărţit orăşelul ăsta în districte, fiecare sub stăpânirea unuia din ei. Întâi a fost Kanyenye, care-i aparţinea unui arab pe nume Muhina bin Seleman El-Urubi. A doua parte a oraşului a primit denumirea de Bahareni, iar pe arabul care o deţinea îl chema Said bin Aii. A treia se numea Lufita, aparţinându-i lui Mwenye Mlenda, de loc de la Mrima, de pe

coastă. A patra parte, a arabului Said bin Habib Al-Afif, se numea Mkowani. A cincea era Bomani, iar pe arab îl chema Seti bin Juma. A şasea era Mbugani, stăpânită de arabul Salim bin Aii. A şaptea parte se numea Chemchem, aparţinea unui indian pe nume Juma bin Dina. A opta parte era N'gambo, iar numele arabului era Muhammad bin Nassor. A noua era Mbirani, a arabului Aii bin Sultan. A zecea parte era Malolo, a arabului Rashid bin Salim, a unsprezecea era Kwihara, a arabului Abdalla bin Nasibu. A douăsprezecea parte, Gange, îi aparţinea arabului Thani bin Abdalla. A treisprezecea era Miemba, aparţinea unui fost sclav al unui arab pe nume Farhani bin Othman. Iar o altă parte se numea Ituru, a unui arab pe care-l chema Muhammad bin Juma, poreclit Tipu Tip. Presupun c-ai auzit de el.
Acum se vorbeşte că nemţii o să aducă până aici calea ferată pe care o construiesc. Ei sunt cei care fac legea şi poruncesc în clipa de faţă, deşi, ca să fim cinstiţi, aşa stau lucrurile din vremea lui Amir Pasha şi a lui Prinzi—. Dar înainte de sosirea nemţilor nimeni nu a mers până la lacuri fără să treacă prin oraşul ăsta.
Negustorul aşteptă să vadă dacă Yusuf avea vreun comentariu. Cum nu era cazul, continuă:
- Te întrebi de bună seamă: cum de s-au adunat aici atâţia arabi într-un timp atât de scurt? Când au început să vină încoace, să cumperi sclavi de prin părţile astea şi să culegi fructe din pom era la fel de uşor. Nici măcar nu trebuiau să captureze ei înşişi victimele, deşi unii o făceau, din plăcere. Erau destui oameni dornici să-şi vândă pe nimic verii şi vecinii. Iar pieţe existau peste tot, în sud şi pe insulele din ocean unde europenii aveau plantaţii de zahăr, în Arabia şi Persia şi pe noile plantaţii de arbori de cuişoare ale sultanului din Zanzibar. Se scoteau câştiguri frumoase. Negustorii indieni le dădeau credite acestor arabi ca să facă negoţ cu fildeş şi sclavi. Indienii Mukki erau oameni de afaceri. Dădeau bani cu împrumut pentru orice, atât timp cât le ieşea un profit. La fel şi ceilalţi străini, dar aceştia îi lăsau pe Mukki să acţioneze în numele lor. Oricum, arabii au furat banii şi

au cumpărat sclavi de la un sultan de-al sălbaticilor de aici din apropiere şi i-au pus pe sclavi să muncească la câmp şi să le înalţe case confortabile. Aşa a crescut oraşul.
- Ascultă ce-ţi spune unchiul tău, interveni Mohammed Abdalla observând că Yusuf nu mai era atent.
Li se alăturase între timp, iar întreruperea lui zeloasă îl nedumeri pe Yusuf, ţinând cont de detaşarea cu care-şi ţinea prelegerea negustorul. „Nu-i unchiul meu", se gândi.
- De ce i se spunea Tipu Tip? întrebă peste câteva clipe.
- Nu ştiu, zise unchiul Aziz ridicând nepăsător din umeri. Oricum, când neamţul Amir Pasha a venit prin părţile astea, s-a dus să-l vadă pe sultanul din Tayari. Am uitat cum îl chema pe sultan. Primise titlul de la arabi, ca să-l poată înrâuri şi manevra. Amir Pasha l-a tratat pe sultan cu un dispreţ vădit, anume ca să-l provoace la război. Asta era metoda lor. A cerut ca sultanul să arboreze drapelul nemţilor, să-i jure credinţă sultanului neamţ şi să-şi predea toate armele şi tunurile, deoarece fără îndoială le furase de la nemţi. Sultanul din Tayari a făcut tot ce i-a stat în puteri ca să evite conflictul. De obicei nu se dădea înapoi de la luptă şi era tot timpul în război cu vecinii săi. Aliaţii lui arabi îl susţineau când le convenea, dar toată lumea auzise despre cruzimea cu care luptau europenii. Sultanul din Tayari a arborat drapelul german aşa cum i se ceruse, i-a jurat credinţă sultanului neamţ şi a trimis daruri şi mâncare în tabăra lui Amir Pasha, dar nu-i venea să renunţe la arme. De acum pierduse sprijinul arabilor, care îşi dăduseră seama că-i trădase. Cedase prea mult. Prin urmare, când Amir Pasha a plecat, au început să urzească planuri ca să-l dea jos.
N-au avut mult de aşteptat. După Amir Pasha a venit Prinzi, comandantul german, iar el a pornit războiul fără să stea pe gânduri şi i-a ucis pe sultan şi pe copiii lui şi pe toţi oamenii pe care i-a găsit. întâi i-a pus pe arabi sub porunca lui, apoi i-a alungat. Străinul i-a zdrobit aşa de temeinic, încât nici măcar nu-şi mai puteau sili sclavii să lucreze la fermele lor. Sclavii pur şi

simplu s-au ascuns ori au fugit. Arabii au rămas fără hrană şi fără mijloace de trai, aşa că n-au avut încotro şi au plecat. Unii s-au dus la Ruemba-, alţii în Uganda şi alţii s-au retras la sultanul lor, în Zanzibar. încă au mai rămas câţiva care nu ştiu ce să facă. Acum indienii au preluat totul, cu nemţii ca stăpâni şi sălbaticii la mila lor.

- Niciodată să n-ai încredere într-un indian! izbucni furios Mohammed Abdalla. Şi-ar vinde-o şi pe maică-sa dacă ar putea scoate un câştig din asta. Setea lor de bani n-are limită. Când te uiţi la ei, par laşi şi nevolnici, dar ar merge oriunde şi ar face orice pentru bani.

Unchiul Aziz clătină din cap, mustrându-l pe myanpara pentru ieşirea impetuoasă.

Indienii ştiu cum să trateze cu europenii. Trebuie să lucrăm cu ei, n-avem de ales

.Până la sfârşitul secolului al XlX-lea, important port şi centru comercial din Mozambic Referire la Emin Pasha (Eduard Schnitzer, 1840-1892), medic otoman de origine germană, naturalist şi guvernator al provinciei otomane Equatoria (în sudul Sudanului de Sud), respectiv Tom von Prince (1866-1914), plantator german şi ofiţer în Compania Germană din Africa de Est

Actualmente Lwembe, oraş din Zambi

aNu stătură mult în Tayari. Oraşul era un labirint stupefiant de alei înguste care se deschideau pe neaşteptate în curţi deschise şi piaţete. Aerul de pe străduţele întunecoase avea un miros intim şi alterat, ca acela din încăperile aglomerate. Pârâiaşe de zoaie curgeau pe lângă intrările în case. Noaptea, când dormeau în curtea casei pe care o închiriaseră, gândacii şi şobolanii mişunau peste ei, ronţăindu-le bătăturile şi sfâşiind sacii de provizii. Mnyapara angajă noi hamali pentru a-i înlocui pe cei care se învoiseră să meargă numai până acolo, după care porniră iarăşi la drum. înaintară repede după plecarea din Tayari. O ploaie uşoară îi grăbi, făcându-i pe oameni să cânte în timp ce li se răcoreau

trupurile. Chiar şi cei care sufereau de pe urma lungii călătorii începeau să-şi recapete puterile. Erau unii atât de bolnavi, încât nici cântecele, nici glumele nu-i puteau ajuta să uite de chinul deselor retrageri în tufişuri, dar tovarăşii lor zâmbeau acum cu tristeţe când le auzeau ţipetele de durere în loc să rămână tăcuţi. După câteva zile îşi dădură seama că erau aproape de lac. în faţă, lumina era mai densă, mai diafană datorită apei de dedesubt. Perspectiva îi înveseli pe toţi. în satele şi aşezările prin care treceau, oamenii îi priveau de pe margine cu zâmbete atotcunoscătoare, care totuşi se lărgeau la vederea bunei lor dispoziţii. Unii bărbaţi vădiră prea mult entuziasm în încercarea de a pune mâna pe nişte sătence şi unul fu bătut zdravăn, astfel încât negustorul trebui să intervină cu daruri pentru a-i îmbuna pe localnici. Seara, după ce-şi aşezau tabăra şi ridicau o împrejmuire din crengi contra animalelor, oamenii stăteau la poveşti. Mnyapara îl avertiză pe Yusuf să nu li se alăture, spunându-i că unchiul lui era împotrivă. „O să te înveţe numai rele", zise Mohammed Abdalla, însă Yusuf nu-l băgă în seamă. Se simţea tot mai puternic de la o zi la alta. Bărbaţii îl mai necăjeau, dar erau din ce în ce mai prietenoşi. Când şedea cu ei, îi făceau loc şi-l includeau în conversaţia lor. Uneori o mână îl mângâia pe coapsă, dar era de ajuns să se aşeze în altă parte data viitoare. Dacă muzicienii nu erau prea obosiţi, îşi interpretau melodiile stridente în timp ce oamenii cântau şi băteau din palme în ritm.

într-o seară, copleşit de euforia care-i cuprinsese pe toţi, mnyapara păşi în cercul luminat de foc şi începu să danseze. Doi paşi înainte, o aplecare graţioasă, apoi doi paşi în spate în timp ce bastonul i se rotea pe deasupra capului. Cornistul adăugă o înfloritură, o frază pe o notă ascendentă ca un ţipăt de bucurie, făcându-l pe Simba Mwene să râdă cu faţa întoarsă spre cerul nopţii. Mnyapara făcu o rotire rapidă şi se opri într-o poză eroică, în râsetele celorlalţi. Yusuf îl văzu pe mnyapara crispându-se când dansul se încheie şi ştiu că nu era singurul care observase. însă zâmbetul nu dispăru de pe chipul lui Mohammed Abdalla, care şiroia de sudoare.

- Ar fi trebuit să mă vedeţi pe vremuri, strigă el gâfâind puţin pe când îşi flutura bastonul înspre spectatori. Dansam cu săbii în mâini, nu cu beţe. Patruzeci, cincizeci de bărbaţi dansând în acelaşi timp!

Se mângâie o clipă între picioare înainte de a ieşi din cercul de lumină în strigătele şi fluierăturile oamenilor. Abia dacă făcuse doi paşi când Nyundo sări în picioare, cu bastonul în mână, şi începu să imite dansul lui Mohammed Abdalla. Muzicanţii o luară voioşi de la capăt, în timp ce Nyundo ţopăia la lumina flăcărilor, doi paşi, înainte, doi paşi ezitanţi înapoi, apoi exagerând aplecarea astfel încât să aibă un aer obscen. După câteva rotiri iuţi şi agitări frenetice ale bastonului se opri brusc, cu picioarele depărtate, şi se mângâie pe îndelete între coapse.

- Cine vrea să vadă ceva? Nu ca pe vremuri, dar tot e ceva. Şi încă funcţionează, strigă Nyundo.

în timp ce toţi râdeau de această parodie, mnyapara îi urmărea din penumbră

.Oraşul de pe malul lacului era scăldat într-o lumină de neînchipuit, violet cu o notă de purpuriu de la stâncile şi dealurile ce mărgineau întinderea de apă. La ţărm erau trase bărci, iar de-a lungul malului se înşirau căsuţe maronii. La vederea acelui lac imens, membrii expediţiei îşi coborâră glasurile de emoţie. Aşteptară în afara oraşului, după obicei, până ce primiră permisiunea să intre, în apropiere se afla un sanctuar înconjurat de şerpi şi pitoni şi animale sălbatice. Un om nu putea să ajungă la sanctuar şi să plece de acolo teafăr decât dacă i-o îngăduia spiritul. Mohammed Abdalla le spuse asta în timp ce aşteptau, arătând spre un crâng nu departe de locul de popas.

- Acolo trăieşte zeul lor. Sălbaticii cred orice balivernă dacă e destul de gogonată. N-are rost să le spui că un lucru sau altul e o copilărie. Nu te poţi certa cu ei. Drept răspuns o să-ţi îndruge poveşti nesfârşite despre superstiţiile lor.

Străbătuseră oraşul în cursul ultimei călătorii, spuse, şi de acolo traversaseră pe partea cealaltă. Tot acolo lăsaseră şi doi răniţi pe drumul de întoarcere. Se găseau în partea cea mai rea a anotimpului uscat, şi se gândiseră că era mai bine să-i lase pe răniţi acolo decât să-i care printr-un ţinut infestat de insecte până la Tayari. Yusuf chibzui la felul în care sunaseră aceste cuvinte în faţa casei lui Hamid, cât de civilizate şi grijulii păruseră. Unchiul Aziz spusese atunci că doi oameni fuseseră lăsaţi într-un oraş de pe malul lacului, la nişte oameni cu care nu mai făcuse afaceri înainte, dar în care avea încredere că se vor ocupa de răniţi. Şirul răzleţ de case de pe ţărm şi mirosul dulceag de peşte putrezit care ajungea până la ei dădeau acelei explicaţii un înţeles diferit. Când Yusuf aruncă o privire spre mnyapara şi văzu calculul rece din ochii lui vigilenţi, îşi dădu seama că cei doi oameni fuseseră abandonaţi acolo.

Nyundo fusese trimis în oraş ca mesager, deoarece se lăudase că vorbea limba localnicilor. Unchiul Aziz spusese că, din câte ţinea el minte, sultanul vorbea kiswahili, dar fusese de acord că era mai politicos să i se adreseze întâi în limba lui. Nyundo se întoarse cu un mesaj de bun-venit. Sultanul era mulţumit de daruri, zise el, dar în primul rând voia să-şi revadă vechii prieteni. Totuşi, înainte să intre în oraş voia să-i înştiinţeze de necazul

cumplit care-i lovise. Soţia sultanului murise cu patru nopţi în urmă

.Negustorul se declară mâhnit şi ceru ca sultanului să-i fie transmise condoleanţele lui şi ale întregii caravane. De asemenea, îi încredinţă solului alte daruri şi solicită să i se îngăduie să-şi exprime regretul în persoană. Pe când aşteptau iarăşi, membrii expediţiei discutară despre obiceiurile de cinstire a morţilor, mai ales dacă era vorba despre soţia unui sultan. „în primul rând, nu-şi îngroapă întotdeauna morţii", zise un hamal. „Uneori, îi aruncă în tufişuri cât sunt încă în viaţă, lăsându-i la cheremul fiarelor sălbatice. îi duc până la tufiş şi-i părăsesc acolo, de unde-i vor târî mai departe leoparzii şi hienele. Ei cred că aduce ghinion să atingi un leş, chiar dacă e al mamei tale. în unele locuri, în astfel de clipe îi ucid pe toţi străinii. Şi să ne închipuim că sultanul e prea supărat ca să-i stea gândul la afaceri. Şi cine ştie ce ritualuri şi vrăji şi jertfe au de gând să facă? Unii nu-şi îngroapă morţii vreme de o săptămână. îi vâră într-un vas mare ori îi lasă sub un copac." Oamenii se uitară spre crângul din apropiere. „De bună seamă leşul puturos e acolo", zise unul.

în cele din urmă Nyundo se întoarse cu permisiunea de a intra în oraş. Negustorul le ceru să meargă în tăcere, fără muzică ori zgomot, în semn de respect pentru doliul sultanului. Era o localitate mică, vreo treizeci de colibe adunate în grupuri de trei sau patru. în aer plutea duhoarea peştelui în putrefacţie. Pe malul apei erau platforme de lemn pe stâlpi, acoperite cu umbrare de stuf. Pe unele erau întinse bucăţi de pânză şi împletituri din nuiele, iar dedesubt fuseseră adăpostite câteva pirogi mari. Copiii care se jucau la umbră veniră în goană să privească înaintarea caravanei.

Hamalii se adunară în locul ce le fusese indicat ca să aştepte până ce negustorul îşi termina treburile. Nu după mult timp, câţiva începură să se îndepărteze de grup în căutarea localnicilor, care în mod evident stăteau ascunşi. în liniştea care domnea, strigătele lor de salut când îi găsiră ajunseră uşor la ceilalţi, îndemnându-i şi pe alţii să se răspândească prin oraş. Sultanul trimise un nou mesaj prin care anunţa că avea să-i

primească pe negustor şi pe oamenii săi, dar bătrânul cu un aer mânios care îl aduse preciză că numai patru oameni puteau veni. Sultanul era prea mâhnit ca să suporte zgomotul unei mulţimi. Mnyapara şi Nyundo îl însoţiră pe unchiul Aziz la reşedinţa sultanului, alături de Yusuf. „Să-l luăm şi pe învăţăcel, să vadă cum trebuie să-i saluţi pe stăpânii locului”, zisese unchiul Aziz. Se apropiará de cel mai numeros grup de colibe, aflat pe mal, şi fură conduşi la o clădire mare cu o prispă acoperită. înăuntru era întuneric şi fum de la focul care ardea aproape de intrare. Singura lumină venea pe uşă, şi când fură conduşi într-o parte reuşiră să vadă mai bine. Sultanul era un bărbat masiv, îmbrăcat cu o pânză cafenie legată la talie cu o centură din paie împletite. Colacii de grăsime de pe burtă îi luceau în lumina slabă. Stătea pe un scaun fără spătar, cu coatele pe coapse, ţinând strâns în ambele mâini capătul unui baston sculptat care era înfipt în pământ între picioarele lui depărtate. Părea disponibil şi atent. Era flancat de două tinere goale până la talie, fiecare ţinând câte o tigvă cu băutură. în spatele lor se afla altă femeie, tot pe jumătate goală, care flutura un evantai din împletitură de paie peste umerii sultanului. Şase bătrâni, dintre care unii cu pieptul gol, stăteau pe jos de o parte şi de alta a sultanului. Fumul din încăpere îl făcu pe Yusuf să lăcrimeze şi să respire greu; se întrebă cum de sultanul şi supuşii săi îl suportau atât de bine.

- Spune că sunteţi bineveniţi, traduse Nyundo după ce sultanul rosti zâmbind câteva cuvinte. Din păcate, e un moment foarte prost, spune el, dar prietenii sunt întotdeauna bineveniţi în casa lui.

La un semn, femeia din dreapta sultanului îi duse tigva la gură, iar el luă câteva înghiţituri zdravene. Femeia păşi apoi spre negustor, iar Yusuf văzu că sânii îi erau marcaţi de mici cicatrici. Mirosea a fum şi sudoare, un iz familiar şi excitant.

- Spune că acum vei bea nişte bere, îi zise Nyundo negustorului, neputând să-şi ascundă zâmbetul.
- Sunt recunoscător, dar trebuie să refuz, spuse unchiul Aziz.

- De ce? tălmăci Nyondo rânjind. E bere bună. Crezi poate că e otrăvită? A gustat-o deja în faţa dumitale. N-ai încredere în el? Sultanul mai zise ceva, iar bătrânii râseră între ei arătându-şi gingiile goale. Negustorul se uită la Nyondo, care clătină din cap. Gestul lui era ambiguu, poate că nu înţelesese sau hotărâse că era mai bine să nu traducă.
- Sunt negustor, spuse unchiul Aziz uitându-se la sultan. Şi sunt străin în oraşul dumitale. Dacă aş bea bere, aş începe să răcnesc şi să mă bat, şi nu aşa trebuie să se comporte un străin venit cu afaceri.
- Zice că nu bei din cauză că zeul tău nu-ţi dă voie. Ştie de asta, spuse Nyundo în timp ce sultanul şi oamenii lui râdeau iarăşi.

Trecu mult timp până ce Nyondo traduse următoarea remarcă a sultanului. Rânjetul îi dispăruse de pe chip şi-şi alegea cuvintele cu grijă, ca să dea de înţeles că voia să transmită corect mesajul.

- Ce fel de zeu crud e acela care nu le îngăduie bărbaţilor să bea bere? te întreabă el.
- Spune-i că e un zeu care cere multe de la noi, dar e un zeu drept, zise iute negustorul.
- Foarte bine, foarte bine, spune el. Poate că bei bere în taină. Acum dă-mi veşti despre dumneata, zise Nyundo când sultanul le indică oaspeţilor să se aşeze pe rogojini. îţi merg bine afacerile? Ce-ai adus de data asta. Vezi că nu- ţi cere tribut, da? A auzit că şeful a zis că nu mai e voie să se ceară tribut. Aşa că nu vrea să facă greşeala de a cere ceva, în caz că şeful prinde de veste şi vine să-l pedepsească. Te întreabă: ştii despre care şef vorbeşte?

Trupul sultanului se cutremură de râs când Nyundo ajunse în acest punct al traducerii.

- Neamţul, el e şeful. Din câte a auzit, el e acum noul rege. A venit până aproape de-aici nu cu mult timp în urmă şi le-a zis tuturor cine e. Se spune că neamţul are capul de fier. E adevărat? Şi că are arme cu care poate nimici un oraş întreg dintr-o lovitură. Oamenii mei vor să facă negoţ şi să trăiască în pace, zice el, nu să-i facă necazuri neamţului.

Sultanul adăugă ceva care le stârni iarăşi râsul supuşilor săi.
- Ne puteţi ajuta să traversăm lacul? întrebă negustorul când i se ivi prilejul.
- întreabă cu cine o să te vezi pe partea cealaltă, spuse Nyondo.
Sultanul se aplecase în faţă cu un aer critic, de parcă s-ar fi aşteptat ca răspunsul să demonstreze că negustorul era naiv sau nesăbuit.
- Cu Chatu, un sultan din Marungu, zise unchiul Aziz.
Sultanul se îndreptă de spate şi pufni.
- Spune că-l ştie pe Chatu, zise Nyundo. în timp ce sultanul făcea semn să i se mai aducă bere, continuă: Spune că ţi-a dat de ştire că soţia lui a murit de curând. încă n-a fost în stare s-o îngroape, iar inima îi e tulburată.
După câteva clipe, sultanul vorbi mai departe. Nu-şi putea îngropa soţia fără giulgiu, zise. Focul din el se stinsese de la moartea ei şi nu-şi putea da seama de unde să facă rost de un giulgiu.
- Spune să-i dai un giulgiu, îi zise Nyundo negustorului.
- I-ai refuza unui om un giulgiu în care să-şi îngroape nevasta? interveni tânărul care stătuse până atunci în penumbra din capătul încăperii.
Veni în faţa negustorului şi i se adresă direct, fără a avea nevoie de Nyundo. Piciorul stâng îi era umflat, iar când mergea, îl trăgea după el. Nu avea semne pe faţă, iar în ochi îi străluceau zelul şi isteţimea. Acum Yusuf putu să deosebească mirosul aparte de carne vie în putrefacţie de izul aspru al colibei pline de fum. Câţiva bătrâni luară cuvântul schimonosindu-şi feţele ca şi când nu le-ar fi venit să creadă. Femeile îşi supseră buzele şi murmurară dezgustate.
- Bineînţeles că nu i-aş refuza nimănui un giulgiu, răspunse unchiul Aziz, apoi îi ceru lui Yusuf să aducă cinci suluri de pânză *bafta* albă.
- Cinci! exclamă tânărul care preluase frâiele tocmelii.
Cu un aer consternat, unul dintre bătrâni se ridică şi scuipă în direcţia negustorului. Câţiva stropi ajunseră pe braţul lui Yusuf.

- Cinci suluri de pânză pentru un sultan atât de important! Nici gând să treceţi lacul! I-ai da cinci pânze sultanului ca să-şi îngroape soţia? Încetează cu prostiile! Oamenii îl iubesc, şi tu îl jigneşti în felul ăsta!

Sultanul şi bătrânii izbucniră în râs când li se traduseră aceste vorbe. Corpul sultanului se zguduia de încântare.

- E băiatul lui, îi şopti Nyundo negustorului. L-am auzit spunând-o.

- Tu nu râzi, neguţătorule? îl întrebă tânărul. Sau zeul tău nu-ţi dă voie să faci nici asta? Te sfătuiesc să râzi cât poţi, deoarece nu cred c-o să ai parte de prea multe glume de la Chatu.

Se învoiră la o sută douăzeci de suluri de pânză. Sultanul ceru şi arme şi aur, dar negustorul îi răspunse zâmbind că nu lucra cu genul acela de mărfuri. „Nu mai lucrezi”, îl corectă tânărul. în cele din urmă, sultanul îi permise unchiului Aziz să discute cu barcagiii şi să se tocmească asupra preţului cu ei.

- Am fost jefuiţi, şopti mânios Mohammed Abdalla.

- Am lăsat la voi doi oameni când am fost aici anul trecut, spuse zâmbind negustorul. Erau suferinzi, iar voi aţi încuviinţat să le purtaţi de grijă până se întremau. Cum le-a mers? Sunt bine?

- Au plecat, răspunse calm tânărul, dar expresia lui era de dispreţ şi sfidare.

- Unde s-au dus? se interesă blajin unchiul Aziz.

- Ce, sunt unchiul lor ca să ştiu? Au plecat. Du-te să-i cauţi. Crezi că nu vă cunosc?

- I-am lăsat în grija sultanului.

Yusuf ghici din glasul negustorului că renunţase deja la gândul de a-i revedea pe cei doi.

- Vrei să mergi la Marungu sau nu? întrebă tânărul.

Barcagiul pe care-l tocmiră se numea Kakanyaga. Era un bărbat scund şi vânos, care, ţinându-şi ochii pironiţi asupra apei, le ascultă cerinţele şi puse întrebări despre numărul de oameni şi greutatea încărcăturii. Se întoarseră cu el la locul unde aşteptau hamalii cu mărfurile, astfel încât să vadă cu ochii lui. Aveau să

treacă în patru pirogi, le spuse. Apoi îşi anunţă preţul pentru el însuşi şi pentru tovarăşii lui şi se îndepărtă, dându-le răgaz să se gândească. Preţul era cinstit, iar Mohammed Abdalla ardea de nerăbdare să plece de acolo, aşa că-l chemară înapoi imediat. Aveau să plece dimineaţă, le zise barcagiul. Iar plata în bunuri, aşa cum se înţeleseseră, urma să se facă înainte de plecare.

- De ce nu plecăm chiar acum? întrebă Mohammed Abdalla. îl neliniştise cantitatea de bere pe care o dăduse pe gât sultanul. Cine ştie ce gânduri îi pot veni unui sălbatic beat?

- Oamenii mei trebuie să se pregătească, spuse barcagiul. Sunteţi aşa de grăbiţi să ajungeţi la Chatu? Dacă am pleca acum, ar trebui să vâslim pe timpul nopţii, iar la ceasurile acelea apele-s primejdioase.

- Noaptea ies duhurile rele, nu-i aşa? zise mnyapara. Barcagiul sesiză batjocura, dar nu răspunse. Aveau să plece de dimineaţă, repetă.

- Vorbeşti bine limba noastră, observă unchiul Aziz zâmbind afabil. La fel şi fiul sultanului vostru.

- Mulţi dintre noi au lucrat pentru un negustor mswahili, Hamidi Matanga, care venea pe aici şi chiar şi pe partea cealaltă a lacului, spuse barcagiul fără tragere de inimă.

- Ultima oară când am fost aici ţin minte că şi sultanul vostru vorbea binişor kiswahili, dar se pare că a uitat-o, zise unchiul Aziz cu acelaşi zâmbet. Timpul ne păcăleşte aşa pe toţi. Spune-mi, cei doi răniţi pe care i-am lăsat în urmă anul trecut... Ce s-a ales de ei? S-au întremat?

Pe când vorbea, îi întinse barcagiului un mic pachet de tutun şi un săculeţ cu cuie pe care-i ceruse lui Yusuf să i le aducă. Bărbatul nu răspunse imediat; privirea i se mută de la negustor la mnyapara şi la Simba Mwene, care li se alăturase, şi în cele din urmă la Yusuf. în ochi îi apăru o licărire răutăcioasă când vorbi:

- Au plecat. Nu cred că s-au făcut bine. Erau acolo, în coliba aia, miroseau îngrozitor. Ei ne-au adus boala. Au murit animale, peştii au dispărut din partea asta a lacului. Apoi a murit un tânăr.

De vârsta lui, zise uitându-se la Yusuf. Oamenii n-au mai suportat şi au spus că cei doi trebuiau să plece.

- După plecarea barcagiului, Simba Mwene spuse:Aici se fac vrăji.
- Nu huli, îl mustră Mohammed Abdalla. Sunt numai nişte sălbatici neştiutori care-şi iau drept bune coşmarurile copilăreşti.
- N-ar fi trebuit să-i lăsăm aici. Era responsabilitatea mea, iar greşeala tot a mea a fost, spuse unchiul Aziz. Dar faptul că acum ştim asta nu-i mai ajută cu nimic pe ei sau pe rudele lor.
- Nu era nevoie de mare ştiinţă, seyyid, ca să-ţi dai seama că sălbaticii ăştia ar jertfi orice ca să-şi ducă mai departe traiul îndobitocit. Şi eu aş fi făcut la fel. De ce nu le ceri să facă vrăji şi să ne aducă oamenii înapoi? îl întrebă dispreţuitor mnyapara pe Simba Mwene.

Simba Mwene tresări.

- Ar trebui să-l păzim pe băiatul ăsta, zise uitându-se la Yusuf. Asta voiam să spun. Să ne asigurăm că nu păţeşte ceva. Ţii minte cum vorbeau despre el la Mkata şi ce priviri îi arunca barcagiul.
- Ce-o să-i facă? Să-l dea drept hrană la demonii lor flămânzi? După mine, prea îi iei în serios pe pescarii ăştia puturoşi. Numai să încerce! strigă Mohammed Abdalla agitându-şi mânios bastonul. Ce-ţi închipui? O să-i biciuiesc pe nenorociţi până la porţile iadului. O să vărs pe ei. O să le vâr farmecele în cururile lor de sălbatici mizerabili.
- Mohammed Abdalla, spuse cu asprime unchiul Aziz.
- Toată lumea să se grăbească, porunci mnyapara fără să dea vreun semn că-l auzise pe negustor, însă coborându-şi vocea. Simba, explică-le oamenilor cum e cu vrăjile şi cu bolile. Ştii cum să faci asta. Pentru tine înseamnă ceva. Şi zi-le să nu intre prea adânc în tufişuri când vor să se uşureze, pentru că un duh sau un şarpe fermecat ar putea să-i muşte de cur. Şi zi-le să se ţină departe de femei. Tinere, să stai tot timpul lângă seyyid, să nu care cumva să te îndepărtezi ori să faci vreo prostie.
- Mohammed Abdalla, o să te doară burta de la atâta ţipat, spuse unchiul Aziz.
- Seyyid, ăsta e un loc rău, îi replică mnyapara. Să plecăm de-aici cât mai repede.

A doua zi, înainte să plece, izbucni o încăierare între doi hamali. Unul furase o săpăligă din cuferele cu marfă, ca să plătească pentru tovărăşia unei femei. Celălalt hamal îl înştiinţă de furt pe mnyapara, care le spuse tuturor că hoţului avea să i se scadă din plată valoarea a două săpăligi. Mnyapara folosi o mulţime de sudălmi în timp ce anunţa pedeapsa. Nu era prima oară când hamalul cu pricina fura ca să aibă parte de o femeie. Mohammed Abdalla îşi legănă ameninţător bastonul înspre el, oprindu-se în ultimul moment, iar ceilalţi oameni îl ocărâră şi-l huiduiră pe hoţ. De îndată ce putu, după încheierea şedinţei de umilire, hamalul se năpusti asupra celui care-l turnase, iar celor doi li se făcu loc să se bată pe îndelete. Pe malul apei se adună o mulţime numeroasă de spectatori care urmăreau lupta ţipând şi ovaţionând. în cele din urmă, negustorul îl trimise pe Simba Mwene să pună capăt încăierării.

- Trebuie să ne vedem de treburile noastre, zise el.

Dimineaţa era pe sfârşite când fură gata de plecare. Pe măsură ce se apropia momentul îmbarcării, entuziasmul lor fu înlocuit de nelinişte. Barcagiul, Kakanyaga, aşeză încărcătura cu grijă şi le spuse unchiului Aziz şi lui Yusuf să urce în piroga lui.

- Tânărul o să ne aducă noroc, îi lămuri.

Barcagiii vâsleau ritmic în căldura tot mai greu de suportat, cu spinările şi braţele goale lucind de sudoare. Menţineau pirogile într-o formaţie strânsă, fiind astfel destul de aproape încât să-şi arunce unii altora fragmente de cântece şi să râdă la răspunsurile celorlalţi. Călătorii stăteau tăcuţi, tulburaţi de imensitatea întinderii de apă şi de forţa bărbaţilor de care depindeau vieţile lor. Majoritatea nu ştiau să înoate, deşi crescuseră pe malul oceanului. Picioarele lor erau în stare să străbată ţinuturi muntoase şi câmpii întinse, dar tot se retrăgeau în grabă din faţa apelor şuierătoare care se repezeau pe ţărm. După aproape două ore, cerul se întunecă brusc şi, de nicăieri, începu să sufle un vânt puternic.

- Yallah! murmură negustorul lângă Yusuf.

Kakanyaga rosti numele vântului, apoi îl strigă înspre vâslaşii care erau cu el şi cei din celelalte bărci. îşi dădeau seama cu toţii, după strigătele barcagiilor şi vigoarea cu care aceştia dădeau la vâsle, că erau în primejdie.
Valurile se ridicau tot mai sus şi măturau ambarcaţiunile şubrede, udându-i leoarcă pe oameni, cu tot cu mărfurile lor, şi iscând şuvoaie de bombăneli nervoase, de parcă în momentul acela prima lor grijă era să rămână uscaţi. Unii hamali începură să ţipe şi să-l invoce pe Dumnezeu, cerând un răgaz ca să se îndrepte. Kakanyaga, în piroga din frunte, schimbă direcţia, iar celelalte îl urmară. Barcagiii vâsleau furios, încurajându-se reciproc cu strigăte care păreau foarte aproape de panică. Acum valurile erau destul de puternice încât să ridice ambarcaţiunile din apă şi să le prăvălească la loc. Dintr-odată, Yusuf înţelese cât de fragile erau pirogile acelea; pe vreme rea se puteau rostogoli ca o rămurică într-un şanţ de scurgere. Din bărci se înălţau rugăciuni şi bocete, înăbuşite de urletul vântului. Unii oameni îşi vărsară maţele de spaimă. în tot acest timp Kakanyaga rămase tăcut, cu excepţia icnetelor din rărunchi care-i scăpau pe când vâslea sprijinit într-un genunchi, cu şiroaie de apă coborându-i pe spinare. Apoi, într-un sfârşit, zăriră o insulă în depărtare.
- Locul sfânt. Putem să facem o jertfă aici, îi strigă negustorului. Vederea insulei îi făcu pe vâslaşi să-şi dubleze eforturile, pe fundalul
strigătelor de îmbărbătare ale pasagerilor. Când se convinseră că erau în siguranţă, barcagiii izbucniră în răcnete de triumf şi mulţumire la adresa Atotputernicului. Călătorii nu se încumetară să zâmbească decât atunci când pirogile fură trase pe mal şi mărfurile fură descărcate. După asta se ascunseră de vânt şi de stropii de apă pe după tufişuri şi pietre, oftând din toată inima şi murmurând recunoscători pentru norocul care-i salvase.
Kakanyaga îi ceru negustorului o pânză neagră, o pânză albă, nişte mărgele roşii şi un săculeţ de făină. Orice altceva voia negustorul să-i dea era binevenit, doar că nu trebuia să fie nimic

făcut din metal. Metalul ardea mâna duhului care sălăşluia acolo, îl lămuri.

- O să trebuiască să vii şi tu, adăugă. Rugăciunea e pentru voi şi pentru călătoria voastră. Şi adu-l şi pe băiat. Duhul locului sfânt e Pembe, şi lui îi plac tinerii. Repetă-i numele în gând când intri, dar nu-l rosti cu glas tare decât dacă mă auzi pe mine zicându-l.

- Parcurseră o distanţă scurtă prin tufele şi ierburile cu frunze tăioase, însoţiţi de mnyapara şi de câţiva barcagii. într-un luminiş mărginit de arbuşti întunecaţi şi copaci înalţi văzură o mică pirogă proptită pe pietre. înăuntru se aflau darurile altor călători care făcuseră ofrande acolo. Kakanyaga îi puse să repete nişte cuvinte pe care li le tălmăci după aceea.Ţi-am adus darurile acestea. Te rugăm să ne dai pace de-a lungul călătoriei, aşa încât să ne ducem şi să ne întoarcem teferi.

Aşeză darurile în pirogă şi-i dădu ocol o dată într-un sens şi apoi în celălalt. Negustorul îi dădu lui Kakanyaga săculeţul de tutun pe care-l adusese, iar barcagiul îl puse şi pe acela în locul sfânt. Când se întoarseră la ambarcaţiunile lor, vântul se potolise deja.

- Ca prin farmec, râse Simba Mwene cu ochii la mnyapara. Mohammed Abdalla îi aruncă o privire încruntată şi clătină din cap
neîncrezător.

- Ar fi putut să fie mai rău. Ar fi putut să ne pună să mâncăm cine ştie ce scârboşenie ori să ne împreunăm cu nişte dobitoace, spuse. *Haya,* să încărcăm.

Soarele apunea când zăriră malul opus; razele piezişe aprindeau stâncile roşiatice, făcându-le să semene cu un zid de foc. Era aproape miezul nopţii când acostară sub cerul

acoperit de nori. Traseră pirogile din apă, însă Kakanyaga nu le îngădui să doarmă pe uscat. Cine ştia ce creaturi bântuiau pe acolo în beznă? le spuse

.Dimineaţă, la prima geană de lumină, Kakanyaga şi barcagiii lui plecară de îndată ce pirogile fură descărcate, lăsându-i pe călători pe plajă cu tot calabalâcul. în curând, localnicii îşi făcură apariţia şi începură să-i iscodească. Ce-i adusese până acolo? De unde veneau? încotro se îndreptau? Ce urmăreau? Yusuf şi Simba Mwene fură trimişi în căutarea căpeteniilor orăşelului, care părea mai mare decât cel din care plecaseră. Li se spuse să meargă la casa unui anume Marimbo, pe care-l găsiră abia trezit din somn. Era un bătrân slab, cu pielea atârnându-i pe faţa brăzdată de riduri adânci. Casa lui nu se deosebea de celelalte din apropiere, iar femeia care-i călăuzise până acolo merse până la uşă şi bătu cu un gest ferm, fără mare respect ori ceremonie. Marimbo, interesat şi ospitalier, fu încântat să-i vadă. Yusuf sesiză că era precaut, în ciuda bunei sale dispoziţii, şi ghici că văzuse o mulţime de lucruri la viaţa lui. Nyundo venise cu ei să traducă, însă nu avură nevoie de el.

- Chatu! zise Marimbo, şi un zâmbet fin, cunoscător, îi scăpă înainte să şi-l şteargă de pe chip. Chatu e o nucă greu de spart. Trag nădejde că aveţi gânduri serioase. Nu-i un om cu care să te joci. Oraşul lui e la numai câteva zile de aici, dar nu mergem niciodată acolo dacă nu ne cheamă. Poate fi aprig dacă îşi închipuie că e nedreptăţit, însă e un părinte grijuliu cu oamenii lui. Ah, n-aş putea să trăiesc acolo. Prieteni, daţi-mi voie să vă spun, străinii nu-s deloc bine primiţi în oraşul lui Chatu.

- Pare un bufon, zise Simba Mwene.

Marimbo râse degustând gluma, însă cu prudenţă.

- Face negoţ? întrebă Simba Mwene.

Marimbo dădu din umeri.

- Are fildeş. Face negoţ dacă vrea.

Se învoi să le dea o călăuză şi să le păstreze mărfurile până se întorceau.

Am avut de-a face nu o dată cu neguţători, spuse. Nu-mi da pânză. Ce te- ai face fără pânzeturile astea? Aşa, împărţindu-le în stânga şi-n dreapta, ţi-ai croit drum până aici. Dă-mi două puşti, ca să-mi trimit băieţii după fildeş. Ai mătase? Dă-mi mătase. Călăuza mea cunoaşte bine ţinutul. Vremea nu-i grozavă, acum, c-au venit ploile, dar dacă-l plăteşti destul de bine, poţi să te încrezi pe deplin în el

.Pe malul acela, solul era împădurit şi se înălţa abrupt. Deşi erau mai mulţi locuitori în oraşul lui Marimbo, o proporţie mai mare dintre ei păreau bolnavi. Noaptea, roiuri de ţânţari năvăliră asupra membrilor expediţiei, înţepându-i cu o asemenea violenţă, încât unii începură să răcnească de durere şi de furie. Nimic nu-i mai reţinea acolo odată ce încheiaseră înţelegerea cu Marimbo. în schimbul promisiunii de a se îngriji de mărfurile lor, căpetenia primise cuţite, săpăligi şi un val de pânză albă de bumbac. Aveau să-şi încheie socotelile cu el când se întorceau. Atacurile înnebunite ale ţânţarilor îi făceau pe toţi să se bucure de plecare. Şi unchiul Aziz era dornic să purceadă la drum. Stocurile lor de marfă scăzuseră considerabil după toate tributurile pe care fuseseră nevoiţi să le plătească în cursul călătoriei, în condiţiile în care nu făcuseră mare negoţ. Le rămăsese însă destul ca să merite să meargă mai departe, spuse unchiul Aziz. Tocmai de asta bătuseră atâta cale, ca să ajungă în ţinuturile din Marungu, dincolo de stâncile roşiatice.
A doua zi, dis-de-dimineaţă, porniră spre tărâmurile lui Chatu. Călăuza pe care le-o dăduse Marimbo era un bărbat înalt şi tăcut. Nu le adresă nici un cuvânt, nu le zâmbi, ci aşteptă într-o parte cât terminau de împachetat. Mergeau pe cărări înguste, urcând anevoie prin vegetaţia bogată. Plante stranii îi biciuiau şi le zgâriau feţele şi picioarele. Nori de gângănii dădeau roată peste capetele lor. Când se opriră să se odihnească, insectele se năpustiră asupra lor căutând orificiile şi carnea moale. La capătul primei lor zile în Marungu, câţiva se îmbolnăviseră deja. Atât de mulţi erau ţânţarii care-i supuneau caznelor, încât dimineaţă feţele tuturor erau însângerate şi pline de muşcături. Toată noaptea auziseră mârâieli şi trosnete din tufişuri, aşa că se strânseseră unii în alţii de teama bivolilor şi a şerpilor. „Nu vă duceţi prea departe ca să vă uşuraţi", îi sfătui şugubăţ Simba Mwene. Mnyapara îi îmboldea să ţină pasul, rotindu-şi amenințător bastonul înspre cei care rămâneau în urmă şi răcnindu-şi ocările ca să acopere zgomotul din pădure. Urcuşul pieptiş le îngreuna înaintarea. Simba Mwene şi Nyundo mergeau

lângă ghid, strigând spre a-i preveni pe ceilalţi ori de câte ori se ivea un nou pericol. Nyundo era singurul care putea înţelege graiul călăuzei şi în timpul tălmăcirii făcea cât mai multe glume putea, enervându-l pe mnyapara şi stârnind râsetele celorlalţi. Ghidul vorbi puţin şi se aşeză lângă Nyundo la sfârşitul zilei de mers.

în a treia zi, bolnavii ajunseseră într-o situaţie disperată, iar restul nu se simţeau nici ei prea bine. Cei cu starea cea mai proastă nu puteau nici să mănânce, nici să-şi împiedice trupurile să se golească. Tovarăşii lor îi cărau cu rândul, străduindu-se să nu le bage în seamă duhoarea şi gemetele de delir şi încercând să se ferească de sângele negru care ţâşnea din ei. Pe pantele abrupte se mişcau foarte greu, trăgându-şi poverile aşezaţi în patru labe. în a patra zi, doi oameni muriră. îi îngropară iute şi aşteptară un ceas, cât negustorul citi în linişte o sură din Coran. Cu toţii erau chinuiţi de bube purulente în care gângăniile săpau adânc ca să-şi depună ouăle şi să sugă sânge proaspăt. în groaza lor, erau convinşi că ghidul îi ducea la moarte şi-l supravegheau pe cât le-o permitea starea cumplită. Mnyapara se răstea adesea la călăuză, privindu-l pe Nyundo fără să-şi ascundă scârba în timp ce acesta traducea. Nu pe drumul acela veniseră cu un an în urmă. Unde-i ducea?

- Lasă scălâmbăielile şi întreabă-l cum trebuie.
- Celălalt drum nu e sigur după sosirea ploilor, tălmăci Nyundo.

Când alţi doi oameni fură găsiţi fără suflare în a cincea dimineaţă, toţi ochii se întoarseră spre călăuză, care aştepta lângă Nyundo să se dea semnalul de plecare. Mohammed Abdalla se duse cu paşi mari spre ghid şi-l trase în picioare, apoi, în ovaţiile şi încurajările hamalilor şi paznicilor, începu să-i tragă lovituri de baston în timp ce omul încerca să se ferească şi implora îndurare. Nyundo vru să intervină, dar Mohammed Abdalla îl şfichiui de două ori peste faţă, făcându-l să ţipe şi să se dea înapoi. „Ochii mei!" Mnyapara se întoarse spre călăuză, care până la urmă se rostogoli pe jos urlând şi plângând pe măsură ce noi lovituri îi sfâşiau pielea. Cu toate acestea, mnyapara continuă

să-l biciuiască, iar alţi membri ai expediţiei se apropiară cu beţe şi fâşii de piele.
Simba Mwene veni în grabă la mnyapara şi-l apucă de braţ, apoi încercă să se pună drept scut în faţa călăuzei disperate.
- E de ajuns, a încasat destul, zise el rugător.
Mohammed Abdalla respira greu, avea faţa şi braţele acoperite de sudoare, dar tot mai lovea pe lângă trupul lui Simba Mwene.
- Lasă-mă să-l zdrobesc pe câinele ăsta turbat! Vrea să ne omoare pe toţi în pădure!
- A spus că mai e numai o zi. Mâine ieşim din iadul ăsta, zise Simba Mwene trăgându-l încet mai departe.
- E un sălbatic mincinos. Şi bufonul ăla de Nyundo, în loc să stea cu ochii pe el... Individul ăsta ne-a minţit tot timpul. Anul trecut n-am venit pe aici, spuse Mohammed Abdalla.
Se smulse din strânsoarea lui Simba Mwene şi se întoarse la omul căzut pentru a-i mai trage o ploaie de lovituri. Când supraveghetorul se repezi iarăşi spre el, Mohammed Abdalla îl străfulgeră cu o privire încărcată de mânie.
- Nu e drept ce faci, îi zise Simba Mwene retrăgându-se.
Mnyapara rămăsese fără grai, cu faţa şiroind de sudoare.
Negustorul se desprinse din mulţime şi-i adresă iute câteva cuvinte în şoaptă, ţinându-l de braţ. Apoi îi făcu semn lui Yusuf şi-i ceru să se ocupe de înmormântarea celor doi oameni care muriseră de dimineaţă. Şi să citească *Ya Sin* pentru ei, adăugă.
Toată ziua le răsunară în urechi gemetele călăuzei care le deschidea drumul prin pădurea tot mai rară. Nyundo înainta în tăcere în spatele lui, cu faţa umflată de la loviturile primite. Oamenii râdeau şi clătinau din cap, stingheriţi că se purtau atât de uşuratic, dar neputând să nu se distreze pe seama suferinţei călăuzei. „Ce mamă de bătaie i-a tras mnyapara!”, ziceau. „Ascultă la mine, Mohammed Abdalla e o fiară, un ucigaş!” Cât despre Nyundo, ar fi trebuit să ştie că mnyapara avea să-i vină de hac într-o bună zi.
La mijlocul dimineţii celei de-a şasea zile ajunseră în câmp deschis. Se odihniră până după-amiază, apoi se puseră în mişcare

înspre oraşul lui Chatu. Pe măsură ce treceau pe lângă terenuri cultivate şi mici hambare, observară cum oamenii fugeau din calea lor. Deşi erau storşi de vlagă, muzicanţii începură să cânte ca să anunţe sosirea caravanei, şi fiecare se strădui să meargă cât mai ţanţoş putea. Mohammed Abdalla venea semeţ în spatele muzicanţilor, făcându-şi spectacolul obişnuit în caz că zdrenţăroşii pândeau din tufişuri.
Din partea sultanului îi întâmpină o solie alcătuită din bătrânii tribului, însoţită de o mulţime uriaşă de localnici veseli. Bătrânii îi conduseră pe un teren vast, înconjurat de case lungi şi joase cu acoperişuri din paie.
- Casa mare din spatele parapetelor groase de lut e reşedinţa lui Chatu, îi lămuriră bătrânii. Rămâneţi aici să vă trageţi sufletul, şi vor veni oameni să vă vândă de-ale gurii.
- întreabă dacă putem să-i dăm bineţe sultanului, îi spuse negustorul lui Nyundo.
- Pentru ce? vrea să ştie, zise Nyundo după ce vorbi cu căpetenia bătrânilor.
Acesta, un tip scund cu părul cărunt, îl măsura atent cu privirea pe Nyundo. Vorbea cu o demnitate aprigă şi cu o notă de neplăcere evidentă în glas.
Nyundo îi spuse negustorului că pe bătrân îl chema Mfipo.
- Ultima oară când am fost pe aici am trecut pe lângă oraşul vostru şi am auzit o mulţime de lucruri despre sultanul care vă cârmuieşte. Ne-am întors ca să vă aducem daruri şi să facem negoţ cu el şi oamenii săi, spuse unchiul Aziz.
Lui Nyundo îi veni greu să traducă, aşa că ceru ajutorul călăuzei. Mulţimea se înghesuia în jurul lor ca să audă mai bine, dar se trase înapoi când Mfipo se încruntă mustrător.
- Mfipo întreabă ce i-ai adus, zise Nyundo după câteva minute. Trebuie să fie daruri de preţ, pentru că Chatu e un conducător nobil. Nu vrea fleacurile pe care le împărţiţi de obicei, spune el.
Nyundo rânji, dând de înţeles că Mfipo spusese mai multe.
- Am dori să-i oferim darurile pe care i le-am pregătit, spuse negustorul după o tăcere îndelungată. Ne-ar face mare plăcere.

Mfipo se uită la el dispreţuitor, apoi râse scurt. Vorbi rar, lăsându-i timp lui Nyundo să priceapă.

- Zice că avem nevoie de odihnă şi de leacuri, nu de negoţ. O să-l trimită pe vraciul lor. Cer ca tânărul să-i ducă darurile lui Chatu. Adică el, Yusuf. Vor ca el să meargă la Chatu. Dacă Chatu e mulţumit, s-ar putea să te cheme şi pe dumneata. Cred că asta a zis.

- Toată lumea îl vrea pe Yusuf, spuse negustorul zâmbind.

Fără să le bage în seamă încercările de a continua discuţia, Mfipo se îndepărtă cu paşi mari. în scurt timp însă se întoarse şi-i făcu semn călăuzei. Negustorul şi mnyapara schimbară iute o privire. Localnicii aduseră mâncare pe care să le-o vândă călătorilor şi se aşezară comod printre ei, iscodindu-i şi glumind cu ei. Vorbele pe care le rosteau erau de neînţeles dacă Nyundo nu se afla prin apropiere şi disponibil să traducă, dar reuşeau să priceapă esenţa. Se lăudau cu mărimea oraşului lor şi cu puterea conducătorului. „Dacă aţi venit aici cu gânduri rele, o să vă pară foarte rău", ziseră. „Ce gânduri rele?", întrebară oamenii. „Suntem neguţători. Oameni paşnici. Nu ne interesează decât să facem schimburi de marfă. Lăsăm tulburările în seama nebunilor şi a leneşilor." Mohammed Abdalla cumpără cherestea şi paie ca să clădească un adăpost temporar pentru bolnavi şi pentru mărfuri. Supervizează construcţia în lumina tot mai slabă a serii, făcând mulţimea să râdă cu zbieretele şi enervările sale. După aceea porunci ca toate pachetele să fie stivuite frumos în mijlocul adăpostului şi ţinute mereu sub pază.

După ce îşi făcu abluţiunea şi se rugă, negustorul îl chemă la el pe Yusuf şi- i spuse ce daruri trebuia să-i ducă lui Chatu. „Dacă ne merge bine aici, toată călătoria asta n-a fost în zadar", îi explică. Mohammed Abdalla propuse să aştepte până dimineaţă, să pună străjeri pentru noapte şi să stea vigilenţi. Numai două dintre armele lor erau încărcate, poate că ar fi fost bine să mai încarce câteva din cele aflate acum în depozit. Negustorul clătină din cap. Ţinea ca darurile să-i fie trimise sultanului înainte de căderea nopţii, pentru ca acesta să nu se simtă cumva ofensat de

lipsa lor de curtoazie. Yusuf observă că unchiul Aziz era îngrijorat, sau poate numai puţin agitat. „Hai să vedem dacă Mfipo latră pentru sine sau pentru stăpânul lui”, zise negustorul. Simba Mwene, care urma să-l însoţească pe Yusuf, adună în grabă obiectele de dăruit şi alese cinci hamali care să le ducă până la reşedinţa lui Chatu. Nyundo trebuia să meargă şi el, pe post de tălmaci. Buna dispoziţie îi revenise odată cu primirea acestei însărcinări importante, dar oamenii continuau să-l tachineze că improviza traducerile din mers. îşi pipăia des urmele roşii şi umflate de pe faţă, mângâindu-le cu un aer absent.

Intrară în curtea împrejmuită cu ziduri a reşedinţei lui Chatu fără să-i întrebe nimeni de sănătate. înăuntru aşteptară să vină cineva să-i îndrume, şi în curând îşi făcură apariţia doi tineri care ziseră că erau fiii lui Chatu. Oamenii stăteau în faţa caselor şi unii le aruncau câte o privire fără mare interes. Copiii fugeau de colo-colo absorbiţi de jocurile lor.

- I-am adus daruri sultanului, zise Yusuf.

- Şi salutările lui seyyid. Spune-le şi asta, adăugă hotărât Simba Mwene, de parcă l-ar fi prins pe Yusuf cu greşeala.

Cei doi tineri îi conduseră la una dintre case, deosebită de celelalte prin prispa largă din faţă. Câţiva bărbaţi stăteau acolo pe bănci joase. Mfipo şi ceilalţi bătrâni erau printre ei. Când se apropiará, un tip zvelt se ridică de pe o bancă şi îi aşteptă zâmbitor. în cele din urmă coborî de pe prispă şi veni spre ei cu mâna întinsă şi cuvinte de bun-venit. Părea să fie încântat să-i vadă. Yusuf nu se aşteptase deloc la o asemenea afabilitate după tot ce auzise despre Chatu. Acesta îi conduse pe prispă şi ascultă cu aparentă stingherealá valul de omagii din partea negustorilor pe care Simba Mwene le transmitea prin Nyundo. Uneori părea surprins de vorbele lui Nyundo, chiar neîncrezător.

- Spune că-i faceţi o onoare prea mare, zise Nyundo. Cât despre daruri, îmi mulţumeşte pentru mărinimie. Acuma vă roagă să vă aşezaţi şi să nu faceţi zgomot. Vrea să-i spun ce veşti am.

- Nu face prostii, mârâi Simba Mwene. N-am venit aici să ne jucăm. Doar zi-ne ce-ţi spune şi lasă glumele la o parte.
- Spune să vă aşezaţi, îi replică sfidător Nyundo. Şi nu striga la mine, altfel te las să vorbeşti singur cu el. Oricum, vrea să ştie ce ne-a adus încoace.
- Negoţul, zise Simba Mwene şi se uită la Yusuf, invitându-l să dezvolte răspunsul.

Chatu îşi întoarse privirea zâmbitoare spre tânăr, lăsându-se pe spate ca să-l vadă mai bine. O clipă, stânjenit de căutătura lui Chatu, Yusuf nu fu în stare să vorbească. încercă să zâmbească şi el, dar faţa îi era încremenită; îşi dădu seama că arăta neghiob şi speriat. Chatu râse încet, cu dinţii strălucindu-i în lumina amurgului.

- Negustorul nostru va lămuri ce are de vândut şi de cumpărat, spuse Yusuf în cele din urmă, cu inima cât un purice de nelinişte. Pe noi ne-a trimis numai ca să vă prezentăm omagiile lui şi să vă rugăm să-i îngăduiţi să vă viziteze mâine.

Chatu râse încântat când auzi traducerea.

- Ce bine vorbeşti, a zis, spuse Nyundo imitând afabilitatea sultanului. Am schimbat toate cuvintele ca să te fac să pari mai înţelept decât eşti, dar nu-i nevoie să-mi mulţumeşti. Cât despre negustor, zice că oricine îl poate vizita oricând voieşte. Nu e nimic altceva decât un slujitor al neamului său, zice. Vrea să ştie dacă tu eşti slujitorul negustorului sau fiul lui.
- Slujitor, răspunse Yusuf, încasând umilirea fără să clipească.

Chatu îşi mută atenţia de la el şi i se adresă lui Simba Mwene preţ de câteva minute. Nyundo se chinui să priceapă, iar la sfârşit oferi o versiune mult prescurtată:

- Dacă totul merge bine, o să-l primească pe negustor mâine. Călăuza i-a povestit despre drumul nostru prin pădure. Fie ca tovarăşii noştri să se întremeze curând, spune. A, şi acum fiţi atenţi ce zice! Zice să avem grijă de tânărul ăsta frumos. Vreţi să-l întreb dacă are o fată pe care vrea s-o logodească? Sau poate că te vrea pentru el. Simba, avem noroc dacă ne întoarcem cu ăsta pe coastă fără să ni-l fure nimeni.

Simba Mwene îi făcu un raport entuziast negustorului şi-i molipsi cu încântarea lui atât pe acesta, cât şi pe mnyapara. Ce prietenos era sultanul, şi ce moderat în pretenţii!

- O să facem nişte schimburi grozave aici, spuse negustorul. Am auzit deja că au o grămadă de fildeş de vânzare.

Majoritatea oamenilor zăceau pe pământ istoviţi. Nu după mult timp, în tabăra călătorilor se aşternu tăcerea, iar paznicii se rezemară cât mai comod cum putură. Yusuf adormi pe loc, dar se trezi brusc în toiul unei zarve teribile, cu lumini care licăreau de peste tot. Se chinuise să urce un munte abrupt, ameninţat de colţuri de stâncă şi fiare ieşite după pradă. Când ajunse pe marginea ţancului văzu în faţă nişte ape tunătoare şi, dincolo de ele, un perete înalt cu o poartă de foc. Lumina avea culoarea ciumei, iar cântecul păsărilor era profeţia unei molime cumplite. O figură umbrită apăru lângă el şi-i spuse cu blândeţe: „Te-ai descurcat foarte bine". Măcar nu era nici un câine care să-i răvăşească măruntaiele, se gândi, conştient de tremurul de spaimă care-i zguduia trupul. îi era ruşine de teama care-l cuprindea în aceste ore tăcute ale călătoriei lor şi, în timp ce se uita la oamenii adormiţi din jurul lui, încercă să uite că erau atât de aproape de marginile lumii cunoscute.

Adormise iarăşi când oamenii lui Chatu năvăliră asupra lor din toate părţile, îi uciseră pe paznici într-o clipită şi le luară armele, apoi îi treziră pe oamenii adormiţi lovindu-i cu ciomegele. Nu opuseră nici o rezistenţă, întrucât surpriza fusese totală. Călătorii fură mânaţi în mijlocul terenului deschis de indivizii care-şi băteau joc de ei chiuind triumfători. Torţe aprinse fură ridicate deasupra grupului de captivi, cărora li se porunci să se ghemuiască cu mâinile la ceafă. Pachetele cu marfă pe care le aduseseră în spinare fură duse în beznă de bărbaţi şi femei care râdeau în hohote. Până la prima rază de lumină, atacatorii le dădură târcoale veseli, zeflemisindu-i şi lovindu-i din când în când.

Călătorii îşi strigau unii altora încurajări. Glasul lui Mohammed Abdalla se înălţă peste gemete şi tânguiri, zbierând la oamenii

săi şi cerându-le să reziste. Unii bărbaţi plângeau. Patru dintre ei fuseseră ucişi şi câţiva, răniţi. La flacăra unei torţe, Yusuf văzu că mnyapara era rănit. Sângele încă nu i se uscase pe faţă şi pe haine.

- Acoperiţi morţii, zise Mohammed Abdalla. Trataţi-i cuviincios, Allah să aibă milă de ei. Când îl văzu pe Yusuf zâmbi. Măcar tânărul nostru e încă printre noi. Ar fi fost mare ghinion să-l pierdem.

- Ghinionul e norocul diavolului, strigă cineva. Uite ce noroc ne-a adus până acum. Uite cum ne-a mers. Am pierdut tot.

- O să ne omoare, se văicări un altul.

- Aveţi încredere în Dumnezeu, spuse negustorul.

Fără să se ridice, Yusuf se trase mai aproape de unchiul Aziz. Negustorul zâmbi şi-l bătu pe umăr.

- Nu te teme, îi zise.

Pe măsură ce se făcea lumină, localnicii veniră să se uite la captivi, râzând şi azvârlind în ei cu pietre. îi vegheară toată dimineaţa, uitând de treburile lor şi urmărind grămada de bărbaţi înghesuiţi unii într-alţii de parcă s-ar fi aşteptat să facă ceva bizar ori surprinzător. Prizonierii fură siliţi să se uşureze acolo unde şedeau, spre marea încântare a copiilor şi a câinilor. Spre prânz, Mfipo veni să-l ia pe negustor şi să-l ducă în faţa lui Chatu. Vorbea tare, dispreţuitor.

- îl vrea şi pe el, zise Nyundo arătând spre mnyapara. Şi pe cei doi care au fost aseară.

Chatu stătea iarăşi pe prispă, înconjurat de bătrâni. Curtea era plină de oameni numai zâmbet. Chatu se ridică în picioare, dar nu se apropie de prizonieri. Avea o expresie solemnă pe chip. îi făcu semn lui Nyundo, care înaintă fără tragere de inimă.

- Zice c-o să vorbească rar, ca să pricep tot ce spune, le dădu acesta de ştire tovarăşilor săi. O să fac tot ce pot, fraţilor, dar să mă iertaţi dacă n-o nimeresc.

- Să avem încredere în Dumnezeu, spuse negustorul cu blândeţe.

Chatu îl privi cu aversiune, apoi luă cuvântul.

- Iată ce spune, începu Nyundo. Noi nu v-am chemat aici şi nu avem de ce să vă primim. Intenţiile noastre nu sunt mărinimoase, şi venind printre noi ne aduceţi numai rele şi năpaste. Aţi venit aici să ne faceţi rău. Am suferit de pe urma altora ca voi care au venit înaintea voastră şi nu avem de gând să mai suferim. Au venit la vecinii noştri şi i-au prins şi i-au dus cine ştie unde. După prima lor sosire în ţinuturile noastre am avut parte numai de nenorociri. Şi, de parcă n-ar fi fost de ajuns, aţi apărut şi voi. Tot ce punem în pământ nu creşte, pruncii se nasc schilozi şi nevolnici, dobitoacele mor de boli de care n- a mai pomenit nimeni. S-au întâmplat lucruri înspăimântătoare de când sunteţi printre noi. Aţi venit şi aţi adus răul în lumea noastră. Asta spune el.
- Am venit numai să facem negoţ, zise negustorul, dar Chatu nu aşteptă să i se traducă aceste cuvinte.
- Nu vrea să te audă, *bwana tajiri*, explică în grabă Nyundo, străduindu-se să ţină pasul cu şuvoiul de vorbe ce ieşea din gura lui Chatu. Zice: N-o să aşteptăm până ce ne luaţi în robie şi ne înghiţiţi lumea. Când cei asemenea vouă au venit prima oară în ţinuturile astea, erau flămânzi şi goi, şi i-am hrănit. Unii erau bolnavi, şi noi le-am purtat de grijă până ce s-au înzdrăvenit. Apoi ne-aţi spus minciuni şi ne-aţi păcălit. Astea-s cuvintele lui. Ascultaţi-l cum vorbeşte! Cine spune minciuni acuma? Zice: Credeţi că suntem nişte dobitoace care ar trebui să accepte la nesfârşit un asemenea tratament? Toate bunurile pe care le-aţi adus cu voi ne aparţin, deoarece tot ce produce pământul ăsta e al nostru. Deci vi le luăm. Asta a zis.
- Atunci o să ne jefuiţi, spuse negustorul. Tălmăceşte-i asta înainte să se apuce iar de vorbit. Tot ce am adus cu noi ne aparţine de drept, şi am venit aici să schimbăm aceste mărfuri pentru fildeş şi aur şi orice alte lucruri de preţ...

Chatu interveni ca să ceară traducerea; când aceasta veni, mulţimea o întâmpină cu urlete de batjocură. Apoi Chatu vorbi iarăşi, cu o expresie furioasă şi dispreţuitoare.

- Zice că acum ne mai aparţin numai vieţile noastre, tălmăci Nyundo.
- îi suntem recunoscători că ne îngăduie asta, spuse negustorul zâmbind.
Nyundo nu traduse. Chatu arătă spre centura cu bani a negustorului şi-i
porunci unuia dintre oamenii lui să i-o smulgă.
Se auzi un oftat din mulţime când Chatu se încruntă fioros la negustor. Peste o clipă vorbi din nou, rar şi amenințător, lăsându-şi mânia şi ura să-i răzbată din glas.
- Spune că destule nenorociri s-au abătut asupra lor. Nu vrea ca sângele nostru să-i pângărească pământul. Altfel s-ar fi asigurat că n-o să mai tulburăm pe nimeni pe lumea asta. Dar spune că, înainte de a ne da voie să plecăm, vrea să-l înveţe bunele maniere pe unul dintre slujitorii tăi. Aşa a zis.
La un semnal de-al lui Chatu, călăuza care-i adusese prin pădure ieşi din mulţime şi-l atinse pe Mohammed Abdalla pe piept, făcându-l pe mnyapara să tresară de scârbă fără să vrea. Când Chatu făcu un nou semn, doi bărbaţi îl apucară pe Mohammed Abdalla şi-l ţinură strâns, în timp ce alţii se repeziră să-l bată cu beţele. Sângele îi ţâşnea din nări în timp ce corpul îi zvâcnea sub forţa loviturilor. Bucuria mulţimii înăbuşea orice sunet ar fi scos mnyapara, astfel că toate contorsionările lui păreau un joc actoricesc pe muteşte. Continuará să-l bată chiar şi după ce se prăbuşi la pământ şi rămase nemişcat. Când se opriră, trupul îi fu scuturat de încă un rând de spasme.
Yusuf văzu că pe faţa unchiului Aziz şiroiau lacrimi.
Chatu luă iarăşi cuvântul. Mulţimea icni dezamăgită şi câţiva bătrâni clătinară din capete în semn de nemulţumire. Chatu vorbi, ridicându-şi glasul peste murmurele dezaprobatoare. În timpul acesta îl fixa cu privirea pe Nyundo, însă arăta spre negustor.
- Zice: Acum luaţi-vă caravana aducătoare de rele şi plecaţi de-aici, traduse Nyundo. Oamenilor lui nu le place, dar spune că nu vrea să mai aducă vreo nenorocire peste ţinutul lor. Spune că

atunci când se uită la tinerii ca el, trage nădejde că nu pot fi toţi nişte ticăloşi care răpesc oameni pentru a-i înrobi... şi că asta îl face să se simtă îndurător. Mergeţi acum, zice, înainte să se răzgândească şi să-şi ia înapoi gestul de bunăvoinţă. Până la urmă, tânărul ne- a adus noroc.

- îndurarea îi aparţine lui Dumnezeu, zise negustorul. Spune-i asta. Spune- i-o cu grijă. îndurarea îi aparţine lui Dumnezeu. Nu el poate s-o dăruiască ori să şi-o ia înapoi. Spune-i, dar cu mare grijă.

Chatu se holba neîncrezător la Aziz în timp ce bătrânii şi cei care erau destul de aproape ca să audă vorbele rostite încet de Nyundo izbucniră în râs.

- Zice că ai în gură o limbă foarte curajoasă. îţi spune iar, în caz că limba s- a mişcat fără să-i dai tu poruncă. Ia-ţi oamenii şi pleacă. Asta zice, bwana. Şi cred că se înfurie iar.

Nu plecăm fără mărfurile noastre, răspunse negustorul. Zi-i că, dacă ne vrea vieţile, le poate avea. Nu valorează nimic. Dar dacă vrea să ne lase vieţile, atunci ne cerem şi mărfurile. Până unde am putea ajunge dacă n-am avea cu ce să facem negoţ? Spune-i că nu plecăm fără mărfurile noastre.Unchiul Aziz le povesti oamenilor ce se petrecuse la palatul sultanului: vorbele duşmănoase pe care le rostise Chatu la adresa lor, bătaia încasată de Mohammed Abdalla, confiscarea tuturor mărfurilor, alungarea lor din oraş şi refuzul lui de a se supune. îi invită pe toţi cei care voiau să plece s-o facă. Oamenii răcniră şi-i jurară credinţă negustorului, hotărâţi să accepte soarta pe care le-o dădea Dumnezeu. Simba Mwene le istorisi cum îi salvase tinereţea lui Yusuf de un deznodământ mult mai rău, stârnind ovaţii şi comentarii deşucheate. Apoi se aşezară în tăcere, aşa cum le-o cereau cei care-i luaseră prizonieri, siliţi să se gândească la burţile lor goale şi la tovarăşii lor bolnavi. Nu era nici un loc umbrit unde să se ascundă de soare şi, pe măsură ce treceau orele, situaţia se înrăutăţea. Făcură umbrare pentru răniţi cu beţe şi sfori şi cu hainele lor.

Mnyapara îşi revenise în fire, deşi era slăbit şi tremura cu un început de febră. Zăcea gemând pe jos, bolborosind cuvinte cărora nimeni nu se obosea să le caute înţelesul. Din când în când holba ochii şi se uita în jur de parcă n- ar fi ştiut unde se afla. Oamenii aşteptau hotărârea negustorului, dezbătând între ei care era cea mai bună cale de urmat. N-ar fi trebuit să plece cât erau încă în siguranţă? Cine putea spune ce avea să facă Chatu în continuare? Ce trebuiau să facă acum? Dacă stăteau în oraş, aveau să moară de foame; dacă plecau fără mărfuri, aveau să moară de foame. Sau, neîndoielnic, aveau să fie luaţi prizonieri

.- Uită-te cât de prost e corpul omenesc, îi zise unchiul Aziz lui Yusuf, în timp ce zâmbetul său distant, indestructibil, îşi făcea iarăşi apariţia în colţurile gurii. Uită-te la bravul nostru bin Abdalla şi la felul în care trupul lui se dovedeşte atât de slab şi nevrednic de încredere. Altul în locul lui nu s-ar întrema nicicând după o asemenea bătaie, dar el o să se înzdrăvenească. Numai că situaţia e mai gravă decât atât, deoarece şi firea noastră e

josnică şi trădătoare. Dacă n-aş fi ştiut mai bine, aş fi luat în serios pretenţiile sultanului. Vede în noi ceva ce doreşte să distrugă, şi ne îndrugă poveşti ca să acceptăm să-i facem pe plac. Ce bine ar fi dacă am putea să ne lăsăm trupurile de capul lor, având încredere c-o să ştie cum să-şi asigure bunăstarea şi plăcerea! Yusuf, îi auzi pe oameni plângându-se. Ce crezi c-ar trebui să facem? Poate că ai avut un vis în care, tălmăcindu-l, să ne găseşti salvarea, aşa cum a făcut celălalt Yusuf, spuse unchiul Aziz zâmbind.

Tânărul clătină din cap. Nu era în stare să-i spună că nu întrezărea nici o speranţă pentru grupul lor.

- în cazul ăsta, cel mai bine ar fi să rămânem aici şi să murim de foame. Oare asta l-ar face pe sultan să se ruşineze de cruzimea lui? întrebă negustorul, provocându-i lui Yusuf o tresărire de compasiune.
- Simba, strigă unchiul Aziz făcându-i semn acestuia să se apropie. Ce părere ai? Ar trebui să plecăm fără mărfuri, ori să rămânem aici până le luăm înapoi?
- Ar trebui să plecăm şi apoi să ne întoarcem ca să ne războim, răspunse Simba Mwene fără să stea pe gânduri.
- Fără arme sau mijloacele cu care să le cumpărăm? Şi cum s-ar încheia un asemenea război? întrebă negustorul.

După-amiază, sultanul le trimise nişte banane coapte, igname fierte şi puţină carne de vânat uscată. Câţiva localnici le aduseră apă de băut şi de spălat. Mai târziu, Chatu trimise după negustor, care se duse însoţit de Nyundo, Simba Mwene şi Yusuf. De data asta nu mai era multă lume în curte, dar bătrânii tot stăteau în faţă, comod şi în largul lor, fără să mai afişeze aerul ceremonios de prima oară. Poate că stăteau mereu acolo, se gândi Yusuf, ca bătrânii de la prăvălie. Chatu vorbi încet, ca şi când ar fi ajuns la acele vorbe după o lungă chibzuinţă.

- Zice că acum doi ani au trecut pe-aici nişte oameni de-ai noştri, spuse Nyundo aplecându-se în faţă ca să audă mai bine cuvintele rostite de sultan. Unii aveau pielea albă ca dumneata, *bwana tajiri,* alţii o aveau mai închisă la culoare. Veniseră să facă

negoţ, au zis. Ca dumneata. Zice că le-a dat aur şi fildeş şi piei de preţ. Negustorul a zis că n-are destule mărfuri ca să plătească, aşa că aveau să plece şi să se întoarcă apoi cu restul. De atunci nu i-a mai văzut. Negustorul e fratele nostru, spune el. Prin urmare, mărfurile pe care le- am adus cu noi vor plăti datoria fratelui nostru. Asta zice el.
Unchiul Aziz dădu să răspundă, însă Chatu vorbi iarăşi, silindu-l pe Nyundo să ţină pasul cu traducerea.
- Zice că nu vrea să ştie ce părere ai despre asta. A irosit destulă vreme cu dumneata. îl iei drept un khoikhoi—? Un khoikhoi îi lasă pe străini să-i fure avutul în timp ce el dănţuieşte la lumina lunii. Tot ce vrea de la voi e să plecaţi înainte să se întâmple ceva rău. Nu toată lumea de aici e mulţumită, zice, dar el vrea să încheie socotelile. După o chibzuinţă adâncă, asta e hotărârea pe care a luat-o. O să-ţi dea câteva mărfuri pe care să le vinzi, destul cât să poţi părăsi ţinutul lor. Acum vrea să ştie dacă ai de dat vreun răspuns.
Negustorul tăcu vreme îndelungată.
- Spune-i că hotărârea lui arată că e un conducător înţelept, dar judecata nu- i e dreaptă, rosti în cele din urmă.
Chatu zâmbi când ascultă traducerea.
- Ce te-a adus aici, aşa de departe de casa ta? Căutarea dreptăţii? Asta întreabă el. în cazul ăsta, zice, ai găsit-o. îţi iau mărfurile ca să le pot face dreptate oamenilor mei pentru pierderea pe care le-a adus-o fratele tău. Acum mergi şi caută-l pe fratele acesta care a furat de la mine şi ia-ţi dreptatea de la el. Cred că asta a zis, încheie Nyundo.
Reluară discuţiile a doua zi, certându-se cu privire la cantitatea de bunuri pe care o putea lua negustorul, valoarea mărfurilor luate şi ceea ce i se datora lui Chatu. Bătrânii şedeau în jurul lor dându-şi cu părerea, fără ca sultanul să-i bage în seamă. Bărbaţii mai tineri voiau să li se dea pe loc cele trei arme pe care le luaseră de la paznici ca să poată pleca la vânătoare, însă Chatu nu-i băgă în seamă nici pe ei. Nici o femeie nu se apropie, deşi Yusuf le zări umblând cu treburi în jurul curţii. Nyundo se

străduia din răsputeri să tălmăcească vorbele tuturor, şi ambele tabere îl priveau cu neîncredere. Negustorul întrebă dacă, atât timp cât mai stăteau în oraşul lui Chatu, până ce oamenii i se întremau destul ca să poată călători, nu li se îngăduia să se mişte liber şi chiar să muncească pentru localnici în schimbul hranei. Chatu încuviinţă, cerând însă ca Yusuf să rămână la el în chip de ostatic. în noaptea aceea, pe când Yusuf dormea în faţa unei case din curtea lui Chatu, doi membri ai expediţiei scăpară de sub pază şi fugiră să caute ajutor.

Yusuf fu tratat bine în casa lui Chatu. Sultanul însuşi îi vorbi, deşi tânărul înţelese foarte puţin. Sau crezu că înţelesese, căci multe cuvinte îi sunau cunoscut. După expresia de pe chipul lui Chatu şi vorbele pe care le putu desluşi, ghici la ce se refereau întrebările şi încercă să răspundă: câtă cale bătuseră, câţi oameni locuiau în ţinutul lui, ce-i făcuse să călătorească atât de departe. Yusuf vorbi solemn despre aceste chestiuni, dar nici sultanul, nici bătrânii nu părură să priceapă ce spunea. Când negustorul veni a doua zi ca să se mai târguiască, îl cercetă din priviri, apoi zâmbi.

- Sunt bine, spuse tânărul.
- Te-ai descurcat nemaipomenit, îl lăudă unchiul Aziz. Hai încoace, ca să ascultăm împreună ce are de zis sultanul despre tine.

Yusuf nu avea voie să iasă din curte, nici să se apropie de prispă, unde Chatu şi bătrânii îşi petreceau cea mai mare parte a zilei, decât dacă era chemat. Oare bătrânii nu aveau treburi pe care să le facă cu plăcere, sau ferme de care să se îngrijească ori pur şi simplu să le contemple cu admiraţie şi încântare? Poate că prezenţa caravanei în oraşul lor le impusese să renunţe la orice altceva. Şi Yusuf stătea toată ziua la umbră, aşteptând să treacă timpul, privindu-le pe femeile care munceau. Unui vizitator i s-ar fi părut că tot ce făceau ei era să şadă la umbră cu ochii aţintiţi în zare.

Femeile îl tachinau, strigându-i diverse vorbe cu zâmbete largi, deşi nici vorbele, nici zâmbetele nu păreau pe de-a-ntregul

amabile. îşi trimiteau fetiţele cu mici daruri şi propuneri. Cel puţin Yusuf le lua drept propuneri, şi se amuza să le traducă pentru sine. „Vino să mă vezi după-masă, cât îşi face bărbatul meu siesta.” „Vrei să te ajut să te speli?” „Ai vreo mâncărime pe care ai vrea să ţi-o scarpin?” Uneori izbucneau în râsete nestăvilite în timp ce strigau la el, iar una dintre femeile mai în vârstă îi trimitea sărutări şi zvâcnea din şolduri de fiecare dată când trecea prin dreptul lui. Fata care-i aducea mâncare se holba fără ruşine, stând la mică distanţă în vreme ce el îşi lua masa. îi vorbea din când în când, cu sprâncenele încruntate şi cu patimă în glas. Tânărul îşi ferea privirea de la pieptul ei abia acoperit. Fata îi atrase atenţia asupra mărgelelor pe care le purta la gât, ridicându-le uşor ca să le poată admira.

- Mărgele. Ştiu ce sunt, zise Yusuf. Nu pricep de ce vă plac aşa de mult. în unele locuri pe unde am trecut, oamenii îţi vindeau o oaie întreagă pentru un pumn de mărgele. Sunt fleacuri. Ce poţi să faci cu nişte mărgele?

- Cum te cheamă? o întrebă altă dată, dar nu izbuti să se facă înţeles.

Era drăgălaşă, cu o faţă ascuţită şi ochi zâmbitori. Adesea şedea lângă el tăcută; Yusuf simţea că ar trebui să se poarte mai bărbăteşte, dar nu voia s-o jignească în vreun fel. Ori de câte ori făcea semn că avea nevoie de ceva, pe ea o trimiteau. Până şi Chatu glumi despre asta când unchiul Aziz veni să se târguiască iar.

- Zice că, din câte a auzit, tânărul nostru s-a însurat deja cu una dintre fetele lor, şi va trebui să adăugăm şi asta la datorie, spuse Nyundo rânjind în direcţia lui Yusuf. Te-ai mişcat iute, drăcuşorule. Zice: Lăsaţi-l aici, cu noi, să-i facă băieţi lui Bati. Ce treabă are un tânăr sănătos ca el cu negoţul? Zice: Lăsaţi-l aici, şi Bati o să-l înveţe tot ce trebuie să ştie despre viaţă.

Bati, aşa o chema. Yusuf observă acum că, de fiecare dată când Bati se apropia de el, oamenii din jur schimbau priviri şi zâmbeau. în a patra noapte petrecută în curtea lui Chatu, fata veni la el după lăsarea întunericului. Se aşeză pe rogojina lui şi

începu să murmure un cântec în timp ce-i dezmierda faţa şi părul. El o mângâie pe tăcute, copleşit de plăcerea pe care i-o aduceau aceste gesturi. Peste puţin timp se ridică brusc să plece, de parcă şi-ar fi adus aminte că avea ceva de făcut. A doua zi, Yusuf nu şi-o putu scoate din minte. Ori de câte ori o zărea, nu era în stare să-şi ascundă zâmbetul. Femeile băteau din palme şi strigau când îi vedeau, încântate de spectacol.
Unchiul Aziz îl vizită iarăşi pe Chatu în acea zi. La un moment dat, îl trase pe Yusuf la o parte.
- Să fii pregătit, îi spuse. O să plecăm în curând, pe timp de noapte, încercăm să ne luăm înapoi mărfurile, apoi fugim. E primejdios să mai stăm.
în acea noapte, fata veni din nou la el şi se aşeză pe rogojină. Se mângâiară, apoi se întinseră unul lângă altul. Yusuf oftă de plăcere, însă ea se ridică în şezut aproape imediat, gata să plece.
- Rămâi, o rugă el.
Ea îi acoperi gura cu palma şi şopti ceva. Entuziasmul îl făcuse să ridice vocea, şi acum o văzu surâzând în întuneric. Peste o clipă cineva tuşi într-o casă din apropiere, iar Bati o luă la fugă, dispărând în beznă. Yusuf rămase treaz multă vreme, retrăind scurtele momente de delectare şi gândindu-se nerăbdător la prima oră a dimineţii, când avea s-o revadă. îl surprindeau dorinţa pe care o simţise şi durerea pe care i-o provocase plecarea ei bruscă. Reflectă apoi că Chatu şi negustorul aveau să fie furioşi când aflau ce făcuse. Gândul îl umplu de nelinişte, pe care o domoli uşurându-se de pasiunea febrilă pe care i-o stârnise Bati. în cele din urmă îşi goli mintea în căutarea somnului.
Dimineaţă o văzu ieşind din curte cu câteva femei, în drum spre ferme. Se uită la el peste umăr, iar femeile izbucniră în râs, pentru că relaţia dintre cei doi tineri era evidentă. „Sunt îndrăgostiţi", strigară. „Pe când nunta?" Cel puţin asta crezu Yusuf că spuseseră.

Membru al unei populaţii pastorale din sudul Africii denumite peiorativ „hotentoţi

”Pe la mijlocul dimineţii, o coloană intră în oraş. Era condusă de un european care-şi mână oamenii direct spre terenul din faţa casei lui Chatu. Se ridică iute un cort mare, cu un catarg de steag în faţă. Europeanul, un tip înalt şi chel cu o barbă mare, era îmbrăcat în cămaşă şi pantaloni şi-şi făcea vânt cu o pălărie cu boruri largi. Se aşeză la masa pe care i-o aduseră oamenii lui şi începu imediat să scrie într-un carnet. Alaiul lui era alcătuit din zeci de *askari*— şi hamali, cu toţii în pantaloni scurţi şi cămăşi largi. Localnicii se adunară în jurul taberei, dar erau ţinuţi la distanţă de askari, care erau bine înarmaţi. Când negustorul află de sosirea lor, se duse în grabă să-l cunoască pe european şi, cu toate că paznicii îl opriră, se asigură că acesta îl văzuse. Când europeanul termină de scris, privi spre bărbatul îmbrăcat într-un *kanzu* alb şi-i făcu semn să se apropie. Comandantul trupei de askari, care vorbea fluent kiswahili, veni să traducă. Negustorul îşi spuse povestea cu sufletul la gură, cerând ajutor ca să-şi recupereze bunurile furate. După ce-l ascultă până la capăt, europeanul căscă şi spuse că acum voia să se odihnească. La trezire voia să-i fie adus dinainte sultanul. Negustorul şi Chatu aşteptară împreună. „A venit marele om”, îl necăjiră oamenii unchiului Aziz pe Chatu. „O să te bage cu nasu-n ţărână, hoţule!” Chatu îl întrebă pe Nyundo dacă mai văzuse europeni până atunci. Auzise că puteau să mănânce metal. Era adevărat? Oricum, când fusese convocat preferase să se supună decât să mai atragă un dezastru asupra sa.

- întreabă dacă ştii ce fel de oameni sunt ăştia, îi spuse Nyundo negustorului.
- Zi-i că o să vadă în scurtă vreme. Dar o să-mi dea înapoi avutul înainte de sfârşitul zilei.

Yusuf stătea cu ceilalţi membri ai expediţiei, care îl luau peste picior în legătură cu şederea în casa sultanului. într-un târziu

europeanul ieşi din cort, cu faţa roşie şi încreţită de somn. Se spălă cu migală, de parcă ar fi fost singur şi nu înconjurat de sute de oameni. Apoi se aşeză la masă şi înfulecă mâncarea pe care i-o puse dinainte slujitorul lui. Când termină le făcu semn negustorului şi lui Chatu să se apropie.

Tu eşti Chatu? întrebă

.Comandantul trupei de askari îi traduse lui Chatu vorbele europeanului, iar Nyundo îi traduse negustorului vorbele militarului. Sultanul încuviinţă din cap şi se întoarse iute să-l privească iar pe european. Nu mai văzuse niciodată o făptură atât de stranie precum omul acela roşu cu părul crescându-i din urechi, avea să spună mai târziu.

- Tu, Chatu. Ai devenit mare căpetenie? Asta crezi? întrebă tălmaciul după ce europeanul termină de vorbit. Cum de-i jefuieşti pe oameni de avutul lor? Nu te temi de legile cârmuirii?

- Care cârmuire? Despre ce vorbeşti? zise Chatu ridicând vocea.

- Care cârmuire? Vrei să vezi care cârmuire? Şi ai face bine să nu strigi la mine, prietene. N-ai auzit de indivizii cu gură mare, aşa ca tine, pe care cârmuirea i-a amuţit şi i-a legat cu lanţuri? se răsti interpretul.

Nyundo traduse aceste cuvinte răcnind, ceea ce-i făcu pe oamenii negustorului să izbucnească în ovaţii.

- A venit să ia sclavi? întrebă mânios Chatu. Căpetenia asta a voastră a venit aici să ia sclavi?

Europeanul vorbi nerăbdător, cu faţa roşie de enervare.

- încetează cu palavrele, zise tălmaciul. Cârmuirea nu face negoţ cu sclavi. Oamenii ăştia sunt cei care cumpără sclavi, iar căpetenia a venit să-i oprească. Du-te şi adu-le călătorilor mărfurile înainte să dai de necaz.

- Nu le-am luat mărfurile degeaba. Unul dintre fraţii lor mi-a luat fildeşul şi aurul, se plânse Chatu pe un ton certăreţ.

- A auzit toate lucrurile astea, zise militarul fără a se mai obosi să aştepte răspunsul europeanului. Şi nu vrea să mai audă nimic. Adu toate mărfurile care le aparţin oamenilor ăstora. Asta spune marele om... altfel o să afli curând ce poate face cârmuirea.

Chatu se uită în jur nehotărât. Dintr-odată, europeanul se ridică şi se întinse.

- Poate să mănânce metal? întrebă Chatu.

- Poate să facă tot ce vrea, spuse tălmaciul. Dar în clipa asta, dacă nu-i îndeplineşti porunca, o să te facă să mănânci rahat din ţărână.

Oamenii negustorului începură să zbiere voioşi, ocărându-l pe Chatu şi rugându-se ca Dumnezeu să-l osândească la cele mai cumplite cazne. Mărfurile fură aduse în curte, iar europeanul porunci ca negustorul şi oamenii lui să plece îndată în locul de unde veniseră, lăsându-şi însă cele trei arme. Nu mai era nevoie de arme acum, când guvernul impusese ordinea în ţinut. Armele erau bune numai ca să işte războaie şi să ia prizonieri. „Plecaţi acum, marele om are treabă cu sultanul de-aici", zise tălmaciul.
Negustorul ar fi preferat să caute prin case în căutarea bunurilor care lipseau, dar nu obiectă, îşi strânseră în grabă lucrurile, bucuroşi de vestea eliberării. Yusuf se uită la mulţimea din jur, sperând s-o zărească pe Bati pentru ultima oară. înainte de căderea nopţii erau deja departe. Se întoarseră pe acelaşi drum greu până în oraşul lui Marimbo de pe malul lacului, rostogolindu-se pe cărările abrupte cu o grabă vecină cu panica, nevoiţi să se încreadă în Simba Mwene, care îi asigura că reţinuse traseul. El era singurul pentru care traversarea pădurii la dus nu se transformase într-un coşmar febril.
Oamenii născociră un cântec despre pitonul Chatu care fusese înghiţit de un djinn european cu părul crescându-i din urechi, însă pădurea le înăbuşea glasurile. Negustorul se plânse că nu reuşiseră să încheie socotelile cu sultanul.
- Acum, că au sosit europenii, o să ia în stăpânire întregul ţinut, zise el.
Stătură în oraşul lui Marimbo câteva săptămâni, odihnindu-se şi făcând negoţ cât se putu, sperând că cei doi tovarăşi de-ai lor care fugiseră de sub paza lui Chatu aveau să apară. N-aveau mare lucru de făcut. întâi, bucuroşi că scăpaseră, pierdură vremea, plătind pentru dansuri şi petreceri şi ospeţe. Seara jucau cărţi şi povesteau, vânturându-şi mâinile ca să alunge norii de ţânţari care le roiau pe deasupra capetelor. Unii alergau după femei. Cumpărară bere de la localnici şi o băură în taină, dar alcoolul îi făcu să umble noaptea pe uliţe văicărindu-se şi blestemându-şi soarta. Mnyapara se înzdrăvenise după bătaia încasată, numai o rană de la gleznă nu i se vindecase, dar

durerea şi umilirea îl slăbiseră şi-l reduseseră la tăcere, astfel că nu făcea nimic pentru a-şi stăpâni oamenii. Simba Mwene se ţinu la distanţă de ei, angajându-se ca muncitor cu ziua pe o barcă de pescuit. Nu după mult timp se iscară certuri. Răsunară ameninţări, lamele cuţitelor luciră. Marimbo i se plânse negustorului cu privire la purtarea oamenilor lui, însă un nou dar îi potoli nemulţumirea. Yusuf observă o anume sfârşeală la unchiul Aziz. Umerii i se gârboviseră şi stătea ore întregi fără să scoată o vorbă. într- o seară, pe când îl privea, tânărul îl văzu deodată ca pe un mic animal care-şi pierduse carapacea şi acum era rătăcit în câmp deschis, prea speriat ca să se mişte. Când îi vorbea, glasul îi era încă blajin şi amuzat, însă cuvintele n- aveau nici agerime, nici duh. Yusuf începu să se teamă că aveau să fie părăsiţi acolo, la marginea lumii cunoscute. în unele seri, când soarele îi lumina înainte să apună, avea impresia că arde.

- N-ar fi vremea să plecăm? îl întrebă pe mnyapara într-o zi.

Stăteau alături pe o rogojină. încercând să-şi ţină ochii departe de rana purulentă de pe piciorul celuilalt, Yusuf se uită la cer, iar puzderia de stele îl făcu să ameţească. Părea un zid de pietre luminoase ce se năpusteau asupra lor.

- Vorbeşte cu seyyid, îi răspunse Mohammed Abdalla. Pe mine nu mă mai aude. I-am zis c-ar trebui să plecăm înainte să putrezim în iadul ăsta, dar îl apasă o mare greutate. Nu mă aude.
- Ce să-i spun? Nu mă încumet să-i vorbesc, zise Yusuf, ştiind însă că avea s-o facă.
- Ţi-a păstrat un loc în inima lui. Vorbeşte-i şi ascultă-i răspunsurile. Dar spune-i că trebuie să plecăm. Nu mai eşti un băietan, se răsti Mohammed Abdalla. Ştii de ce îi place de tine? Pentru că eşti tăcut şi credincios, iar noaptea scânceşti la nişte vedenii pe care nici unul din noi nu le poate zări. Poate crede că eşti binecuvântat.

Gluma îl făcu pe Yusuf să zâmbească. „Binecuvântat" era cuvântul politicos pentru „nebun". Mohammed Abdalla îi zâmbi la rândul lui, mulţumit că tânărul înţelesese. Peste o clipă îşi puse mâna pe coapsa lui Yusuf şi o strânse uşor.

- Cât ai crescut în călătoria asta, murmură privind în altă parte. Yusuf, băgând de seamă că Mohammed Abdalla era în erecţie sub pânza care-i acoperea coapsele, se ridică imediat să plece. îl auzi pe mnyapara chicotind şi apoi dregându-şi glasul. Fără să se uite în spate, se duse pe malul lacului ca să-i urmărească pe pescarii ce-şi descărcau captura.

Aşteptă până la mijlocul dimineţii, când aerul se încălzise, dar nu atât cât să-i sufoce.

- N-a sosit vremea să plecăm, unchiule Aziz? spuse aşezându-se la oarecare distanţă şi aplecându-se în faţă în semn de respect.

„în primul rând, nu e unchiul tău!" De când fusese luat în servitute, era prima oară când i se adresa cu acel apelativ, dar împrejurările erau ieşite din comun.

- Da, ar fi trebuit să plecăm cu multe zile în urmă, zise negustorul, apoi zâmbi. Eşti îngrijorat? Am văzut că stai cu ochii pe mine. E ceva ca un fel de greutate care m-a reţinut aici. O sfârşeală, o nepăsare... Am auzit că unii dintre ai noştri se poartă urât, aşa că ar trebui să-i scoatem de aici. O să-i chemăm în curând pe mnyapara şi pe Simba, dar acum şezi aici, cu mine, şi spune-mi ce părere ai tu despre toate astea.

Stătură în tăcere câteva minute. Yusuf îşi simţea firul vieţii prefirându-i-se printre degete. Lăsă ghemul să se depene în voie, apoi se ridică şi plecă să se aşeze în altă parte. Zăbovi mult timp căzut pe gânduri, amorţit de ruşinea că nu reuşise să păstreze vie amintirea părinţilor săi. Se întreba dacă aceştia se mai gândeau la el, dacă mai erau în viaţă, şi-şi dădea seama că prefera să nu afle. în starea aceea nu se putu opune valului de amintiri care-l năpădeau, şi imaginile părăsirii sale îi umplură mintea. Toate îl condamnau pentru că nu-şi purtase de grijă. Lăsase ca întâmplările să-i rânduiască zilele şi-şi ţinuse capul deasupra dărâmăturilor aţintindu-şi ochii asupra celui mai apropiat orizont, alegând neştiinţa în locul cunoaşterii inutile a ceea ce se afla în faţă. Nu se putea gândi la nici o cale prin care să se elibereze de traiul pe care-l ducea.

„în primul rând, nu e unchiul tău.” Se gândi la Khalil şi zâmbi, cu toate că- şi plângea de milă. Aşa avea să devină dacă-şi păstra spiritul intact. Precum Khalil. Nervos şi combativ, constrâns din toate părţile şi dependent. Rătăcit în mijlocul pustietăţii. Amintindu-şi de nesfârşitele lui glume cu clienţii şi de veselia lui imposibilă, înţelese că nu făceau decât să mascheze nişte răni ascunse. Precum Kalasinga, la o mie de mile de casă. Precum ei toţi, captivi într-un loc puturos sau altul, măcinaţi de dor şi alinaţi de închipuiri ale plenitudinii pierdute.Cuvânt de origine arabă însemnând „soldat”; desemna trupele indigene ale imperiilor coloniale europene din Africa de Est şi Orientul Mijlociu.

Negustorul spuse că singura modalitate de a nu ieşi în pierdere din acea călătorie, căci nu mai puteau vorbi de vreun câştig, era s-o ia pe alt traseu, prin zone mai populate. Cu atâţia bolnavi în rândul hamalilor şi paznicilor, aveau să înainteze lent, dar viteza era ultima lor grijă. Pierduseră aproape un sfert din oamenii cu care plecaseră şi aproape jumătate din mărfuri, punând la socoteală tributurile şi jaful comis de Chatu.

O apucară spre miazăzi, de-a lungul marginii sudice a lacului. Mnyapara se afla iarăşi la comandă, însă vigoarea lui de odinioară dispăruse. Atât el, cât şi negustorul se bizuiau pe Simba Mwene mult mai mult decât în trecut. Se făcea comerţ din plin în ţinuturile prin care treceau, însă mărfurile lor n-aveau mare preţ acolo, iar produsele locale nu erau de valoarea fildeşului. Pe ici, pe colo reuşiră să cumpere coarne de rinocer, dar în cea mai mare parte trebuiră să se mulţumească cu piei şi răşini. După câteva zile intrară într-un fel de rutină: făceau ocoluri mari, depărtându-se de la traseu în căutarea aşezărilor şi oraşelor. Acum, priveliştile care-l făcuseră pe Yusuf să se minuneze şi să se teamă la dus se reduceau la o pâclă oribilă de praf şi sfârşeală. Erau muşcaţi de insecte şi zgâriaţi de spini. într-o seară, nişte babuini se năpustiră asupra lor şi înşfăcară tot ce puteau duce. După aceea, la fiecare popas înălţau o împrejmuire, deoarece, neînarmaţi fiind, se temeau de atacuri încă şi mai aprige din partea animalelor care-i pândeau pe timpul nopţii. Pretutindeni unde ajungeau aflau poveşti despre nemţi, care le interziseseră oamenilor să ceară tribut, ba chiar spânzuraseră câţiva din pricini pe care nimeni nu le înţelesese.

Simba Mwene avu grijă să-i ţină departe de toate posturile germane cunoscute.
Drumul de întoarcere le luă cinci luni; înaintau încet şi uneori trebuiau să muncească pe la ferme ca să facă rost de hrană. în oraşul Mkalikali, la nord de un râu mare, fură nevoiţi să rămână opt zile până terminară de ridicat o îngrăditură pentru vitele sultanului. Sultanul le ceruse s-o facă dacă voiau să le vândă merinde.

- S-a terminat cu caravanele voastre, spuse sultanul din Mkalikali. Mdachi — ăştia! N-au nici o milă. Ne-au zis că nu vor să veniţi aici pentru c-o să ne luaţi în sclavie. Le-am răspuns că pe noi nu ne ia nimeni în sclavie

.Nimeni! Pe vremuri le vindeam sclavi negustorilor de pe coastă. îi cunoaştem şi nu ne temem de ei.
- Acum, europenii şi indienii o să ia totul, spuse negustorul, vorbe care-l făcură pe sultan să zâmbească.
La Kigongo li se ceru să muncească la fermele bătrânilor înainte de a-şi putea vinde săpăligile. în timp ce se aflau acolo, negustorul se îmbolnăvi. Refuză să fie cărat în spinare, iar după trei zile petrecute la Kigongo stărui ca expediţia să plece mai departe. Nu suporta să mai rămână nici o clipă printre nişte hoţi care le luau atât de mult dându-le în schimb atât de puţin, spuse. Din cauza bolii lui făceau popasuri dese, iar Yusuf mergea în spatele său ca să-l ajute când ostenea. La Mpweli ştiură că se apropiau de coastă. Se odihniră acolo câteva zile, iar unchiul Aziz fu primit cu mare bunăvoinţă de un vechi prieten care avea o prăvălie în oraş. Acesta ascultă cu lacrimi în ochi povestea încercărilor şi ghinioanelor pe care le suferiseră. „Ai câştigat destul cât să-l plăteşti pe indian?", întrebă el. Unchiul Aziz ridică din umeri.
După Mpweli se grăbiră spre coastă, aşa că ajunseră la marginea oraşului lor în şase zile. Bucuria oamenilor era domolită de oboseală şi de sentimentul eşecului. Din hainele pe care le purtau nu mai rămăseseră decât nişte zdrenţe, iar foamea le dădea un aer fantomatic şi tragic. îşi puseră tabăra lângă un iaz şi se spălară cât de bine putură, după care negustorul dădu tonul rugăciunilor, implorându-l pe Dumnezeu să-i ierte pentru toate relele pe care le vor fi făcut. A doua zi de dimineaţă intrară în oraş avându-l în frunte pe unul din cei doi cornişti, care stăruise să cânte. Melodiile lui stridente, oricât ar fi vrut să sune vesel, duceau mai curând cu gândul la o înmormântare.Germani (în swahili în original)

CRANGUL DORINŢEI

Mai târziu, Yusuf nu-şi putu aminti clipa sosirii. în primele zile mulţimi numeroase dădură ocol casei şi terenului din faţă, cerând gălăgios să fie ascultate. Şi hamalii şi paznicii erau acolo, depănând poveşti despre supravieţuirea lor eroică şi plângându-se de ghinion cât aşteptau să fie plătiţi. Un sătuc de corturi şi focuri de tabără se ivise în curtea mare de lângă casa negustorului, pe unde se perindau zi şi noapte curioşi şi vânzători ambulanţi care ofereau mâncare şi cafea. Pe marginea

drumului apăruseră chioşcuri improvizate, iar aroma cărnii fripte şi a peştelui prăjit atrăgea într-acolo grupuri mari de oameni. Ciorile pândeau de pe crengile copacilor din apropiere, căutând o bucăţică nepăzită cu ochii lor strălucitori şi atenţi. Odată cu trecerea zilelor, din mormanele de gunoaie răspândite la marginea taberei începură să şiroiască pârâiaşe de mizerie. Negustorul primea un flux neîntrerupt de vizitatori în faţa prăvăliei. Bătrânii care şedeau de obicei acolo îi făcură loc mărinimoşi, dar se opuseră în tăcere alungării. Şi ei voiau să ia parte la spectacolul întoarcerii caravanei. Vizitatorii petreceau multe ore cu negustorul, ascultându-i relatarea cu exclamaţii neaşteptate sau icnete de compătimire. în timp ce ei sporovăiau şi beau cafea, mulţimile agitate se învârteau în jurul lor. Din când în când, un vizitator scotea un carneţel şi nota ceva ori se îndrepta spre depozitele înşirate pe latura casei. Mohammed Abdalla se afla într-una dintre magazii, încă refăcându-se după epuizare şi febră, chinuit de durerile stranii care începuseră după ce fusese bătut în oraşul lui Chatu. O bucată de pânză atârna în cadrul uşii ce dădea spre camera sa, fluturând alene la cea mai mică boare de vânt. Vizitatorii se opreau să-l salute şi să-i ureze însănătoşire grabnică înainte de a merge să arunce o privire în celelalte depozite.

- Au venit să ciugulească oasele lui seyyid, îi zise Khalil lui Yusuf. în păr îi apăruseră fire cărunte, iar faţa slabă îi era mai ascuţită decât o ţinea minte Yusuf. îi întâmpinase cu mare bucurie şi îşi copleşise prietenul mai tânăr ţopăind în jurul lui, strângându-l în braţe şi bătându-l pe spate.

S-a întors, le zise clienţilor săi. Frăţiorul meu s-a întors. Uitaţi-vă numai cât a crescut

!Când se mai potoli haosul sosirii îl trase pe Yusuf în prăvălie, cerându-i stăruitor să se apuce în sfârşit de o muncă adevărată.

Unchiul Aziz zâmbea binevoitor, şi Yusuf înţelese că asta era şi dorinţa negustorului. îi plăcea să-l aibă la îndemână şi-l chema adesea să le facă mici favoruri oaspeţilor săi, pe care le răsplătea cu dovezi ale aprobării sale. Khalil îi vorbea necontenit lui Yusuf, întrerupându-se doar pentru a-şi servi clienţii, pe care-i invita să-l admire pe călătorul abia întors.

- Uită-te la muşchii ăştia. Cine ar fi zis că slăbănogul de *kifa urongo* o să se preschimbe într-un asemenea voinic? Nu ştiu cu ce l-au hrănit peste dealuri, dar acum e numai bun pentru una din fetele tale.

Noaptea, în timp ce tabăra zumzăia de murmure, râsete şi cântece, îşi puneau aşternuturile în colţul terasei din faţa casei. în fiecare noapte, Khalil spunea:

- Bine, acum povesteşte-mi despre călătorie. Vreau să aflu tot.

Yusuf se simţea ca trezit dintr-un coşmar. îi mărturisi lui Khalil că avusese adeseori impresia că era un animal cu carnea moale care-şi părăsise carapacea şi acum era prins în câmp deschis, o creatură grotească şi jilavă ce se târa orbeşte printre dărâmături şi spini. Aşa şi-i imagina pe toţi tovarăşii săi de drum, împleticindu-se pe bâjbâite în pustietate. Groaza pe care o simţise nu era acelaşi lucru cu frica, spuse el. Era ca şi când n-ar fi existat cu adevărat, ca şi când ar fi trăit într-un vis, dincolo de limita dispariţiei. Se întreba ce era lucrul acela pe care şi-l doreau oamenii atât de mult încât să poată depăşi groaza în căutarea negoţului. Nu totul era groaznic, nicidecum, adăugă el, dar groaza era cea care modela totul. Şi văzuse privelişti pe care nu şi le-ar fi putut închipui defel înainte.

- Pe munte, lumina e verde, spuse. Ca nici o lumină pe care am visat-o vreodată. Şi aerul e de o curăţenie desăvârşită, ca şi cum ar fi fost spălat. Dimineaţa, când soarele atinge vârful înzăpezit, ai senzaţia veşniciei, clipa aceea pare că n-o să se schimbe niciodată. Iar la sfârşitul după-amiezii, lângă apă, glasul ţi se înalţă sus de tot, în cer. într-o seară, pe când urcam pe munte, ne-am oprit lângă o cascadă. Era minunată, de parcă totul ar fi

fost întreg. N- am mai văzut niciodată ceva atât de frumos. Puteai să auzi răsuflarea lui Dumnezeu. Dar un ins a venit să ne alunge. Zi şi noapte, fiecare părticică din locurile acelea palpita şi zumzăia şi fremăta. într-o după-amiază, lângă un lac, am văzut doi vulturi-pescari cuibărindu-se liniştiţi pe ramura unui eucalipt. Apoi, dintr-odată, amândoi au răcnit cu o vigoare extraordinară, două sau trei ţipete aprige, cu gâturile date pe spate şi ciocurile deschise îndreptate spre cer, cu trupurile încordate şi aripile zvâcnind. Peste o clipă, din partea cealaltă a lacului a venit un răspuns slab. După câteva minute, o pană albă s-a desprins de pe mascul şi, într-o linişte deplină, a plutit încet spre pământ. Khalil îl asculta în tăcere, din când în când încurajându-l cu câte un „hm". Dar când Yusuf se oprea, ghicind că prietenul său adormise, o întrebare venită din întuneric îl îmboldea să continue. Uneori Yusuf însuşi era amuţit de amintirea imensului ţinut roşiatic, plin de oameni şi animale, şi de imaginea stâncilor care se înălţau din lac ca nişte ziduri de foc.

- Ca porţile Paradisului, zise Yusuf.

Khalil pufni neîncrezător.

- Şi cine trăieşte în Paradisul ăsta? Sălbatici şi hoţi care-i jefuiesc pe negustorii nevinovaţi şi-şi vând propriii fraţi pentru fleacuri zornăitoare. N-au Dumnezeu, nici religie, nici măcar mila omenească de zi cu zi. Sunt ca fiarele sălbatice care trăiesc cu ei.

Yusuf ştia că aşa erau îndemnaţi membrii expediţiei să repete povestea lui Chatu, dar rămase tăcut. De câte ori se gândea la şederea lor în oraşul lui Chatu, îşi amintea de Bati şi de senzaţia pe care i-o trezise răsuflarea ei caldă pe gât. Khalil s-ar fi prăpădit de râs dacă i-ar fi spus.

- Cum a fost cu diavolul ăla de Mohammed Abdalla? Sultanul sălbaticilor i-a dat o lecţie s-o ţină minte, aşa-i? Doar erai acolo! Dar înainte de asta... ce- a făcut înainte de asta? întrebă Khalil. După fiecare călătorie, oamenii se întorc cu poveşti îngrozitoare. Ştii ce faimă are, nu?

- Cu mine s-a purtat bine, zise Yusuf după o clipă.

în acel moment de tăcere îl văzuse pe mnyapara dansând ţanţoş la lumina focului, chinuindu-se să-şi ascundă durerea din umăr.

- N-ar trebui să fii atât de încrezător, îl mustră enervat Khalil. E un om primejdios. Oricum, ai văzut vreun om-lup? Nu? Pesemne aşteaptă mai în adâncul pădurii. Ştiu că-s vestiţi în ţinutul acela. Ai văzut vreun animal straniu?

- N-am văzut nici un om-lup, zise Yusuf. Probabil se ascundeau de fiarele stranii care le bântuiau ţinutul.

Khalil râse.

- Deci nu te mai temi de oamenii-lupi. Ce-ai mai crescut! De-acum trebuie să-ţi găsim nevastă. Ma Ajuza încă te aşteaptă, şi o să-ţi adulmece puţa de cum te vede. Ar face-o şi dacă ai fi rămas mic, la cum s-a uscat de dorul tău.

Falca lui Ma Ajuza căzu cu o uluire melodramatică atunci când îl văzu în prăvălie. Preţ de câteva clipe lungi rămase încremenită, fără cuvinte şi incapabilă să se mişte. Apoi zâmbi încântată. Yusuf observă ce greu se mişca şi cât de obosite îi erau trăsăturile.

- Ah, soţiorul meu s-a întors la mine! Slavă Domnului! Şi ce frumos e! De acum trebuie să fiu atentă la celelalte fetişcane.

în tachinarea ei nu era însă pic de vigoare, iar tonul avea o notă spăsită şi respectuoasă, de parcă s-ar fi temut să nu-l nemulţumească.

- Dumneata eşti cea frumoasă, Ma Ajuza, spuse Khalil. Nu slăbănogul ăsta care nu-i în stare să recunoască dragostea adevărată. De ce nu m-ai ales pe mine, *zuwarde—7* Ţi-aş fi dat o grămadă de tutun să prizezi. Cum te simţi azi? Şi familia?

- Suntem cu toţii aşa cum suntem. îi mulţumim lui Dumnezeu că asta a ales pentru noi, scânci ea. Că ne face săraci ori bogaţi, ori slabi ori puternici, tot ce putem spune e *alhamdulillah.* Mulţumim. Dacă El nu ştie ce-i mai bine pentru noi, cine ştie? Oricum, te rog să taci. Lasă-mă să vorbesc cu soţiorul meu. Sper că nu ţi-ai făcut de cap cu alte femei cât ai fost plecat. Când vii să trăieşti cu mine? Te aştept cu un ospăţ.

- Nu-l asmuţi, Ma Ajuza, îi spuse Khalil. Acum e om-lup. O să vină acasă la dumneata şi-o să te mănânce.
Ma Ajuza reuşi să scoată un tril de uimire, ceea ce-l făcu pe Khalil să-şi unduiască lasciv şoldurile în semn de bucurie. Yusuf văzu că prietenul său puse porţii generoase din tot ce cerea Ma Ajuza, ba îi adăugă şi un mic cornet de zahăr.
- Ne vedem diseară, ca de obicei? o întrebă Khalil. Am nevoie de un masaj.
- întâi mă furi, după care vrei să-ţi faci mendrele cu mine, ţipă Ma Ajuza. Ţine-te departe, *mtoto wa shetani*—|

Vezi? Tot numai pe tine te iubeşte, îi zise Khalil lui Yusuf bătându-l pe umăr ca să-i dea curaj

.Ciocârlie (în swahili în original) Odraslă a diavolului (în swahili în original)
Cu atâţia străini prin preajmă, poarta din zidul grădinii rămânea închisă; treceau prin ea numai Khalil şi unchiul Aziz, precum şi bătrânul grădinar Mzee Hamdani. Yusuf, care vedea peste zid coroanele copacilor mai înalţi şi auzea cântecul păsărilor în zori, tânjea să se plimbe iarăşi prin crângul dorinţei. Dimineaţa îl zărea pe Mzee Hamdani croindu-şi drum agale printre corturi şi grămezile de gunoi fără să le arunce o privire. Nu se uita nici în stânga, nici în dreapta, îndreptându-se direct spre poarta din zid. După- amiaza pleca la fel de tăcut. Yusuf avu nevoie de câteva zile ca să-şi adune curajul pentru a se posta în aşa fel încât Mzee Hamdani să nu-l poată ocoli. Bătrânul nu dădu nici un semn că-l văzuse. Yusuf fu rănit în primul moment, dar apoi zâmbi şi se retrase.

Bărbaţii din faţa prăvăliei plecau unul câte unul. Unchiul Aziz încă se târguia cu creditorii şi angrosiştii, dar

oamenii începuseră să se plictisească şi deveniseră supărători. Veneau la el cu bonurile pe care erau înscrise condiţiile înţelegerii iniţiale. Mohammed Abdalla şi Simba Mwene erau martori în timp ce negustorul însuşi nota în registrul său. Luau ce le dădea unchiul Aziz, plus un nou bon pentru restul datoriei. Nu le putea da partea promisă din profit, îi explica fiecăruia negustorul. După cum se arătau lucrurile, era silit să caute bani în altă parte pentru a-şi plăti creditorii. Deşi nu-l credeau, îşi mărturisiră îndoielile doar între ei. Marii comercianţi erau cunoscuţi pentru faptul că-i furau pe oamenii care-i însoţeau în expediţii. în faţa unchiului Aziz bombăneau şi se gudurau, cerând mai mult. Nyundo ceru ca serviciile sale preţioase de

traducere să fie luate în seamă, iar negustorul încuviinţă, făcând modificarea corespunzătoare pe bon. După ce oamenii semnară în registru confirmând că fuseseră plătiţi, bonurile lor fură însemnate de Mohammed Abdalla şi Simba Mwene, care nu ştiau să scrie. Unii se codiră să accepte bonurile, sperând să se mai târguiască, dar până la urmă toţi avură de ales între a primi oferta negustorului şi a rămâne cu buza umflată. Familiilor celor care muriseră în timpul călătoriei li se dădu suma pe care ar fi primit-o respectivii dacă ar fi fost în viaţă. Unchiul Aziz le trimise destulă pânză de bumbac pentru un giulgiu, deşi trupul era îngropat deja la sute de mile distanţă, şi adăugă o mică sumă din buzunarul său. „Pentru

rugăciuni”, îi explica omului căruia îi
încredinţa banii

.Unchiul Aziz puse deoparte banii cuveniţi celor doi membri ai expediţiei care fugiseră din oraşul lui Chatu şi nu-şi mai făcuseră apariţia. Dacă trimitea banii familiilor şi cei doi bărbaţi se iveau pe nepusă masă, certurile puteau să se prelungească o viaţă întreagă. Dacă n-o făcea, mai devreme sau mai târziu
0 rudă putea să ceară suma cu pricina şi să-l blesteme pentru trădare. Dar ăsta era răul cel mai mic, spuse negustorul.
Odată cu membrii expediţiei plecară şi vânzătorii ambulanţi şi proprietarii chioşcurilor cu mâncare, lăsând numai ciorile să caute prin gunoiul rămas în urmă.

- Să nu ne uiţi pentru următoarea călătorie, îi spuseră oamenii lui Mohammed Abdalla la despărţire; voiau doar să fie amabili, deoarece se vedea de la o poştă că mnyapara era bolnav şi obosit, torturat de propria-
1 slăbiciune. N-am muncit bine? Din păcate, Dumnezeu nu ne-a binecuvântat caravana. Aşa că să nu ne uiţi, mnyapara.

- în ce călătorie mai vreţi să mergeţi? N-o să mai fie nici o călătorie, le replică mnyapara cu răutate şi batjocură pe chipul arogant. Europenii au luat totul.

Ultimii care veniră să-şi primească plata fură Mohammed Abdalla şi Simba Mwene. îşi acceptară partea cu murmure de recunoştinţă, fără să se uite măcar la ceea ce căpătaseră. Apoi se aşezară politicoşi cu negustorul pe terasă, temându-se că l-ar fi jignit dacă ar fi plecat prea repede. Când se ridicară într-un târziu, negustorul întinse mâna şi-l reţinu pe Simba Mwene. O clipă, Mohammed Abdalla rămase complet nemişcat, cu ochii în pământ. Apoi se îndepărtă calm.

Khalil îi dădu un cot lui Yusuf în timp ce asistau amândoi la decăderea lui Mohammed Abdalla. Faţa lui Khalil strălucea de triumf, de parcă ar fi orchestrat el însuşi lovitura.

- în sfârşit scăpăm de câinele ăla nemernic, şopti el. Acum o să trebuiască să se întoarcă în sălbăticie şi să supună animalele la cazne. Du-te învârtindu- te, câine!

Yusuf, surprins de intensitatea antipatiei lui Khalil, îl privi cercetător, aşteptând o explicaţie. Dar prietenul său îi întoarse

spatele şi se apucă să aranjeze cutiile cu orez şi fasole pe tejgheaua prăvăliei. Ochii îi clipeau rapid şi gura i se strâmbase la colţuri, ca şi când s-ar fi luptat să se stăpânească. Venele de pe faţa lui suptă erau umflate, făcându-l să pară vulnerabil. îşi ridică privirea neliniştită spre Yusuf şi încercă să surâdă, prefăcându-se că nu-i observase căutătura întrebătoare. Apoi începu să cânte, bătând uşurel din palme în timp ce se uita afară după clienţi.
în aceeaşi după-amiază, Mohammed Abdalla şedea pe terasă, cu bocceaua alături, gata de plecare. Aştepta ca negustorul să se trezească din somnul de după prânz. Yusuf era singur în prăvălie, dar nu avea nici un client. Khalil se dusese să se culce în spate. Mohammed Abdalla îi făcu semn lui Yusuf şi-l invită să se aşeze lângă el pe bancă.
- Ce-o să se aleagă de tine? îl întrebă cu asprime în glas.
Yusuf rămase tăcut, aşteptând să afle ce voia să-i spună fostul mnyapara. Peste o clipă, Mohammed Abdalla pufni batjocoritor şi clătină din cap.
- Coşmaruri! Să scânceşti în beznă ca un copilaş bolnav! Ce vedeai noaptea, de te speria mai mult decât nenorocirile prin care treceam? Altfel, te- ai descurcat bine pentru un băiat aşa de frumos. Ai îndurat toate greutăţile şi ţi-ai ţinut ochii deschişi şi ai făcut tot ce ţi s-a cerut. După încă o călătorie o să fii tare ca fierul. Dar n-o să mai fie nici o călătorie, acum, că europenii sunt peste tot. Când o să termine cu noi n-o să ne mai rămână nici o gaură în care să nu ne-o fi tras. O să fim futuţi de n-o să ne mai recunoască nimeni. O să arătăm mai rău decât rahatul pe care o să ne pună să-l mâncăm. O să ne pună în cârcă toate relele, aşa că până şi sălbaticii care umblă goi-puşcă o să ne dispreţuiască. O să vezi.
Deşi privirea sa era aţintită asupra lui Mohammed Abdalla, Yusuf simţi că din spatele prăvăliei se apropiase Khalil.
- Seyyid... el e un negustor de frunte, în pofida necazurilor pe care le-a întâmpinat acum, urmă Mohammed Abdalla. Ar fi trebuit să-l vezi ultima oară când am fost acolo, în Manyema. Nu se fereşte să-şi asume riscuri şi nu se teme de nimic. De nimic!

N-are nici un dram de naivitate, pentru că vede lumea aşa cum e. Şi e un loc rău şi crud, o ştii foarte bine. învaţă de la el! Fii mereu sprinten... şi nu-l lăsa să facă din tine un prăvăliaş, cum a făcut cu neghiobul ăla grăsan la care stăteai. Hamid ăla, cu fundul mare şi prăvălia goală! îşi zice *muungwana,* om vrednic de cinste, când nu e nimic altceva decât o chiftea umflată care umblă ţanţoş asemenea porumbeilor ălora la fel de umflaţi. N-o să-i mai rămână prea multă cinste când o să termine seyyid cu el. Sau femeiuşcă aia de acolo. Aia. Nu-i lăsa să te preschimbe într-o fiinţă ca el.
Mohammed Abdalla îşi ridică bastonul şi arătă spre tejgheaua prăvăliei, de unde Khalil îi urmărea atent, şi se încruntă la acesta de parcă l-ar fi provocat
să obiecteze. Socotind că discuţia se încheiase, Yusuf se ridică să plece. - Fii sprinten, îi zise Mohammed Abdalla rânjind.Simba Mwene îl însoţi pe unchiul Aziz în oraş, unde trebuia să se vadă cu creditorii şi să stabilească modul în care avea să le restituie banii. Deşi nu fusese primit la discuţii, înţelesese câte ceva, le povesti la întoarcere lui Khalil şi Yusuf. Pierderile fuseseră mari şi fiecare creditor trebuia să-şi suporte partea, însă cea mai mare povară cădea pe umerii negustorului.
- Dar e prea isteţ ca să cadă în capcană de unul singur. Indianul a pierdut şi el o grămadă de bani, aşa că n-are de ales, trebuie să-l ajute. O să luăm trenul până într-un loc unde bwana al nostru are nişte bunuri de preţ. Dar o să mergem numai bwana şi cu mine, se împăună Simba Mwene zâmbindu-i lui Yusuf.
- Unde? Ce bunuri de preţ? în prăvălia lui Hamid? întrebă tânărul.
- Habar n-are, zise Khalil.
Simba Mwene îşi pierduse aerul intimidant de când plecaseră hamalii şi paznicii, iar exuberanţa lui Khalil i se părea greu de suportat.
- înşiră vorbe sforăitoare, atâta tot, continuă Khalil. E deprins să facă pe grozavul în faţa hamalilor neştiutori şi a sălbaticilor,

aşa că-şi închipuie că poate să ne prostească. Chiar crezi că seyyid o să-i încredinţeze vreun lucru de preţ?

- Tu cunoşti locul, Yusuf. Ştii ce mărfuri are negustorul în prăvălia lui Hamid? Dacă nu ştii, mai bine să nu întrebi, spuse Simba Mwene cu un rânjet, fără să-l bage în seamă pe Khalil.
- Ce mărfuri? întrebă Yusuf cu o nedumerire exagerată, ca să-l tragă de limbă pe Simba Mwene. Acolo erau numai saci cu porumb uscat.
- Poate că e o pivniţă secretă în care un djinn a adunat aur şi giuvaiere pentru seyyid, zise Khalil. Iar acum guralivul de Simba o să aducă încoace comoara şi o să salveze afacerea lui seyyid. Numai el are inelul fermecat, numai el cunoaşte vorbele care o să deschidă uşile groase de alamă.

Simba Mwene râse

- .Ţii minte povestea pe care ne-a zis-o Nyundo în timpul călătoriei? Un djinn a răpit o prinţesă tânără şi frumoasă chiar în noaptea logodnei... O ţii minte? Şi a dus-o într-o pivniţă aflată adânc sub pământ, într-o pădure, pe care a umplut-o cu aur şi giuvaiere şi tot felul de bucate alese. O dată la zece zile, djinnul o vizita pe prinţesă şi-şi petrecea noaptea cu ea, după care se ducea la treburile lui de djinn. Prinţesa a trăit acolo ani în şir. într-o zi, un tăietor de lemne s-a împiedicat de mânerul chepengului care ducea în pivniţă. A deschis chepengul, a coborât pe scară şi a găsit-o pe prinţesă. S-a îndrăgostit de ea pe loc, şi prinţesa s-a îndrăgostit de el şi i-a povestit cum era ţinută prizonieră. I-a arătat luxul în care trăia şi vasul împodobit pe care trebuia să-l frece ca să-l cheme pe djinn. După ce a stat cu prinţesa patru zile şi patru nopţi, tăietorul de lemne a încercat s-o convingă să vină cu el, însă ea a râs şi i-a zis că nu putea să scape de djinn, care o răpise de acasă când avea zece ani şi ar fi ştiut unde s-o găsească oricât de bine s-ar fi ascuns. Copleşit de dragoste şi de gelozie, tăietorul de lemne a înşfăcat vasul şi l-a trântit de perete.

Djinnul şi-a făcut apariţia într-o clipită, cu sabia scoasă din teacă. în harababura care s-a iscat, tăietorul de lemne a fugit pe scări,

lăsându-şi însă sandalele şi toporul în urmă. Iar djinnul, pricepând că prinţesa se drăgălea cu altul, i-a retezat acesteia capul dintr-o lovitură.

- Şi tăietorul de lemne? întrebă curios Khalil. Ce-a păţit tăietorul de lemne? Zi-ne!

- Djinnul l-a găsit uşor folosind sandalele şi toporul. Le-a arătat locuitorilor din oraşul din apropiere, spunând că era un prieten, iar ei l-au condus la casa tăietorului de lemne. Ştiţi ce i-a făcut? L-a urcat în vârful unui munte uriaş, cu pantele sterpe, şi l-a preschimbat în maimuţă, povesti încântat Simba Mwene. De ce n-a putut s-o viziteze pe prinţesă în cele nouă zile cât djinnul nu era acolo? îmi puteţi spune?

- Pentru că asta i-a fost soarta, răspunse Khalil fără şovăire.

- Aşadar, unchiul Aziz are o pivniţă secretă în depozitul lui Hamid, începu Yusuf, dornic să revină la subiect. Observă mina surprinsă a lui Khalil. „în primul rând, nu e unchiul tău.” Vru să se silească să-i spună „seyyid”, dar nu izbuti. Adăugă: Oricum, ce marfă atât de preţioasă se ascunde acolo?

- *Vipusa,* şopti Simba Mwene. Coarne de rinocer. Dar dacă sufli o vorbă, o să dăm cu toţii de necaz. Guvernul mdachi a interzis negoţul cu vipusa ca să le rămână nemţilor tot profitul. De asta preţul e aşa de mare, iar bwana al nostru şade liniştit, aşteptând să-i vândă marfa indianului. N-o să aducem vipusa aici. Asta e sarcina mea, să duc încărcătura peste dealuri până la graniţă, *juu kwa juu,* şi să i-o predau unui anume indian lângă Mombasa. Bwana al nostru are alte treburi, aşa că pe asta o lasă în seama mea.

Simba Mwene vorbise cu aerul că i se încredinţase un secret de o importanţă uriaşă. Se uită de la unul la altul ca să vadă ce efect avuseseră cuvintele lui; observând stupefacţia de pe chipul lui Khalil, Yusuf ştiu că urma o zeflemisire pe cinste.

- Nu încape îndoială că seyyid a ales omul potrivit, un adevărat leu, zise Khalil.

- E un drum primejdios, răspunse Simba Mwene zâmbind, fără să se lase afectat de ironie. Mai ales de-a lungul graniţei. Cu atât

mai mult acum, când se vorbeşte de un război între englezi şi nemţi.
- De ce sunt vipusa aşa de preţioase? vru să ştie Yusuf. La ce se folosesc?
Simba Mwene chibzui o clipă, apoi îşi dădu seama că nu putea da un
răspuns.
- N-am idee, zise. Ca leac, poate. Cine cunoaşte căile ascunse ale lumii? Tot ce ştiu e că indianul le cumpără, şi nu-mi pasă ce face cu ele după asta. Poate că le mănâncă. Totuşi, după mine, sunt de leac.
Când Simba Mwene se duse în magazia pe care o ocupa de la plecarea lui Mohammed Abdalla, Khalil spuse:
- Seyyid o să-i cheme pe cei care-i sunt datori ca să le ceară banii, întotdeauna are o rezervă. Ăsta-i felul lui. Chiar şi când pare că treburile îi merg prost, se duce colo, se duce dincolo, şi în curând afacerea e pusă iar pe roate. Ar putea chiar să-l cheme pe taică-tău. O să se socotească între ei şi n-o să mai fii *rehani.* Taică-tău o să-şi plătească datoriile, seyyid o să şi le plătească pe-ale lui, iar tu o să fii liber. Ce-o să faci atunci? Te întorci să trăieşti pe munte ca schimnicul din Zanzibar? Dar nu cred c-o să se întâmple aşa ceva. De-acum taică-tău trebuie să fie sărac lipit pământului, aşa cum ajunsese răposatul meu tată, de n-ar fi putut să-şi achite datoria nici pe lumea asta, nici pe cealaltă. Prin urmare, nici vorbă de retragere în munţi pentru tine... Dar nu cred că seyyid o să-i ceară banii. îi place de tine. Uită-te la gălăgiosul de Simba, cu toate aerele lui! E trimis cu sarcina asta primejdioasă pentru că lui seyyid nu-i pasă dacă păţeşte ceva... altfel te-ar fi trimis pe tine.
- Sau pe tine, zise Yusuf din prietenie şi loialitate.
Khalil zâmbi şi clătină din cap. Era un gest de tristeţe prin care deplângea neştiinţa tânărului.
- Stăpâna, spuse. Cum o să vorbeşti cu ea dacă nu ştii araba? Şi dacă-ţi închipui c-o să-ţi las pe mână prăvălia ca s-o aduci la ruină... Dacă seyyid nu-şi poate plăti toate datoriile, magazinaşul

ăsta rămâne singura lui sursă de venit. Ţie o să-ţi găsească altceva. îi place de tine.
Yusuf se înfioră.
- Dar tot nu e unchiul tău, adăugă Khalil.
Se întinse să-i tragă o palmă peste ceafă, însă Yusuf pară lovitura.
Cu o seară înainte să plece iar spre ţinuturile din interior, unchiul Aziz îi invită să ia cina cu el. îndată după rugăciunile de la apus, Khalil îi conduse pe Simba Mwene şi pe Yusuf în grădină. Atmosfera tăcută şi întunecată era liniştită, abia dacă se auzea murmurul apei. Prin aer se răspândea un parfum minunat, o muzică ce răvăşea simţurile. în capătul grădinii, lampioanele atârnate pe stâlpi iluminau terasa şi reliefau un pavilion aurit pe fundalul negru. Reflexiile transformau canalele cu apă în alei de metal tocit. Pe terasă erau răspândite carpete din care ieşeau aburi de lemn de santal şi ambră.
în clipa în care se aşezară, negustorul apăru din curte îmbrăcat într-un veşmânt din bumbacul cel mai fin, care i se vălurea în jurul trupului. Purta o tichie brodată cu fir aurit de mătase. Se ridicară cu toţii să-l salute, însă el le făcu semn zâmbitor să se aşeze şi luă loc printre ei. Yusuf îşi dădu seama că era seyyid cel de pe vremuri, cel care-l luase fără să facă mare caz de la părinţii săi şi care străbătuse ţinuturile aspre până la lacuri cu un calm surâzător. Chiar şi în momentele cele mai grele din oraşul lui Chatu, emanase o siguranţă de neînvins care îi cuprinsese pe toţi într-o aură protectoare. Pe drumul de întoarcere, neliniştea îi risipise această stare şi-l lăsase fără pavăză în faţa certurilor şi pretenţiilor oamenilor care-l însoţeau. Acum însă era iarăşi seyyid, stăpân pe sine şi netulburat, cu un zâmbet de amuzament mărinimos în colţul gurii.
începu să depene amintiri din călătorie, dar pe un ton detaşat, ca şi când n- ar fi luat parte la ea, ci ar fi reprodus relatarea altcuiva. Prin gesturi şi priviri, îl invita pe Simba Mwene să confirme detaliile şi încuviinţa recunoscător când această confirmare venea. Yusuf ghici că Simba Mwene înţelegea ce se

petrece, dar râsul lui încântat şi felul în care vocea i se îngroşa şi-i răsuna mai tare îl lămurirră că supraveghetorul nu putea rezista măgulirii. După o vreme, Simba Mwene îşi intră în mână şi avu nevoie doar de mici imbolduri ca să treacă de la o poveste la alta, de parcă ar fi fost iarăşi în jurul focului în inima ţinutului din interior.

Când uşa casei se întredeschise, Khalil se ridică încet, ca la un semn. Dispăru înăuntru, apoi se întoarse cu un platou cu orez. La următoarele drumuri aduse peşte, mâncăruri de carne, legume, pâine şi un coş mare cu fructe. Ceilalţi îl aşteptară în tăcere să termine de cărat felurile. Yusuf încerca să nu se uite la mâncare, dar nu-şi putea lua ochii de la orezul presărat cu nuci şi stafide care lucea de unt topit. în tăcerea comesenilor, auzi vocea care-l alunga odinioară din grădină, şi recunoaşterea ei îi încălzi sufletul. în cele din urmă Khalil veni cu un urcior de alamă, un bol şi un prosop pe braţ şi le turnă apă pe rând ca să se spele pe mâini. Simba îşi clăti şi gura şi scuipă zgomotos în grădină.

„Bismillah", zise unchiul Aziz poftindu-i să mănânce.

Simba Mwene se destinse pe parcursul cinei şi i se adresă negustorului fără oprelişti. După el, vina pentru eşecul expediţiei îi aparţinea lui Mohammed Abdalla:

- Dacă nu l-ar fi bătut pe omul ăla în pădure, Chatu n-ar fi fost aşa de aspru cu noi, zise cu glas oţelit. îi trata pe toţi de parcă i-ar fi fost slujitori şi sclavi. Poate că asta mergea pe vremuri, dar nimeni nu mai suportă aşa ceva în zilele noastre. Ce s-o fi gândit Chatu? Trebuie să ne fi luat drept neguţători de carne vie. N-a fost bine că i-ai lăsat atâta libertate, bwana. Era un tip crud, n-avea nici un dram de milă în el. Dar cred că Chatu era încă şi mai crud decât el.

Unchiul Aziz încuviinţă fără să facă vreun comentariu. Simba Mwene continuă să vorbească; glasul lui acoperea foşnetul tufişurilor şi copacilor, umplând grădina cu zgomot. Yusuf se întrebă dacă nu-şi dădea seama de tărăboiul pe care-l făcea, dar Simba Mwene îşi urmă neabătut tirada. Ochii negustorului îl fixau fără milă, punând parcă în balanţă valoarea

supraveghetorului şi pe cea a cantităţii importante de *vipusa* din depozitul lui Hamid. într-un final, unchiul Aziz i se adresă lui Khalil în arabă, iar acesta începu să care platourile în casă, nu înainte de a le înclina în faţa oaspeţilor pentru a-i invita să se mai servească o ultimă oară.

- Ai văzut figura lui seyyid când guralivul a scuipat apa în grădină? Sau când vorbea despre ce a mers prost în cursul călătoriei? şopti mai târziu Khalil chicotind bucuros. Stăteau lungiţi pe rogojini, pe terasa din faţa prăvăliei, cu capetele apropiate. Ştie că nu se poate încrede în el, dar n-are de ales. De parcă n-ar avea destule necazuri ca să trebuiască să-l asculte pe Simba Mwene lătrând ca o hienă oarbă!

- Nu e neghiob, zise Yusuf. Au fost momente pe drum când s-a dovedit că era singurul care-şi păstrase cumpătul.

- îşi păstrase cumpătul, râse Khalil. Unde ai învăţat să vorbeşti aşa? Ţi se trage fără îndoială de la învârtitul pe lângă oameni de vază. în felul ăsta o să ajungi un hakim la bătrâneţe. Zici că nu e neghiob. Atunci de ce se poartă ca un neghiob? Dacă nu cumva pune ceva la cale. Dacă nu cumva are de gând să facă vreo poznă şi vrea ca seyyid s-o ştie. Pe vremuri, seyyid şi Mohammed Abdalla l-ar fi înfăşat pe Simba în frunze de spanac şi l-ar fi înfulecat la prânz. Acum însă Mohammed Abdalla e terminat şi seyyid te are pe tine, iar tu îl faci să simtă că se poartă rău. După mine, îl mai faci să simtă şi alte chestii. Te uiţi la el tot timpul. în sfârşit, până n-o să ştie că preţioasele şi puturoasele lui coarne de rinocer sunt în siguranţă, unchiul tău n-o să-şi găsească uşor somnul, zise Khalil încântat de felul în care rezumase situaţia.

- Cum adică... mă uit la el? întrebă Yusuf încruntându-se mânios. De ce n- ar trebui să mă uit la el? Mă uit şi la tine.

- Te uiţi la toată lumea, la toate lucrurile, îi răspunse potolit Khalil. Cine nu ştie asta? Şi oricine poate să vadă că ochii tăi sunt mereu deschişi şi că nu vrei să-ţi scape nimic. Aşadar, dacă eu pot să văd asta, ce crezi că vede un om atât de deştept ca seyyid? Ehei, frăţioare, simte cum ochii tăi îl străpung! N-ai băgat de seamă? Nu uita că te-am văzut murind de spaimă în faţa

unor potăi râioase care se sperie de muşte. Tu vedeai ceva în câinii ăia. Oameni-lupi, poate. Dar l-ai auzit pe nemernicul ăla cum vorbea despre diavolul de Mohammed Abdalla? Zilele alea rele s-au dus! Ce gură-spartă! Şi ai văzut câtă mâncare şi-a pus deoparte?

De dimineaţă, Khalil îi sărută respectuos mâna unchiului Aziz în chip de rămas-bun, apoi rămase lângă el, încuviinţând iute din cap în timp ce-i asculta ultimele instrucţiuni. Unchiul Aziz îl chemă la el pe Yusuf şi-i ceru să-l însoţească până la gară, apoi îi făcu semn lui Simba Mwene să se pună în mişcare.

- O să stăm de vorbă când mă întorc, îi spuse unchiul Aziz lui Yusuf. Ai crescut frumos, iar acum trebuie să-ţi găsim ceva de făcut pe măsura talentelor tale. Aici, la mine, ai un cămin. Cred că ştii asta. Simte-te ca acasă, şi o să vorbim când mă întorc.
- Mulţumesc, zise Yusuf străduindu-se să-şi înăbuşe emoţia.
- Cred că Hamid avea dreptate. E momentul să-ţi găsim o nevastă, spuse unchiul Aziz cu un zâmbet larg în timp ce privirea i se plimba peste chipul tânărului. Zâmbetul i se preschimbă într-un hohot de râs afabil. O să-mi ţin ochii deschişi în peregrinările mele şi-o să-ţi povestesc despre toate frumuseţile de care aflu. Nu fi aşa de speriat.

Apoi îi întinse mâna să i-o sărute

.Merseră în oraş cu prima ocazie. Khalil voia să viziteze toate locurile unde fuseseră împreună mai demult. Nu mai fusese în oraş de la plecarea lui Yusuf în călătorie, spuse, deşi în fiecare vineri se gândea la excursiile pe care le făceau odinioară.

- Unde să mă duc singur? Pe cine cunosc eu? zise.

La moschee, Yusuf nu se putu abţine să nu-şi etaleze cunoştinţele despre Coran, iar mai târziu îi povesti cum fusese prins şi ruşinat.

- întotdeauna o să te ajute să cunoşti Coranul, îi spuse Khalil. Chiar dacă eşti pierdut într-o peşteră adâncă ori într-o pădure întunecată. Chiar dacă nu pricepi cuvintele.

Yusuf îi istorisi despre Kalasinga şi planurile lui de a traduce Coranul, astfel încât waswahili— să-şi dea seama ce Dumnezeu crud venerau. Khalil îl întrebă furios cum putuse să stea liniştit şi să asculte asemenea blasfemii din partea unui necredincios. „Ce-ai fi vrut să fac? Să-l omor cu pietre?", îi replică Yusuf. Merseră pe strada unde văzuseră alaiul de nuntă al indienilor şi-l ascultaseră pe bărbatul acela cântându-le oaspeţilor. Se jucau ca doi copii, bătându-se cu fructe stricate şi alergând printre mulţimile de străini. Când ajunseră la plajă se înnoptase, dar oceanul avea o luminiscenţă argintie. Se distrară grozav ferindu-şi picioarele de valurile înspumate care se repezeau spre ei. Apoi, pe drumul de întoarcere, se opriră la o cafenea, unde comandară carne de oaie, fasole, multă pâine şi un ceainic mare cu ceai îndulcit numai pentru ei. Fură de acord că nici unul nu gustase o mâncare de fasole mai delicioasă decât aceea.Cât despre Mzee Hamdani, îl luă încet. Bătrânul grădinar arăta neschimbat, însă Yusuf observă că mergea cu pas mai hotărât şi evita orice tovărăşie mai aprig decât înainte. Aşteptă până când, într-o zi foarte călduroasă, îl văzu chinuindu-se cu găleţile de apă şi abia atunci îi veni în ajutor. Mzee Hamdani fu prea surprins ca să protesteze şi poate că, după toate drumurile pe care le făcuse în vipia aceea de la robinet la grădină, primea cu uşurare ocazia de a se odihni puţin. Iar când Yusuf zâmbi încântat de succesul

micii sale stratageme, ochii bătrânului grădinar nu se feriră. De atunci înainte, Yusuf umplu cele două găleţi ale grădinarului cu apă în fiecare dimineaţă şi i le lăsă dincolo de zid. La lumina zilei putea vedea cum crescuseră plantele din grădină. Puieţii de portocal înşiraţi de-a lungul zidului din capăt se întăriseră şi se îngroşaseră, iar rodiii şi palmierii erau zdraveni şi înalţi ca şi cum aveau să fie acolo veşnic. Flori albe acopereau vişinul, cu coroana lui rotundă şi trunchiul viguros. însă printre ierburi şi trifoi zări urzici şi pâlcuri de spanac-sălbatic, iar florile de levănţică abia se iţeau printre crinii şi stânjeneii crescuţi alandala. Marginea bazinului în care se scurgea apa din canale era acoperită de alge, iar canalele însele erau pline de nămol. Toate oglinzile din copaci fuseseră înlăturate.
Intra în grădină dis-de-dimineaţă, adesea înainte de sosirea lui Mzee Hamdani. Plivea buruienile şi rărea crinii, după care se apuca să cureţe canalele. Bătrânul grădinar îi suporta prezenţa în tăcere, apropiindu-se de el numai ca să-l corecteze enervat când făcea vreo greşeală. Yusuf băgă de seamă că Mzee Hamdani petrecea mai mult timp la rugăciune decât înainte. Cântecele lui deveniseră lugubre şi tânguitoare, iar notele ascuţite erau menţinute mult timp, în locul urcuşurilor şi coborâşurilor ce exprimau extazul solemn în intonarea qasidelor.
Khalil îl chema când avea nevoie de ajutor sau când Ma Ajuza venea la prăvălie. Altfel îi trata pasiunea pentru grădină cu un amuzament îngăduitor, făcând glume cu clienţii pe seama lui. Devenea agitat dacă Yusuf nu se întorcea la sfârşitul după-amiezii şi se ducea să-l cheme.
- Eu asud să-ţi umplu burta cu mâncare, mswahili neştiutor ce eşti, şi tu vrei să te joci în grădină toată ziua. Hai să mături prin curte şi după aia să-mi dai o mână de ajutor cu sacii. Toată lumea întreabă de tine. Bătrânii vor să afle totul despre călătorie. Clienţii vor să-ţi dea bineţe. „Unde-i frăţiorul tău?", mă întreabă. Frăţiorul, auzi! „Mocofanul e în grădină", le zic. „îşi închipuie că-

i nepotul unui negustor bogat şi pierde vremea stând sub portocali şi visând la Paradis.”
Yusuf ghicea însă că Stăpâna nu-l voia în grădină la căderea serii. Poate că acela era momentul când ea însăşi ieşea să se plimbe, iar prezenţa lui o împiedica.
La sfârşitul unei după-amiezi, când se opri să-şi tragă răsuflarea după ce lărgise unul dintre canalele ce duceau la bazin, văzu o piatră neagră ieşind din malul puţin adânc pe care-l tăiase. Când se aplecă s-o ridice îşi dădu seama că nu era o piatră, ci o punguţă de piele. Era jerpelită şi înăsprită după ce stătuse atâta în pământ, iar apa înnegrise pielea, dar altfel era într-o stare destul de bună ca să se vadă că era un *hirizi,* o amuletă pentru braţ, ce conţinea rugăciuni în beneficiul purtătorului. Cusătura se deşirase într-un colţ, iar prin deschizătură observă o cutiuţă metalică. Scutură amuleta şi aceasta zurui, aşadar, conţinutul ei nu putrezise sub pământ. Cu o rămurică îndepărtă murdăria de pe deschizătură, moment în care văzu un fragment de model pe cutiuţă. îşi aminti poveştile despre puterile magice ale amuletelor, despre faptul că puteai chema un djinn din bârlogul lui dacă frecai un asemenea obiect. încercă să-şi introducă vârful degetului în crăpătură, ca să atingă metalul. Chiar atunci însă, o voce puternică îl făcu să ridice privirea. Văzu că poarta dinspre curte, prin care Khalil adusese mâncarea în seara cinei lor cu unchiul Aziz, era întredeschisă. în lumina slabă desluşi o siluetă în prag. Vocea răsună iarăşi, şi de data asta o recunoscu: îi aparţinea Stăpânei. Se zări o dâră de lumină când silueta se retrase, apoi poarta se închise.
în seara aceea, când Khalil se dusese în casă să ia mâncarea, îi luase mult timp până să se întoarcă. Yusuf se gândi că Stăpâna se plânsese de prezenţa lui prea îndelungată în grădină. Dacă nu voia ca el să se afle în grădină dincolo de o anumită oră, tot ce trebuia să facă era să-i spună. „Nu-l vreau în grădină între ora asta şi cealaltă.” Atâta tot, şi el i-ar fi respectat negreşit dorinţa. Secretele şi şoaptele îl făceau să se simtă ca un copil. Cum îşi

putea închipui că ar fi vrut să-i pângărească onoarea cu privirea lui păcătoasă? îşi zise indignat. Se întrebă ce interdicţii avea să-i impună Khalil din partea ei. Oare avea să-i fie interzis accesul în grădină? Cum altfel mai putea să-l pedepsească? Degetul lui se vârâse mai adânc în deschizătura amuletei, aşa că o parte mai mare din cutiuţa de argint era acum vizibilă. Simţind răcoarea metalului, se întrebă dacă trebuia să-l cheme pe djinn în acel moment ca să-l salveze ori să-l ţină pentru cine ştie ce nenorocire îl păştea în viitor. Din cine ştie ce pricină, îl văzu pe Chatu în postura de djinn la ordinele sale, iar gândul îl înveseli. îi veni în minte curtea în care-şi petrecuse zilele de captivitate şi simţi iarăşi răsuflarea caldă a fetei pe gâtul său.
Khalil părea furios când se întoarse. Puse tipsiile cu orez rece şi spanac în faţa lor şi începu să mănânce fără să vorbească. Mâncau la lumina prăvăliei, care era încă deschisă. La sfârşit Khalil îşi clăti farfuria şi se duse înăuntru să facă socotelile şi să aşeze mărfurile pe rafturi. Când termină la rândul lui, Yusuf îşi curăţă şi el farfuria şi merse să-l ajute. La fel de tăcut, Khalil luă farfuriile goale şi intră în casă. Părea atât de împovărat de griji, încât Yusuf nu rosti cuvintele mânioase care-i stăteau pe limbă. Ce se întâmpla de fapt?
Se lungise deja pe rogojina lui când Khalil ieşi pe terasă şi se culcă la locul lui obişnuit. După o lungă tăcere, murmură:
- Stăpâna a înnebunit.
- Pentru că am stat prea mult în grădină? întrebă Yusuf cu o neîncredere din care îi transpărea iritarea.
Khalil izbucni în râs.
- în grădină! Nu te gândeşti la nimic altceva în afară de grădina asta. Ai înnebunit şi tu, zise printre hohote. Ar trebui să găseşti altceva ca să-ţi consumi energia. De ce nu umbli după femei? De ce nu devii un sfânt? în loc de asta, vrei să ajungi ca Mzee Hamdani. De ce nu umbli după femei? E un mod foarte plăcut de a-ţi petrece timpul. Cu înfăţişarea ta ai putea să

cucereşti pe oricine. Iar dacă dai greş, Ma Ajuza te aşteaptă oricând...

- Nu începe iar, se răsti Yusuf. Ma Ajuza e o bătrână care merită mai mult respect...

- Bătrână? De unde şi până unde? Am fost cu ea, şi nu-i bătrână, zău. Yusuf îl auzi pe Khalil răsuflând uşor, apoi pufnind dintr-odată cu dispreţ: Ţi se pare scârbos, nu? Dar eu nu-s scârbit şi nici nu mi-e ruşine. M-am dus la ea pentru că aveam o nevoie şi i-am folosit trupul drept plată. Şi ea avea nevoile ei. O fi crud, dar nici unul din noi n-avea de ales. Ce voiai să fac? Să aştept ca o prinţesă să se îndrăgostească de mine când intră în prăvălie să cumpere o bucată de săpun? Sau ca o femeie djinn să mă răpească în noaptea logodnei şi să mă ţină într-o pivniţă pe post de sclav al poftelor ei trupeşti?

Yusuf nu răspunse. După câteva clipe de tăcere, Khalil oftă.

- Nu contează, tu păstrează-te nepângărit pentru prinţesa ta. Dar află că Stăpâna vrea să te vadă.

- Ah, nu! suspină Yusuf. Merge prea departe. Pentru ce? Zi-i că n-o să mai vin în grădină dacă nu vrea să mă găsească pe-acolo.

- O iei de la capăt cu grădina, bombăni Khalil. Căscă de două ori înainte de a continua: N-are nimic de-a face cu asta. Nu e ce crezi.

- N-o să pricep ce spune, zise Yusuf.

Khalil râse.

- Sigur că n-o să pricepi. Dar nu vrea să stea de vorbă cu tine, ci să te vadă. Ţi-am zis că obişnuia să te urmărească atunci când te plimbai prin grădină. Ei bine, acum vrea să te vadă mai îndeaproape. Vrea să te aibă în faţa ochilor. Mâine.

- Dar de ce?

Yusuf era nedumerit atât de cuvintele prietenului său, cât şi de felul în care le rostise. Percepuse în ele nelinişte şi un sentiment de înfrângere, o resemnare în faţa unor greutăţi de neocolit. „Spune-mi”, îi venea să strige. „Despre ce e vorba? Nu-s un copil. Ce pui la cale în numele meu?”

Khalil căscă şi se trase mai aproape, ca şi când ar fi vrut să-i facă o confidenţă. Apoi căscă iar, mai căscă o dată şi începu să se îndepărteze.

- E o poveste lungă, zău, şi-s foarte obosit. Mâine, vineri. O să-ţi spun mâine, când mergem în oraş, îi promise

.Locuitorii de pe coasta de est a Africii care vorbesc limba swahili

- Ascultă, zise Khalil. Fuseseră la rugăciunile de vineri, se plimbaseră prin piaţă fără să vorbească, iar acum şedeau pe digul din apropierea portului. Ai fost foarte răbdător. Nu ştiu dacă ştii ceva despre asta, habar n-am cât ţi s-a povestit sau ce-ai înţeles, aşa că o să-ţi zic totul de la capăt. Nu mai eşti copil şi nu e drept să fii ţinut în ceaţă. Doar că aşa suntem noi, păstrăm tot felul de secrete. Acum aproape doisprezece ani, seyyid s-a însurat cu Stăpâna. El era un negustor mărunt care făcea drumuri între oraşul ăsta şi Zanzibar, aducând ţesături şi unelte şi tutun şi peşte uscat şi vânzând acolo animale vii şi lemne. Ea rămăsese văduvă de curând şi era bogată. Soţul ei deţinuse câteva dhow- uri care navigau de-a lungul coastei transportând tot soiul de mărfuri. Cereale şi orez de la Pemba, sclavi din sud, mirodenii şi susan din Zanzibar. Chiar dacă nu mai era tânără, avuţia ei atrăgea pretendenţi ambiţioşi şi de familie bună. Un an de zile i-a respins pe toţi, ceea ce i-a adus o anume faimă. Ştii cum e când femeile refuză cererile în căsătorie. Trebuie să fie ceva în neregulă cu ele. Unii ziceau că e bolnavă sau că a înnebunit de jale după pierderea soţului. Alţii vorbeau că e stearpă şi că preferă în pat compania femeilor. Peţitoarele care-i aduceau cererile şi transmiteau răspunsurile ei către familiile bărbaţilor spuneau că pentru o fiinţă atât de urâtă îşi dădea prea multe aere.

A auzit despre seyyid, care era cu mulţi ani mai tânăr, din bârfele altor negustori. Toată lumea îl vorbea de bine, aşa că, în pofida tuturor pretendenţilor de vază, l-a ales pe el. I s-au trimis discret vorbe de încurajare, s-a făcut schimb de daruri, şi în câteva săptămâni erau căsătoriţi. Nu ştiu ce înţelegeri au fost, dar seyyid a preluat frâiele afacerii ei şi a făcut-o să prospere. S-a retras din domeniul transportului de-a lungul coastei, a vândut toate dhow-urile. Atunci a devenit acel seyyid pe care-l cunoaştem, înaintând adânc în interior pentru negoţ

.Tatăl meu avea o prăvălioară într-un oraş din Mrima, la sud de Bagamoyo. Ţi-am mai zis asta. Trăia acolo cu mama şi cei doi fraţi ai mei şi cu sora mea. Erau săraci, şi uneori fraţii mei căutau de lucru ca marinari. Nu ţin minte ca seyyid să fi venit pe la noi înainte, dar poate că eram prea mic. Ştiu că într-o zi l-am văzut. Tata vorbea cu el aşa cum nu-l mai văzusem vorbind cu nimeni până atunci. Mie nu mi-au zis nimic, eram doar un băieţel, dar i-am auzit cum vorbeau despre seyyid după plecarea lui. Mama a spus că era fiul diavolului şi că acum era posedat de fiica tălpii iadului sau de un djinn sau de ceva încă şi mai

îngrozitor. Că era un câine şi pui de căţea... că făcea vrăji şi alte lucruri. Aiureli de felul ăsta. Când seyyid a venit iar, peste câteva luni, a stat la noi două zile. Mi-a adus un cadou, o tichie de dantelă brodată cu ramuri de iasomie şi semiluni. încă o am. Dar ştiam acum, din tot ce trăsesem cu urechea, că tata îi datora bani, pe care-i împrumutase pentru ca fratele meu cel mai mare să intre într-o mică afacere care a dat faliment. Fratele meu şi prietenii lui au cumpărat o barcă de pescuit la Mikononi, iar barca s-a lovit de un recif. Oricum, prăvălia noastră aducea un câştig prea mic ca tata să poată restitui împrumutul. După două zile, seyyid a plecat. L-am văzut pe tata sărutându-i mâna de mai multe ori în timp ce-şi lua rămas-bun, iar apoi seyyid a venit la mine şi mi-a dat un ban. Presupun că tata era recunoscător deoarece seyyid se învoise să-i mai dea un răgaz, dar nu cred că înţelegeam pe vremea aceea. Mie nu mi-au zis nimic. Era cu neputinţă să nu vezi cum se schimbase tata, era posomorât şi-i sărea ţandăra din orice. Ţipa la noi toţi şi petrecea ore întregi pe covoraşul de rugăciune. O dată l-a bătut pe fratele meu cel mai mare cu o bucată de lemn de foc şi nimeni nu l-a putut opri, deoarece a început să urle cu lacrimi în ochi când mama şi celălalt frate al meu au încercat să intervină. îşi bătea fiul în timp ce plângea de ruşine.

Apoi, într-o zi, şi-a făcut apariţia Mohammed Abdalla. Ne-a luat pe mine şi pe sora mea şi ne-a adus aici. Urma să fim *rehani* până când îşi plătea tata datoria. Bietul meu tată a murit la scurtă vreme după aceea, iar mama şi fraţii mei s-au întors în Arabia, lăsându-ne pe noi aici. Pur şi simplu au plecat şi ne-au lăsat aici.

Khalil rămase tăcut, privind oceanul. Yusuf simţi cum stropii de apă aduşi de briză îi înţepau ochii. în cele din urmă, Khalil dădu din cap de câteva ori şi vorbi mai departe.

- Sunt de nouă ani în slujba lui seyyid. Când am venit aici, de prăvălie se ocupa altcineva. Avea cam vârsta mea de acum şi m-a învăţat cum să-mi fac treaba. îl chema Mohammed. Seara, după ce închidea magazinul, fuma câteva batoane de haşiş, după care

pleca în căutare de sex. Sora mea trebuia s-o slujească pe Stăpână. Avea şapte ani, iar Stăpâna o înfricoşa. Khalil izbucni în râs şi se plesni peste coapsă. *Mashaallah,* plângea aşa de tare încât trebuiau să mă cheme s-o potolesc. Aşa că dormeam acolo, în curte. Când ploua dormeam în cămară. După ce închideam prăvălia şi Mohammed dispărea să- şi facă mendrele, eu mă duceam la culcare. Stăpâna era nebună, chiar şi pe atunci. Are o boală, un semn mare pe faţă, de pe obrazul stâng până pe gât. îşi acoperea chipul cu un şal când eram în preajmă, dar mi-a zis. Sora mea... mi-a povestit că Stăpâna se privea adesea în oglindă şi plângea. Când stăteam în curte venea să se uite la mine; eu mă prefăceam că dorm. Umbla în jurul meu rostind rugăciuni, implorându-l pe Dumnezeu să-i aline durerea. Când seyyid era acasă, era tăcută şi-şi revărsa nefericirea asupra mea şi a Aminei. Dădea vina pe noi pentru orice şi ne ocăra cu vorbe grele. Când seyyid pleca, o apuca iarăşi nebunia şi ieşea să bântuie prin întuneric. Apoi ai venit tu, rânji Khalil apucându-l de bărbie şi răsucindu-i capul dintr-o parte în alta.

- Ce s-a ales de Mohammed? întrebă Yusuf.

- A plecat într-o zi, când seyyid a dat să-l lovească pentru că nu-i ieşeau socotelile. Pur şi simplu s-a ridicat şi a plecat. Nu ştiu dacă aveau vreo legătură de rudenie... Cu mine nu vorbea decât despre prăvălie. Seyyid a plecat pentru câteva zile şi s-a întors cu tine, băieţelul mswahili din sălbăticie, al cărui tată era la fel de nechibzuit ca al meu. Cred că voia pe cineva care să înveţe mersul prăvăliei pentru ziua în care aveam să-l părăsesc. Aşa că ai apărut tu şi ai devenit frăţiorul meu.

Khalil se întinse iar să-l prindă de bărbie, dar Yusuf îi dădu peste mână.

- Zi mai departe, îl îndemnă.

- Stăpâna se ascunde de oameni. Nu iese niciodată. Puţinele femei care o vizitează sunt rude sau persoane pe care nu le poate refuza. M-a pus să aşez oglinzile acelea în copaci astfel încât să poată vedea grădina fără să iasă afară. Aşa te-a zărit pe tine. în

fiecare zi în care mergeai să lucrezi în grădină, te urmărea în oglinzi. Din cauza ta a devenit şi mai nebună decât era. Zicea că Dumnezeu i te-a trimis. Ca s-o vindeci.
Yusuf reflectă îndelung, oscilând între uimire şi dorinţa de a râde în hohote.
- Cum? a întrebat într-un târziu.
- întâi a zis că dacă te-ai ruga deasupra corpului ei, s-ar lecui. Apoi a stăruit s-o scuipi. Scuipatul celor aflaţi în graţiile lui Dumnezeu are proprietăţi ieşite din comun, a zis. într-o zi, te-a văzut ţinând un trandafir în căuşul palmei şi a căpătat credinţa că atingerea ta ar vindeca-o. A zis că, dacă i-ai ţine faţa cum ţineai trandafirul, boala ei ar dispărea. Am încercat să te împiedic să te mai duci acolo, dar erai obsedat de grădina aia. Când seyyid s-a întors, Stăpâna nu şi-a mai putut ţine în frâu nebunia şi i-a spus. „O atingere de-a băiatului aceluia frumos o să-mi vindece rana din suflet." Asta a fost când seyyid te-a luat cu el şi te-a părăsit în munţi. N-ai avut nici o bănuială? Amina mi-a zis că Stăpâna obişnuia să stea dincolo de zid când erai în grădină şi să te strige ca să te înduioşeze. Ai auzit-o?
Yusuf încuviinţă din cap.
- Auzeam o voce. M-am gândit că mă certa, spunându-mi să plec. Uneori cânta.
- Nu cântă niciodată, zise Khalil încruntându-se. Nu cred c-am auzit-o cântând vreodată.
- Trebuie să fi fost închipuirea mea. în unele nopţi am impresia că aud muzică din grădină, numai că nu se poate. Unul dintre călătorii care făceau popas la Hamid ne-a povestit odată despre o grădină din Herat care era atât de frumoasă, încât toţi cei care o vizitau auzeau o muzică ce le răvăşea minţile. Aşa a descris-o un poet. Poate că de aici mi-a venit ideea.
- Aerul ăla de munte trebuie să te fi înnebunit şi pe tine, răbufni Khalil. De parcă visele tale gălăgioase n-ar fi de ajuns, acum auzi şi muzică! Am doi nebuni pe cap, halal noroc! Seyyid nu te-ar fi lăsat aici cu ea, dar nu voia nici să te ia cu el în

călătorie. Poate că avea de gând să treacă pe la taică-tău şi n-avea chef de scandal. Sau poate că nu vrea să ştii ce ticălos e. Deocamdată, cel puţin. Iar acum Stăpâna te vrea, împieliţatule norocos ce eşti! N-a putut să te vadă, pentru că seyyid mi-a poruncit să scot toate oglinzile după ce aţi plecat cu caravana, dar te aude.

- Ieri m-a privit din uşă, zise Yusuf.

Khalil se încruntă.

- Nu cred. Nu mi-a zis. Dar te-a văzut când am luat masa cu seyyid. Acum are o nouă sminteală, una foarte primejdioasă pentru tine. Fii atent, zice că acum eşti bărbat, şi felul în care îi poţi lecui rana e să-i ţii în mâini inima. Pricepi? N-am idee ce-i în capul ei, dar sper că pricepi unde bate. Ai priceput? Sau eşti prea tânăr şi nevinovat?

Yusuf dădu din cap în semn de confirmare. Khalil nu era pe de-a-ntregul mulţumit de răspuns, dar peste o clipă încuviinţă şi el din cap

- .Vrea să te vadă. Mi-a poruncit şi m-a implorat şi a ţipat să i te aduc. Dacă n-o fac, a zis, o să iasă şi-o să te tragă înăuntru cu mâna ei. Trebuie să facem tot ce putem ca s-o ţinem liniştită până se întoarce seyyid. El ştie cum s-o potolească. I-am promis c-o să te duc azi s-o vizitezi. Ţine-te cât mai departe de ea. N-o atinge, indiferent ce-ţi spune ori ce face. Stai lângă mine, iar dacă se apropie, fă în aşa fel încât să fiu tot timpul între voi. Nu ştiu ce-o să facă seyyid când vine, dar ştiu c-o să ai o viaţă foarte grea dacă descoperă că ai atins-o ori ai necinstit-o pe Stăpână. N-ar avea de ales.

- De ce nu pot pur şi simplu să refuz...? începu Yusuf.

- Pentru că nu ştiu ce-o să facă atunci, spuse Khalil rugător. Ar putea s-o ia razna de-a binelea. Sora mea e acolo, cu ea. Eu o să fiu tot timpul cu tine.

- De ce nu mi-ai spus mai devreme toate lucrurile astea?
- Era mai bine pentru tine să nu ştii. Aşa e limpede că nu te faci vinovat de nimic.

După un moment de gândire, Yusuf zise:

- Sora ta era cea care mă privea ieri din uşă. Mi s-a părut că era ceva ciudat. Probabil vocea, care venea din altă parte. Când mi-ai vorbit despre ea m-am gândit la o fetiţă, dar acum îmi dau seama că pe ea trebuie s-o fi văzut...
- E femeie măritată, spuse Khalil.

Yusuf căscă gura de uimire.

- Unchiul Aziz? întrebă când îşi recăpătă graiul.

Khalil chicoti.

- N-o s-o laşi baltă niciodată cu povestea asta cu unchiul, aşa-i? Ei bine, da, unchiul tău Aziz s-a însurat cu ea anul trecut. Deci acum e şi fratele meu, nu doar unchiul tău, şi suntem cu toţii o familie fericită în grădina Paradisului. Ea e plata pentru datoria tatei. Când a luat-o, l-a iertat de datorie.
- Deci eşti liber să pleci, conchise Yusuf.

Unde să plec? N-am unde să mă duc, spuse Khalil liniştit. Iar sora mea e aici

.Se aştepta să fie întâmpinat de o femeie tulburată, cu părul şi hainele în neorânduială, care să se repeadă la el cu cereri de neînţeles. Stăpâna îl primi într-o încăpere mare ale cărei ferestre dădeau spre o curte interioară. Podelele erau acoperite cu covoare groase, iar pe laviţe erau aranjate perne mari brodate. Tăbliţe înrămate cu texte din Coran şi o imagine înfăţişând Kaaba erau expuse pe pereţii văruiţi în alb. Stătea ţeapănă în capătul sălii, cu faţa la uşă. Lângă ea era o tavă lăcuită pe care se aflau un vas cu tămâie încinsă şi un altul cu apă de trandafiri. Aerul era parfumat de răşini aromatice. Khalil o salută şi se aşeză la o distanţă respectuoasă de ea. Yusuf luă loc lângă el.

Faţa ei era parţial acoperită de un şal negru, însă tânărul observă că pielea îi era de culoarea aramei tocite, iar ochii ei îi scrutau fără şovăire. Khalil vorbi primul, şi după o clipă ea îi răspunse. Glasul ei plin avea o modulaţie cumpănită care-i conferea autoritate şi siguranţă de sine. în timp ce vorbea îşi aşează mai bine şalul, îngăduindu-i lui Yusuf să vadă că trăsăturile ei erau ca gravate cu o daltă fină, dându-i un aer de agerime şi hotărâre la care nu se aşteptase. Când Khalil luă iarăşi cuvântul, ea îl întrerupse cu blândeţe şi se uită la Yusuf, care îşi feri privirea înainte ca ochii să li se întâlnească.

- întreabă dacă eşti bine şi-ţi urează bun-venit în casă, zise Khalil întorcându-se pe jumătate către el.

Stăpâna vorbi iarăşi.

- Speră că părinţii tăi sunt bine şi că Dumnezeu o să aibă în continuare grijă de ei, traduse Khalil. Şi că vei avea bunătatea de a le pomeni despre ea data viitoare când îi vezi. Şi că toate planurile tale vor fi binecuvântate şi că toate dorinţele ţi se vor îndeplini şi tot aşa. Fie ca Dumnezeu să-ţi dăruiască mulţi copii, zice.

Yusuf încuviinţă; de data asta nu fu îndeajuns de iute încât să-şi ferească privirea. Ochii ei arzători îl cercetau cu atenţie, şi îi văzu luminându-se când îi întâlniră pe ai lui. Yusuf îşi plecă privirea de îndată ce Stăpâna reîncepu să vorbească. Discursul dură destul de mult, cu vocea ridicându-se şi coborând seducător.

- Acum începe greul, frăţioare, oftă Khalil. Zice că te-a văzut muncind în grădină şi şi-a dat seama că ai... o binecuvântare, un dar de la Dumnezeu. Tot ce atingi înfloreşte. Zice că Dumnezeu ţi-a dat înfăţişarea unui înger şi te-a trimis aici să faci fapte bune. Asta nu e o blasfemie, zice. Ar fi mai rău dacă n-ai izbuti să duci la capăt lucrurile pe care ai fost trimis să le faci. Cam asta e ideea, deşi zice mult mai multe decât ţi-am spus eu.

Yusuf nu ridică privirea când Stăpâna vorbi din nou. în glasul ei apăruse o notă rugătoare, şi auzi numele lui Dumnezeu pomenit

de câteva ori. Treptat, femeia îşi recăpătă stăpânirea de sine şi încheie pe acelaşi ton cumpănit cu care-i întâmpinase.
- Zice că a fost împovărată cu o boală crudă. A zis asta de câteva ori, dar zice şi că nu vrea să se plângă. Şi asta a repetat de câteva ori. A fost împovărată cu o boală, dar nu vrea să se plângă şi aşa mai departe. Nenumăratele leacuri şi rugăciuni n-au vindecat-o, pentru că oamenii cărora le-a cerut ajutorul nu erau binecuvântaţi. Acum te întreabă dacă o s-o vindeci. Lucru pentru care o să te răsplătească pe lumea asta şi o să se roage să primeşti cea mai aleasă răsplată pe lumea cealaltă. Să nu scoţi o vorbă!
Dintr-odată, Stăpâna îşi îndepărtă şalul. Părul îi era strâns, lăsând să se vadă chipul frumos, cu trăsături perfect cizelate. O pată roşu-închis îi acoperea partea stângă a feţei, dându-i o expresie piezişă, mânioasă. îl privi calm pe Yusuf, aşteptând să-i observe groaza în ochi. însă el nu simţea pic de oroare; dimpotrivă, era trist că Stăpâna se aştepta la aşa ceva din partea lui. Peste o clipă ea îşi acoperi faţa şi rosti cu glas domol câteva vorbe.
- Zice că asta e... Khalil se opri ca să caute cuvântul, fornăind indignat de propria-i neştiinţă.
- Năpasta ei, spuse altă voce.
Cu coada ochiului, Yusuf zări o siluetă în spatele lui. O simţise deja, dar nu se uitase. Acum, când se răsuci într-acolo, văzu că era o tânără care purta o rochie maro până în pământ, brodată cu fir de argint. Şi ea avea un şal, dar faţa şi o parte a părului erau descoperite. Amina, se gândi el fără a-şi putea împiedica un zâmbet. Era izbitor faptul că nu semăna deloc cu Khalil, avea chipul mai rotund şi mai închis la culoare. în lumina lămpilor din încăpere, pielea ei părea strălucitoare. Fără să-şi dea seama, Yusuf zâmbea încă atunci când se întoarse spre Stăpână. Aceasta se retrase mai mult la adăpostul şalului, astfel că tot ce putea vedea din ea erau ochii atenţi şi conturul feţei. Khalil vorbi cu ea, apoi îi traduse prietenului său:

I-am zis că ai auzit ce avea de spus şi ai văzut ce voia să-ţi arate. Că-ţi pare rău pentru durerea pe care o simte. Că nu ştii nimic despre boli şi că e cu neputinţă s-o poţi ajuta cumva. Vrei să adaugi ceva? N-o lua pe ocolite

.Yusuf clătină din cap.
Stăpâna vorbi cu înflăcărare când Khalil tăcu, şi preţ de câteva minute schimbară replici mânioase pe care Khalil nu catadicsi să le traducă.
- Zice că nu ştiinţa ta o s-o vindece, ci darul tău. Vrea să spui o rugăciune şi... şi... s-o atingi acolo. Să n-o faci! Orice ţi-ar spune, să n-o faci! Zi o rugăciune dacă ştii vreuna, dar nu te apropia de ea. Zice că vrea să-i atingi inima şi să-i vindeci rana de acolo. Spune doar o rugăciune, după care plecăm. Prefă-te, dacă nu ştii nici una.
- Yusuf îşi plecă fruntea o clipă, apoi începu să murmure ce-şi putea aminti din rugăciunile pe care le învăţase de la imamul de la moschee. Se simţea îngrozitor de prost. Când rosti „amin”, Khalil repetă cu glas răsunător binecuvântarea, după cum făcură şi Stăpâna şi Amina. Khalil se ridică şi-l trase pe Yusuf după el. înainte ca ei să iasă, Stăpâna îi ceru Aminei să le stropească mâinile cu apă de trandafiri şi să le treacă prin faţă vasul cu tămâie încinsă. Yusuf uită să-şi coboare privirea când tânăra se apropie, astfel că putu să observe curiozitatea ce-i licărea în ochi.Să nu spui nimănui, îl preveni Khalil.
A doua zi fuseseră chemaţi din nou, dar Khalil se dusese singur. „A, nu, nu facem asta”, zisese. Discuţia durase mult, cel puţin o oră. Ieşise posomorât şi învins.
- I-am promis c-o să spui o rugăciune mâine. Seyyid o să mă omoare.
- Stai liniştit, o să zic doar o rugăciune scurtă şi apoi plecăm, îl asigură Yusuf. Nu poţi s-o laşi de izbelişte pe sărmana bolnavă dacă ai un leac la îndemână. O să pun toată puterea pe care o am în rugăciunea de mâine. în orice caz, era una dintre cele mai tari rugăciuni ale imamului...
- Nu te prosti, îi curmă Khalil vorba. Crezi că e o glumă? Dacă n-ai grijă, în curând o să-ţi iasă pe nas.
- Ce-i cu tine? Dacă vrea o rugăciune, o să-i dăm una, zise voios Yusuf. Doar nu i-ai refuza darul pe care i l-a trimis Dumnezeu!

- Nu-mi place cum faci pe nebunul, mormăi Khalil. E o treabă foarte serioasă, mai ales pentru tine. Mă sperii când mă gândesc ce are în cap.
- Ce anume? întrebă Yusuf încă zâmbind, dar tulburat de neliniştea prietenului său.

Nimeni nu ştie ce umblă prin mintea nebunei, dar bănuiesc tot ce poate fi mai rău. Mă sperie felul în care nu pare să-i pese, nu pare să se teamă de ce face. Şi toate laudele astea deşănţate... înger al lui Dumnezeu. Asta-i mai mult decât vorbărie goală. Nu eşti un înger. N-ai nici un dar. Şi ar fi bine dacă ţi-ai aduce aminte că toată treaba asta ar trebui să te înspăimânte

.Stăpâna zâmbi când îi văzu venind a doua zi. Era sfârşitul după-amiezii, iar curtea interioară pulsa uşurel de căldură. în camera în care îi primi, razele soarelui erau filtrate de draperiile grele, iar în vasul cu tămâie ardeau mocnit bucăţele de *udi.* Mai puţin neliniştită decât la prima lor vizită, stătea rezemată de perne, deşi ochii ei tot îi cercetau atent. Amina, aflată în acelaşi loc ca înainte, zâmbi când Yusuf se uită înspre ea. Când tânărul îşi coborî privirea spre mâinile făcute căuş ca să înceapă rugăciunea, simţi că peste încăpere se lăsase o tăcere adâncă. Auzi ciripitul înăbuşit al păsărilor din curte şi un clipocit slab. înăbuşindu-şi zâmbetul, prelungi tăcerea cât de mult putu, apoi începu să murmure ca şi când s-ar fi apropiat de sfârşit. Cu toţii

rostiră „Amin” după el, iar când se uită la Stăpână, care luă cuvântul, observă că ochii ei licăreau de încântare.
- Zice că se simte deja mai bine după prima ta rugăciune, spuse încruntat Khalil.
Discursul fusese mai lung. Era atât de limpede că traducerea fusese trunchiată, încât Stăpâna se întoarse spre Amina cu o privire întrebătoare.
- Vrea să vii iar să te rogi, continuă Khalil în silă. Şi să iei... să luăm amândoi masa în casă. Zice că mâncăm afară ca nişte câini ori ca nişte oameni fără căpătâi. Vrea să iei masa aici în fiecare zi. Asta nu-i bine deloc. Trebuie să spui că ţi-e cu neputinţă, altfel... altfel darul tău n-o să mai fie bun de nimic.
- Spune-i tu, zise Yusuf.
- I-am spus, dar vrea să te audă pe tine vorbind, după care eu o să traduc, îndrugă orice, dar scutură din cap de câteva ori ca şi când ai spune: „Nu”. Una sau două clătinări hotărâte sunt de ajuns.
- Te rog să-i spui că mă stinghereşte această propunere de negândit privind luarea mesei în casa dânsei, zise Yusuf.
O simţi pe Amina zâmbind în spatele lui. Sau speră că zâmbea. Khalil îi aruncă o privire fioroasă.
Se întoarseră a doua zi şi în ziua următoare. În timp ce munceau în prăvălie nu vorbeau aproape deloc despre Stăpână, dar după ce se rugară pentru vindecarea rănii ei, Khalil nu mai putu vorbi despre nimic altceva. Yusuf îl tachina şi încerca să-i potolească temerile, însă prietenul său nu-şi putea domoli cu nici un chip îngrijorarea şi mânia. îl acuză pe Yusuf că-i plăcea să se lase măgulit de nebună şi nu-şi dădea seama ce primejdie îl păştea. „Seyyid o să dea vina pe mine”, bombănea. „Nu pricepi ce-ar putea să facă seyyid?”
Trecură câteva zile până ce Yusuf merse iarăşi în grădină să lucreze. Khalil îi ceruse să nu se mai ducă, dar în cele din urmă Yusuf ridică din umeri şi intră. „De ce trebuie să te întorci acolo?”, îl întrebă nemulţumit Khalil. „Nu poţi să-ţi faci o grădină

aici?” întâi, când fuseseră date în vileag toate secretele acelea şoptite şi rolul lui în ele, se simţise stingher. Ideea că Stăpâna îl urmărea muncind şi născocea tot felul de fantezii îl dezgusta. Mzee Hamdani nu-i observă lipsa ori nu dădu nici un semn c-o observase, cu excepţia faptului că imnurile sale cucernice se înălţau mai tânguitor din umbra curmalului. într-o după-amiază, aveau atât de puţine de făcut în prăvălie şi Khalil era atât de agitat, încât Yusuf ridică din umeri şi se duse în grădină. Mzee Hamdani îl primi fără o vorbă şi rămase mai mult decât de obicei. Yusuf curăţă bazinul şi plivi iarba, fredonând încet unul dintre cântecele pe care le învăţase în călătorie. încercă să nu se uite la poartă ca să vadă dacă se afla cineva acolo, dar nu reuşi; îşi dădu seama că era nerăbdător să viziteze iarăşi casa.

- A auzit că azi ai fost să munceşti în grădină, spuse Khalil. Ar trebui să te duci mai des. Zice că poţi să mergi oricând.

Stăpâna vorbi destul de mult.

- Ai un dar, zice. Nu conteneşte să repete asta. Ai un dar, ai un dar. Khalil şovăi, ca şi cum ar fi căutat cuvintele potrivite, apoi spuse: Dacă această grădină îţi place, atunci... hm... asta e...

- O bucurie pentru ea, interveni Amina.

Deşi vorbea atât de puţin, numai atunci când Khalil nu găsea traducerea corectă, Yusuf îi simţea permanent prezenţa în spatele său.

- Şi ar vrea să te audă cântând, urmă Khalil clătinând din cap uimit. Nu-mi vine să cred că fac aşa ceva, bombăni el. Nu zâmbi. Crezi că e o glumă? Zice că glasul tău e atât de alinător pentru inima ei, încât pesemne că Dumnezeu te-a învăţat să cânţi şi te-a trimis ca pe un înger al tămăduirii.

Yusuf rânji, spre disperarea prietenului său. Când se uită la Stăpână descoperi că şi ea zâmbea larg, cu trăsăturile preschimbate de încântare. Dintr-odată, îi făcu semn, atât de precis şi atât de simplu, încât Yusuf nu avu cum să refuze. Se ridică şi înaintă câţiva paşi. Când ajunse în faţa ei, Stăpâna îşi coborî şalul pe umeri lăsând vederii o bluză albastră de mătase

cu un decolteu pătrat ale cărui margini erau brodate cu bumbişori de argint. îşi atinse pata de pe obraz şi apoi arătă spre ea, îndemnându-l pe Yusuf s-o atingă la rândul lui. Zâmbetul ei se transformase într-un surâs blând. Yusuf simţi că-şi pierdea stăpânirea de sine, iar mâna lui era pe punctul să se ridice. Khalil îi şopti să n-o facă. Stăpâna îşi acoperi încet faţa şi murmură: *„Alhamdulillah"*. Yusuf se dădu înapoi, auzind oftatul de uşurare scos de Khalil îl spatele lui.

- Să nu te mai apropii niciodată de ea, îi spuse Khalil mai târziu. Chiar nu ţi-e teamă? Nu pricepi ce s-ar putea întâmpla? Şi ţine-te departe de grădina aia. Şi să nu care cumva să cânţi.

Nu se ţinu departe. Khalil îl privea tot mai bănuitor şi-l certa, însă Yusuf petrecea în grădină mai mult timp decât oricând, atent la orice sunet sau mişcare ce ar fi putut veni dinspre casă. Mzee Hamdani începu să-i lase diverse treburi de făcut, ceea ce-i îngăduia să şadă mai mult la umbră fredonându-şi qasidele vesele întru slava lui Dumnezeu. Uneori Yusuf o auzea pe Amina cântând, iar trupul i se înfiora cu o pasiune pe care n-o chema, dar nici nu i se opunea. Câteodată o umbră cădea peste uşa întredeschisă, şi atunci avea impresia că înţelege bucuria iubirii secrete. Pe înserat aştepta cu nerăbdare să fie chemaţi în casă, în ciuda reţinerii şi stingherelii tot mai mari de care dădea dovadă prietenul său. într-o zi, Khalil îşi ieşi din fire şi refuză cu înverşunare să răspundă chemării.

- Ducă-se pe pustii! Nu mergem. Destul! strigă el. Dacă ar afla cineva despre toată povestea asta, am fi de râsul lumii, sau chiar mai rău. Toţi ar crede că suntem nebuni. La fel de nebuni ca leguma aia smintită din casă. Gândeşte-te la ruşinea lui seyyid!
- Atunci o să mă duc singur, zise Yusuf.
- De ce? Crezi că nu ştiu ce se petrece? strigă Khalil. Se ridică în picioare, părând gata să-şi pocnească prietenul ca să-i bage minţile în cap. O să facă lucruri josnice şi după aia o să dea vina pe tine. Nu-mi place că ţi se pare un soi de glumă. Ai trăit printre

oameni-lupi şi în sălbăticie. De ce vrei să-ţi fie pusă pecetea veşnică a ruşinii?
- Nu e nici o ruşine, îi răspunse potolit Yusuf. Nu-mi poate face nici un rău.
Khalil îşi rezemă capul în palma stângă şi rămase aşa fără să scoată o vorbă
preţ de câteva minute. Apoi îşi ridică fruntea şi-şi privi lung prietenul, tot mai îngrozit pe măsură ce înţelegea. Ochii i se aprinseră de mânie şi durere, iar colţurile gurii începură să-i tremure. Tăcut, se lăsă pe coate pe rogojină, privind în gol. Când Yusuf se ridică să plece, se întoarse să se uite la el.
- Stai jos, frăţioare. Nu te duce, îi spuse blajin când Yusuf cobora de pe terasă. Stai jos şi hai să stăm de vorbă. Nu te face de ruşine. Nu ştiu ce ai în cap, dar o să se sfârşească prost. Ăsta nu-i un basm. Sunt o mulţime de lucruri pe care nu le înţelegi.
- Atunci spune-mi, zise Yusuf calm, dar fără să cedeze.
Khalil clătină din cap exasperat.
- Unele lucruri nu se pot spune aşa, pur şi simplu. Stai jos, şi o să afli. Dacă te duci, ruşinea n-o să fie numai a ta, ci a noastră, a tuturor.

Yusuf porni spre grădină fără un cuvânt, fără să bage în seamă strigătele disperate cu care prietenul său încerca să-l facă să se întoarcă

- .O cheamă Zulekha. Vrea să fie sigură că-i cunoşti numele, zise Amina.
Stătea în dreapta lui, dar departe de Stăpână. Sub pretextul că o asculta,
Yusuf îi studie chipul. Faţa ei era încă şi mai rotundă decât îi păruse la început, când o privise numai fugar, şi în ochii ei se zărea un amuzament nepăsător, chiar o undă de veselie. încuviinţă din cap şi ea zâmbi, dar, simţind privirea scrutătoare a Stăpânei, se strădui să nu-i zâmbească la rândul lui.'
- Khalil nu ţi-a tradus tot, urmă Amina. Ştie asta. Ţi-a spus doar ce voia el. Şi poate că uneori nu-şi găsea cuvintele... atunci când ea folosea un limbaj complicat.
- Vorbeşti mai bine decât el. O să-i zic. Dar ce se întâmplă? De ce nu mi-a tradus? vru să ştie Yusuf.
Fără să-i ia în seamă întrebările, Amina se întoarse spre Stăpână, aşteptând- o să continue. Aceasta vorbi scurt, pe un ton delicat ca o mângâiere, apoi îşi mută privirea de la Amina la el.
- Khalil nu ţi-a explicat că inima ei suferă nu doar de durere, ci şi de ruşine. Spune că durerea îi aduce fericire chiar în timp ce-o stoarce de vlagă. Rugăciunile tale i-au făcut bine, cred. Ea zice că aşa e.
Yusuf dădu să protesteze. „Nu băga în seamă prostiile astea." Se uită la Stăpână şi văzu că ochii i se umeziseră. îşi plecă iute fruntea ca să rostească rugăciunile, dintr-odată convins că se vârâse într-o situaţie din care nu ştia cum să iasă.
- Vrea ca seara să vii şi să mănânci înăuntru. Sau chiar să dormi în curte dacă vrei, zise Amina, acum zâmbind larg. Khalil n-o să te lase să dormi în casă. O să facă scandal şi o s-o împiedice să te primească. Dar vrea să vii oricând doreşti, nu trebuie să aştepţi să fii invitat.
- Te rog să-i mulţumeşti.
- Nu-i nevoie de mulţumiri, traduse Amina. Prezenţa ta îi aduce bucurie, şi prin urmare ea e cea care trebuie să simtă recunoştinţă. Vrea să vorbeşti, să-i spui mai multe despre locul

de unde vii şi cele pe unde ai fost, astfel încât să te poată cunoaşte. în schimb, dacă are cum să-ţi facă viaţa mai bună, trebuie să-i zici.

- A spus toate astea în atât de puţine cuvinte? se miră Yusuf.A spus toate astea şi încă multe alte lucruri pe care Khalil nu ţi le-a tradus. Cuvintele ei l-au speriat.
- Dar pe tine nu te sperie?

Amina zâmbi fără să răspundă. Stăpâna o întrebă ceva, iar tânăra se întoarse spre ea cu zâmbetul întipărit pe chip. Răspunsul ei o făcu şi pe Stăpână să zâmbească; în timp ce le privea, Yusuf se înfioră, simţindu-se ciudat de vulnerabil. Se ridică în picioare, gata să plece. Stăpâna îi făcu semn ca mai înainte şi-şi coborî şalul pentru a-şi dezvălui faţa. El întinse mâna şi-i atinse pata, simţind cum aceasta îi înfierbânta palma. Ştiuse că avea s-o facă dacă i- o mai cerea o dată. Stăpâna gemu slab şi-i mulţumi lui Dumnezeu. Amina se ridică oftând şi-l conduse până la uşa spre grădină; cum n-o închise imediat în spatele lui, Yusuf se întoarse să-i vorbească. Nu-i putea vedea chipul, însă lumina umbrită a lunii i-l contura distinct.
- Pentru un frate şi o soră, Khalil şi cu tine nu semănaţi deloc, zise.

Nu-l deranja lipsa asemănării; pur şi simplu voia s-o reţină cât de mult putea.

Ea rămase neclintită. Dându-şi seama că nu avea de gând să-i răspundă, Yusuf porni prin grădina întunecată, dornic să afle dacă avea să-l cheme înapoi.
- Câteodată mă uit la tine de aici.

El se opri, se întoarse şi începu să păşească agale spre ea.
- Faci ca munca asta să pară o bucurie, continuă Amina alegând anume cel mai plat ton cu putinţă. Şi te invidiez când te privesc. Când te-am văzut curăţând canalele m-am gândit că aş vrea să fac şi eu asta. Uneori, când el e plecat, mă plimb noaptea prin grădină. Odată ai găsit o amuletă...
- Da, zise el atingând prin cămaşă săculeţul ce-i atârna la gât. Am descoperit că, dacă o frec, pot chema un djinn bun care face tot ce-i poruncesc.

Amina râse încet, păstrându-şi vocea coborâtă, apoi oftă din nou.
- Ce ţi-a dat djinnul ăsta bun?

- încă nu i-am cerut nimic. încă fac planuri. N-are rost să tulburi un djinn de la treburile lui atât de încurcate numai ca să-i ceri un fleac, spuse el. Iar dacă îi cer o prostie, s-ar putea să se simtă jignit şi să nu mai vină.
- Când am venit aici aveam o amuletă, dar într-o zi am aruncat-o peste zid.
- Poate că-i asta.
- Nu, dacă aduce un djinn bun.
- De ce ai aruncat-o?
- Mi se spusese c-o să mă apere de rele, dar n-a făcut-o. Sper că amuleta ta are puteri mai mari decât cea pe care am aruncat-o eu şi c-o să te ocrotească mai bine decât m-a ocrotit a mea.
- Nimic nu ne poate ocroti de rele, zise el.

Dădu să se apropie de umbra din prag, însă Amina se trase înapoi şi închise iute uşa.

Prăvălia era închisă şi Khalil nu se zărea nicăieri când se întoarse Yusuf. Rogojinile lor erau aşternute deja pentru culcare, aşa că se întinse, gândindu- se la întrebările pe care avea să i le pună prietenului său. îl aşteptă răbdător, mulţumit să aibă mai mult timp pentru sine decât ar fi sperat. Pe măsură ce trecea timpul însă, începu să se neliniştească. Unde se dusese oare? Luna uriaşă era înălţată pe sfert, părând atât de aproape şi de grea, încât i se părea apăsător s-o privească. Nori cu margini negre goneau în apropierea haloului, schimbându-şi mereu forma. în spatele lui, alţi nori, negri cu totul, umpleau cerul, ascunzând stelele.

Se trezi brusc, biciuit de şfichiurile calde ale furtunii. Turna cu găleata în jurul lui, iar ploaia era adusă pe terasă de vântul care se înteţea. Luna dispăruse, dar perdeaua de apă emana o strălucire cenuşie care lumina trunchiurile noduroase ale copacilor de parcă ar fi fost bolovani enormi pe fundul mării.UN CHEAG DE SÂNGE

- Las-o să-ţi spună ea, zise Khalil când Yusuf îl întrebă despre Amina.
Se întorsese în zori după furtună, arătând obosit şi cu hainele în neorânduială, cu aşchii şi frunze încâlcite în păr. Deschise prăvălia cu grijă, fără să facă tevatură, dar şi fără să-şi explice absenţa. Deşi nu se arăta ostil, se ţinu departe de Yusuf şi pe tot parcursul zilei îi respinse acestuia orice tentativă de apropiere, revenind la o versiune mută a afabilităţii glumeţe din primii ani. Când Yusuf îl întrebă cum de nu se udase în ploaia aceea torenţială, Khalil nu dădu nici un semn că l-ar fi auzit. Yusuf mai făcu şi alte încercări să-l împace, dar în cele din urmă se plictisi şi-l lăsă să-şi lingă rănile.
Seara, când aduse platourile cu mâncare, Khalil ieşi din casă cu un zâmbet fals care nu reuşea să-i ascundă nefericirea şi mânia. „De ce nu vorbeşti?”, îl întrebă Yusuf, dar Khalil arătă spre farfurii şi începu să mănânce. Luară cina în tăcere, iar la final Yusuf se ridică să ducă înapoi vesela şi să le vadă pe Stăpână şi pe Amina. Se gândi că prietenul său zisese ceva cât fusese înăuntru, că abordase frontal subiectul şi rostise interdicţii şi ameninţări. îşi închipuia că acum avea să încerce să-l oprească, poate chiar folosind violenţa; în schimb, Khalil nici măcar nu ridică privirea spre el.

Stăpâna era toată numai zâmbet, vocea ei ascuţită se înălţa şi cobora în melodii vesele care umpleau încăperea. Dornică să se destăinuie, le povesti cum sosise în acea casă, când venise să-şi înceapă viaţa de femeie măritată cu primul ei soţ, Dumnezeu să-l odihnească. Soţul ei

era un om matur, de vreo cincizeci de ani, pe când ea avea aproape cincisprezece. Bărbatul îşi pierduse soţia şi copilaşul cu numai câteva luni în urmă, din cauza bolii şi a invidiei oamenilor din jur. Pruncul acela era singurul lui copil care supravieţuise mai mult de câteva săptămâni. Ceilalţi trăiseră destul cât să primească un nume, şi soţul ei îi ţinea minte pe toţi. Chiar şi la sfârşitul vieţii nu putea să vorbească despre nevasta şi copiii lui fără să i se umple ochii de lacrimi. Fie ca Dumnezeu să-i aibă în mila Lui. Stăpâna crescuse în oraş şi ştia de necazul soţului ei, care îi atrăsese respectul tuturor. în pofida încercărilor prin care trecuse, fusese bun cu ea. Cel puţin până în ultimul an, când boala îl făcuse foarte nervos. Aşa ajunsese să trăiască în acea casă; tot ea îl adusese şi pe Mzee Hamdani, care pe atunci nu era bătrân

.El, Mzee Hamdani, fusese cel care amenajase grădina. Nu pornise de la nimic, desigur. Unii copaci erau deja acolo, dar el a curăţat terenul şi a construit bazinele jucându-se acolo toată ziua ca un copil. Cântatul lui îl scotea din fire pe soţul ei, aşa că trebuise să-i interzică să cânte. Tatăl ei i-l dăduse ca dar de nuntă. îl cunoştea de când era mică, pe el şi pe un alt sclav mai în vârstă pe nume Shebe, care murise cu câţiva ani în urmă, Dumnezeu să-l aibă în pază. Când se măritase cu seyyid, cu peste zece ani în urmă, îi oferise în dar libertatea lui Mzee Hamdani. Asta pentru că, deşi legea de atunci interzicea vânzarea şi cumpărarea de oameni, nu impunea ca aceia care erau ţinuţi ca sclavi să fie eliberaţi. însă când îi oferise libertatea lui Mzee Hamdani, acesta refuzase, şi iată-l acum pe bietul bătrân în grădină, cântându-şi de zor qasidele.

- Te întreabă dacă ştii de ce-l cheamă Hamdani, zise Amina fără să-l privească. Pentru că mama lui, care era sclavă, l-a făcut târziu. I-a spus Hamdani ca recunoştinţă pentru că i-a fost dăruit. Când mama lui a murit, tatăl ei l-a cumpărat pe Hamdani de la familia care-l deţinea. Era o familie săracă, îndatorată din greu. în tăcerea care se lăsase, Stăpâna îl scrută pe Yusuf zâmbind voios. Zâmbetul rămase pe faţa ei când reluă, dar de data asta vorbi puţin.

- Te roagă să vii să te aşezi mai aproape, zise Amina.

Yusuf încercă s-o privească în ochi, în căutare de lămuriri, dar ea îşi făcu de lucru evitându-l. Stăpâna bătu cu palma în carpeta aflată alături, zâmbindu-i de parcă ar fi fost un copil sfios. După ce el se aşeză, îi luă mâna şi i-o puse peste rană, apăsându-şi palma peste ea. închise ochii şi scoase un şuierat lung, ceva între uşurare şi plăcere. Stând atât de aproape, Yusuf observă că pielea de pe faţa şi gâtul ei era întinsă şi umedă. în clipa următoare ea îi dădu drumul la mână, iar el se ridică iute şi se retrase.

- Spune că n-ai rostit rugăciunea, zise Amina pe un ton de gheaţă.

Yusuf mormăi o rugăciune în grabă şi se grăbi să plece, cu mâna încă fierbinte de la faţa Stăpânei.

După asta îl întrebă pe Khalil despre Amina. Khalil îl privi duşmănos, cu faţa schimonosită de un asemenea dispreţ, încât Yusuf crezu că avea să-l scuipe.

- Las-o să-ţi spună ea, zise, apoi se întoarse la pachetele de zahăr pe care le aranja pe tejghea.

Toată seara fuseseră învăluiţi de o tăcere grea. Yusuf nu se grăbea s-o rupă, deşi în unele momente se gândea că prietenul său avea să vorbească, fie şi numai ca să-şi descarce mânia şi neliniştea. Făcea totul cu o încăpăţânare calmă, deşi se simţea îngrijorat şi nesigur în privinţa direcţiei în care se îndrepta. Cel puţin avea să afle despre diversele intrigi şi şoapte; pe deasupra, îi făcea o plăcere extraordinară s-o vadă şi s-o asculte pe Amina. Nu ştia unde găsise puterea de a se comporta astfel. în ciuda avertismentelor lui Khalil, în ciuda tuturor lucrurilor pe care le ştia el însuşi, nu intenţiona să refuze invitaţia atunci când avea să vină.

A doua zi se duse la Mzee Hamdani, care stătea la umbra curmalului cu cartea sa de qaside. Bătrânul era iritat şi privea în jur, ca şi când ar fi căutat un alt copac sub care să se mute ca să aibă parte de tihnă.

- Te rog să nu pleci.

Căldura din glasul lui Yusuf îl făcu pe bătrân să şovăie. Mzee Hamdani aşteptă o clipă, apoi îngădui muşchilor încordaţi ai feţei sale să se destindă, încuviinţă din cap nerăbdător, reticent ca întotdeauna să asculte vorbele altcuiva. „Hai, dă-i drumul."

- De ce ai refuzat libertatea atunci când Stăpâna ţi-a oferit-o? întrebă Yusuf aplecându-se încruntat spre el.

Bătrânul rămase tăcut multă vreme, cu ochii în pământ. într-un târziu zâmbi, arătându-şi cei câţiva dinţi lungi şi îngălbeniţi de vârstă.

- Aşa m-a găsit viaţa, zise.

Yusuf refuză să accepte ceea ce i se păru a fi o eschivă şi, clătinând din cap, stărui:

- Dar erai... eşti sclavul ei. Asta vrei să fii? De ce n-ai primit libertatea atunci când ţi-a oferit-o?

Mzee Hamdani oftă.

- Chiar nu ştii nimic? întrebă cu asprime, apoi tăcu, de parcă n-ar fi vrut să mai continue. într-un târziu reluă: Mi-au oferit libertatea în dar. Ea a făcut-o. Cine i-a spus că era a ei ca să mi-o poată oferi? Cunosc libertatea despre care vorbeşti. Am avut acea libertate din clipa în care m-am născut. Când oamenii ăştia spun „eşti al meu", „îmi aparţii", e precum căderea ploii sau apusul soarelui la sfârşitul zilei. A doua zi soarele o să răsară iar, indiferent dacă le place sau nu. La fel şi cu libertatea. Pot să te închidă, să te lege cu lanţuri, să- şi bată joc de toate micile tale dorinţe, dar libertatea nu e ceva ce poate fi luat. Când termină cu tine, sunt la fel de departe de a te a te poseda ca în ziua în care te-ai născut. Mă înţelegi? Asta e munca ce mi-a fost hărăzit s-o fac, ce poate să-mi ofere cineva ca să fiu mai liber de atât? Yusuf se gândi că acestea erau vorbele unui bătrân. Conţineau o anume înţelepciune, desigur, dar era o înţelepciune a răbdării şi a stoicismului, admirabilă în felul ei, totuşi nu atât timp cât persecutorii încă te sufocă. îşi dădu seama că-l întristase pe grădinar, care nu-i mai vorbise atâta până atunci şi probabil îşi dorea să fi păstrat tăcerea.
- De unde eşti? îl întrebă ca să-l măgulească şi să-l împace. De asemenea, voia să aducă vorba despre mama lui. Voia să-i povestească lui Mzee Hamdani ce păţise, cum îşi pierduse şi el mama. însă bătrânul îşi luă cartea de qaside fără să răspundă şi-i făcu semn să plece.Trei seri la rând se duse în casă la cină, înfruntând dispreţul tăcut al lui Khalil. Toate încercările sale de a-şi face prietenul să-i vorbească dăduseră greş. Până şi clienţii întrebau de el. în a treia seară, pe când Yusuf străbătea porţiunea întunecoasă spre grădină, Khalil îl strigă. Tânărul se opri o clipă, apoi hotărî să nu-l bage în seamă şi-şi continuă drumul pe cărarea invizibilă ce ducea la poarta care-l aştepta întredeschisă. Răspunse întrebărilor Stăpânei despre mama lui, despre călătoria în ţinuturile din interior şi despre perioada petrecută în oraşul de munte. Rezemată de perete, îl asculta zâmbind, fără să- şi ia ochii de la el nici măcar atunci când Amina traducea. Uneori şalul îi aluneca de pe umeri, dezvăluindu-i gâtul pătat şi pieptul, însă nu se grăbea să şi-l aranjeze la loc. în timp

ce o privea în acea postură senzuală, Yusuf simţea singurătatea apăsându-l ca o lespede în adâncul sufletului. Punea şi el întrebări, menite Aminei, care le ocolea cu răspunsuri lungi legate de Stăpână. Se mulţumea cu atât, fiind fericit s-o asculte.

- Rana a apărut când era tânără, la scurtă vreme după ce s-a măritat cu primul soţ, zise Amina. La început era doar un semn, dar odată cu trecerea timpului i-a săpat în carne tot mai mult, până i-a ajuns la inimă. Durerea era atât de mare, încât nu suporta să aibă oameni în jur, deoarece n-ar fi făcut decât să-şi bată joc de pata aceea hidoasă şi să râdă de chinul ei. Dar acum tu o vindeci cu rugăciunile şi atingerea ta, deja se simte mai bine.

- Cum era când ai venit aici? Ce gândeai... despre soarta care te aştepta? o întrebă el pe Amina.

- Eram prea tânără ca să gândesc, îi răspunse ea calm. Şi, cum mă aflam printre oameni civilizaţi, n-aveam nici un motiv de teamă. Mătuşa Zulekha era vestită pentru bunătatea şi cucernicia ei, iar grădina şi casa asta erau ca un paradis, mai ales pentru o ţărăncuţă sărmană ca mine. Când veneau musafiri, frumuseţea grădinii le stârnea o invidie teribilă. întreabă pe oricine din oraş dacă nu mă crezi. Şi în fiecare an, în perioada când se dă de pomană, mătuşa Zulekha le dădea tot mai mult săracilor. Nimeni nu pleca de aici fără să capete ceva. Afacerile lui seyyid erau binecuvântate, în timp ce Stăpâna suferea de această boală stranie. Astea-s căile Domnului, a cărui înţelepciune n-avem noi cum s-o judecăm.

Yusuf nu-şi putu reţine un zâmbet

- .De ce-mi răspunzi aşa de întortocheat la o întrebare foarte simplă?
Stăpâna vorbi pe neaşteptate, cu încordare în glas. După o clipă tonul i se
înmuie, şi Yusuf o văzu pe Amina şovăind înainte de a traduce.
- Spune că nu vrea să mă audă pe mine vorbind atât de mult, ci să te asculte pe tine. Graiul tău e minunat, spune, deşi vorbele pe care le rosteşti îi sunt necunoscute. Chiar şi atunci când stai nemişcat, lumina îţi radiază din ochi şi din piele. Şi ce frumos e părul tău!
Tânărul îi aruncă Stăpânei o privire uluită. Observă că avea ochii umezi şi că mărturisirea îndrăzneaţă o făcuse să roşească. întorcându-se spre Amina, descoperi că-şi plecase fruntea.
- Vrea să-ţi plimbi răsuflarea peste faţa ei şi s-o vindeci, murmură.
- Cred că e momentul să plec, spuse Yusuf după o tăcere lungă, înfricoşătoare.
- Spune că vederea ta o încântă în aşa măsură încât îi provoacă durere, zise Amina tot cu ochii în pământ, dar de data asta fără să-şi poată ascunde amuzamentul din glas.
Stăpâna se răsti; deşi nu putea înţelege cuvintele, Yusuf îşi dădu seama că-i cerea Aminei să plece. Se ridică şi el la câteva clipe după ce tânăra ieşi din încăpere, neştiind cum să se retragă politicos. Stăpâna stătea cu spinarea dreaptă, mânioasă, cu faţa schimonosită de amărăciune. Treptat, furia i se domoli, şi în cele din urmă îi făcu semn să se apropie. înainte de a părăsi camera, Yusuf îi atinse rana purpurie şi o simţi pulsându-i sub palmă.
Amina îl aştepta în umbră lângă uşa dinspre curte. Se opri în faţa ei, vrând să întindă mâna pentru a o atinge, dar temându-se că avea să-l respingă pentru totdeauna dacă o făcea.
- Trebuie să mă întorc, îi şopti ea. Aşteaptă-mă în grădină. Aşteaptă-mă.
O aşteptă în grădină prefirându-şi în minte toate posibilităţile. Un vânticel blând sufla printre copaci şi tufişuri, iar zumzetul grav şi ritmic al gâzelor nocturne umplea aerul parfumat. Avea să-l certe

cu siguranţă pentru felul în care se purtase cu Stăpâna, reluând avertismentele şi interdicţiile lui Khalil. Sau avea să-i spună că ştia că venea în casă în fiecare seară ca să stea cu ea, Amina, deoarece nutrea visuri naive. Pe măsură ce trecea timpul şi aşteptarea părea fără sfârşit, temerile lui crescură. Avea să fie descoperit bântuind prin grădină în toiul nopţii, punând la cale un jaf. Un trosnet brusc îl făcu să-şi închipuie că prietenul său venise după el şi urma să facă scandal. De câteva ori trebui să-şi înăbuşe dorinţa de a pleca. Atunci când, în cele din urmă, auzi un zgomot dinspre uşă, se repezi într-acolo uşurat.
Amina îi făcu semn să păstreze liniştea.
- Nu pot să stau mult, îi şopti. Vezi ce are de gând acum. N-ar fi trebuit să- ţi traduc, dar cel puţin înţelegi acum ce vrea să facă. E obsedată de asta... Trebuie să ai grijă... şi să te ţii departe de ea.
- Dacă mă ţin departe, n-o să te mai văd, zise el. După o lungă tăcere adăugă: Şi vreau să te văd în continuare, chiar dacă nu vrei să-mi răspunzi la întrebări.
- Care întrebări? se miră ea, şi Yusuf avu impresia c-o văzu surâzând în întuneric. N-avem timp pentru întrebări. O să ne audă.
- Mai târziu, spuse el cu trupul vibrându-i de fericire. După ce se duce la culcare. Poţi să te plimbi prin grădină.
- E furioasă. Dormim în aceeaşi cameră. O să audă...
- Te aştept aici, zise Yusuf.
- Nu. Nu ştiu, murmură Amina.
Intră şi închise uşa după ea, dar se întoarse după câteva minute.
- Moţăie, sau aşa se preface. Ia zi, care erau întrebările?
Nu-i păsa câtuşi de puţin de vreo întrebare, dar se temea că, dacă ar fi atins- o, n-avea să-l mai lase niciodată să se apropie de ea.
- De ce tu şi Khalil nu semănaţi deloc? Şi nu seamănă nici felul în care vorbiţi... pentru un frate şi o soră. Aproape ca şi cum aţi vorbi limbi diferite.

- Nu suntem frate şi soră. Nu ţi-a spus? De ce nu ţi-a spus? Tatăl lui a văzut nişte bărbaţi chinuindu-se să urce două fetiţe într-o barcă. Erau la apă mică, şi fetiţele plângeau. Tatăl lui a strigat şi s-a repezit în apă. Răpitorii au lăsat în urmă o fetiţă, dar au izbutit să fugă cu cealaltă. M-a luat acasă, şi mai târziu m-a adoptat. Aşa că am crescut ca frate şi soră, dar n-avem nici o legătură de sânge.
- Nu, nu mi-a spus, zise Yusuf. Şi cealaltă? Cealaltă fetiţă?
- Sora mea? Nu ştiu ce s-a ales de ea. Sau de mama. Pe tata nu mi-l amintesc deloc. Deloc. Ţin minte că am fost răpite în somn şi am mers câteva zile. Mai ai şi alte întrebări? îl chestionă cu o ironie amară pe care el o auzi limpede în întuneric.
- îţi aduci aminte de casa ta... de locul unde se află?
- Parcă locul se chema... Vumba sau Fumba, şi cred că era lângă ocean. Aveam numai trei sau patru ani. Nu sunt sigură că ţin minte cum arăta mama.

Dar acum trebuie să plec.

- Aşteaptă, spuse el întinzând mâna ca s-o oprească. O apucă de braţ, şi ea nu făcu nici un gest de a se elibera. Eşti măritată cu el? E soţul tău?
- Da, răspunse ea calm.
- Nu, gemu el îndurerat.
- Ba da. Dar nu ştiai nici asta? Era de la sine înţeles... Ea mi-a explicat totul când am venit aici. Ea! Amuleta pe care ai găsit-o mi-a fost dăruită când m-a adoptat tatăl lui Khalil. A chemat un om care să întocmească actele şi mi-a făcut amuleta asta. A zis c-o să mă ocrotească mereu, dar nu m-a ocrotit. Cel puţin am viaţa mea. Dar ştiu c-o am numai din cauza deşertăciunii ei, din cauza tuturor lucrurilor ce-mi sunt interzise. Lui seyyid îi place să spună că majoritatea celor care ajung în rai sunt săraci şi majoritatea celor care ajung în iad sunt femei. Dacă există iadul pe pământ, aici e.

Yusuf nu se putu gândi la nici un comentariu. Peste o clipă îi dădu drumul, copleşit de calmul intens cu care Amina vorbise despre amărăciunea şi resemnarea ei. Din zâmbetele ei liniştite

şi tăcerile pline de încredere în sine n-ar fi ghicit niciodată că în suflet i se ascundea atâta nefericire.

- îmi plăcea să te privesc muncind în grădină, urmă ea. Khalil vorbea despre tine şi despre felul în care ai ajuns aici. Şi-mi închipuiam că umbra şi apa şi pământul te-au ajutat să-ţi alini durerea după tot ce ţi-a fost furat. Te invidiam, şi speram că într-o zi o să mă observi la uşă şi-o să mă sileşti să ies. „Vino să ne jucăm”, mi te închipuiam spunând. Dar apoi te-au trimis departe pentru că ea făcuse o pasiune pentru tine. Oricum, destul cu toate astea... Mai aveai şi alte întrebări? Dacă nu, trebuie să plec.

- Am, zise el. O să-l părăseşti?

Amina râse uşor şi-l atinse pe obraz.

- Mi-am dat seama că eşti un visător. Când te priveam în grădină m-am gândit că eşti un visător. Trebuie să mă întorc înainte s-o apuce iar pandaliile. Ţine-te departe de ea. Mă auzi?

- Stai! Cum o să te revăd? Dacă nu mai vin în casă?

- N-o să mai vii, spuse Amina. Şi ce-i de văzut? Nu ştiu.

- După plecarea ei, Yusuf îi simţi atingerea palmei ca pe o pecete; duse mâna la obraz ca să-i simtă dogoarea.De ce ai făcut un asemenea mister din asta şi te-ai posomorât într-aşa un hal? Ai fi putut să-mi explici totul.

Yusuf stătea aşezat, pe când prietenul său se lungise deja pe rogojina lui.

- Aş fi putut, mormăi Khalil fără tragere de inimă.
- Şi de ce n-ai făcut-o?

Khalil se ridică la rândul lui în şezut, trăgându-şi cearşaful în jurul umerilor ca să se protejeze de roiul de ţânţari.

- Pentru că nu-i deloc simplu. Nimic nu e simplu, şi nu e ceva ce-aş fi putut să-ţi zic: Hei, ia ascultă aici! Cât despre aşa-zisa mea posomoreală, e din cauză că mă faci să-mi fie teribil de ruşine de tine.
- în regulă, îmi pare rău că ţi-a fost ruşine şi înţeleg că de fapt nu erai posomorât. Ai putea totuşi să-mi spui mai multe despre ceea ce nu-i deloc simplu.
- Ţi-a zis ceva? Despre ea?
- A zis că tatăl tău a salvat-o de răpitori, iar după aceea a adoptat-o.

Asta e tot? Ei, nu-i mare lucru, spuse Khalil încovoindu-şi bosumflat umerii. Nu ştiu de unde a găsit atâta curaj prăvăliaşul ăla bătrân şi slăbănog. Oamenii ăia erau fără îndoială înarmaţi. Şi el s-a repezit împroşcând apă peste tot în jur şi ţipând la ei să le dea drumul fetelor. Nici măcar nu ştia să înoate.Locuiam într-un orăşel amărât aflat la miazăzi de aici. Ţi-am povestit despre el. Prăvălia făcea negoţ cu pescarii şi micii fermieri care veneau să-şi vândă legumele şi ouăle pentru o mână de cuie sau o bucată de pânză ori o livră de zahăr. Iar orice marfă de contrabandă era întotdeauna binevenită. Asta era ea, *magendo* care să fie vândută undeva, aşa cum a fost vândută sora ei. Ţin minte când a venit, plângând şi murdară... îngrozită. Toţi cei din oraş îi cunoşteau povestea, dar nimeni n-a venit s-o ceară, aşa că a rămas cu noi. Tata îi zicea *kifa urongo,* spuse Khalil zâmbind. Dimineaţa, tata o

chema de îndată ce era gata să mănânce, iar ea îi aducea pâinea şi se aşeza lângă el aşteptând să primească în gură câte o bucăţică. De parcă ar fi fost o pasăre. Pâine de mei şi unt topit în fiecare dimineaţă, şi ea stătea acolo sporovăind şi deschizându-şi larg gura pentru bucăţelele pe care i le rupea el. O urma pe mama în timp ce trebăluia sau venea cu mine când ieşeam. Apoi, într-o zi, tata a zis că aveam să-i dăm numele nostru, astfel încât să devină membră a familiei. „Dumnezeu ne-a făcut pe toţi dintr-un cheag de sânge", obişnuia să spună. Ea se înţelegea cu oamenii mai bine decât oricare dintre noi. E mswahili, ca tine, deşi vorbea un pic altfel.
Apoi a venit seyyid. Partea asta e foarte simplă. Când ea avea şapte ani, prostul de tata, Dumnezeu să-l ierte, i-a oferit-o lui seyyid ca parte din plată. Şi eu urma să fiu *rehani* până ce ea ajungea la vârsta măritişului, dacă tata nu putea să mă răscumpere înainte. Dar el a murit, şi mama şi fraţii mei s-au întors în Arabia, lăsându-mă aici cu ruşinea neamului nostru. Când diavolul ăla de Mohammed Abdalla a venit să ne ia, a pus-o să se dezbrace şi a mângâiat-o cu labele lui murdare.
Khalil începu să plângă fără zgomot; lacrimile i se scurgeau încet pe obraji.
- Seyyid mi-a zis după căsătorie că puteam să rămân dacă voiam, urmă peste câteva clipe. Aşa că am rămas s-o slujesc pe biata fată pe care tatăl meu, Dumnezeu să se îndure de sufletul lui, a vândut-o pe bani.
- Dar acum nu mai trebuie să staţi aici. Ea poate să plece dacă vrea. Cine o poate opri? strigă Yusuf.
- Of, frăţioare, ce curajos eşti, spuse Khalil râzând printre lacrimi. Putem să fugim cu toţii şi să ne ducem traiul pe munte. De ea depinde. Dacă pleacă fără voia lui seyyid, eu o să redevin *rehani* sau o să fiu silit să plătesc datoria. Asta a fost înţelegerea şi asta cere onoarea. Aşa că n-o să plece, şi cât stă ea stau şi eu.
- Cum poţi să vorbeşti despre onoare...?

- Despre ce altceva ar trebui să vorbesc? Bietul meu tată, Dumnezeu să-l ierte, şi seyyid mi-au luat tot restul. Dacă nu ei m-au transformat în laşul bun de nimic pe care-l vezi aici, cine a făcut-o? Poate că asta-i firea mea, sau aşa sunt obiceiurile noastre. Dar ei i-a frânt inima. Ce e mai însemnat de atât? Dacă nu vrei să-i spun „onoare”, spune-i cum vrei.
- Nu-mi pasă câtuşi de puţin de onoarea ta, zise mânios Yusuf. Nu-i decât un cuvânt măreţ în spatele căruia să te ascunzi. O s-o iau de aici.

Khalil se lungi pe rogojină şi se întinse.

- în noaptea în care seyyid a luat-o de soţie am fost fericit, spuse. Chiar dacă n-a fost ca la nunta indiană pe care am văzut-o acum mulţi ani. N-au fost cântece, nici giuvaiere... nici măcar oaspeţi. M-am gândit că din clipa aceea n-o să mai fie ca o păsărică în colivie, cântându-şi cântecele alea sfâşietoare. Ai auzit-o cântând noaptea? Căsătoria o să-i şteargă ruşinea, mi-am zis. Poate să plece dacă vrea? Cine te-a oprit să pleci în toţi anii ăştia? Unde o să te duci cu ea? Seyyid nici măcar n-are nevoie să ridice mâna asupra ta. O să fii osândit în ochii tuturor, şi pe bună dreptate. Un criminal. Dacă rămâi în oraşul ăsta, n-o să fii în siguranţă. Ţi-a spus ea ceva? Ţi-a promis că fuge cu tine?

Yusuf nu răspunse, dar îşi simţea indignarea domolindu-se. Era cumva uşurat că hotărârea lui necugetată fusese pusă sub semnul întrebării. Poate că nu avea de ce să se amestece. Şi, cu toate că amintirea Aminei stând în întuneric, lângă poarta dinspre curte, îi încălzea încă palmele, o simţea deja răcorindu-se într-o senzaţie mai calmă, o comoară pe care s-o scoată la iveală într-un moment de tihnă. Cum ar fi putut să-i ceară să fugă împreună? I-ar fi râs în faţă şi apoi ar fi strigat după ajutor. în clipa următoare auzi amărăciunea din glasul ei când îi povestea despre unchiul Aziz, descriindu-şi viaţa ca pe un iad. îi simţea mâna pe obraz, mâna ei pe obrazul lui. Râsul ei când o întrebase dacă avea să-l părăsească pe unchiul Aziz...

- Nu, n-a zis nimic. Crede că-s un visător, spuse după o lungă tăcere.
Se gândi că prietenul său mai avea şi alte întrebări, dar îl auzi oftând şi pregătindu-se să adoarmă.
Yusuf se trezi simţindu-se obosit şi vinovat. Dormise prost, şi între două momente de piroteală chibzuise dacă să lase totul baltă ori să-i ceară Aminei un răspuns limpede. Se gândea că n-avea să-l respingă cu dispreţ după felul în care vorbise despre viaţa ei şi a lui, după cum îl urmărise şi pusese în paralel vieţile lor. Ceva asemănător era şi în dorinţa pe care o simţea faţă de ea; deşi nu avea la îndemână toate cuvintele ca să şi-o mărturisească, ştia că nu era ceva banal, care să depindă numai de el. însă acestea ar fi fost numai nişte murmure blânde în comparaţie cu ceea ce ar fi urmat dacă ea ar fi fost dornică. în ciuda tuturor piedicilor pe care le întrevedea, era hotărât să-i vorbească. Avea să-i spună: „Dacă ăsta e iadul, atunci pleacă. Şi lasă-mă să vin cu tine. Ne-au crescut aşa încât să fim sfioşi şi ascultători, să-i cinstim chiar şi atunci când se poartă rău cu noi. Pleacă, şi lasă-mă să vin cu tine. Suntem amândoi în mijlocul pustietăţii. Ce poate fi mai rău? Oriunde am merge, n-ar fi nici o grădină cu chiparoşi zdraveni şi tufişuri fremătând în vânt, pomi fructiferi şi flori cu nuanţe neaşteptat de vii. N-ar fi nici parfumul amărui al sevei portocalilor pe timpul zilei şi învăluirea caldă a parfumului de iasomie noaptea, nici aroma seminţelor de rodie sau cea dulce a ierburilor. Nici susurul apei din bazin şi din canale. Nici mulţumirea pe care ţi-o dă crângul de curmali pe vipie. N-ar fi nici o melodie care să-ţi răvăşească simţurile. Ar fi ca un surghiun, dar cum ar putea să fie mai rău ca aici?” Iar ea ar fi zâmbit şi i-ar fi atins obrazul, înfierbântându-l. „Eşti un visător”, i-ar fi spus, apoi i-ar fi promis că aveau să-şi facă o grădină a lor mai frumoasă decât aceea.

Nu avea să simtă nici o remuşcare faţă de părinţii lui, îşi zise. Nu. îl

părăsiseră cu ani în urmă ca să-şi câştige propria libertate, iar el avea să-i părăsească la rândul lui acum. Dacă trimiterea lui în captivitate le adusese vreo alinare, aceasta avea să ia sfârşit acum, când pleca să-şi făurească o viaţă a sa. în timp ce hălăduia liber putea chiar să-i viziteze şi să le mulţumească pentru că-i dăduseră câteva lecţii aspre cu care să pornească în viaţă

.Prăvălia era aglomerată în acea zi, iar Khalil se agita cu o veselie şi o dăruire care-i făceau să zâmbească până şi pe clienţii cei mai mohorâţi. „Şi-a recăpătat voioşia", spuneau. „Slavă Domnului!" Glumele lui erau încă şi mai îndrăzneţe decât de obicei, uneori aproape de batjocură, dar le rostea cu o asemenea căldură, încât nimeni nu se putea simţi jignit. „Ce-i cu el?", întrebau clienţii. Yusuf zâmbea şi ridica din umeri, apoi îşi atingea uşor tâmpla stângă. Se propuseră câteva explicaţii. Era de vină entuziasmul tinereţii, deplasat, dar sănătos şi simpatic. Mai bine să râzi acum, înainte ca viaţa să-ţi vină de hac. Altcineva puse totul pe seama câtorva batoane de haşiş. „Probabil că nu-i învăţat, şi a făcut febră la cap." O femeie care veni să cumpere două uncii de ulei de cocos pentru îngrijirea părului şi căreia Khalil îi oferi o alegorie rapsodică despre plăcerile masajului se întrebă dacă tânărului nu-i pusese cineva piper pe mădular. Bătrânii de pe terasă urmăreau spectacolul chicotind încântaţi. Deşi Khalil îi evita privirea, nebunia zglobie

din ocheadele sale fugare îl făcea pe Yusuf să se ferească din calea lui.

După-amiază, când clienţii se mai rărire, Khalil târî ostentativ o cutie într- un colţ al prăvăliei şi se aşeză pe ea ca să tragă un pui de somn. Yusuf nu şi-l amintea să mai fi făcut asta, şi-i luă vlăguirea bruscă drept o continuare a stărilor de posomoreală şi de frenezie. Văzându-l pe Mzee Hamdani cum se lupta cu găleţile de apă, îşi dădu seama că umplea bazinele. Apa se revărsă peste marginile găleţilor când bătrânul abia apucase să înainteze câţiva paşi, stropindu-l pe picioare şi transformând pământul în noroi. Yusuf îl urmărea cu invidie şi iritare, fără să se grăbească să-i vină în ajutor, dar grădinarul era la fel de preocupat ca întotdeauna şi nu dădea nici un semn că l-ar fi băgat în seamă. Mai târziu îl văzu plecând fără să

arunce o privire în urmă, târşâindu- şi picioarele în ritmul constant al unui miriapod pornit la atac. Glasul i se ridica intermitent într-un cântec pe care era cu neputinţă să-l auzi limpede şi care suna ca şi când cuvintele ar fi fost rostite invers

.La ora obişnuită, Yusuf se duse în casă. îşi zise că era pentru ultima oară. Avea să spună o rugăciune scurtă pentru Stăpână şi s-o vadă pe Amina şi apoi... avea să-i ceară să fugă cu el, dacă îşi aduna curajul. Uşa dinspre curte era întredeschisă, aşa că intră, strigând uşor ca să-şi anunţe sosirea. încăperea mirosea a tămâie, iar Stăpâna îl aştepta singură. Se opri la uşă, temându-se să înainteze. Ea îi zâmbi şi-i făcu semn să intre. Văzu că purta veşminte scumpe,

0 rochie lungă crem brodată cu fir chihlimbariu strălucitor. Stăpâna îşi îndepărtă şalul şi se aplecă înainte, chemându-l stăruitor să se apropie. Yusuf făcu doi paşi şi se opri cu inima bătându-i nebuneşte, conştient că trebuia să plece. Ea începu să-i vorbească pe un ton potolit. Glasul ei era încărcat de simţire, iar zâmbetul i se îmblânzea treptat. Yusuf nu înţelegea precis ce-i cerea să facă, însă pasiunea şi tânjirea de pe chipul ei nu lăsau loc de îndoială. Femeia îşi apăsă palmele pe piept şi se ridică în picioare. Atunci când îşi puse mâna pe umărul lui, Yusuf se înfioră. Se răsuci să fugă, însă ea îi prinse cămaşa din spate trăgând-o până se rupse. Pe când ieşea în goană, Yusuf îi auzi ţipetele chinuite, dar nu se întoarse şi nici nu şovăi.

- Ce-ai făcut? urlă Khalil când trecu în fugă pe lângă el prin grădina întunecată.

Yusuf se aşează pe terasă simţindu-se năucit şi odios, copleşit de promiscuitatea insuportabilă a situaţiei. Aşteptă acolo ore în şir, trecând de la ruşine la mânie şi înapoi. Poate că trebuia să plece imediat, se gândi, înainte să înceapă necazurile. Dar nu făcuse nimic ruşinos; ruşinos era felul în care îl siliseră ei să trăiască, felul în care îi siliseră pe toţi să trăiască. Intrigile şi urile şi lăcomia lor răzbunătoare preschimbaseră cu forţa până şi cele mai simple virtuţi în monede de schimb. Avea să plece, nimic nu era mai uşor. Undeva unde să poată scăpa de revendicările opresive ale tuturor. Dar ştia că în inima lui strămutată se formase cu mult timp în urmă un ghem întărit care avea să rămână acolo indiferent unde se ducea, zădărnicind orice plan ar fi urzit ca să-şi împlinească viaţa într-o măsură cât de mică. Putea să se ducă în orăşelul de munte, unde Hamid l-ar fi chinuit cu întrebările lui moraliste şi Kalasinga l-ar fi distrat cu fanteziile lui. Sau ar fi putut să i se alăture lui Hussein în schimnicie. Acolo putea găsi o împlinire îndeajuns de modestă. Sau să se ducă la Chatu, să devină bufonul curţii lui părăginite. Sau la Witu, s-o găsească pe mama lui Mohammed, fumătorul de haşiş, şi să vadă pământul pe care acesta îl pierduse în urma rătăcirilor sale. Peste tot aveau să-

1întrebe despre tatăl şi mama lui şi despre sora şi fratele lui, ar fi vrut să ştie ce adusese şi cu ce spera să plece. La toate aceste întrebări n-ar fi avut decât nişte răspunsuri evazive. Seyyid putea să călătorească adânc în ţinuturi stranii învăluit într-un nor de parfum, înarmat doar cu saci cu tinichele şi certitudinea superiorităţii sale. Omul alb din pădure nu se temea de nimic atunci când stătea sub steagul său, înconjurat de militari înarmaţi. însă Yusuf nu avea nici steag, nici certitudinea propriei superiorităţi ca să pretindă cinstire; înţelegea că lumea restrânsă pe care o cunoştea era singura pe care o avea la dispoziţie. Khalil veni spre el cu paşi mari, ţinându-şi mâna ridicată de parcă ar fi vrut să-l lovească.

- Ţi-am zis că asta o să ne aducă numai necazuri, spuse furios. îl trase în picioare şi începu să-l târască după el. Hai să plecăm de-aici. Să mergem în oraş. Dobitocule! Vrei să ştii ce zice? Că ai atacat-o şi i-ai smuls hainele ca un animal, după ce ea te-a tratat cu atâta bunătate. Vrea să aduc oameni din oraş ca să poată să te acuze de faţă cu martori. O să te bată şi-o să te scuipe... şi cine mai ştie ce-o să-ţi facă.
- N-am atins-o, zise Yusuf.

Khalil îi dădu drumul şi, scos din fire, începu să-i care pumni, trântindu-l la pământ.
- Ştiu asta, ştiu asta! De ce nu m-ai ascultat? zbieră el. „N-am atins-o”! încearcă să spui asta gloatei pe care o s-o adune aici.
- Ce-o să se întâmple? întrebă Yusuf împingându-l brutal şi ridicându-se de pe jos.
- Trebuie să pleci.
- Ca un răufăcător? Unde să mă duc? O să plec când o să vreau. Şi ce-o să se întâmple când o să mă găsească?
- Toată lumea o s-o creadă pe ea, îi răspunse Khalil. I-am promis c-o să-i aduc pe oamenii pe care-i vrea din oraş. Altfel o să ţipe după ajutor. Ei o să creadă tot ce spune. Poate că o să înceteze mâine-dimineaţă dacă n-o băgăm în seamă, dar nu cred c-o să fie aşa. Ar trebui să pleci. Nu-i cunoşti pe oamenii ăştia? O să te omoare.
- Mi-a sfâşiat cămaşa de la spate. Asta dovedeşte că fugeam de ea, spuse Yusuf.
- Nu vorbi prostii! strigă prietenul său nevenindu-i să-şi creadă urechilor. Cine o să aibă timp să te întrebe aşa ceva? Cui îi pasă? De la spate?

Aruncă o privire la spinarea lui Yusuf şi nu-şi putu reţine un rânjet smintit. Căzu pe gânduri apoi, de parcă ar fi vrut să-şi aducă aminte ceva

.Merseră grăbiţi pe ţărm şi aleseră un loc întunecos unde stătură de vorbă ore întregi. Yusuf refuza să plece în toiul nopţii ca un răufăcător şi, în ciuda stăruinţelor lui Khalil, spuse că avea să aştepte formularea acuzaţiei, astfel încât să se poată apăra. „Nu, nu, nu”, urlă Khalil, iar vocea lui fu mai puternică decât şuieratul oceanului ce se izbea de peretele de la picioarele lor.
Era aproape miezul nopţii când se întoarseră la prăvălie. Oraşul dormea liniştit, patrulat de câinii slabi ce bântuiau visele lui Yusuf. îndată ce ajunseră, Yusuf simţi o perturbare în atmosferă, ca şi când s-ar fi întâmplat ceva cât fuseseră plecaţi. Peste o clipă îşi dădu seama despre ce era vorba. Era parfumul care anunţa prezenţa unchiului Aziz. îi aruncă o privire lui Khalil şi văzu că şi acesta ştia. Faraonul se întorsese.
- Seyyid, şopti încordat Khalil. Trebuie să fi venit pe seară. Acum numai Dumnezeu te mai poate ajuta.

Cu toate acestea, Yusuf simţea un fior de bucurie la gândul că unchiul Aziz se întorsese. Era surprins că nu simţea pic de teamă faţă de negustor, doar o curiozitate fremătătoare: cum avea să-i vorbească despre acuzaţii? Avea să-l transforme într-o maimuţă şi să-l trimită pe vârful unui munte sterp, aşa cum făcuse djinnul cu tăietorul de lemne? în timp ce Khalil se tânguia pe seama sorţii cumplite ce-l aştepta, Yusuf îşi întinse rogojina

şi se lungi cu un calm atât de exasperant, încât prietenul său se văzu nevoit să tacă

.Unchiul Aziz îşi făcu apariţia în zori. Când îl văzu, Khalil se năpusti asupra mâinii lui cu zelul cunoscut, sărutându-i-o printre cuvinte surescitate de bun- venit. Unchiul Aziz purta un *kanzu* şi sandale, însă nu şi tichie, o mică abatere de la protocol, care-l făcea să pară în largul lui şi binevoitor. Dar expresia pe care i-o arătă lui Yusuf era severă, şi nu-i întinse mâna să i-o sărute după cum era obiceiul.

- Ce-i cu tărăşenia asta despre care am auzit? întrebă făcându-i semn tânărului să se aşeze la loc pe rogojina de pe care se ridicase. Parcă ţi-ai fi pierdut minţile. Poţi să mă lămureşti?

- Nu i-am făcut nimic. Am stat cu dânsa pentru că m-a poftit înăuntru. Cămaşa mi-a fost ruptă de la spate, îngăimă Yusuf. Asta arată că fugeam.

Unchiul Aziz surâse şi apoi zâmbi larg, nereuşind să se abţină.

- Of, Yusuf, spuse zeflemitor. Nu ţi-am spus eu că firile noastre sunt josnice? De ce a trebuit să treci iar prin asta? Cine ar fi putut să-şi închipuie un asemenea lucru despre tine? De la spate? Asta dovedeşte totul cu asupra de măsură. Nu s-a săvârşit nici o faptă rea deoarece cămaşa ţi-a fost ruptă de la spate.

Khalil începu o lungă explicaţie în arabă, pe care unchiul Aziz o ascultă câteva momente. Apoi flutură din mână:

- Vreau să aud ce are el de spus.

- N-am făcut nimic, zise Yusuf.

- Ai fost în casă de multe ori, spuse unchiul Aziz înăsprindu-şi iarăşi chipul. De unde ai învăţat să te porţi aşa? îţi las casa pe mână, şi tu o preschimbi într-un loc al bârfelor şi al ruşinii.

- M-am dus acolo fiindcă Stăpâna voia să spun rugăciuni... pentru rana dânsei.

Unchiul Aziz îl privi în tăcere, ca şi cum ar fi cumpănit ce să spună ori să facă în continuare. Privirea aceea îi era cunoscută

lui Yusuf din călătoria în ţinutul din interior. După o asemenea chibzuinţă, negustorul hotăra aproape întotdeauna să lase lucrurile să-şi urmeze cursul, în loc să intervină. Era clipa de tăcere de dinainte ca dezastrul să fie lăsat să se producă.

- Ar fi trebuit să te iau cu mine, spuse în cele din urmă. Ar fi trebuit să mă gândesc... Stăpâna nu se simte bine. Dacă nu s-a petrecut nimic ruşinos, n-o să mai vorbim despre asta. Mai ales că ţi-a fost ruptă cămaşa de la spate. Dar nimeni din afară nu trebuie să afle. Tot ai greşit ducându-te acolo atât de des.

Khalil vorbi iarăşi în arabă. Unchiul Aziz încuviinţă de câteva ori, apoi îi răspunse în aceeaşi limbă. După câteva schimburi de replici, unchiul Aziz arătă spre magazin cu o mişcare scurtă din bărbie.

- De ce te duceai acolo atât de des? întrebă după ce Khalil plecă să deschidă prăvălia.

Yusuf îl privi fără să răspundă. Acum unchiul Aziz şedea pe rogojina pe care dormise Khalil. îşi îndoise un picior sub şezut şi se sprijinea pe braţul întins. Yusuf observă că, în timp ce-l aştepta să vorbească, zâmbetul amuzat şi calm începea să prindă contur pe faţa lui.

- Ca s-o zăresc pe Amina, recunoscu într-un târziu.

îi luase mult timp să rostească acele cuvinte; văzu cum zâmbetul se lărgi, apoi se aşeză comod pe buzele unchiului Aziz. Negustorul se uită spre prăvălie, iar Yusuf îi urmări privirea. Khalil era la tejghea, fixându-i cu ochii plini de mânie şi de ură. Peste o clipă se întoarse şi continuă să deschidă obloanele.

- Mai e şi altceva? întrebă unchiul Aziz răsucindu-se spre Yusuf. Te-ai dovedit tare curajos, nu-i aşa? Ai fost de mare ispravă în ultimele săptămâni!

Pentru că lui Yusuf îi venea greu să răspundă, deoarece nu ştia cât trebuia să spună şi la ce l-ar fi ajutat s-o facă, negustorul continuă:

- în cursul călătoriei am trecut prin oraşul tău şi am vrut să-ţi vizitez tatăl. Aveam de gând să fac o înţelegere cu el, astfel încât

tu să rămâi aici şi să munceşti pentru bani, iar în schimb l-aş fi iertat de toate datoriile. Dar am aflat că tatăl tău şi-a dat sufletul, Dumnezeu să-l aibă în grijă. Mama ta nu mai stă acolo, şi nimeni nu mi-a putut spune unde s-a dus. Poate că s-a întors în locul ei de baştină. Unde e?

Nu ştiu, zise Yusuf

.Nu simţea nici o pierdere, doar o tristeţe neaşteptată la vestea că şi mama lui era părăsită acum cine ştie pe unde. Ochii i se umeziră, şi văzu că unchiul Aziz încuviinţă aprobator la această manifestare a durerii. Negustorul aşteptă, ca şi când ar fi fost mulţumit să-l lase pe el să hotărască urmarea. În tăcerea prelungă, Yusuf nu se încumetă să rostească vorbele ce-i ardeau în suflet. „Vreau s-o iau de aici. Ai greşit însurându-te cu ea. Abuzând de ea de parcă n-ar avea nimic al ei. Posedând oameni aşa cum ne posezi pe noi.” într-un târziu, unchiul Aziz se ridică şi-i întinse mâna să i-o sărute. Când Yusuf se aplecă printre norii de parfum, simţi cealaltă mână a negustorului aşezându-i- se o clipă pe ceafă, apoi plesnindu-l uşor.

- O să discutăm planurile mai târziu, să văd ce muncă poţi să faci pentru mine, zise blajin unchiul Aziz. încep să mă obosească toate călătoriile astea. Ai putea să le faci tu în locul meu. Ai putea chiar să-ţi revezi vechiul prieten, pe Chatu. Că veni vorba, să aveţi grijă. Khalil! Şi tu! Sunt zvonuri despre un război între nemţi şi englezi la graniţa de nord.

Le-am aflat de la negustorii din oraş când m-am întors ieri după-amiază. Dintr-o zi în alta, nemţii o să înceapă să răpească oameni ca să-i facă hamali în armata lor. Aşa că staţi cu ochii deschişi. Dacă-i zăriţi venind, închideţi prăvălia şi faceţi-vă nevăzuţi. Aţi auzit de ce-s în stare nemţii, da? Bine, acum treceţi la treabă

- .îi place de tine, spuse bucuros Khalil. Ţi-am zis-o tot timpul. Seyyid e cel mai tare, cine se poate îndoi de asta? S-a întors, i-a aruncat o privire Stăpânei şi s-a gândit: „Nebuna asta l-a chinuit pe tinerelul meu drăgălaş. Femeile astea fac numai necazuri, iar a mea e o drăcoaică împieliţată, naiba s-o ia.” Oricine poate să vadă că e nebună, cu vocea aia tânguitoare şi toată povestea cu rana. Şi cămaşa ta ruptă! Vai, cămaşa ta ruptă! Ce poveste! Ai parte de ocrotirea unor îngeri tare buni. Acuma seyyid o să-ţi găsească o nevastă ca să te ţină departe de necazuri. Una dintre fetele astea drăguţe care trăiesc pe lângă o prăvălie de la ţară. Cred că avea deja pe cineva în minte înainte să plece. Poate c-o să-mi cumpere şi mie una, şi atunci putem face nunta în acelaşi timp. Poate c-o să fie surori. Trebuie să fie mai ieftin să iei două deodată. Taxa pentru cadiu se împarte la doi, şi vasele de după ospăţ se spală o singură dată. Putem să închiriem o casă de pe partea cealaltă a drumului şi să stăm cu toţii acolo. Nevestele noastre o să aibă gemeni şi o să se ajute cu treburile, iar noi o să stăm pe o rogojină pe terasa din faţă şi-o să sporovăim... despre starea lumii, poate. Asta ar fi bună. Sau despre îndeplinirea

promisiunilor lui Dumnezeu. Apoi, dimineaţa o să trecem drumul ca să ne îngrijim de afacerile lui seyyid. Ce părere ai?
Khalil le anunţă clienţilor viitoarea lor nuntă dublă, invitându-i la ospăţul pe care-l făgăduise chipurile negustorul. „îl ştiţi pe seyyid", le spuse, „totul va fi halal, ca la carte." Le descrise distracţiile: dansatori, cântăreţi, oameni pe picioroange, un alai de băieţi şi fete cu tăvi de tămâie şi bărbaţi care să pulverizeze în aer apă de trandafiri, nu lipsea nimic. Toate felurile de mâncare pe care şi le puteau închipui. Şi muzică din plin toată noaptea. Yusuf zâmbea asemenea tuturor celorlalţi. Nu puteai să nu zâmbeşti când Khalil născocea atâtea năzdrăvănii. Când clienţii îi cerură confirmarea lui Yusuf, acesta le spuse că prietenul său o luase razna. „Vorbeşte în dodii de la febră", le spuse. „Nu-l băgaţi în seamă. Altfel o să-l enervaţi şi-o să fie şi mai rău."
Când Mzee Hamdani sosi pentru munca sa zilnică în grădină, Khalil îl strigă:
- *Wali,* sfântule, ne însurăm, amândoi! Nu te miri? Seyyid al nostru o să ne aranjeze pe viaţă. Cântă o qasida pentru noi când ai o clipă de răgaz. Te-ai fi gândit că dă peste noi aşa un noroc? A, şi află că n-o să mai ai parte de băiatul ăsta în grădină. în curând o să aibă alte straturi de săpat, alte tufe de tuns.
întâi Yusuf crezu că prietenul său făcea pe măscăriciul de uşurare că lucrurile nu se sfârşiseră mai rău. Unchiul Aziz nu luase în serios acuzaţiile Stăpânei, iar Yusuf nu îndrăznise să aducă vorba despre Amina. Când va fi pregătit s-o facă, unchiul Aziz avea să-i răspundă cum găsea de cuviinţă. Mai târziu îşi dădu seama că şugubăţul de Khalil îşi bătea joc de el. După tot discursul pătimaş şi curajos de mai devreme, nu putea decât să păstreze o tăcere înfrântă faţă de propunerea negustorului. Erau în aceeaşi situaţie acum, se gândi, amândoi de bunăvoie în slujba unchiului Aziz. Pupători de mâini. Khalil născocise o explicaţie pentru laşitatea lui, cum că era acolo ca să ispăşească răul pe care i-l făcuse tatăl lui Aminei. Yusuf nu avea nici o explicaţie pentru faptul că rămânea în slujba negustorului.

- Seyyid, acum ar fi cazul să înveţi să-i spui aşa, râse Khalil

.Aflară prima oară de venirea soldaţilor când văzură oameni alergând pe drum prin dreptul prăvăliei. Era după-amiaza târziu, un moment când localnicii se plimbau pe străzi în căutarea aerului mai răcoros şi a conversaţiei, pe când alţii se întorceau din oraş. Dintr-odată, micile grupuri începură să se risipească, ieşind de pe drum şi ţipând că veneau askarii. Khalil fugi în casă strigând, în timp ce Yusuf închise obloanele prăvăliei cât de repede putu. Stătură în hruba întunecoasă cu inimile bătându-le să le sară din piept, zâmbindu-şi unul altuia. La început mirosul mărfurilor îi sufocă, dar respirară mai uşor pe măsură ce se obişnuiră cu aerul închis. Prin crăpăturile dintre scânduri puteau vedea părţi din drum şi din terenul din faţă. Nu după mult timp zăriră o coloană de soldaţi mărşăluind precis şi fără grabă în spatele ofiţerului european, care era îmbrăcat în alb. Când se apropiară, putură vedea că neamţul era un tânăr înalt şi slab care zâmbea. Făcură şi ei schimb de zâmbete, iar Khalil se retrase de la punctul de observaţie şi se aşeză cu un oftat. Askarii mărşăluiau desculţi şi într-o ordine desăvârşită. Ofiţerul coti pe terenul din faţa prăvăliei, iar soldaţii îl imitară. Când ajunseră acolo cu toţii, coloana se rupse ca un şirag de mărgele căruia i s-a scos dintr-odată sfoara. în tăcere, căutară fiecare câte un petic de umbră şi-şi trântiră pe jos raniţele şi propriile corpuri, cu zâmbete largi şi suspine istovite. Ofiţerul rămase în loc câteva momente, privind casa şi prăvălia închisă. Apoi, încă zâmbind, porni fără zor spre clădiri. în timp ce ofiţerul se îndepărta de ei, soldaţii începură să vorbească şi să râdă, iar unul strigă chiar o sudalmă.

Fără să-şi desprindă ochiul de la gaura din scândură, Yusuf îl urmărea înfricoşat pe neamţul zâmbitor.

Ofiţerul se opri pe terasă, apoi ieşi din câmpul vederii tânărului. Se auziră ordine, după care un scaun de campanie şi o masă pliantă fură aduse pe terasă din zona unde se odihneau askarii. Ofiţerul se aşeză, cu faţa la numai câteva degete de oblonul prăvăliei. Atunci îşi dădu seama Yusuf că nu era atât de tânăr pe cât păruse de la depărtare. Pielea de pe faţă era foarte întinsă şi netedă, de parcă ar fi suferit de arsuri sau de o boală. Zâmbetul era de fapt o strâmbătură nemişcată. Dinţii îi ieşeau la iveală, ca şi cum carnea întinsă a feţei ar fi început deja să putrezească şi să cadă din jurul gurii. Era chipul unui hoit, se gândi Yusuf şocat de atâta urâţenie şi cruzime

.în curând sergentul, un tip voinic care-i amintea lui Yusuf de Simba Mwene, le ordonă askarilor să se ridice. Aceştia, reuniţi în mici grupuri, aşteptară încruntaţi. Se uitau cu toţii în direcţia ofiţerului german, care privea drept în faţă, ducând periodic un pahar la gură. Nu sorbea din băutură, ci îşi rezema marginea paharului de buze şi turna în gura bolnavă. în cele din urmă se uită la soldaţi şi încuviinţă din cap.
Askarii se supuseră înainte ca vorbele să iasă din gura sergentului. Cu o precizie şi o iuţeală uimitoare, se înşirară în poziţie de drepţi, apoi, grupaţi câte trei, o luară la fugă în direcţii diferite. Trei soldaţi rămaseră în urmă pentru a-şi păzi comandantul. Doi stăteau în faţa prăvăliei, pe când al treilea îi dădu ocol şi deschise cu forţa poarta spre grădină. Ofiţerul duse paharul la buze şi—1 înclină ca să toarne lichidul în gura deschisă. Sorbea cu lăcomie, cu faţa roşie de efort. Câţiva stropi din băutura albicioasă i se scurseră pe bărbie şi îi şterse cu dosul mâinii.
Soldatul care se dusese în grădină se întoarse să raporteze. Lui Yusuf îi luă câteva clipe să priceapă că vorbea în kiswahili; spunea că în grădină erau câteva fructe, dar atâta tot, şi uşa casei era încuiată. După ce askariul termină şi se duse înapoi la umbră, ofiţerul se răsuci să se uite lung la magazinul închis din spatele lui. Yusuf avea impresia că-l privea fix în ochi.
După o vreme ce păru foarte lungă, askarii reveniră, cântând şi ţipând în timp ce mânau o mulţime de prizonieri. Ofiţerul german se ridică şi merse până la marginea terasei, cu mâinile încleştate la spate. „Gog şi Magog”, şopti Khalil la urechea prietenului său. Majoritatea nou-veniţilor păreau înspăimântaţi, uitându-se în jur de parcă s-ar fi aflat într-un mediu necunoscut. Alţii erau veseli, vorbeau între ei şi-i înjurau prieteneşte pe askari, care însă nu păreau foarte amuzaţi. Aşteptară câteva minute până să se ducă la prizonierii glumeţi şi să le şteargă zâmbetele de pe chipuri cu lovituri nemiloase.
Când toţi askarii se întoarseră şi toţi prizonierii fură adunaţi în mijloc, fără ca vreunul să mai zâmbească, sergentul veni spre

terasă pentru a-şi primi ordinele. Ofiţerul german dădu din cap, iar sergentul lătră bucuros, după care se îndreptă spre oamenii lui. Captivii fură înşiraţi pe două rânduri şi porniră spre oraş. Ofiţerul german mergea ţeapăn, cu mişcări precis calculate, nici un gest în plus, în faţa coloanei ce înainta cu pas târşâit. Uniforma lui albă strălucea în lumina tot mai slabă a înserării, înainte ca formaţiunea să dispară în zare, Khalil se strecură afară din prăvălie şi fugi să vadă dacă totul era în regulă în casă. Grădina era învăluită de linişte, doar muzica ei nocturnă vibra imperceptibil în beznă. Yusuf se duse să cerceteze resturile taberei soldaţilor. Se apropie cu grijă, adulmecând, de parcă se aştepta ca askarii să fi lăsat în urmă un iz neplăcut. Pământul fusese răscolit de picioarele tuturor acelor oameni, iar aerul era încă tulburat. Dincolo de umbra capochierului găsi câteva mormane de excremente în care câinii îşi vârâseră deja boturile. Animalele îl priviră bănuitor, apoi continuară să-l supravegheze cu coada ochiului. Corpurile lor se mutară puţin ca să ferească hrana atât de preţioasă de privirea lui lacomă. Yusuf rămase uimit când îşi dădu seama ce se întâmpla. Câinii recunoşteau de departe un mâncător de rahat.
îşi revăzu laşitatea licărind în placenta sa la lumina lunii şi îşi aminti cum o zărise respirând. Atunci se născuse prima lui spaimă de părăsire. Acum, în timp ce privea hăpăitul josnic al animalelor, înţelese în fine care-i era soarta. Formaţiunea în marş era încă vizibilă când auzi în spatele lui un zgomot puternic de zăvor tras. Se uită iute în jur, apoi, cu o înţepătură dureroasă în ochi, o luă la fugă după coloană.